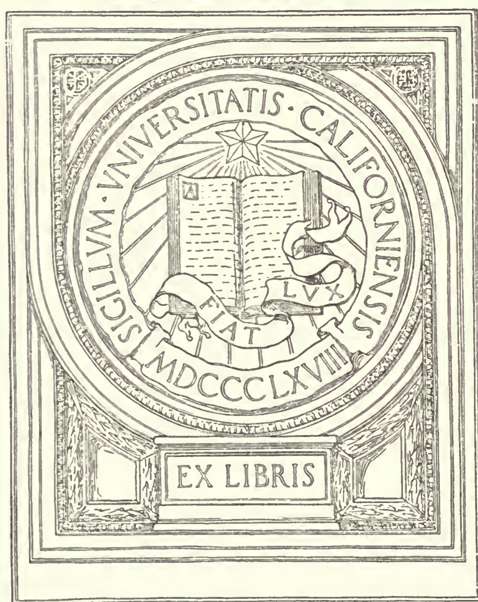

SIGILLVM · VNIVERSITATIS · CALIFORNIENSIS
FIAT LVX
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

Fr. o. tr. af. t. o. Th. Weger, Leipzig.

Lund C. W. K. Gleerup's förlag.

H Mattson

INNEN

af

Öfverste H. MATTSON

LUND
C. W. K. Gleerups förlag

LUND 1890,

BERLINGSKA BOKTRYCKERI- OCH STILGJUTERI-AKTIEBOLAGET.

Förord.

Författaren till dessa "minnen" drefs af det nordiska vikingalynnet redan i ynglingaåren från fäderneslandets kuster ut i vida världen för att på egen hand bryta sig en bana. Det är några erinringar från denna resa genom lifvet, som här upptecknats.

Då utvandringen från Sverige till Amerika under de senare årtiondena antagit en så stor omfattning, och då händelsernas gång så fogat, att jag kommit att själf deltaga i och sedermera efter förmåga understödja denna betydelsefulla folkvandring, torde mina erfarenheter i det land, som för många af våra landsmän blifvit ett nytt hem och där största delen af mitt lif förflutit, erbjuda åtskilligt af intresse.

Vidare har jag trott mig böra bland dessa anspråkslösa skildringar gifva en plats åt mina iakttagelser under vistandet i Österländerna, och det så mycket hellre som dessa länder och deras från vår så skiljaktiga civilisation nu allt mer börja ådraga sig de bildade vesterländingarnes uppmärksamhet.

Det är tanken på att sålunda kunna bereda äfven andra nöje och gagn, som förmått mig att på upptecknandet af dessa minnen använda de få stunder jag kunnat slita mig lös från trägna arbeten i statens och det allmännas tjänst.

Att skrifva en biografi, är alltid ett grannlaga företag, men i en självbiografi bli svårigheterna ojämförligt större: Mycket måste af hänsyn till personer, som ännu icke afgått från skådebanan, utelemnas, och ganska ofta löper man fara att missuppfattas, då man likväl efter bästa förmåga söker vara sann och ärlig. Väl har jag icke varit blind för dessa svårigheter, men jag har icke varit viss på att alltid hafva undgått dem. Och hvad det angår att författarens "jag" måhända kan synas allt för ofta framträda, så har detta icke sin grund i egenkärlek och lust att framhålla sig själf utan endast i omöjligheten att i en självbiografi bli detsamma qvitt.

Dessa mina minnen framträda utan alla anspråk, och jag vågar därföre för nu antydda äfvensom för öfriga brister hoppas på allmänhetens benägna öfverseende.

Kapitolium, S:t Paul, Minn. i juni 1890.

Författaren.

Innehåll.

Första kapitlet.

Innehåll: Mitt barndomshem och mina föräldrar. — Hemmets inflytanden. — De första skolåren. — Militärlifvet. — Afresan till Amerika.

Min barndomstid förflöt så stilla och hvardagligt att föga vore att säga om densamma, så vida icke ett dylikt förbigående skulle lemna en lucka i dessa minnen, hvarigenom de blefve alltför ofullständiga. Jag vill därföre i korthet erinra om några tilldragelser från denna tidiga period af mitt lif.

Mina föräldrar tillhörde en af dessa gammalsvenska bondeslägter, som sedan urminnes tider varit kända för sin okufliga självständighetskänsla och en obetvingad frihetskärlek. Lik ättlingarne af de gamle skotske clanerna utmärkte sig min faders stamfäder genom vissa andliga och kroppsliga egenskaper, som gjorde dem lätt igenkänliga från öfriga innebyggare i Villands härad i Skåne, hvarest de fleste af dem hade sitt hemvist. De voro oberoende hemmansegare och räknades alltid bland häradets ledande män. De manlige familjemedlemmarne voro högväxte och kraftige, med höghvälfda, breda pannor och för öfrigt karakteristiska

familjedrag. De buro merändels förnamnen Bonde, Trued, Lars, Matts och Hans och kunde återfinnas i kyrkoböckerna mer än tvänne århundraden tillbaka.

Min moder var född på ön Ifö, hvarifrån äfven min faders slägt härstammade. Bådas förfäder voro från Hofgården och beslägtade men hennes familj var mindre känd, och det enda slägtarf hon fick var denna grundsats, som hennes moder under barndomen inpräglade hos henne: "gör rätt och räds för ingen." Men min fader ärfde en liten summa penningar, hvarför mina föräldrar, då de gifte sig, köpte en liten gård i Önnestad socken nära Kristianstad. De byggde sig där ett hus med nödvändiga uthus och anlade vid södra sidan af byggningen en liten blomsterträdgård, i hvilkens båda ändar min fader planterade tvänne granar, af hvilka den ene trifdes väl och växte upp till ett stort, starkt och vackert träd, det enda dylika i grannskapet och hvartill jag skall återkomma längre fram i dessa minnen. I den anspråkslösa lilla hydda som utgjorde boningshuset föddes jag den 23 december 1832, och under dess låga men fredliga tak tillbragte jag de första åren af min barndom tillsammans med tvänne syskon, en äldre syster och en yngre broder.

Jag kan ännu tydligt erinra mig många tilldragelser från min barndom så långt tillbaka som från mitt tredje och fjärde år. Alla dessa minnen äro mig dyrbara och oblandadt angenäma. Där fanns ingen tvedrägt, intet störande missljud, ingen anledning till sorg och tårar i mitt föräldrahem under min barndomstid. Allt bar en prägel af fridfullhet och ostördt lugn, härrörande från den anda af äkta gammalsvensk ärlighet och gudsfruktan utan svek och pjunk, som besjälade mina föräldrar. En af mina tidigaste hågkomster är huru jag kunde höra min fader andaktsfullt

läsa den gamla vackra psalmen ur Svenska Psalmboken: "Morgonrodnan mig skall väcka till den helga sångens ljud etc."

Vid sex års ålder började min skolgång under ledning af en ambulerande skolmästare vid namn Bergdahl, som höll skola för smärre barn i deras föräldrahem, stannade en dag för hvarje barn i hvar gård, därefter flyttade till nästa hus och så undan för undan under hela läseterminen, som vanligen varade i tre eller fyra månader. Han var en god och förståndig man, vida öfverlägsen personer af sitt stånd på den tiden. Han straffade sällan sina lärjungar annorlunda än genom vädjande till deras bättre natur. Men han hade äfven andra bestraffningssätt och bland annat erinrar jag mig följande. Då skolan flyttade, måste det af skolbarnen, som under dagens lopp uppfört sig sämst, under vägen till nästa hus bära en liten "träbock", som läraren själf förfärdigat. Detta må förefalla litet egendomligt för våra begrepp, men jämfördt med den tidens så ofta anlitade barbariska straffmetoder måste det anses mycket mildt.

Mina föräldrar hade framgång med sin lilla gård, som de vid denna tid sålde, hvarefter de köpte en större på "Önnestad backar". Där uppförde de större, bättre och smakfullare byggnader. Nära hemmet var en park, en bäck och stora stenar, välkomna och omtyckta åkbanor för mig, för hvilken snart det nya hemmet blef mycket kärare än det gamla. Till denna plats följde oss min gamle lärare, gifte sig med min moster, som var enka, och slog ned sina bopålar i vårt grannskap. Jag fortsatte ännu ett år min läsning under hans ledning, bevistade därefter en privatskola, som hölls af en mamsell Bergholtz och sattes slutligen vid åtta års ålder i den stora byskolan, som förestods af "Skol-Anna", hvilken hade tagit examen vid seminariet i Lund och ansågs för en af de bästa lärarne i denna del af

Gården i Önnestad.

landet. Mina föräldrar, som önskade ett större fält för sin verksamhet, arrenderade nu en stor egendom, kallad Kellsagården, belägen nära kyrkan i Önnestad och flyttade sålunda ånyo till ett större hem. Emellertid gick jag fortfarande under några år i samma skola, tills jag hade inhemtat allt, som Anna kunde lära mig.

Under ferierna arbetade jag på min faders gård och hjälpte till med sådana lättare sysslor, som lämpade sig för min ålder och mina krafter. Jag hade en särskild förkärlek för hästar, som min fader uppfödde i stort antal, och jag var särdeles förtjust, då jag tillsammans med gårdsdrängarne fick köra mitt par eller rida, och redan före tolf års ålder plägade jag inrida unghästarne. På samma gång var jag stor vän af läsning, tänkte aldrig på att stanna länge hemma, utan umgicks ständigt med planer att erhålla en högre uppfostran och därigenom bereda mig ett vidsträcktare fält för handling och verksamhet än hvad en landtgård kunde erbjuda. Vid nära fjorton års ålder

sändes jag till en större skola i Färlöf, belägen tre mil*) från mitt hem. Jag gick dit på måndagsmorgnarne, medförande lifsförnödenheter för hela veckan, och bodde därunder hos skolmästaren, hr Frick, och hans älskvärda familj. Här undervisades jag i de vanliga ämnena, tills jag inom kort lärt mig allt, som meddelades i denna skola. Mina föräldrar beslöto då att efter min konfirmation sända mig till latinskolan i Kristianstad för att förberedas för universitetet. Innan jag fyllt fjorton år, började min nattvardsläsning för pastor T. N. Hasselquist, som sedermera spelat en så framstående roll inom den svenska lutherska kyrkan i Amerika. Samtidigt tog jag särskilda lektioner i räkning och skrifning för S. J. Willard, en ung begåfvad lärare, som några år senare gifte sig med min enda syster och slutligen blef min medarbetare och kamrat under nybyggarelifvet i Minnesota.

Kellsagården erbjöd många beqvämligheter. Boningshuset var väl inredt och så stort och rymligt, att öfra våningen för det mesta kunde uthyras. Där bodde omvexlande en prestfamilj och en kapten i svenska armén, hvilka med sin talrika vänkrets utöfvade ett förädlande och förfinande inflytande på sin omgifning och stodo i intimt vänskapsförhållande till vår familj. Mina föräldrar hade äfven talrika vänner inom de högre samhällsklasserna, och vårt hem var mycket gästfritt och vida ansedt. Min fader var en vänlig, ädelsinnad man, som var omtyckt af alla som kände honom. Min moder var en qvinna med stor karaktärsfasthet och med stort inflytande på sin omgifning. Hon skötte ett hushåll af fyratio till femtio personer och

---

*) Då det i dessa anteckningar talas om mil, menas därmed engelska, hvaraf omkring sex gå på en svensk mil.

hade dessutom alltid om söndagarne ett extra bord dukadt för vänner och besökande. Men hennes välvilja utsträckte sig icke allenast till de angenäma umgängesvännerna, utan äfven till de fattige, de nödlidande och bedröfvade. Jag kan icke minnas någon tid under min barndom, då vi icke hade någon förskjuten eller öfvergifven, värnlös stackare, eller någon nedbruten fattig krympling i vårt hus att understödja och draga försorg om. I byn, ett litet stycke från vårt hém, var ett fattighus, där vanligtvis 15 à 20 olyckliga inhystes. Julhelgen firades af oss med stora högtidligheter. De fattige voro de förste som ihågkommos på julaftonen, pligterna mot dem intogo första rummet, och ingen medlem af familjen tilläts deltaga i firandet af den stora högtiden, förrän dessa pligter voro uppfyllda. Tre eller fyra tjänare i sällskap med ett af barnen sändes då till fattighuset med stora korgar, fullpackade med matvaror och gåfvor till hjonen.

Men äfven andra förädlande inflytanden omgåfvo och utgingo från hemmet. Jag erinrar mig särskildt dem, som stodo i samband med naturen. Så var boningshuset omgifvet af en stor vacker trädgård med utsökta blommor och frukter, präktiga gräsplaner och lummiga träd, i hvilkas kronor talrika sångfåglar hade sitt tillhåll. Främsta rummet bland de senare intogs af näktergalen, som hvarje sommar lät höra sin förtrollande sång från ett af de stora körsbärsträden.

Bland min barndoms händelser vill jag omnämna några, som lifligt inpräglat sig i mitt minne. En gång togo mig mina föräldrar med sig för att se kungen, hvilken skulle med en stor svit passera förbi utefter landsvägen, som gick fram nära mitt hem. Landtbefolkningen från den kringliggande trakten hade samlats i tusental för att få se maje-

stätet. De fleste fingo dock ej se något annat än ett stort antal vagnar, af hvilka somliga voro förspända med fyra, andra med sex hästar, jämte förridare och betjäning i granna, lysande uniformer. Midt i detta virrvarr kunde jag uppfånga en skymt af konung Oskar I, då han passerade förbi den plats där vi stodo. Det hela gjorde på mig ett egendomligt intryck. Jag hade i min barnsliga inbillning föreställt mig, att konungen och hans familj och alla andra myndigheter voro den allsmäktiges särskildt utvalda folk, men efter detta började jag redan nära allvarsamma tvifvel på denna uppfattning.

En annan gång fick jag följa min moder till Kristianstad för att höra den berömde doktor P. Fjellstedt, som just hade hemkommit från en missionsresa till Indien. Jag skall aldrig förgäta med hvilken vältalighet han beskref inderna och den brahmanska afgudadyrkan, och från det ögonblicket närde jag en ifrig åstundan att få besöka detta underbara land och få lära känna dess egendomliga befolkning. Men föga kunde jag då ana att jag trettiosex år därefter skulle komma att resa dit i egenskap af Förenta Staternas generalkonsul. En annan gång reste jag i min mors sällskap öfver till den danska hufvudstaden Köpenhamn för att bese "Kongens by". Vi voro bland de första svenska bondefamiljer, som gjorde ångbåtsresan öfver sundet och åkte på järnväg. Vi färdades nämligen å järnväg från Köpenhamn till Roeskilde, hvilken bana var färdig flere år förr, än dylika kommunikationer funnos i Sverige. För öfrigt förflöt min barndom lik de fleste landtmannasöners utan några anmärkningsvärda tilldragelser.

Sommaren 1847, sedan jag blifvit konfirmerad, sade jag, vederbörligen utrustad med garderob och andra förnödenheter, farväl till min barndoms lugna och lyckliga

hem. Då min moder gaf mig sin afskedskyss, lade hon mig ånyo på hjärtat de dyrbara ord hon ärft af sin moder: "gör rätt och räds för ingen".

Latinskolan i Kristianstad motsvarade ungefär våra förberedande så kallade akademier i Amerika. Den var då delad i fyra klasser och det åtgick vanligtvis från ett och ett halft till två år att genomgå hvarje klass. Jag var vid inträdet i denna skola fjorton och ett halft år gammal, lång till växten och mycket utvecklad för min ålder samt, likt andra landtbarn, något tölpig i drägt och åtbörder. Mina skolkamrater, alltid färdiga att skämta med en nykomling, helsade mig välkommen till skolan med att gifva mig öknamn och försöka inveckla mig i gräl, hvaruti de äfven lyckades, ty innan min första skoldag gått till ända, hade jag vederbörligen utkämpat en knytnäfvekamp, i hvilken jag så pass vann seger, att jag därefter lemnades i fred. Studierna i skolan bestodo af latin bittida och sent, hvartill efter någon tid kom tyska och mot slutet af andra året grekiska och franska, samt historia, geografi och andra vanliga skolämnen. Jag gjorde snabba framsteg och belönades vid min första examen med "premium". På ett år genomgick jag första klassen och följande året den andra.

Under denna tid bebodde jag tillsammans med tvänne af mina kamrater, Sahlin och Schmidt, ett stort rum, och som vi till stor del hade gemensamma studier, blefvo vi snart mycket förtroliga vänner, — undantagandes då vi råkade i slagsmål med hvarandra. Som jag var störst och äldst, kallades jag af mina vänner "pappa Mattson". Sahlin, som sedan blef en välbeställd prest i Helsingland, har nyligen med döden afgått, Schmidt blef en lärd teolog samt är för närvarande kontraktsprost i Hedemora i Dalarne. Under dessa tvänne år och redan dessförinnan lefde jag under en

egendomlig förkänsla af att jag i framtiden skulle få att kämpa med stora kroppsliga besvärligheter och ansträngningar och att det därföre var nödvändigt för mig att härda min kropp för att förbereda mig för hvad som komma kunde. Så valde jag ofta hårda golfvet till mitt hviloläger under natten med en bok till hufvudkudde. Äfven gjorde jag långa fotpromenader utan att förtära hvarken mat eller dryck och lät stundom kamraterna slå mitt bröst med sina knytnäfvar, tills det blef svullet och blodsprängdt. Jag experimenterade äfven med hur länge jag kunde undvara föda utan att förlora min andliga och kroppsliga spänstighet.

Då jag var nära sexton år, inträffade en händelse, som utöfvat ett afgörande inflytande på hela mitt lif.

I mitt föräldrahem i Önnestad bodde en kapten Werin vid svenska armén. Han var inackorderad hos mina föräldrar och betraktades som en medlem af familjen. Tillfälligtvis hade han gjort bekantskap med en yngling af ungefär min ålder och med samma förnamn som jag. En dag kom denne yngling för att besöka kaptenen, och då han gick upp på gårdsplanen framför boningshuset och min moder och syster fingo se honom från fönstret, utropade båda på en gång med hög röst: "här kommer Hans". Han hörde detta och blef högeligen öfverraskad att de kunde känna honom, under det de i själfva verket misstogo honom för att vara mig. Jag befann mig då i Kristianstad, och dagen därpå uppsökte mig därstädes denne andre Hans och omtalade tilldragelsen för mig samt sade att han lofvat min moder och syster att göra min bekantskap. Om det fins något sådant som sympati mellan människor, så fanns förvisso sådan mellan honom och mig. Vi kände oss ovilkorligen dragna till hvarandra och hafva allt sedan den tiden

varit mer än bröder, och intet utom döden kan skilja oss åt. Vi voro af samma storlek, hy och ålder, i det han endast var tvänne månader yngre än jag. Han hade då redan tjänat ett år som kadett vid artilleriet, men hade nödgats taga afsked på grund af svag helsa. Nu hade han likväl återvunnit sin helsa och ånyo inträdt i armén såsom volontär vid infanteriet. Mitt lifs minnen äro så nära förbundna med denne man och hans lif, att läsaren kommer att ofta få höra talas om honom på dessa blad. Jag vill därföre här endast tillägga att en trognare vän och en ädlare karaktär aldrig funnits i denna värld, åtminstone så vidt min erfarenhet sträcker sig, samt att han härigenom blifvit mig till hjälp och tröst under många af de underbara och svåra öden, vi upplefvat tillsamman. Hans namn är Hans Eustrom, mera känd i Minnesota som kapten Eustrom.

Under mitt andra studieår vid latinskolan utbröt det dansk-tyska kriget, och jag jämte många andra ynglingar fattades af en stark medkänsla för det danska folkets sak. Inom kort beslöt svenska regeringen att sända trupper till Danmark för att hjälpa sina grannar; några regementen marscherade genom vår stad, och därigenom kom vår ungdomliga hänförelse att slå ut i full låga. Slutligen utkommenderades äfven en del af det artilleriregemente, som var förlagdt i Kristianstad, och nu kunde jag icke längre beherrska mig utan bestormade mina föräldrar med böner att låta mig som artillerikadett medfölja den del af hären, som var kommenderad just till krigsskådeplatsen, och såsom en ytterligare bevekande omständighet var jag grym nog att sända en helsning till min bedröfvade moder, att om jag icke erhölle hennes samtycke, skulle jag rymma och gå ut i kriget det förutan. Detta sista argument bevekte henne

att lemna sitt samtycke, och hösten 1849 blef jag konstapelskadett vid artilleriet, varande då i mitt sjuttonde år. Men hade jag sålunda vunnit seger öfver min moder, hvars käraste önskan hade varit att jag skulle bli prest i stället för militär, så vann hon snart å sin sida seger öfver mig, i det hon lyckades förmå bataljonsläkaren doktor Ekeroth, som äfven var vår husläkare, att förklara mig sjuk och sända mig till lazarettet, ehuru jag endast led af en lindrig förkylning, och sålunda omintetgjordes i alla fall min plan att medfölja armén på marschen till Slesvig-Holstein. Detta betydde dock föga, emedan kriget i själfva verket var afslutadt, innan våra trupper hunno anlända, hvarjämte min tid mera nyttigt kunde användas till inlärande af en soldats pligter och till genomgående af en god kurs i matematik och andra praktiska ämnen vid den s. k. regementsinformationen.

Jag qvarstannade vid regementet ett och ett halft år och erhöll under denna tid en utmärkt undervisning i gymnastik, fäktkonst och ridt vid sidan af de regelbundna fältöfningarne. Tvänne vintrar egnades sålunda samvetsgrant åt grundliga studier i militärskolan. Men som jag väl insåg att jag såsom en afkomling af bondeståndet icke hade några utsigter till befordran inom svenska armén i jämförelse med de yngre adelsmännen, och då jag snart blef uttröttad af och fick afsmak för det alldagliga, enformiga och slentrianmässiga garnisonslifvet, beslöt jag snart att tillsammans med min vän Eustrom lemna militärtjänsten för att söka min lycka i ett land, hvarest ärfda namn och titlar icke voro vilkoret för framgång. Amerika var på den tiden icke mycket kändt i den delen af Sverige, hvarest jag lefde, i det endast några få personer från hela häradet dittills hade utvandrat. Men hvad vi visste var att Amerika

var ett nytt land med ett fritt och oberoende folk, att det hade en fri regeringsform och stora naturliga resurser, och detta utgjorde för oss tillräckliga skäl att begifva oss dit. Mina föräldrar lemnade utan svårighet sitt samtycke till mina resplaner, intresserade af att få höra mer om det nya landet samt med afsigt att senare flytta efter dit, i fall underrättelserna blefve gynsamma. Jag erhöll mitt afsked i april 1851. Nödiga förberedelser vidtogos, och i början af maj skjutsade min fader mig och min vän Eustrom med egna hästar ned till kusten. Det var en minnesvärd morgon och aldrig skall jag förgäta mitt sista farväl till hemmet, då vi körde ut från gården på bygatan, huru jag reste mig upp i vagnen, vände mig om mot det kära hemmet och svängde min hatt med ett hoppfullt hurra mot de älskade, som lemnades qvar. Två dagars färd bragte oss till hamnstaden Helsingborg, hvarest vi togo farväl af min käre fader och gingo ombord på en liten skonert för att, jämte några få andra emigranter, med hvilka vi sammanträffade därstädes, begifva oss till Göteborg.

Det fanns på den tiden inga oceanångare och inga emigrantagenter, men vi funno snart ett segelfartyg bestämdt för Amerika, hvarpå vi gingo ombord som passagerare, medförande själfva sängkläder och lifsförnödenheter, hvarmed vi vid afresan från hemmet blifvit rikligen försedda af våra mödrar. Omkring ett hundra femtio emigranter från olika delar af Sverige voro ombord å briggen Ambrosius, som fördes af kapten Beckman, då den i medio af maj lyfte ankar och gled ut ur hamnen på sin långa färd öfver oceanen med staden Boston till destinationsort. Vi blickade båda tillbaka mot de försvinnande stränderna af det älskade fosterlandet med känslor af tillgifvenhet, men utan att ångra det steg vi tagit, och med

våra bröst fyllda af ljusa framtidsförhoppningar. Vid aderton års ålder skådar den starke och friske ynglingen det framför honom liggande lifvet i hoppets ljusa färger och så gjorde äfven vi. Många och stora voro de luftslott vi byggde, då vi stodo vid relingen af det för fulla segel framilande fartyget med våra blickar riktade åt det håll, där den efterlängtade stranden skulle ligga. Några af dessa luftslott ha vi funnit, andra sväfva ännu i luften.

Andra kapitlet.

Innehåll: Ankomst till Boston. — Reseäfventyr mellan Boston och New-York. — Buffalo. — På sjukhuset. — Återresan till New-York. — En tur på hafvet. — Hos farmare i New Hampshire.

Den goda briggen Ambrosius landsatte oss i Boston den 29 juni 1851; men under färden hade kopporna utbrutit bland passagerarne, så att omkring hälften af dem måste qvarstanna i karantän utanför hamnen. Jag och min gode vän och reskamrat voro lyckliga nog att undslippa denna svåra sjukdom, men i stället låg jag sjuk i frossa, då vi anlände till Boston.

Ja, vi voro nu i Amerika! Ett nytt obekant land låg framför oss, och det föreföll oss så mycket mera främmande, som vi icke förstodo ett enda ord af engelska språket. Så stod det till med uppfostringsväsendet i skolorna i Sverige på den tiden, att, ehuru jag där hade studerat fyra särskilda språk utom modersmålet, engelskan, det vigtigaste af alla, hade blifvit helt och hållet försummadt.

De första veckorna i Boston förflöto emellertid, utan att något anmärkningsvärdt inträffade, förutom att min frossa tilltog allt mer och mer, under det samtidigt min

kassa i samma proportion förminskades. Men min vän hade mera penningar än jag, och så länge han hade en dollar qvar, delade han broderligt hälften med mig. Jag kan icke underlåta att här omnämna ett sorglustigt reseäfventyr, som jag under denna tid upplefde, öfvertygad att många främlingar, obekanta med språket, hafva upplefvat liknande.

I Göteborg hade vi gjort bekantskap med en begåfvad ung man från Vexiö vid namn Janne Tenggren, som äfvenledes hade tjänat en kortare tid i armén. Då vi sammanträffade med honom, hade han redan köpt biljett å ett segelfartyg bestämdt för New-York, så att vi icke kunde få göra sjöresan tillsammans. Men vi hade öfverenskommit att uppsöka hvarandra och kampera tillsammans, så snart vi kommit öfver till Amerika. Vi afseglade från Sverige ungefär samtidigt med honom, och enligt vårt aftal skulle en af oss, om vårt fartyg anlände först, resa till New-York för att möta honom vid hans ankomst, hvaremot han, i händelse han framkomme först, skulle komma till Boston för att träffa oss.

Då vi vistats i Boston en vecka, fingo vi höra att det fartyg, hvarmed han reste, anländt, hvarför jag genast afreste till New-York för att uppfylla vårt löfte. Tyvärr hade han dock redan afrest vesterut, då jag anlände, så att jag samma dag tog biljett tillbaka till Boston. Resan skulle göras med ångbåt till Fall River och därifrån med järnväg till Boston. Vi lemnade New-York på qvällen. Jag hade plats å däck och vid tiotiden på aftonen insomnade jag på några där placerade trälårar. Vid ett-tiden uppvaknade jag, såg ångaren lägga till, och i den tron, att vi voro vid Fall River, rusade jag i land och följde folkhopen in i staden, såsom jag förmodade till järnvägsstationen. Jag såg likväl icke till någon station,

och återvände därför till hamnen, men endast för att finna att ångaren just nyss hade gått och att alla lefvande varelser på kajen utom jag själf hade dunstat bort likt dimfigurer.

Där stod jag nu midt i natten utan penningar, knappt i stånd att tala ett enda ord engelska och utan att veta hvar jag var. Uttröttad och förtviflad lade jag mig slutligen på en varulår, som stod på trottoaren, och insomnade där. Omkring kl. fem på morgonen uppväcktes jag af en stor, tjock poliskonstapel, som stötte mig i sidan med en grof påk. Denne hedervärde ordningens upprätthållare tog mig antagligen för en kringstrykande tiggare eller en idiot, och då han icke kunde erhålla någon tillfredsställande förklaring af mig på något för honom bekant tungomål, tog han mig med sig till en liten tysk skobutik i förhoppning att där finna gåtan löst.

Lyckligtvis var jag nog hemma i tyska språkets talande för att kunna göra reda för mina omständigheter, och jag fick snart veta att jag hade lemnat ångaren flera timmar för tidigt och att den plats, hvarest jag nu befann mig, hette New London samt att en annan ångare skulle anlända vid samma tid följande natt, hvarföre jag endast hade att invänta dess ankomst, gå om bord därå och så på samma biljett framkomma till Boston.

Jag tillbragte dagen med att bese staden och prata tyska med min vän skomakaren, i hvars sällskap jag omkring kl. åtta på qvällen begaf mig ut för att invänta Bostonångarens ankomst. Som detta var min frossdag, hade jag starka frossbrytningar med feberanfall, så att jag slutligen nödgades lägga mig till hvila på samma varulår som förut, där jag föll i sömn. Efter en stund väcktes jag af bullret af en anländande ångare, skyndade om bord i sällskap med några

andra passagerare och skattade mig själf öfverlycklig i den tanken, att jag med all säkerhet skulle vara i Boston följande morgon. Jag hade gjort mig förtrogen med omgifningarne kring hamnen under den långa sysslolösa dagen, och då ångaren satte sig i gång, märkte jag att den gick till New-York i stället för till Boston och förstod alltså att det var den föregående dagens uppåtgående ångare, som nu återvände från Fall River. Jag hade inga penningar att betala min biljett till New-York, kunde icke låna eller tigga några och kröp därföre ned i ett hål i ångarens för, hvarest sjömännen förvarade tackel och tåg. Där insomnade jag snart och undgick lyckligt den persons uppmärksamhet, som upptog biljetterna och som icke kunde misstänka att finna några passagerare på en dylik plats. Qvällen därpå gick jag ånyo ombord och framkom utan vidare äfventyr till Boston.

Vi stannade i Boston några veckor, hvarunder en god del af den lilla penningsumma vi ännu hade qvar åtgick till medicin, utan att dock min frossa ville gifva vika. Vi hade ingen bestämdt uppgjord plan, visste icke hvad vi skulle företaga oss, och då vi aldrig hade utfört något slags grofarbete, började det verkligen se allvarsamt ut i synnerhet för mig.

Men då, liksom nu, stod många unge mäns hopp till den stora Vestern, som på den tiden var jämförelsevis okänd till och med i Boston. Mot slutet af juli begåfvo vi oss därföre till Buffalo; längre vesterut kunde vår reskassa icke föra oss. Vi påträffade där ett billigt boardinghus (logis), som hölls af en norrman vid namn Larson, hvilken lät oss bo hos sig och försökte skaffa oss arbete. Som vi dock icke hade lärt något yrke och voro ovana vid kroppsarbete, funno vi det snart omöjligt att

erhålla anställning i staden, hvarföre vi lemnade våra saker hos Larson och begåfvo oss till fots ut till en plats på landet kallad Hamburg, tio mil från Buffalo, hvarest vi hört att tvänne af våra reskamrater på Ambrosius hade erhållit arbete. På vägen till Hamburg framkommo vi i skymningen till ett litet hus vid sidan af vägen, hvarest vi beslöto att söka få nattqvarter och litet föda. Jag var då så uttröttad, att min vän måste leda mig fram till byggnaden. Vi funno där en svensk familj, som just hade satt sig ned till en riklig qvällsmåltid. Vi omtalade för dem vår belägenhet, men blefvo i barsk ton tillsagda att packa oss af. I Sverige, sade de, hade de haft nog af herremän och ville icke hafva något att göra med dem här.

Med beklämda hjärtan aflägsnade vi oss och drogo oss tillbaka till en ensamstående lada, som till en del var fylld med hö. *Där* fanns ingen som afvisade oss, hvarföre vi togo huset i besittning och gjorde det till vårt tillfälliga hem. Det är med glädje jag säger att under ett långt lif, hvarunder jag sammanträffat med allt slags folk från de råaste barbarer upp till nationers styresmän, dessa människor af mitt eget folk varit de enda, som nästan kommit mig att förlora tron på människonaturens ädlare egenskaper. Jag finner likväl en ursäkt för deras beteende i den omständigheten, att de antagligen i fäderneslandet, som de lemnat året förut, blifvit illa behandlade och förbittrade på grund af den dåraktiga klass-skilnad, som då rådde därstädes. De hade påtagligen tillhört den klass af torpare, som behandlades nästan lika uselt som slafvar.

Dagen därpå funno vi våra båda reskamrater en mil från ladan, arbetande hos en farmare för 15 dollars i månaden, som då ansågs för en stor lön. De voro äldre män och vana vid hårdt arbete, så att deras ställning var

jämförelsevis god. De mottogo oss vänligt och skaffade Eustrom arbete hos samma farmare, under det jag, som ännu led af frossan, icke var i stånd att arbeta utan måste återvända till mitt slott i ängen, höladan. Där qvarstannade jag omkring en vecka lefvande af bär, som jag plockade i de närgränsande skogarne, och en bit bröd med smör, som Eustrom bragte mig hvarje afton, då han med såriga händer och värkande rygg besökte mig för att trösta mig och hjälpa mig bygga bättre slott för framtiden.

Slutligen höllo vi fyra en rådplägning, och det öfverenskoms att jag skulle sändas tillbaka till Buffalo i sällskap med en farmare, som skulle resa dit dagen därpå. En af männen, Abraham Sandberg, gaf mig vid afskedet en silfverdollar med uppmaning att gifva den till någon, som vore i större behof däraf än jag, så snart jag blefve i stånd därtill. Jag har aldrig sedan råkat Abraham, men det uppdrag han gaf mig har jag betraktat som en helig pligt att fylla, och för den händelse dessa rader skulle komma under hans ögon, vill jag låta honom veta att min skuld har blifvit återbetald mer än en gång.

Då jag anlände till mitt gamla boardinghus i Buffalo, sade värden att han ville sända mig till ett sjukhus, hvarest jag kunde erhålla lämplig behandling och skötsel. Jag packade ihop mina nödvändigaste underkläder i ett litet knyte, och om en timme infann sig en åkare, jag lyftes upp i en kärra, och af bar det genom de smutsiga gatorna till en utkant af staden, hvarest jag blef vederbörligen aflevererad vid en stor byggnad, som jag antog vara sjukhuset. Det var nära qvällen och jag infördes jämte ett hundratal andra i ett stort matrum samt erhöll qvällsvard bestående af majsgröt och sirapsvatten, hvarefter jag drog mig tillbaka till en bädd i ett stort rum, där många andra

hade sina sofplatser. Jag led mycket af febern och kände mig för första gången i mitt lif rätt ensam och öfvergifven. Den uttröttade naturen tog slutligen ut sin rätt och jag sof godt, tills det skarpa ljudet af en ringklocka väckte mig på morgonen.

Så snart jag hunnit kläda mig, gick jag ut på gården eller gräsplanen bakom byggnaden. På ena sidan därom var ett högt plankstaket, bakom hvilket jag hörde några egendomliga ljud. Jag fann snart ett hål på staketet, och tittande genom detsamma fick jag se en annan gräsplan, på hvilken syntes en hel hop folk. De sågo besynnerliga ut och jag hade aldrig förut sett några sådana människor. Somliga gungade, andra dansade, andra åter skreko och tjöto, sjungande och gråtande i alla tänkbara tonarter och uppförande sig på det mest oförklarliga sätt. Jag stod där och undrade och undrade, men slutligen gick ett ljus upp för mig och jag insåg att det måste vara ett dårhus. Det var också verkligen, som jag sedermera erfor, häradets fattighus, hvarest en afdelning var afsedd för dårar och den andra för utfattige lika mig. Har det verkligen gått så långt? frågade jag mig; är detta målet för all min äregirighet och alla mina förhoppningar? Gående tillbaka till det rum, hvarest jag sofvit, tog jag i hemlighet mitt lilla klädesbylte, smög mig genom en sidodörr ut på en bakgård, fann där en öppen port och var snart ute på gatan. Uppbjudande alla de krafter jag ännu hade i behåll, gaf jag mig till att springa såsom vore jag förföljd af alla fattigdomens och vansinnets plågoandar och stannade icke, förrän jag befann mig i närheten af det gamla boardinghuset, där jag åter tog in, utmattad och förtviflad. Jag kunde hafva dödat värden för det bedrägeri han begått mot mig, hade jag blott haft förmåga därtill. Ett godt

resultat hade likväl min bedröfliga erfarenhet den dagen. Den själsskakning, hvaraf jag greps vid upptäckten af hvarest jag befann mig, botade fullkomligt min frossa.

Dagen därpå återvände min vän från Hamburg, hvarest han icke längre kunde finna användning till följd af sina söndersargade händer och sitt helsotillstånd i öfrigt. Vi slogo våra kloka hufvuden tillsammans och kommo öfverens om att vi åtminstone för det närvarande hade haft nog af Vestern. Som vi hade i öfverflöd goda kläder, sängkläder, pistoler och andra småsaker, sålde vi till värden allt hvad vi kunde undvara och fingo därför tillräckligt med penningar för att kunna återvända till Boston.

Under vår vistelse i Buffalo var vår berömda landsmaninna Jenny Lind där och gaf en konsert. Vi stodo på gatan utanför teatern och sågo folkmassorna gå in, men detta var också allt hvad våra tillgångar medgåfvo, och vi fingo aldrig höra henne sjunga. Vår värd uppmanade oss att besöka henne och bedja om hjälp, hvilket vi afböjde; det stolta kadettmodet förbjöd oss nämligen att tigga. Vid denna tid voro svenskarne så litet kända i Amerika, men däremot Jenny Lind så vidt ryktbar, att amerikanerna icke visste något bättre namn för de svenske emigranterna än "Jenny Lind men", och jag hade ofta den benämningen tillämpad på mig.

Vi togo biljett till Albany och begåfvo oss tillbaka till Östern. Det var nu i augusti månad. Jag kommer ihåg huru vi åkte hela natten i en fullpackad andraklassvagn, lyssnande till våra medpassagerares bullersamma skämt, hvaraf vi dock förstodo föga, ty ända dittills hade vi uteslutande vistats bland våra egna landsmän och endast lärt oss några få engelska ord; ett stort misstag, som många tusen ha begått sedan dess och ännu begå.

Då vi framkommit till Albany, satte vi oss ned vid en gammal stenmur nära järnvägsstationen för att ånyo hålla en öfverläggning. Ödet hade varit emot oss, då vi varit tillsammans och kanske för mycket litat på hvarandra, hvarföre vi beslöto att skiljas för en tid och att försöka vår lycka hvar och en på sitt håll; om då en af oss finge framgång, blefve han naturligtvis snart istånd att bereda plats för den andre. Vi beslöto att afgöra saken genom att draga tvänne strån, af hvilka det långa skulle betyda New-York och det korta Boston. Min lott föll på New-York. Sedan vi köpt våra biljetter, återstod en dollar, som vi delade, hvarpå vi samma afton afreste, hvar och en åt sitt håll.

Vår värd i Buffalo hade gifvit mig adress till ett sjömanshem i New-York, i hörnet af Ann- och Rectorgatorna, hvilket också hölls af en norrman vid namn Larson. Då jag lemnade Hudsonflodbåten tidigt följande morgon, utbetalade jag mina femtio cents till en åkare, som förde mig till det nämda boardinghuset. Jag fann i Larson en vänlig, välvillig man, omtalade för honom min belägenhet alldeles sådan den var och bad honom mottaga mig och skaffa mig arbete, då jag ville betala honom för min board. Han gjorde så och under en vecka intog jag mina måltider vid det gemensamma bordet och han gjorde sitt bästa för att skaffa mig något att göra. Då jag tillfrågades hvad jag kunde göra, nödgades jag svara: "intet", men sade därjämte att jag vore villig att lära mig hvad som hälst och uträtta hvad som hälst, till och med om det gällde att sopa gatorna. Men till följd af min långvariga sjukdom var jag så svag och utmattad, att ingen ansåg mig ega styrka nog att förtjäna mitt bröd. Hvad något lättare eller intellektuelt arbete angår, så var

det omöjligt att tänka därpå, förrän jag lärt mig engelska språket. Slutligen tog mig Larson en dag med sig på sitt vanliga morgonbesök å skeppsredarekontoren. Jag erinrar mig att en norsk kapten, som skulle segla till Rio Janeiro, var grym nog att yttra, så att jag kunde höra det, att han ingalunda ämnade föra några halfdöda lik med sig ut till sjös.

Efter två veckors fruktlösa ansträngningar att skaffa mig plats ansåg sig min värd icke kunna behålla mig längre, alldenstund hans rum och bord voro fulla af betalande kunder, men medgaf att jag finge begagna vinden till sofrum utan betalning, hvaremot jag fick skaffa mig min föda hvar och hur jag kunde, hvilket jag också gjorde under närmare tvänne veckor. Som jag var konvalescent, hade jag en strykande aptit, och jag fick i sanning erfara hvad det vill säga, att skaffa sig sin föda utan att ha något att köpa för. Af de få klädespersedlar, jag medfört från Buffalo, måste det ena plagget efter det andra offras för bröd. Då inga andra utvägar återstodo, nödgades jag gå till köksdörrarne och berätta min förtviflade och olyckliga belägenhet medelst tecken, och mer än en godhjärtad köksa gaf mig ett grundligt mål. Tramps! Vi tala i vår tid om tramps *) och det har blifvit en vana att på allehanda sätt misskreditera fattige arbetssökande under detta namn. Och det finns utan tvifvel många, som göra skäl därför, men jag vet att det finnes tramps, som äro utan skuld till sin sorgliga belägenhet och som förtjäna uppmuntran, vänligt bemötande och bistånd, ty jag har själf varit en sådan och det utan något fel eller någon försummelse å min sida. Jag har aldrig kunnat fördraga att höra unga och oerfarna

*) Med ordet tramp menas en arbetssökande tiggare eller lösdrifvare.

menniskor begagna uttrycket tramps så tanklöst och i så vidsträckt betydelse. Redan för länge sedan beslöt jag att aldrig någon tramp skulle lemna min köksdörr utan sådan hjälp, som mina tillgångar medgåfvo att lemna. Det är bättre att gifva till tusen, som icke förtjäna det, än att låta en enda stackars oskyldig, lik mig och många andra, få lida.

Min gode värd fann slutligen liksom hans namne i Buffalo en utväg att få mig från sitt hus. Han skaffade mig plats som jungman på barkskeppet "Catherine", ett kustsegelfartyg bestämdt för Charleston i Syd-Carolina, men han sade till mig att jag skulle medfölja som skeppsgosse. Min hyra skulle utgöra 5 dollars i månaden, hvaraf han i förskott uttog för en och en half månad, hvarigenom min skuld till honom blef betald och jag dessutom kunde köpa mig en sjömansdrägt.

Jag skuffades nu ombord en qväll, hvarpå skeppet lyfte ankar. Vi bogserades genast ut på öppna sjön och styrde kurs söderut. Jag blef strax mycket sjösjuk, ty jag hade alltid varit en klen seglare, och hade valet stått mig fritt, så hade sjömansyrket blifvit det sista jag valt.

Dagen därpå råkade vi ut för en storm. Jag befann mig på däcket bland sjömännen, och kaptenen stod på skansen. Vi kryssade mot vinden och voro just i begrepp att göra en vändning, då kaptenen ropade till mig att lösgöra några rep. Som jag ännu förstod helt obetydligt engelska, icke var sjöman och därför ej kände namnet på ett enda tåg, försökte jag med det ena repet efter det andra utan att träffa det rätta. Kaptenen stod uppe på skansen och svor af alla krafter på engelska. Seende att jag icke förstod honom, öfverraskade han mig helt plötsligt

med att i vred ton på god svenska ropa tågets namn med detta af en ed åtföljda tillägg; ”förstår du mig nu, din förstockade träskalle”. Vändande mig mot honom med mössan i handen svarade jag: ”nej, kapten, jag känner icke ens på svenska namnet på ett enda tåg”. ”Och du har dock”, genmälde han, ”varit sjöman i två år; hvilken drummel är du icke”. Jag svarade: ”Ni har blifvit missledd kapten, jag har aldrig varit sjöman och kommer aldrig att passa för sjömansyrket. Man sade mig att jag skulle blifva skeppsgosse, och jag är villig och hågad att göra allt hvad Ni ålägger mig, som icke öfverstiger min förmåga”. Kaptenen, hvars namn var Wilson, en amerikaniserad svensk och, oaktadt sin något grofva yta, i grunden en af de ädlaste män, som någonsin fört ett skepp, såg med ens huru saken förhöll sig, att boardinghusegaren hade bedragit både honom och mig utan min vetskap eller förvållande, och från den stunden blef han min vän och välgörare.

Sedermera kom jag underfund med att af hela besättningen, som utgjordes af tjugosex man, nio tiondedelar voro skandinaver, ehuru engelska språket alltid talades ombord. Kapten Wilson tillsade mig att infinna mig i hans hytt, så snart manövern var utförd. Där frågade han mig angående mina omständigheter, och jag berättade honom mitt lifs korta historia, som till den grad uppväckte hans sympati, att han till och med bad om ursäkt för sin grofhet, gaf mig en sofplats i sin egen hytt, tillsade officerarne att ingen utom han själf hade något att befalla öfver mig och behandlade mig i alla hänseenden med den mest utsökta vänlighet och grannlagenhet.

Jag ålades därefter aldrig att utföra något sjömansarbete, men fick taga vård om hytten, hjälpa stewarden

med uppassningen vid bordet och officerarne med deras räkenskaper samt använde min lediga tid till att läsa och samtala med kaptenen och hans båda styrmän, af hvilka den ene var dansk och den andre irländare, båda två präktiga karlar. Förste styrmannen höll på att förbereda andre styrmannen för kaptensexamen, och som jag vid artilleriskolan nyligen hade genomgått en kurs i matematik, var jag i stånd att hjälpa dem i deras studier.

På bordet i hytten låg en stor engelsk bibel, framför hvilken jag tillbragte många lyckliga timmar och hvari jag lärde mig engelska språket, i det jag brukade uppsöka sådana kapitel i Nya Testamentet, som jag på modersmålet kunde nästan utantill och sålunda förstod utan lexicon eller tolk. Efter mitt första samtal med kaptenen talade jag icke ett enda svenskt ord mera, medan jag befann mig ombord, och lärde sålunda engelska språket på mindre än tre månader så fullständigt, att jag, så vidt jag själf kunde bedöma, vid min återkomst till Boston följande december månad kunde läsa och tala detsamma, som om det varit mitt modersmål.

Jag gjorde två resor från New-York och tillbaka till Charleston med skeppet ”Catherine”. Det var vid skeppsvarfvet i Charleston jag första gången såg det amerikanska negerslafveriet i dess mest förhatliga form. Hopar af negrer sprungo utefter kajen, dragande i långa rep, medelst hvilka fartygen lastades och lossades. Hvarje negerhop bevakades af en rå pådrifvare, ridande på en mulåsna och svängande i handen en piska af oxhud, hvarmed han grundligt bearbetade de nästan nakna slafvarnes ryggar. Under nätterna instängdes de i skjul, som för detta ändamål voro uppförda i närheten af varfvet. De behandlades uppenbarligen i alla hänseenden likt boskap eller andra djur.

Där var det jag först blef republikan *), emedan jag lärde mig afsky slafveriet.

Efter vår andra återresa till New-York erhöll kapten Wilson befälet öfver ett af de finaste skepp, som på den tiden förde passagerare till Kalifornien. Det var just under guldfeberns hetaste dagar, och kaptenen erbjöd sig vänligen att taga mig med sig dit och låta mig stanna där, i fall jag så funne för godt, ett anbud som tusental skulle med glädje ha antagit. Men jag blef aldrig smittad af guldfebern, och som jag hade afsmak för sjön, bjöd jag kaptenen farväl och såg honom sedan aldrig mera. Ehuru min lön skulle ha utgjort endast fem dollars i månaden, betalade han mig frikostigt åtta, hvarigenom jag fick tillräckligt med penningar för att kunna återvända till Boston, hvarifrån jag erhållit bref från vännen Eustrom, som uppmanade mig att komma dit.

Jag anlände till Boston omkring midten af december, och då jag återkom till det gamla boardinghuset, kunde jag så bra samtala på engelska, att gästerna därstädes svårligen kunde föreställa sig att det var samma person, som nyss förut knappast känt ett engelskt ord. Eustrom hade hos en herr Strömberg funnit en god plats och fått lära ett yrke, nämligen att polera trä. Han hade där förvärfvat sig många vänner och lefde med fyra dollars i veckan ett lyckligt och förnöjdt lif. Med sträng hushållning räckte hans lön till föda, husrum och kläder. Det råkade att vara en otjänlig tid på året, då jag anlände till Boston, alldenstund vid vinterns annalkande många,

*) Förenta Staternas medborgare äro delade i två politiska hufvudpartier, demokrater och republikaner, af hvilka vid denna tid de förra voro anhängare af negerslafveriet, under det de senare kämpade för det sammas upphäfvande.

som hade haft arbete, blefvo afskedade. Herr Strömberg hade en god vän i New Hampshire, en gammal svensk sjöman vid namn Anderson, som hade slagit sig till ro som farmare. Denne lofvade att mottaga mig som sällskap och till att uträtta sådana sysslor jag kunde, tills bättre tillfällen kunde yppa sig mot våren.

Inom få dagar afreste jag därför med tåget till Contoocook, hvarest Anderson mötte mig med häst och släda och förde mig till sitt gästfria hem, som låg en mil eller två från byn. Denne Anderson var en märklig man. Ehuru fullkomligt obildad förstod han att bättre bedöma människonaturen och praktiska förhållanden i lifvet än någon annan man jag råkat. Han fattade tycke för mig och sade att han vore nöjd, om jag under qvällarne ville sitta och tala för honom om Sverige och berätta honom hvad jag hade lärt i skolan; jag behöfde icke göra annat arbete än sådant, som jag hade lust för. Stackars Anderson! Han hade ett fel nämligen kärlek till brännvin, som då kunde fås i New England för sexton cents gallonen. Han tog hem däraf tunnvis och försmådde alldeles bruk af vatten, så länge något fanns qvar i tunnan.

Dagen efter min ankomst frågade han mig, om jag hade lust att gå med honom ut i skogen och hjälpa honom att hugga ett par timmerstockar, hvilka skulle föras till sågen. Naturligtvis var jag villig och vi togo hvardera en yxa och begåfvo oss af. Det var en förskräckligt kall dag och jag var tunnt klädd och hade inga vantar. Anderson tog i tu med att fälla ett träd, medan jag började bearbeta ett annat, som redan var nedfäldt. Det var första gången jag på allvar svängde en yxa, och jag hade icke länge hållit på därmed, förrän jag märkte att jag började frysa om händerna. Men jag beslöt att icke sluta, förrän jag

hade huggit stocken färdig. Som jag höll i yxskaftet mycket hårdt, hindrades blodomloppet i mina fingrar, och då jag ändtligen slutade och lade från mig yxan, kunde jag icke röra mina fingrar, ty åtta af dem voro stelfrusna. Anderson skyndade genast till min hjälp, tog af sin mössa och fyllde den med snö samt satte båda mina händer däri, hvarpå han fattade min arm och sprang mot hemmet. Allt som kunde göras försöktes af bydoktorn, men icke förty började inom några dagar naglar och kött att falla af, och tvänne läkare beslöto att amputera alla fingrar å min högra hand. Lyckligtvis samtyckte jag icke därtill, utan sade dem att jag hellre ville dö af kallbrand och att jag icke kunde lefva utan mina händer, alldenstund jag helt och hållet berodde af dem för min framtida utkomst.

Strax därefter anlände från Boston min vän Eustrom, som blifvit underrättad om min olycka. Han hade med sig ett gammalt irländskt fruntimmer, som var ett slags doktor och sade att hon kunde rädda mina händer genom användande af ett mycket enkelt plåster, som hon genast tillagade. Men jag tvangs till overksamhet under mera än tre månader, hvarunder jag befann mig i ett fullkomligt hjälplöst tillstånd, så att jag måste tvättas, klädas och matas som ett barn. Men för mig har alltid det gamla ordspråket besannats, att ”när nöden är störst, kommer hjälpen först”. Det fanns män och qvinnor i mitt tillfälliga hem, som villigt utförde alla dessa sysslor; Gud välsigne dem därför. I slutet af mars tillsade mig herr Anderson, som alltid hade bemött mig med den största vänlighet, helt oförmodadt, att jag nu vore i stånd att arbeta igen och att jag kunde söka plats hos någon närboende farmare, emedan han icke vidare kunde använda mig.

Vår närmaste granne var en originel yankee vid namn Daniel Dustin. Han var mycket rik, beläst, frisinnad, omutligt hederlig och redbar, men så snål att han till och med förnekade sin egen familj tillräcklig föda och andra förnödenheter, endast för att hopskrapa mera rikedom, och hans hustru var ännu värre än han själf. Denne man samtyckte att taga mig i sin tjänst endast för födan, tills såningstiden begynte, då han ville betala mig fem dollars i månaden. Jag mottog med glädje detta anbud. Han tog mig genast med sig ut i skogen för att hugga sommarbränsle, under det han själf hemsläpade detsamma. De nyvuxna och svaga musklerna och naglarne på mina fingrar gjorde vedhuggningsarbetet särdeles plågsamt, och jag kunde känna hvarje hugg af yxan genom hela min kropp. Aldrig har en man arbetat så hårdt för mig, under den tid jag själf användt arbetare mot hög aflöning, som jag där arbetade för min föda, hvilken hufvudsakligen bestod af potates och majsbröd. Då såningstiden kom, fick jag fem dollars i månaden och hade att vara uppe kl. 5 för att uträtta morgonsysslorna och därefter arbeta ute på fältet från kl. 7 tills det blef mörkt.

I början af juni kom bref från mina föräldrar, hvari omtalades att min fader och broder skulle afsegla till New-York omedelbart efter det brefvet skrefs, och de anhöllo att jag skulle möta dem där och resa med dem vesterut. Jag hade aldrig skrifvit några klagobref till mina föräldrar, men jag hade dock ej heller rådt dem att komma till Amerika; de hade blifvit rådda därtill af några af mina reskamrater på Ambrosius, hvilka hade begifvit sig till Illinois och voro högeligen tillfredsställda med utsigterna därstädes. M:r Dustin betalade mig hvad mig tillkom och jag begaf mig ånyo till Boston. Min faders resa hade blifvit upp-

skjuten och jag fick vänta på honom öfver en månad, under hvilken tid jag insjuknade och skulle ha fått fara illa, hade icke min vän Eustrom varit, som nu kände sig rik med en lön af sex dollars i veckan. Ett par år senare blef han kompanjon med sin principal, herr Strömberg.

Tredje kapitlet.

Innehåll: Min fader och broder anlända. — Vi resa till Illinois och erhålla arbete vid en järnväg nära Moline. — Frossan. — Doktor Ober. — Religiösa intryck. — Min mor, syster och hennes man anlända. — Ett brinnande järnvägståg. — Vi begifva oss till Minnesota. — Våra första erfarenheter som vedhuggare och nybyggare.

Ändtligen anlände min fader och broder, och jag begaf mig ånyo vesterut i sällskap med dem och deras följeslagare. Färden gick på järnväg till Buffalo och tvärs öfver sjön till Toledo, därefter åter på järnväg till Chicago. Sommaren 1852 fanns ingen järnväg vester om Chicago, hvarföre vårt sällskap måste taga plats på en kanalbåt, som drogs af hästar och förde oss till La Salle, hvarifrån vi hyrde skjuts af farmare till Andover och Galesburg. Landet rundt omkring dessa platser var då ännu stadt i början af sin utveckling; där funnos inga penningar i omlopp, ingen afsättning för farmarnes produkter och emigranterna ledo ganska betydligt af feber och andra klimatsjukdomar.

Min broder, som ännu icke fyllt sexton år, erhöll snart varaktig anställning hos en amerikansk farmare, under det min fader och jag förrättade hvarjehanda arbeten såsom

stängning, stackning af säd o. s. v. Den enda betalning, som gafs för arbetet, var en anvisning på en handelsbod. Jag erinrar mig hvilken uppsjö på lifsförnödenheter fanns i denna trakt. Där behöfde ingen lida af brist på föda. En farmare nära Galesburg, hos hvilken vi arbetade en vecka, hade så mycket höns, kycklingar och ägg, att då folk kom ut från staden för att köpa ägg, de tillsades att betala tio cents och därefter gå ut i buskarne, där hönsen hade sina nästen, och fylla sina korgar med nyvärpta ägg, hur stor än korgen var. Kött och fläsk hade knappt något värde, och hvem som ville kunde den hösten få skörda majsfälten mot att lemna ägaren halfva afkastningen.

Det var starka religiösa skiljaktigheter bland svenskarne i Galesburg på den tiden, och de hade redan byggt en metodistisk och en luthersk kyrka, ehuru där ännu funnos blott helt få familjer. Jag ihågkommer att jag en söndag bevistade gudstjänsten i en metodistkyrka, hvarest jag hörde en vältalig predikant, som till ämne hade: ”den breda och den smala vägen”. Han afmålade båda i glödande färger och gaf kläm åt sin framställning medelst följande ord, uttalade på bred småländska: ”mine käre bröder, jag har nu visat Er de två vägarne, och Ni må välja hvilken Ni vill, dä gör mej däsamma”.

Min fader hade icke medtagit mera penningar än som var nödvändigt för resan, ehuru han hade tillgångar i Sverige. Han hade nämligen visligen beslutit att använda åtminstone ett år till att bese landet för att lära känna dess seder och bruk och jordbruksmetoder. Han var vid den tiden en kraftig man af omkring femtio års ålder. För att erhålla stadigvarande anställning hyrde han och jag jämte några få andra af vårt sällskap skjuts i Galesburg och begåfvo oss till Rock River, nära Moline, hvarest Chicago och

Rock Island järnvägsbolaget höll på att bygga en bro. Vi erhöllo allesammans arbete med hacka och spade. Arbetslönen var från 75 cents till en dollar om dagen. Jag erhöll endast 75 cents, hvaraf jag hade att betala min inackordering, som på den tiden var mycket billig, nämligen en och en half dollar i veckan. En svensk vid namn Hoffman höll boardinghus för 34 af oss, och vi skulle alla ha mått väl, hade det icke varit för frossan. Ingen kunde stanna där många dagar utan att få fross-skakningar; min fader och jag hade båda fått dem den andra dagen af vår vistelse på platsen. Det var ett så kalladt "shanty" (brädskjul) hvari vi bodde. Undre våningen begagnades till matrum och kök, i den öfre sofvo vi på golfvet. Ödet hade så fogat det, att sjutton af oss hade frossanfall ena dagen och sjutton den andra. Hoffman och hans hustru hade också lyckligtvis anfallen hvar sin dag, så att det alltid fanns någon till hands att sköta om matlagningen. Det må låta otroligt men är likväl fullkomligt sannt, att då de sjutton friska sutto vid middagsbordet i nedre våningen, deras skakningar, som lågo i öfre afdelningen, stundom försatte hela huset i darrning, så att vi kunde höra tallrikarne skramla på bordet.

Under de dagar jag var frisk stod jag nere i Rock River från kl. 7 på morgonen till 7 på qvällen, kastande våt sand med en skofvel till en plats ofvanför mig, hvarifrån den åter kastades till en högre plats och därifrån till fasta landet. Det obehagligaste i hela saken var att en fjärdedel af hvarje skofvelkast föll tillbaka ned på arbetarens hufvud.

Efter ett par veckors arbete kom bolagets aflöningsman, och jag upptäckte då, sedan min inackordering var betald och aflöningen för mina frysdagar afdragits, att jag icke kunde förtjäna mera än femton cents netto i veckan på att bygga järnvägsbroar. Som jag vid denna tid var nästan halfdöd

till följd af öfveransträngning och sjukdom, beslöto vi att söka oss ett mera lämpligt arbete och om möjligt ett bättre klimat. Tillfälle yppade sig att med en farmare vid namn Peterson få åka till en plats nära Moline, hvarest min fader skötte om mig. Då han icke var upptagen därmed, högg han famnved af på rot stående, torkade träd. Jag försökte ibland att hjälpa honom med detta hårda arbete, men fann snart mina krafter allt för svaga därtill.

Bland de svenskar, som den tiden bodde i Moline, var en skräddare Johnson, en god, välvillig man, hvilken jämte sin maka alltid var redo att hjälpa sina nödställda landsmän och skaffa arbete åt sådana, som voro i behof däraf. Till honom gick jag en dag att bedja om råd eller hjälp, såsom många hade gjort före mig. Jag var så svag och febersjuk, att jag måste hjälpas in i huset, men de mottogo mig som om jag varit deras egen son, och sedan jag hvilat mig litet, tog Johnson mig med sig till en läkare vid namn Ober, som noggrannt undersökte både mitt andliga och kroppsliga tillstånd och sade mig att sådant hårdt arbete, som jag nu förrättade, skulle taga lifvet af mig, hvarföre jag måste söka hvila och lämplig omvårdnad. Han var en af dessa storsinta, ädla män, som man kan träffa i hvarje land, yrke och lefnadsställning och som äro lätt igenkänliga, emedan de ändå äro så få. Såsom jag redan förut nämnt, har jag varit särdeles lycklig i att städse råka i sällskap med de bästa människor af de olika folkklasser och folkslag, med hvilka jag kommit i beröring och bland hvilka jag lefvat. M:r Johnson och jag sutto just i doktorns mottagningsrum, som var beläget straxt intill hans bostad, då han plötsligen lemnade oss genom en dörr, som gick in till hans privata bostad. Han återvände snart i sällskap med sin hustru, ett fruntimmer, som med sina silfverlockar och sin moderligt

deltagande blick syntes mig skönare än en madonna. Efter att endast hafva kastat en hastig blick på mig aflägsnade sig doktorn ånyo med sin fru, och då han åter inträdde i det rum, där vi befunno oss, erbjöd han sig att upptaga mig i sin familj och om möjligt återställa mig till helsan samt erbjöd mig att få begagna hans bibliotek och få tillfälle att gå i skola, till gengäld hvarför jag hade att förrätta småsysslor kring byggnaden och att taga vård om hästarne.

Jag ditflyttade samma dag med mina få tillhörigheter, erhöll ett trefligt rum och en snygg bädd, god närande föda och, hvilket var det bästa af allt, en god och vänlig behandling, så att jag från första dagen jag vistades där till den sista kände det som vore jag barn i huset. Doktor Obers, som voro mycket religiösa människor, tillhörde baptistkyrkan, och då jag nu stod under deras välgörande inflytande och snart trädde i beröring med svenske baptistpresten G. Palmquist och det lilla fåtal, som utgjorde kärnan af den första svenska baptistkyrkan i Amerika, så tillhörde jag före vårens ankomst deras krets och skulle sannolikt ännu ha gjort så, hade icke omständigheter, hvaröfver jag icke själf kunnat bestämma, fört mig till en annan verkningskrets och en annan omgifning. Samma vinter besökte pastor Wiberg från Stockholm Moline, hvarvid jag äfven gjorde hans bekantskap.

Hela denna vinter var för mig en särdeles behaglig tid. Om eftermiddagarne besökte jag den engelska skolan och på qvällarne höll jag själf skola för unge män och qvinnor, som jag undervisade i engelska språket. Doktor Obers och hans hustrus vänskap förnekade sig aldrig, och många år därefter var jag ånyo en välkommen gäst i deras angenäma hem, då i La Crosse, Wisconsin, till hvilken

plats de flyttade från Moline. Båda slumra nu i ro under den gröna torfvan, men deras många goda gerningar skola lefva för alltid.

Bland gamle svenske nybyggare i Moline på den tiden voro Friberg, Ackerberg, Bodelson m. fl.

Min fader tyckte mycket om den stora Vestern, och sedan därföre genom brefvexling med min mor allting i Sverige hade blifvit ordnadt för henne, min syster och hennes man, beslöts att de den följande sommar skulle resa till oss, hvarföre jag i maj månad ånyo begaf mig till Boston för att möta dem och föra dem vesterut. Det fanns ännu ingen järnväg till Moline, hvarföre jag reste med en ångare till Galena och därifrån med diligens till Freeport, hvarifrån jag kunde resa med järnväg till Chicago och därifrån österut.

Det skepp, hvarmed min moder och hennes sällskap reste, var tre månader på hafvet, hvarunder stor brist på lifsmedel uppstod ombord. Slutligen anlände skeppet i juli månad, och ett par dagar senare befann sig hela sällskapet, bestående af omkring två hundra personer, på resa vesterut med tåget med mig som deras frivillige tolk och vägvisare. Allt gick bra, tills vi voro endast omkring hundra mil från Chicago, då bagagevagnen, som gick främst i tåget, fattade eld. För att framkomma till en station framrusade det brinnande tåget med en hastighet af 60 mil i timmen, och det var en fruktansvärd syn att se de af förskrämda emigranter fullproppade vagnarne, de hväsande lågorna, som likt ormar slingrade sig från vagn till vagn, sönderspringande fönsterrutor, skrikande människor, afdånade qvinnor, som alla för skydd och hjälp blickade upp till mig, ännu endast en tjugo års yngling. Så snart jag kunde, ställde jag pålitlige män som vakter vid dörrarne för att hindra

folket att rusa ut och tränga ned hvarandra från platformarne. Tåget uppnådde icke stationen, utan nödgades stanna midt ute på öppna prärien, hvarest alla passagerarne hjälptes ut ur vagnarne, utan att någon olyckshändelse inträffade. Men om också ingen enda af passagerarne blef skadad, så uppbrändes dock fullständigt allt deras resgods, med undantag af hvad de hade med sig i vagnarne. Emellertid kom ett annat tåg och förde oss fram till Chicago, hvarest järnvägsbolaget genast erbjöd sig att ersätta alla lidna förluster, så snart listor öfver den förlorade egendomen hunnit upprättas och vederbörligen bestyrkas. Jag åtog mig att utföra detta arbete utan bistånd af någon advokat eller biträde och inkasserade sålunda nära 20,000 dollars för gamla koffertar, spinnrockar, kopparkittlar o. s. v.

Som jag icke hade något för min enskilda del att förlora, kunde jag naturligtvis icke heller få någon ersättning, och då järnvägsbolaget icke ansåg det som sin skyldighet att betala mig för mitt besvär, så föreslog en af emigranterna att de skulle göra en insamling för att belöna mig för de värdefulla tjänster jag gjort dem. En hatt sändes omkring för att upptaga bidragen, och den storartade summan af två dollars och sextio cents blef min lön, därför att jag varit deras tolk under den långa resan och utan tvist eller uppskof uppburit åt dem en så stor summa penningar. Ingen advokat, konsul eller agent skulle hafva åtnöjt sig med mindre än femhundra dollars i arvode, men jag kan sanningsenligt säga att jag aldrig yttrade ett ord af klagan utan af hjärtat förlät folket på grund af deras okunnighet och sedermera under resan till Moline och Minnesota gjorde många af dem andra tjänster. I vederbörlig tid anlände vi till Moline, hvarest mina föräldrar snart därefter köpte

sig en liten egendom för de penningar min moder medfört från Sverige.

Minnesota var då ett föga kändt territorium, men vi hade likväl hört talas om dess vackra sjöar, skogar, prärier och helsosamma klimat. Det fanns många af vårt sällskap, som voro beslutna att för ett svenskt nybygge uppsöka en plats, hvarest land kunde fås för billigt pris. Jag och min svåger Willard befunno oss bland dem, och det öfverenskoms att några af oss skulle resa till Minnesota och utvälja en lämplig plats. Som jag var den ende af sällskapet, hvilken kunde tala engelska, utsågs jag naturligtvis till dess anförare. Min fader medföljde också jämte m:r Willard och hans hustru. Vi togo däcksplats på en Missisippiångare och anlände till S:t Paul i augusti.

Denna stad var då en obetydlig plats med endast några hundra invånare. Vi träffade där Henry Russel, Johan Tidlund och några andra svenska banbrytare. Jag hade inga penningar och m:r Willard ej heller, undantagandes en obetydlig summa, för hvilken han köpte några få husgerådssaker, kokkärl och andra nödvändighetssaker. Vi sökte därför genast anställning för honom, under det att jag i sällskap med tre eller fyra andra begåfvo oss af för att söka en lämplig plats att slå ned våra bopålar på.

Vi hade hört att det fanns ett antal svenskar vid Chicago Lake och några nära Carver, men alla dessa hade slagit sig ned på skogsland. Vi erforo äfven att nära Red Wing i Goodhue County platser funnos med både skogs- och prärieland och godt vatten i öfverflöd. Sedan vi sett oss omkring på flere håll, beslöto vi oss slutligen för det nu varande settlementet Vasa, omkring 12 mil vester om Red Wing, hvarest land togs i besittning först vid Belle Creek söder om White Rock och sedan vid en källa, nu

känd under namnet Willard Spring, nära det ställe, där nu den stora tegelkyrkan står.

Sedan vi utsett land, återvände min fader till Illinois, hvaremot jag reste med de andra till S:t Paul. Här hölls en rådplägning, i hvilken hela sällskapet deltog och hvarvid beslöts att trenne af oss, herrar Roos och Kempe samt jag, skulle begifva oss till nybygget genast på hösten och göra det arbete, vi kunde, och att de andra skulle förena sig med oss följande vår.

Sedan nödiga förberedelser blifvit vidtagna, afreste vi trenne från S:t Paul med ångbåt till Red Wing *), som ligger 50 mil längre ned vid Missisippi och ursprungligen varit en missionsstation, men där nu endast bodde ett halft dussin amerikanska familjer. Bland dessa befann sig pastor J. W. Hancock, som under några år varit missionär bland indianerna. W:m Freeborn, d:r Sweeny, H. L. Bevans, John Day och en m:r Potter voro de öfrige nybyggarne. Där funnos också tvänne svenskar, nämligen Peter Green och Nils Nilson, bäst känd som doktorns Nels, samt en norrman vid namn Peterson. Nära flodstranden var ett stort läger af siouxindianer. Landet vester om Red Wing var en fullständig vildmark, och vi voro de första, som där började odla jorden och bilda ett ordentligt nybygge.

Då vi anländt till Red Wing, försågo vi oss genast med ett tält, kokspisel, ett par oxar, lifsförnödenheter, snickareverktyg och andra saker. Vi hyrde oss därpå ett par hästar, inpackade våra saker i en vagn, bundo boskapsdjuren bakefter densamma och begåfvo oss i väg till vårt nybygge. De första fyra milen följde vi territorialvägen,

---

*) Så kalladt efter indianhöfdingen Röda Vingen.

men därefter hade vi intet annat än indianernas spår att vägleda oss med. Mot aftonen anlände vi till en liten skog vid Belle Creek, hvilken nu kallas Jämtland, och här uppslogo vi våra tält och tillagade vår aftonmåltid. Hur väl denna smakade oss efter en lång dags mödosam färd, kunna endast de förstå, som i likhet med oss erfarit nybyggarelifvets vedermödor. Skjutsen återvände dagen därpå och vi voro ensamma i vildmarken.

Efter en dags erfarenhet flyttade vi vårt läger två mil sydligare till en annan plats nära Belle Creek, hvarest Roos hade tagit sitt land. Det var nu i slutet af september, och vår nödvändigaste omsorg var att insamla tillräckligt med hö åt kreaturen. På några dagar insamlade vi en stor stack, och som vi hade läst om prärieeldar, beslöto vi att skydda vår stack däremot genom att tända eld på den korta grässtubben rundt omkring densamma för att så beröfva elden vidare näring närmast kring stacken. Men ett par minuter voro tillräckliga att öfvertyga oss om att vi hade missräknat oss, ty då hade elden redan fattat i själfva stacken, som brann med sådan våldsamhet, att icke allt vatten i Belle Creek skulle förmått släcka den. Men detta var icke det värsta, ty innan vi fått tid att hemta oss från vår bestörtning, hade elden redan spridt sig öfver den bästa delen af dalen och förtärt allt det återstående gräset. Vid denna tid på året var detta nämligen mycket torrt. Oerfarna som vi voro, började vi slutligen en kapplöpning med vinden för att hejda elden, innan den uppnått en annan vacker grässlätt en mil nordligare. Men vi misslyckades naturligtvis och måste återvända till vårt ensamma tält, nedslagna öfver den bedröfliga tilldragelsen.

Dagen därpå begåfvo vi oss ut i olika riktningar för att utforska om något mera gräs fans qvar i Godhue

County, och lyckligtvis påträffade vi sådant i mängd nära vår första lägerplats. Sedan vi samlat en ny stack af mycket sämre hö, började vi bygga ett enkelt stockhus och hade just slutat därmed, då min svåger Willard plötsligen öfverraskade oss med sin ankomst efter att ha i Red Wing qvarlemnat sin hustru och sitt nyfödda barn, numera fru Zelma Christensen, hvilken, så vidt jag känner, är det första svenska barn, som födts i S:t Paul. M:r Willard, som icke var van vid kroppsarbete, hade funnit det hårdt att arbeta med hacka och spade på S:t Pauls backiga gator samt därför bestämt sig för att hellre göra sådant arbete ute på en farm. Då m:r Roos och Kempe hade tillsläppt alla penningar, som användts till vår utrustning, hade jag i själfva verket ingen del däri, och då vi ej kunde tänka på att de öfver vintern skulle herbergera m:r Willard och hans familj i den lilla kojan, beslöt jag genast att återvända med honom till Red Wing. Inom en timme voro vi färdiga och begåfvo oss utan att invänta middagen på väg dit till fots. Jag ihågkommer mycket väl huru vi satte oss ned att hvila och tänka öfver framtiden i en liten skogsdunge nära Spring Creeks källa. Vi voro bägge mycket hungriga, isynnerhet Willard, som hade gått öfver tjugo mil sedan frukosten. Då fingo vi se en frestande ekorre i ett träd helt nära och försökte döda honom med käppar och stenar, men vi voro båda klena slungare och gingo därföre miste om den präktiga ekorrstek vi väntat oss.

Vi framkommo till Red Wing framemot aftonen, uttröttade och mycket hungriga. Men snart funno vi min syster, fru Willard, beqvämt inlogerad hos en af familjerna därstädes, och hennes muntra och hoppfulla sinne samt det vackra barnet på hennes arm uppfyllde oss med glädje och styrka att kämpa mot de svårigheter, som väntade oss. Willard och hans hustru

hade tagit med sig de få husgerådssaker de egde och några matvaror, däribland lämningen af en svensk sillsalad samt fem dollars och femtio cents i kontanta penningar, hvilket var allt af jordiska egodelar, som vi besutto. Men hvem frågar efter penningar vid den åldern. Willard var 25 år, min syster 23 och jag snart 21 år, alla friska och sunda samt icke ens ett ögonblick tviflande på framgång i hvad vi än månde företaga oss.

Vedhuggning, som är nära nog det hårdaste arbete och hvartill vi voro mindre dugliga än till nästan hvilken annan sysselsättning som helst, blef nu vår lott. Vi hade att begifva oss till en plats tre mil ofvanför Red Wing, hvarest en amerikan hade uppgjort kontrakt med ångbåtsbolagen att lasta 1,500 famnar ved vid stranden af Missisippi. Där fanns redan en gammal vedhuggarstuga, som vi gjorde i ordning åt oss genom att förse den med tak af hö och jord, insätta en dörr och ett litet fönster samt lägga några ohyflade plankor till golf. Inom ett par dagar voro vi sålunda vederbörligen inhysta med barn och allt i den obetydliga hyddan, som endast var 12 fot bred och 16 fot lång, men som dock för oss var lika dyrbar som någonsin ett palats för en kung.

Vedhuggningsarbetet tog genast sin början. Träden utgjordes af långa lönnar och askar, och vår betalning var 55 cents famnen för den lösa och 65 cents för den hårda veden. Att börja med kunde vi icke tillsammans hugga mer än en famn om dagen, men inom en vecka kunde vi hugga en famn hvardera, och innan vinterns slut ofta tre famnar tillsammans. Om några dagar ankommo fyra norske vedhuggare, för hvilka vi uppförde ett nytt sofrum. Min syster lagade mat åt oss alla och de andre betalade för sin kost till Willard och mig, som hade allting gemensamt. Dessa

fyra voro bättre arbetare än vi och en af dem, Albert Olson, kunde ofta ensam hugga tre famnar om dagen. De voro nyktra, flitiga, hederliga och bra män, så att vi snart fäste oss mycket vid dem liksom de vid oss, och alla voro vi mycket förtjusta i den lilla Zelma. Min syster skötte hushållet så väl och höll det lilla huset så fint och snyggt, att vi alla icke utan saknad kunde tänka på att vi skulle lemna det då våren kom.

Som vädret under första veckan i januari var vackert och slädföret godt, hyrde vi ett par hästar af John Day för att resa till vårt utsedda land och där, medan snön ännu låg qvar på marken, hugga och hopsläpa timmer till det hus Willard och jag ämnade bygga på våren. Min syster stannade kvar så länge, men Albert medföljde oss som sällskap, och vi medhade litet bräder i bottnen af slädan, hö och lifsförnödenheter för några dagar samt en mängd täcken och filtar för våra sängar. John Day, som var en gammal nybyggare nästan med en indians instinkt, ledsagade oss lyckligt och väl till Willard Spring och vidare några hundra famnar längre ned i en djup dal, hvarest växte skyddande träd i mängd. Där uppgjorde vi en flammande eldbrasa samt inrättade oss i öfrigt på beqvämaste sätt. Sedan vi ätit och rökt vår qvällspipa, lagade vi våra bäddar i ordning, i det vi lade några bräder på snön, strödde hö därpå och så ofvanpå alltsammans utbredde våra filtar. Alla fyra lade vi oss därefter till ro och voro snart insomnade.

Under natten sjönk termometern till 40 grader (Fahr.) under fryspunkten, såsom vi sedermera erforo. Hade vi kunnat ana detta och hållit vår eld brinnande, så hade vi naturligtvis varit utom all fara. Men då vi befunno oss särdeles väl vid början af natten och snart insom-

nade, voro vi omedvetna om vår fara, tills vi väcktes af en häftig smärta förorsakad af kölden, och då voro vi redan så styfnade och genomfrusna, att vi saknade kraft att stiga upp eller ens att röra oss. Vid en senare jämförelse med våra iakttagelser förnummo vi att alla fyra hade erfarit samma känsla, nämligen först en häftig smärta såsom af ett nålsting i hvarje fiber, vidare fullständig frihet från all sinnesoro, med undantag af en svag förnimmelse af att något var i olag, och en önskan att stiga upp men utan tillräcklig kraft att göra det. Denna känsla öfvergick därefter småningom till en förnimmelse af lugn, ro och tillfredsställelse, tills slutligen medvetandet helt och hållet upphörde och vi icke vidare förnummo någon plåga eller något lidande.

Just då inträffade en tillfällig händelse som räddade våra lif. M:r Day, som låg på högra ytterkanten, hade påtagligen hållit sin ena arm upp mot bröstet för att söka hålla filtarne tätt tryckta mot sig, och då hans viljekraft icke längre var verksam, gaf armen efter och föll ned i snön bredvid honom, hvarvid den nakna utsidan af hans hand genom beröringen med snön väcktes till lif, så att blodomloppet ånyo kom i gång i hans kropp, hvilket förorsakade honom en så häftig pina, att han vaknade upp och snart stod på fötterna igen.

Sålunda voro vi räddade. Det åtgick en lång tid, innan vi kunde begagna våra lemmar så mycket, att vi voro i stånd att åter upptända elden, och under den tiden plågades vi mycket värre än förut. Genom den erfarenhet jag då gjorde är jag öfvertygad att de, som omkomma genom förfrysning, gå en mycket lätt död till mötes, emedan de gradvis försjunka i ett slöhetstillstånd, som döfvar deras känslor, långt innan lifvet är utslocknadt.

Klockan var omkring fyra då vi stego upp, och naturligtvis lade vi oss icke mera den morgonen, ej heller gjorde vi något försök att släpa tillsamman timmer, utan begåfvo oss kl. 10 genaste vägen tvärs öfver prärien till samma dal, hvarest Willard och jag några veckor förut hade sett den frestande ekorren, och vi gjorde därvid den erfarenheten, att färden öfver den vilda obanade prärien i motvind under fyrtio graders köld verkligen var en kamp för lifvet. För att hålla oss varma turade vi om att gå eller springa bakefter slädan. En gång, då Willard gick, satte han sig helt plötsligt ned i snön och ville icke gå vidare. Vi vände tillbaka till honom, och det var endast med uppbjudande af all vår öfvertalningsförmåga, som vi kunde förmå honom att åter sätta sig i slädan. Han sade att han satt mycket beqvämt och snart skulle komma efter, om vi endast ville lemna honom i fred. Hade vi lydt honom, så hade han aldrig mera rest sig från sin kalla hviloplats. Efter en färd af 8 mil anlände vi till ett hus vid Spring Creek, nära Red Wing, hvarest vi funno ett varmt rum och ett godt stall för våra hästar. Efter en timmas hvila fortsatte vi vår resa och framkommo utan vidare äfventyr före skymningens inbrott till vår lilla stuga i skogen. Jag tror aldrig att jag värderat ett hem högre, än jag uppskattade denna lilla enkla hydda vid min lyckliga ankomst till dess varma och vänliga härd.

Några veckor senare hade jag tillfälle att besöka S:t Paul, hvarvid jag bevistade ett bröllop mellan en ung norsk farmare från Carver County och en svensk flicka, som just nyss hade anländt från Skåne. Vigseln förrättades af pastor Nilson, en baptistprest, som för proselytmakeri hade blifvit förvist från Sverige. Bland bröllopsgästerna var äfven John Swainson, en bland svenskarne i Minnesota väl

känd man, som nyligen afled uti S:t Paul. Likaledes gjorde jag då bekantskap med Jacob Falström, som i 40 år lefvat bland indianerna och användt sin mesta tid till missionsverksamhet bland detta folk. Han var en märklig man, väl känd så väl af Hudson Bay bolagets män, som af de första nybyggarne i Nordvestern. Han hade som gosse rymt från ett svenskt segelfartyg i Quebec och letat sig fram genom vildmarkerna, sökande skydd bland indianerna, hade gift sig med en indianqvinna och sålunda trädt i nära förbindelse med dem. Om jag minnes rätt, sade han mig att han aldrig hört ett ord af sitt modersmål talas på 35 år och att han nästan hade glömt det, då han träffade de förste svenske nybyggarne i S:t Croixdalen. Hans barn lefva ännu därstädes, medan han själf gått bort till det okända landet på andra sidan grafven, hedrad och aktad af alla, som kände honom, såväl bland indianer som hvita.

På återresan från S:t Paul stannade jag i Peter Greens hydda i Spring Creek nära Red Wing. De enda husdjur han hade var en kull grisar, och som jag och Willard ämnade begifva oss ut till vårt land på våren, ansåg jag det lämpligt att lägga mig till med ett par grisar. Jag erhöll också två stycken, hvilka jag stoppade i en säck, och med denna på ryggen begaf jag mig af till vår stuga i skogen. Enligt mina beräkningar kunde den väglängd jag hade att tillryggalägga icke öfverstiga tre mil, och för att vara säker om att icke gå vilse följde jag Cannonfloden, vid hvars mynning vår stuga stod, okunnig som jag då var om denna flods slingrande lopp. Jag gick på isen, som var täckt med fotsdjup snö. Hade jag kännt till terrängen, så skulle jag säkerligen icke vågat försöket att bära min börda denna långa väg. Från kl. 9 på morgonen tills det blef nära mörkt stretade jag nu framåt med säcken på

ryggen, uppbjudande det yttersta af mina krafter för att skyndsamt komma fram, under det grisarne grymtade och en obehaglig känsla af hetta började sprida sig öfver min rygg. Dessa voro de första husdjur jag egt, och jag anser mig ärligt ha gjort skäl för eganderätten till dem genom att bära dem i den djupa snön utefter flodens alla krökningar minst 10 mil. Både jag och grisarne blefvo väl mottagna vid hemkomsten. Vi gjorde i ordning ett svinhus genom att i marken gräfva ett hål, som vi täckte med stockar och ris, och vi födde våra grisar med affall från bordet. Men innan vi voro färdiga att flytta, dog en af skjörbjugg, under det den andre, som vi lyckades få med oss till vår blifvande farm, var otacksam nog att rymma och troligtvis blef uppäten af vargar, hvilket antagligen var lika angenämt för honom, som om han blifvit uppäten af oss.

Under det vi lefde i vår skogshydda, sågo vi flera indianer än hvite män. En afdelning af siouxstammen hade sitt läger nära oss under flere veckor. De voro vänligt sinnade och tillfogade oss aldrig något ondt. Männen bragte oss hjortkött och färsk fisk, som de fångade i mängd medelst ljustring. De höggo därvid hål i isen och sutto under filtar, som betäckte både fiskaren och öppningen i isen. Vi gåfvo dem kaffe och bröd och inbjödo stundom två eller tre till middag, sedan vi ätit. Deras qvinnor plägade flera timmar stanna hos min syster och hjälpa henne att taga vård om hennes lilla barn. Ja, dessa qvinnor voro så förtjusta i det ljushåriga barnet, att de stundom sprungo i kapp till huset, täflande om hvilken skulle få första tillfället att bära barnet. Stundom besökte vi dem om aftnarne i deras tält, (wigwam eller tipi) och rökte "kinnekinnick" *) i deras sällskap. Många

*) Torkad finskuren bark af en buske (cornus sericea).

Indianhöfdingen Bergets höfding.

af deras döda hvilade i de unga träden nära vårt hus. Det var nämligen en sed hos dem att, när en indian dog, utspänna hans kropp på träpålar och fastbinda dessa mellan några unga träd, tillräckligt högt från marken för att göra den oåtkomlig för vilda djur, därpå öfvertäcka kroppen med filtar, sätta litet majs, hjortkött och en kruka vatten i närheten och sedan vid besök i grannskapet någon tid därefter samla ihop benen och begrafva dem på någon af deras begrafningsplatser, som vanligen utgjordes af en kulle eller en hög strandbank.

En gång fingo vi se en äkta krigsdans i Red Wing. Några siouxindianer hade dödat tvänne chippewaindianer, deras dödsfiender, och hemfört deras skalper utspända på en ram af unga trädgrenar. På en gifven timme församlade sig hela hopen och uppförde under de mest fan-

tastiska åtbörder och hopp, afsjungande af sånger, skrik, slående på tamtam och ringande med klockor, ett skådespel, som genom sin hemska vildhet öfverträffade allt som jag någonsin sett. Samma indianer blefvo ånyo våra grannar under en kort tid vid nybygget Vasa påföljande vinter, och vi tyckte rätt mycket om dem, och de om oss. Åtta år därefter deltogo de dock i de gräsliga blodbaden på de hvite nybyggarne i vestra Minnesota, och 39 af deras män hängdes i samma galge vid Mankato hösten 1862, hvarefter de öfrige fördes utom våra gränser.

Indianen är nu en sällsynthet i vår stat och skall snart tillhöra en utdöd ras, såvida han icke antager den hvite mannens civilisation. Mycket har skrifvits både för och mot honom men med öfverdrifter på bägge håll. Han var hvarken den hjälte, som Fennimore Cooper gör honom till, ej heller det blodtörstiga vilddjur, i hvars skepnad andre skriftställare hafva afmålat honom. Hans krigssätt var naturligtvis grymt och vildt, ty han var ju en vilde, men han retades ofta till vrede genom dålig behandling och orättvisor, begångna af den hvite mannen. Men det är icke min afsigt att skrifva en skildring öfver indianerna, och som jag aldrig mer kom i beröring med dem, skall jag icke heller vidare omnämna dem på dessa blad. De voro naturbarn begåfvade med många goda och många dåliga egenskaper, och de förbättrades icke genom de hvites inflytande. Som prof på känslofull indiansk vältalighet vill jag här anföra följande utdrag ur ett tal af en indianhöfding, såsom svar till en af regeringens agenter, som ville förmå indianerna att sälja sitt land och flytta längre vesterut för att bereda rum åt den framträngande hvite mannen. Talet är öfversatt till svenska i Unonius' Minnen från Amerika och jag citerar denna aktade skriftställares ord.

"Broder", sade den gamle höfdingen till regeringens ombud, "vi hafva hört dig tala" etc. — — — — "Broder, när vi (indianerna) voro unge, voro vi starke, vi stridde vid Eder sida, men nu äro våra vapen brutna. I hafven tillväxt i styrka, mitt folk har blifvit ringa".

"Broder, min röst är svag, du kan knappt höra mig. Det är icke en krigares segerrop, utan ett barns klagan. Jag har förlorat min stämma i sorg öfver mitt folks olyckor. Här ser du deras grafvar och i dessa åldriga tallar kan du höra deras andar — — — — "Broder, våra hjärtan äro fulla af sorg. För tolf vintrar sedan sålde våra höfdingar vårt land. Hvarje krigare du här ser var emot fördraget. Hade vi kunnat ana denna dåliga handling, skulle den aldrig skett. Men, ack! Där vi stodo, kunde vi hvarken ses eller höras. Våra tårar blandades med regndropparne och våra röster dogo bort i den klagande vinden; men de hvite männen visste det icke och de beröfvade oss vårt land".

"Broder, vi beklaga oss icke. En choctaw lider, men han qvider aldrig. Du har en stark arm och vi kunna ej emotstå den.

"Men den hvite mannen dyrkar ju den store Anden, så gör också den röde mannen. Den store Anden älskar sanning. När man tog bort från oss våra hem, då lofvade man oss andra. Den store Anden hörde löftet och I tecknaden själfve upp det i Edra böcker. Sedan dess hafva träden tolf gånger fällt sina blad, men ännu är löftet ouppfyldt. Våra hem hafven I beröfvat oss. Den hvite mannens plog gräfver upp våra fäders ben". —

Sålunda förflöt vår första vinter i Minnesota utan vidare tilldragelser till början af mars, då vädret blef så blidt, att fara blef, att isen skulle gå upp på Missisippi, hvarför vi

skyndsamt bröto upp och återvände till Red Wing. Med vår vedhuggning och fru Willards mathållning hade vi förtjänt så mycket penningar, att vi kunde köpa de.för en nybyggare oundgängligaste sakerna. Sedan vi utrustat oss härmed och tagit några dagars hvila, hyrde vi åter af John Day skjuts ut till vårt land. Hundra tusentals emigranter hafva gjort samma erfarenheter som vi och kunna tillfullo fatta, huru vi kände oss till mods denna vackra marsmorgon, då vi begåfvo oss af från Red Wing med en vagn, fullastad med några på bottnen liggande bräder, kokspisel och husgerådssaker, dörrar, fönster, en kagge spik, sågar, spadar, litet förråd af lifsförnödenheter, en eller två sängar med sängkläder, några koffertar och en liten bur med vår fläckiga gris uti. Fru Willard, jämte kusken, satt i sätet med sitt lilla barn i sina armar, hennes man och jag turade om att gå framför vagnen för att utse den bästa vägen, John Day skrek till hästarne under skratt och skämt, och alla voro fulla af hopp, mod och beslutsamhet att öfvervinna alla hinder och underkufva vildmarken. Snön var nu nästan borta och luften var vårlik.

Efter tolf timmars ansträngande färd anlände vi till källan, hvarest vi uppsatte ett provisoriskt skjul af störar och filtar, mycket liknande indianernas tält. Två af norrmännen hade åtföljt oss för att vara behjälplige vid uppförandet af vårt blifvande hus. M:r Day stannade också ett par dagar för att köra fram timmer med sina hästar. Redan före den andra dagens afton stod bakre afdelningen af vår bostad under tak. Mera tid åtgick till hufvudbyggnaden, som också bestod af ohuggna stockar. Efter några dagar lemnade oss våra norska vänner och vi fingo ensamma fullborda hyddan. Detta enkla, tarfliga hus blef nu under en lång följd af år den omgifvande ortens medel-

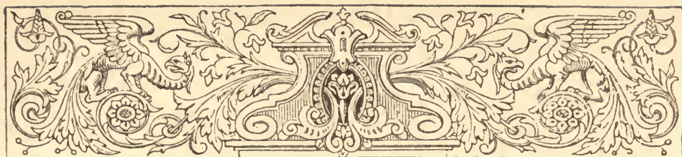
punkt och en gästvänlig samlingsplats för nybyggarne i Vasa. Vi hade tillräckligt att göra med att få vårt hus i ordning och undersöka det omgifvande landet.

I april började det åter blifva kallt och det dröjde ganska länge innan sjöfarten öppnades på Missisippifloden. Då för tiden måste alla lifsförnödenheter skeppas från Illinois och Wisconsin, och då floden så länge låg tillfrusen, inträffade det att alla vinterförråd i Red Wing i det närmaste togo slut, så att icke ett mjölkorn eller en bit kött kunde få köpas där efter den första april. Det lilla vi medfört var snart slut, och under omkring två veckors tid hade vår familj endast en qvarts bushel potatis, en liten skål mjöl och en gallon bönor att lefva af. En del af dessa lifsförnödenheter var en skänk af Roos och Kempe, som hela vintern stannat qvar på sitt land, tre mil söder om oss. De hade där haft att kämpa med många svårigheter och nödgats lefva på half kost en längre tid. Äfven deras oxar hade sväfvat mellan lif och död på grund af förtärandet af öfvermoget hö, som gafs dem i små qvantiteter.

Men för att återvända till oss, så skulle vi säkerligen fått svälta, om icke min jagtbössa räddat oss, med hvilken jag hvarje morgon i daggryningen begaf mig ut i skogarne vid Belle Creek och vanligtvis återvände hem med en eller två hjärpar, ekorrar eller annat smärre villebråd. En söndag snöade det och vädret var i hög grad oangenämt, så att jag icke kunde gå ut på jagt. Då framkommo en mängd koltrastar (blackbirds), ditlockade af hafre, som blifvit spilld utanför huset vid hästarnes fodrande. Jag sköt flera dussin af dessa icke synnerligen läckra foglar, och min syster, som var en utmärkt matlagerska, tillagade åt oss sent på söndagseftermiddagen en som det syntes oss riktigt kunglig

middagsmåltid, bestående af stufvad koltrast med en liten tillsats af mjöl och stötta bönor.

Dagen därpå, då vi endast hade högst obetydligt med lifsförnödenheter qvar, begaf jag mig till Red Wing dels för att spara dessa för min systers och hennes mans räkning, dels ock i förhoppning att erhålla mera proviant från en ångbåt, som just då väntades skola anlända. Sedan jag tre dagar väntat i Red Wing, ankom ångbåten med riklig last af lifsförnödenheter, och så snart varulårarne hunnit föras till en handelsbod, som egdes af H. L. Bevans, köpte jag en rökt skinka, 30 ℔ mjöl, en gallon sirap, något kaffe, salt och socker, tog alltsammans, uppgående till nära 70 ℔ i vigt, på min rygg och begaf mig framemot aftonen ut till vårt nybygge. Jag hade ungefär fjorton mil att gå utefter indianstigen, men i trots af den tunga bördan tillryggalade jag denna vägsträcka på mycket kort tid, vetande att hungern stod för dörren hos de kära i hemmet. Måhända påskyndades också min gång mot slutet af vägen genom tjutet af prärievargar, som hördes icke långt från min stig. Det finns tilldragelser i hvarje människas lif, hvilka stå likt milstolpar utefter hennes väg och så tilldraga sig vandrarens uppmärksamhet, att de ständigt qvarstå för hans minne i de lifligaste färger. Min ankomst till vår hydda den nämnda qvällen var en af dessa epokgörande tilldragelser i vårt obemärkta lif. Jag vill icke ens försöka att beskrifva den glädje de saker jag medförde uppväckte hos oss alla, särskildt hos den unga modern med det späda barnet vid sitt bröst.

Fjärde kapitlet.

Innehåll: Framtidsförhoppningar. — Farmlifvet. — Norska nybyggare. — Emigrantens ställning i början af femtiotalet. — Religiösa sammankomster. — Nybyggets tillväxt. — Vasa township organiseras. — En luthersk församling upprättas. — Mitt bröllop. — Spekulationsfeber. — Krisen 1857. — Juridiska studier i Red Wing. — Jag blir advokat och county-auditor. — Politiska förhållanden 1860. — Krigiska utsigter.

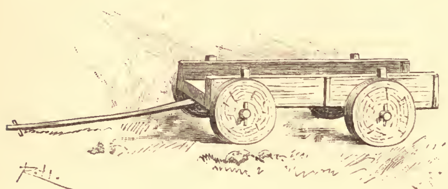

Vi hade nu börjat en helt och hållet ny bana. Öfverlemnade åt oss själfva på våra farmer i den gränslösa Vestern med våra sinnen fulla af oräkneliga planer och framtidsdrömmar, hvilka detta ännu obrutna land ingaf oss, kände vi oss lifvade af denna obeskrifliga känsla af frihet och oberoende, som endast kan förvärfvas och rätt förstås på den amerikanska Vesterns ändlösa vildmarker.

Från Missisippiflodens stränder nästan ända fram till Stilla hafvets kuster utbredde sig ett oerhördt fruktbart fält framför den af flit, energi och företagsamhetslust brinnande nybyggaren. Visserligen voro våra medel små och våra förhoppningar för den allra närmaste framtiden icke mycket större, men det oaktadt kände vi dock att vi genom ihärdigt arbete och godt uppförande en dag skulle ernå den beqväm-

lighet, det oberoende och den ställning i lifvet, hvarefter våra själar törstade. Vi satte oss icke ned och väntade att guldgrufvor skulle öppna sina skatter inför våra blickar eller att stekta grisar skulle komma springande till vår koja, utan med yxan och spaden i handen gingo vi lugnt till vårt arbete för att lemna vårt lilla bidrag till det stora verket, uppbyggandet af nya verldsvälden.

I början af maj kom min fader från Illinois och medförde åt oss ett par oxar och en mjölkko, så att vi nu tyckte oss riktigt rika. Nu förfärdigade vi oss en vagn. Hjulen bestodo af tjocka ekskifvor, som vi sågade af en stor ekstock. Vi köpte oss äfven en plog och hade nu i kompani med våra grannar i Belle Creek två par arbetsoxar. Med dessa oxar och den nämnda vagnen samt mig som körsven förrättades under den första tiden all framforsling och körning af timmer, bränsle, byggnadsmaterialier och andra förnödenheter äfvensom all plöjning i hela grannskapet för alla därvarande nybyggares räkning.

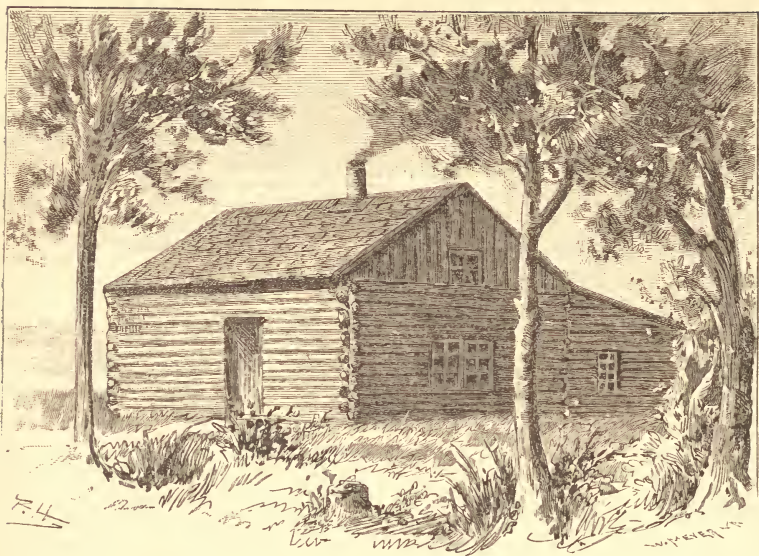
Vår vagn.

Inom kort anlände äfven flera af våra bekanta från året förut. Några bref, som jag meddelat "Hemlandet" rörande den trakt, där vi slagit oss ned, ådrogo sig likaledes stor uppmärksamhet och föranledde andra nybyggare från skilda delar af Vestern att slå ned sina bopålar i vårt grannskap. Och under det svenskar från alla håll och kanter inströmmade till vårt nybygge, som då kallades "Mattsons settlement" och nu är allmänt kändt under namnet Vasa, hade våra vänner norrmännen börjat grunda ett framgångs-

rikt nybygge några mil söder om oss. Många af dem kommo dit öfver Missisippifloden från Wisconsin medförande boskap, åkerbruksredskap och andra förnödenheter, hvarpå svenskarne, som mestadels voro fattiga nykomlingar, ledo brist. Många emigranter från de bägge brödralanden kommo som däckspassagerare på Missisippi-ångbåtar till Red Wing.

Koleran gick i S:t Louis under sommaren och en ångbåt landsatte ett stort sällskap norska emigranter, hvilka nästan allesamman voro sjuke af kolera. Som m:r Willard och jag händelsevis råkade vara i Red Wing, då de landade, och de där bosatta amerikanska familjerna trodde de norske kolerapatienterna vara våra landsmän, öfverlemnade de dem utan vidare i vår vård, och vi skötte dem det bästa vi kunde, men många dogo, i trots af allt hvad vi kunde göra för dem. Då vi tillslöto de dödas ögon och nedsänkte de liflösa kropparne i den tysta grafven under höjderna vid flodstranden, hade vi icke rum för någon annan tanke, än att de voro våra landsmän och bröder, och för min del har jag aldrig hyst och kan icke heller någonsin hysa någon annan känsla gentemot norrmännen.

Från en så ringa början under åren 1853 och 1854 hafva de svenska och norska nybyggena i Goodhue county utvecklat sig och nått en blomstring, som är icke allenast storartad utan äfven ärorik. Då jag blickar tillbaka till dessa svunna dagar, ser jag ofta ett litet stockhus med tak af torf och innehållande ett enda rum, som på samma gång tjänade till kök, sofrum och hvardagsstuga och stundom var ända till trängsel fyldt med nykomlingar från gamla landet, mot hvilka en obegränsad gästfrihet utöfvades. Eller jag tycker mig på ångbåtsbryggan i Red Wing se den fattige emigranten i sin korta jacka och utländska klädedrägt, nyss kommen i land från ångaren, vanligtvis sittande på en trälår,

Det första hemmet i Vasa.

omgifven af sin hustru och en stor barnskara samt inbegripen i funderingar på, huru han skulle bli i stånd att fortskaffa sig och de sina tio eller tjugo mil längre in i landet eller kunna lösa ut sina sängkläder och öfrigt husgeråd, som han tilläfventyrs qvarlemnat i Milwaukee såsom pant för sin järnvägs- eller ångbåtsbiljett. Och jag tycker mig se honom vandrande fram utöfver den obanade prärien, sökande efter ett stycke land, där han om möjligt kunde finna en liten slätt, tillgång på vatten och litet skog för att bygga sig ett hus och skapa sig ett hem. Fattig och hjälplös, förvirrad, okunnig och bortkommen samt just icke synnerligen rentvättad hade han varit ett föremål för medömkan och åtlöje hela vägen från Göteborg eller Kristiania ända fram till den lilla hydda, hvarest han fann lugn och tak öfver hufvudet hos välvillige landsmän, tills han kunde bygga sig en egen.

Jag tror mig utan öfverdrift kunna säga att under de första åren efter min ankomst hit till landet icke mer än hvar tionde familj bland de skandinaviske nybyggarne i Goodhue county hade några medel att börja med, förutom de få dollars som voro nödvändiga för anskaffande af det nödvändigaste husgerådet, och att ganska många sutto i skuld för en del af deras resekostnader, i det de hade nödgats lemna de simpla trälårar, som innehöllo kläder för hustru och barn, i pant för sina biljetter hos järnvägsbolagen i Milwaukee eller längre österut.

De, som icke af egen erfarenhet känna till nybyggare lifvets besvärligheter, skola helt naturligt undra, huru det var möjligt för så utfattiga människor att skaffa sig det för lifvets uppehälle nödvändiga, men de måste ihågkomma att våra behof voro få och våra anspråk på lifvets beqvämligheter än mindre. Den fruktbara jorden gaf oss snart bröd och grönsaker, skogarne och floderna försågo oss med fisk och vildt, och hvad beträffar skor och kläder, så har jag själf i likhet med många andra fått begagna skodon förfärdigade af ogarfvade hudar, ja till och med af gamla klädespaltor och varubalar. Dessutom voro alltid småhandlarne utefter floden eller på andra platser villige att förse de skandinaviska utvandrarne med förnödenhetsartiklar på kredit, tills de komme i bättre omständigheter. Ty våra landsmän ha ständigt bland sina amerikanska grannar gjort sig kända för ordhållighet och redbarhet, hvilket varit dem en bättre hjälp än penningar. Stundom gingo äfven somliga af männen bort till andra platser för att söka arbete och återvände i rättan tid med tillräckligt penningar för att hjälpa familjen ur dess svårigheter. Nybyggarne i Vestern äro också alltid hjälpsamma och ädelmodiga, så att, om någon hade mer än hvad han behöfde, han alltid var villig att

dela med sig af sitt öfverflöd till sina grannar. Grannarne plägade också skynda till nykomlingens bistånd, hjälpa honom att hopföra timmer, bygga hus och göra honom andra små väntjänster.

Nybyggarnes isolerade ställning, deras gemensamma sträfvanden och förhoppningar bragte dem närmare hvarandra än hvad förhållandet plär vara i äldre samhällen. Så plägade om söndagseftermiddagarne alla nybyggarne i grannskapet mötas på någon centralt belägen plats och tillbringa dagen samman. En kopp kaffe med en eller två brödskifvor och smör utgjorde då i våra ögon en furstlig anrättning, och då vi kommit oss så före, att vi hade råd att bestå oss med litet sirap och en bit paj eller kaka till efterrätt, råkade de goda matmödrarne rent af i förtjusning. Alla delade hvarandras så väl sorger som fröjder, och ingenstädes i världen undantagandes i militärlägret har jag sett så mycken äkta hjärtlig vänskap och broderlighet som bland de första nybyggarne i Vestern.

En vacker söndagsmorgon under nämnda sommar samlades alla nybyggarne under tvänne ekar på prärien nära den plats, hvarest kyrkan för närvarande står, till den första gudstjänsten i nybygget. Vi hade öfverenskommit att några af männen skulle tura om att läsa en af Luthers predikningar vid dessa sammankomster, och jag blef utsedd till föreläsare den första gången. Några böner lästes äfven och några svenska psalmer afsjöngos, och sällan har ett tempel innehållit en andäktigare åhörareskara än denna lilla församling på prärien.

Redan före början af vintern 1854—55 hade vårt nybygge i Vasa vuxit till ett ganska stort samhälle och vi skördade en betydande mängd spannmål, potatis och andra åkerbruksprodukter. Under vinterns lopp nedslogo sig sioux-

indianerna ånyo i vårt grannskap och försågo oss ofta med villebråd i utbyte mot kaffe och bröd. Följande vår och sommar tillväxte nybyggarnes antal än hastigare, och snart anskaffades flere oxar och andra boskapsdjur samt några hästar, hvarföre jag nu icke längre behöfde ensam framköra timmer och andra förnödenheter med den lilla vagnen.

Under sommarens lopp gjorde jag ånyo en resa till Illinois för att där möta ett större sällskap af nyligen från Sverige anlända emigranter, hvilka grundade ett nybygge i Vasa, som fick namnet Skåne. Folk från samma provinser i Sverige plägade skocka sig tillsammans i små samhällen, hvilka i dagligt tal benämndes efter det landskap, hvarifrån deras bebyggare kommit. Sålunda finna vi i Vasa namnen Skåne, Småland och Jämtland.

Vid denna tid organiserades ett township, som på min tillstyrkan erhöll namnet Vasa till åminnelse af den store svenske konungen Gustaf Vasa. Ett skoldistrikt bildades äfven och strax därpå likaledes ett valområde, och då jag var den ende af oss, som var mäktig engelska språket, erhöll jag i uppdrag att anordna alla dessa angelägenheter. För öfrigt voro vi lyckliga nog att bland oss räkna många män, som icke allenast hade medfört hit en god uppfostran från gamla landet, utan som äfven voro i besittning af en god karaktär, behjärtenhet och viljekraft, män som skulle ha blifvit ledande, om de qvarstannat i sina respektive hemorter, och som här blefvo framstående, så snart de voro mäktiga det engelska språket. Det var denna omständighet som tilläfventyrs påtryckte vårt lilla samhälle denna kanske icke alldeles så vanliga prägel af bildning och förfining, som sedan dess kännetecknat Vasa och som gjort att därifrån utgått så många framstående män till countyembetsplatser, till de lagstiftande församlingarne, till affärslifvets

mångskiftande arbetsfält och till platser inom skolvärlden. Det kan finnas mycken bildning och förfining äfven inom ett enkelt stockhus på den vilda prärien.

I början af september 1855 besökte pastor E. Norelius nybygget och upprättade där en luthersk församling. (Se bihang N:o 1).

Trettiofem år hafva förflutit sedan den tiden, och många af dem, som tillhörde den första församlingen i Vasa, hvila nu på den lilla kyrkogården invid den nuvarande ståtliga kyrkan, som ännu tillhör samma församling och är belägen endast på kort afstånd från den plats, hvarest den först bildades. Pastor Norelius själf bor blott några hundra alnar från denna kyrka. De sedan dess gångna åren ha nu förvandlat den då lefnadsglade och hoppfulle ynglingen till en gammal man, krönt af ära och full af visdom och erfarenhet. Det goda inflytande denne man utöfvat på svenskarne i Goodhue county samt i hela Nordvestern skall alltid göra hans namn dyrbart för vårt folk. En skildring af hans ädla lif, fullt af själfuppoffring och hängifvenhet för det heliga kall, hvaråt han egnat sina krafter, skulle fylla en hel bok för sig; men en dylik skildring ingår icke i ändamålet med dessa anteckningar.

Den 23 november samma höst egde den första vigseln rum i vårt nybygge, i det författaren af dessa minnen då ingick äktenskap med Cherstin Peterson från Balingslöf nära Kristianstad, hvilkens familj nyligen kommit till Vasa från Sverige. Genom denna förening fann jag den bästa och värdefullaste skatt en man kan ernå, en god och huld maka som ännu troget delar mina öden. Vi hade vår bröllopsfest i ett stort nytt stockhus, som tillhörde min hustrus föräldrar. En prest kom från Red Wing för att förrätta vigselakten, emedan pastor Norelius var frånvarande.

Som hästar på den tiden voro en sällsynt företeelse i dessa trakter, hade pastorn måst låna sig en indiansk pony, hvarpå han red den tolf mil långa vägen från Red Wing till Vasa. På qvällen af vår bröllopsdag rasade en häftig snöstorm, hvarunder min unga brud fördes till vårt eget stockhus från sitt föräldrahem i en hemgjord träsläda, dragen af ett par oxar och eskorterad af en hel trupp af våra manliga vänner, hvilkas sällskap gjorde den korta färden af en fjärdedels mil särdeles angenäm i trots af både oxar och snöstorm.

Den följande vintern var mycket sträng och svår för nybyggarne, af hvilka många ledo till följd af förkylning och förfrusna lemmar. Men på lifsförnödenheter var där riklig tillgång, och så vidt jag känner inträffade det aldrig sedan den första vintern, att någon var i saknad af det oundgängliga.

Våren 1856 anlände flere nykomlingar till vår koloni. Det var just det året som landspekulationsfebern grasserade som värst öfver hela Vestern. Städer, köpingar och byar utstakades och namngåfvos, annonserades och såldes öfverallt i staten, och människorna syntes vara fullkomligt vilda, i det hvar och en hoppades att förvärfva rikedom på kort tid utan ansträngning och arbete. Jordvärdena sprungo upp till öfverdrifven höjd och penningar betingade en ränta af tre, fyra ja till och med fem procent i månaden. Lyckligtvis var det dock icke många i vårt lugna nybygge, som grepos af denna hejdlösa spekulationsanda, men några blefvo dock ett offer därför och bland dessa var jag. Jag köpte flere landstycken och sålde några igen med stor vinst och belånade andra till en omöjlig ränteprocent. Men min värld blef snart allt för trång omkring mig ute på farmen, och då jag snart fann ett godt tillfälle att för ett stycke land

tillbyta mig en egendom i Red Wing, som då var en uppblomstrande och framåtgående stad, utbytte vi vår enkla hydda på den gamla farmen mot ett bättre hus i staden, hvarest jag öppnade en handelsaffär, som gick med framgång. Men spekulationsandan låg i luften, och så var redan före våren 1857 hela varulagret bortbytt mot stadslotter i två papperssstäder, d. v. s. sådana som blott existerade på papperet, längre ut i Vestern, deras namn voro Wasioja och Geneva. Min vän Eustrom hade emellertid anländt från Boston samma vår med en ung hustru och ett litet barn, och vi båda med våra familjer och några andra vänner flyttade till Geneva tidigt på sommaren i akt och mening att bygga upp en ny stad och hastigt blifva rika. Men vid den tiden började spekulationens svallvågor att lägga sig, och nio tiondedelar af de städer och byar som anlagts, och de stora företag, som satts i gång af entusiaster sådana som jag, sjönko helt plötsligt samman till ett intet, däribland äfven Geneva, som ännu i dag icke är större än då vi lemnade det, så att jag för min del endast med stor svårighet kunde anskaffa medel att bringa mig själf och min hustru tillbaka till Vasa. Min vän Eustrom tog preemptionsland i Geneva och stannade qvar där.

Efter återkomsten till Vasa hösten 1857 och sedan jag upprättat ett inventarium öfver min egendom, fann jag mig ega absolut ingenting och dessutom behäftad med en skuld af nära två tusen dollars i obetalda räntor och inteckningar, löpande med fem procents månatlig ränta. För att betala mina skulder måste vi sälja allt hvad vi hade till och med våra husgerådssaker och möbler samt min hustrus guldur. Detta var den stora krisen 1857. Den satte allt och alla i rörelse i hela landet, intet under därför att jag, en oerfaren och entusiastisk ung man, skulle få lida med så många

andra. Men nu var frågan hvad jag skulle taga mig till. Återvända till farmen kunde jag icke, emedan jag icke hade någon farm, d. v. s. den var intecknad för dubbla beloppet af det värde, hvartill den sjunkit.

Under dessa svårigheter kom jag en dag till Red Wing för att rådfråga en framstående lagkarl därstädes angående några affärsförhållanden. Under mitt samspråk med denne yttrade han bland annat: "Ni har ingenting att göra nu, Ni har haft tillräckligt af spekulation, Ni kan engelska språket, har någorlunda kännedom om våra lagar, en god uppfostran, är ung och äregirig, hvarföre då icke studera lagkunskap! Denna stat och detta county äro just platsen för Er att göra en löftesrik början i det yrket. Kom till mig, och om ett år kan Ni få rättighet att uppträda som advokat, hvarefter det icke blir någon svårighet för Eder att komma fram".

Jag återvände till Vasa på qvällen, och efter det jag rådgjort med min hustru, som bodde hos sina föräldrar, var mitt beslut fattadt. Dagen därpå befunno vi oss båda på väg till Red Wing, försedda med våra klädespersedlar, litet sängkläder, en enkel bordservis samt ett godt förråd lifsförnödenheter, som vi fått af mina svärföräldrar, hvilka äfven skjutsade oss till staden. Vi hyrde oss nu i Red Wing ett rum mätande ungefär sexton fot i fyrkant, skaffade oss en liten kokspis och några få andra nödvändighetsartiklar på kredit, hvarpå allt var i ordning för hushåll och lagstudier. Jag började omedelbart min studiekurs hos den förträfflige advokaten Warren Bristol, som sedan under många år varit domare i New Mexico men nu nyligen aflidit. Under dagen läste jag och skref på hans kontor och fortsatte därefter min läsning hemma från mörkret till efter midnatt.

Detta lif var något nytt och hittills opröfvadt för min unga hustru, som hade växt upp i ett hem, där man icke vetat af brist på någonting. Nu hade hon att visa sin skicklighet i att sköta vårt lilla hushåll med de minsta möjliga tillgångar, och detta gjorde hon på ett sådant sätt, att ingen finansminister kunde hafva gjort det hälften så bra. Vi voro verkligen så fattiga den vintern, att vi icke hade råd att köpa de talgljus, som voro nödvändiga för mina nattstudier (fotogen var på den tiden icke känd). Men hon tillagade hvarje afton under denna pröfvande men dock lyckliga vinter af en bomullsveke och smält ister, som vi fått af hennes föräldrar, på ett vanligt tefat en lampa, hvars sken i mina ögon var mera strålande klart än ljuskronorna i de rikes palats. Vid detta ljus studerade jag, som redan nämnts, Blackstone, Kent och andra juridiska arbeten.

Frampå våren 1858 blef en plats ledig å fredsdomarens kontor, och jag lyckades få förordnande att sköta densamma. Detta förskaffade mig då och då en inkomst af en eller två dollars, hvarigenom vi kommo oss litet bättre före. Tidigt på sommaren blef jag tillförordnad stadsbokhållare med en lön af tolf och en half dollars i månaden, hvilket för oss då utgjorde en hel förmögenhet. Efter ett års strängt arbete och ihärdiga studier tog jag min examen och erhöll rättighet att idka advokatyrket. Min ärade lärare upptog mig genast på fördelaktiga vilkor till sin kompanjon. Mitt yrke syntes vara väl valdt, jag fick mycket att göra och rönte all den framgång, jag kunde vänta.

Detta varade likväl endast några få månader, hvarpå jag förordnades att sköta county-auditorsysslan, som blifvit ledig. Straxt därefter valdes jag till ordinarie innehafvare af detta embete och blef efter två år omvald därtill. Före denna tid hade ingen svensk innehaft ett så ansvarsfullt

civilt embete i Förenta Staterna. Det var dock troligen ett stort misstag å min sida, att jag mottog detta embete, emedan jag därigenom vände ryggen till ett yrke, hvaruti jag otvifvelaktigt skulle rönt framgång snabbare och lättare än på något annat sätt. Men för tillfället innebar det en stor ekonomisk förbättring i vårt enskilda lif. Vårt lilla hem, det trånga rum, hvilket vi begagnat som arbetsrum, sängkammare och kök, utbyttes snart mot ett vackert litet hus, och efter ett års förlopp inflyttade vi i en ännu större och beqvämare byggnad, hvaraf vi själfve voro egare.

Emellertid hade under allt detta nybygget i Vasa gått framåt och folkmängden därstädes hade tillväxt ganska betydligt. De skandinaviske nybyggarne hade spridt sig öfver de närgränsande kommunerna och äfven till andra counties *), med en förvånande hast. Krisen 1857 hade gifvit oss en dyrköpt erfarenhet, och ehuru fastighetsvärdena nedgått till ungefär fjärdedelen af hvad de förut varit, så hade likväl folket blifvit mera välmående till följd af bättre hushållning och bättre åkerbruksmetoder. Skandinaverna hade också börjat med stort intresse deltaga i de politiska strider, som vid den tiden satte hela landet i rörelse. Den stora fråga, som då upprörde alla sinnen, var frågan om slafveri eller icke slafveri i de nye territorierna i Vestern. Det är öfverflödigt att säga att skandinaverna nästan utan undantag voro för alla människors frihet och därför slöto sig nästan mangrannt till det republikanska partiet, som då nyligen hade bildats med ändamål att verka för slafveriets inskränkande.

Det var också af detta parti som jag valdes till auditor. Vintern 1861, då jag för andra gången innehade detta embete, tillsatte staten Minnesotas lagstiftande församling en

---

*) Grefskap, ungefär lika stort som 4 á 6 härad i Sverige.

komite för att revidera beskattnings- och inkomstförfattningarne. Denna komite inbjöd fem countyauditorer att bistå densamma i detta arbete, och jag hade äran att vara bland dessas antal. Jag utsågs äfven till ordförande i centralkomiten, som under flere veckor höll sina sammanträden i S:t Paul. De beskattningslagar, som formulerades af denna centralkomite, qvarstodo sedermera i författningarne under mera än tjugo år.

Det var ungefär vid den tiden eller kanske föregående höst, som den store amerikanske statsmannen William H. Seward besökte Minnesota. Jag hörde honom i hufvudstaden S:t Paul hålla sitt berömda tal, hvaruti han med den vise mannens siareblick förutsade tvillingstädernas blifvande storhet, som redan nu blifvit en verklighet. Det var samme Seward, som sedermera blef president Lincolns förste minister och hvars lif Lincolns mördare också sökte taga. Äfven hörde jag Owen Lovejoy, en kongressmedlem från Illinois och en af de förnämste talare och ifrigaste agitatorer i Vestern mot slafveriet.

Under presidentvalet 1860 var den politiska upphetsningen särdeles stark i hela landet. Sydstaterna hade intagit en hotande ställning och läto förstå att de voro beredda att utträda ur statsförbundet, om Lincoln blefve vald till president. Öfver hela landet organiserades politiska föreningar. Demokraterna bildade kompanier, som de kallade "Little Giants", hvilket var ett binamn på deras presidentkandidat Stephen A. Douglas. Republikanerna å sin sida uppsatte äfven kompanier, som de benämnde "Wide Awakes". För det republikanska kompani, som bildades i Red Wing, var jag anförare. Politiska möten höllos tidt och ofta under loppet af flera veckor före valet, och därvid anställdes pro-

cessioner och parader af de nämnda kompanierna, som voro klädda i uniformer och försedda med fanor och facklor.

Ungefär samtidigt bildades äfven i Red Wing ett kompani militärer, som exercerades och lärdes krigstukt, och i detta kompani var jag löjtnant. Ehuru ingen af oss, som deltogo i denna rörelse, kunde föreställa sig eller misstänka annalkandet af den fruktansvärda kamp, som snart skulle insvepa hela landet i blod och eld, syntes dock alla ha en aning om att kritiska tider voro nära och att omständigheterna fordrade att man vore förberedd. Det är ett betecknande faktum, att femtiofyra man af vårt lilla militärkompani, som endast räknade sextio, inom ett eller två år efter dessa tilldragelser blefvo officerare eller soldater i Förenta Staternas frivilliga armé.

Ehuru skandinaverna då endast varit några få år här i staten, syntes de dock taga lika liflig del i den tidens hotande politiska förvecklingar som någon af de infödde, och när tiden slutligen kom för mera aktiv handling, då befunnos de lika villiga som deras infödde medborgare, att offra blod och lif på Unionens altare, hvarom mera i nästföljande kapitel.

Femte kapitlet.

Innehåll: Inbördeskrigets början. — Skandinavernas deltagande däri. — Upprop i "Hemlandet" till skandinaverna i Minnesota. — Kompani D. organiseras. — Pressens uttalande — Afskedet. — Tåget öfver Cumberlandbergen. — Tredje regementets öden. — Indianblodbadet i Minnesota 1862. — Krigshändelser 1863. — Vicksburgs belägring. — Anekdoter om generalerna Logan, Stevenson och Grant. — Little Rock eröfras. — Rekrytering i Fort Snelling. — Striden vid Fitzhugh Woods. — Pine Bluff. — Vinterlägret vid Duvalls Bluff. — Intryck af Lincolns död. — Krigets slut. — Tredje regementet hemförlofvas.

Den tolfte april 1861, då jag mot aftonen gick från rådhuset ned till staden, kom en vän springande efter mig och omtalade att de upproriska i Södern hade börjat beskjuta Fort Sumpter. Nyheten spridde sig hastigt och det var ett ögonblick af allmän hänförelse och förbittring. Männen rusade från sina bostäder ut på gatorna och begärde att få ingå i armén. Arbetare bortkastade sina spadar och verktyg, handtverkare lemnade sina arbetsmaskiner, och unge farmare spände från sina hästar, qvarlemnande plogarne på fälten, och redo in till närmaste stad för att anhålla om att bli inregistrerade i hären. Om några dagar utkom gu-

Frivilliga inmönstras i hären.

vernörens proklamation om att 1,000 man skulle hålla sig redo att tåga i fält från vår unga stat. Kompanier voro redan bildade till ett antal, som var mer än tillräckligt för att fylla detta regemente, och frågan var endast, hvem som skulle komma först och bli antagen. Denna första upphetsning kom så plötsligt, att skandinaverna, som voro mera betänksamma då det gällde dylika företag, knappt hade tid att få klart för sig hvad som var å färde, förrän den första utskrifningen hade försiggått.

Några månader förgingo och striden vid Bull Run utkämpades. Det var nu icke längre endast en öfverilad upphetsning; man hoppades icke längre att hela upproret skulle kunna undertryckas i ett enda slag eller inom några få månader utan insåg tydligt och klart att kriget skulle bli bittert och långvarigt. Det var först då, som skandinaverna i Minnesota började röra på sig. Vi hade hört att några få svenskar i Illinois, särskildt major, sedermera general,

Stohlbrand jämte några andra hade ingått i armén. Några spridda skandinaver hade också inskrifvits i första regementet och ytterligare några få i det andra, men någon allmän nationel resning bland skandinaverna egde icke rum i vår stat förr, än jag i "Hemlandet" i Chicago och i flera af våra engelska Minnesota-tidningar offentliggjort ett upprop, hvaraf det väl kan vara på sin plats att här meddela det hufvudsakliga:

"Till skandinaverna i Minnesota!

Det är hög tid för oss att som *ett* folk resa oss till försvar för vårt adoptivland och för frihetens sak. Detta land sväfvar i fara, en jättelik makt har gripit till vapen, hotande själfva dess lif och på samma gång friheten. Vår stat har redan bidragit med 2,000 man och skall inom kort bli uppfordrad att med ännu flera deltaga i kriget. Vår nation utgör ungefär en tolftedel af denna stats befolkning. Det är vår pligt att lemna ett i proportion därefter lika stort antal unge män att, i fall omständigheterna så fordra, offras på vårt adoptivlands altare.

Vi äro här i åtnjutande af samma rättigheter som de infödde, vägen till ära och framgång står öppen för oss lika väl som för dem, och vi hafva svurit detta land vår trohetsed. Landsmän stån upp! Till vapen, till vapen! Vårt land kallar oss. Låtom oss visa oss värdiga det land och de förfäder, hvarifrån vi härstamma. Jag förklarar härmed mig själf redo att ingå i det tredje regementet, som just nu skall inkallas, och jag är fullt och fast öfvertygad att många af Eder äro villiga att göra på samma sätt. Låt hvarje nybygge sända ut sin lilla flock och låtom oss alla mötas vid Fort Snelling. Låtom oss icke tveka utan med ens ställa oss på frihetens och fosterlandskärlekens sida och det icke allenast med ord utan med vapenstyrka och med

våra lif, om det kräfves. Då skola våra vänner i våra barndomshem glädjas öfver oss. Våra barn och barnbarn skola i dagar som stunda nämna våra namn med vördnad. Vi själfve skola känna oss lyckliga i medvetandet att hafva fyllt vår pligt, och skulle döden möta oss i striden, så skola dock våra föräldrar, hustrur, barn och vänner finna någon tröst i den öfvertygelsen, att de genom ädelmodiga uppoffringar också hafva bidragit till försvarande af rättvisa och frihet, och ett tacksamt folk skall icke neka dem sin medkänsla och sin vänskap".

Låtande handling följa på ord lemnade jag några få dagar därefter ett lyckligt hem, en älskad maka och två små barn och begaf mig till Fort Snelling. Men jag kom ingalunda dit allena. Omkring 70 svenskar och 30 norrmän från Red Wing, Vasa, Chicago Lake, Holden, Wanamingo, Stillwater, Albert Lea med flere platser kommo dit jämte mig eller förenade sig med oss inom loppet af få dagar.

Tredje regementet hade emellertid inkallats och 100 af mina följeslagare inmönstrades däri såsom kompani D. med mig som deras kapten, en norsk vän L. K. Aaker, f. d. medlem af vår legislatur, som förste löjtnant och min gamle vän H. Eustrom som andre löjtnant. (Se "Bihang N:o 2", som innehåller en kopia af mönsterrullan). Ehuru kompani D. var den enda militärorganisation i vår stat, som bestod uteslutande af skandinaver, så funnos dock dessutom många skandinaver spridda här och där i hvarje regemente och i nästan hvarje kompani, som bildades därefter.

Det är här på sin plats att säga några ord af erkänsla till mitt gamla kompani. Det bestod af själfva blomman af våra unge män. På grund af ömsesidigt erkännande från alla de andra nio kompanierna i vårt regemente intog kompani D. inom en månad efter dess inskrifning hederplatsen såsom i alla

afseenden det bästa kompaniet i regementet och bibehöll utan ringaste gensägelse denna plats under fyra års tjänstgöring i fält. Flertalet af dessa gamla kamrater hafva redan troppat af till den sista tysta bivuaken, men för dem som ännu lefva och för de hädangångnes minne kommer jag alltid att hysa en faderlig tillgifvenhet, och det må förlåtas mig om jag här säger, att skulle någon af de kvarlefvande behöfva en hjälpare och en vän, så kunna de komma till mig som söner till sin fader.

Ungefär vid denna tid bildades i staten Wisconsin ett helt regemente af skandinaver, mestadels norrmän, som kallades "Wisconsins 15:de infanteriregemente" och som vann stor utmärkelse under sin långa och verksamma tjänstetid. Dess tappre öfverste, Hans Hegg, föll dödligt sårad under anförandet af en brigad å det blodiga slagfältet vid Chickamauga. Det fanns äfven många delvis eller ock helt och hållet svenska militärkompanier från staten Illinois, hvaraf ett, som tillhörde "Illinois 43:dje regemente", under den djupt saknade kapten Arosenius tjänstgjorde under mitt befäl några år senare i Arkansas. Det fanns äfven många framstående svenska officerare i andra regementen, af hvilka de förnämste voro generalen C. J. Stohlbrand, öfverstarne von Vegesack, Malmborg, Steelhammar, Broddy, Elfving och Brydolf samt kaptenerna Stenbeck, Silfversparre, Sparrström, Lempke, Chas Johnson, Erik Johnson, Vanstrum, Lindberg m. fl. och löjtnanterna Edgren, Liljengren, Johnson, Lindall, Olson, Gustafson, Lundberg och många andra, hvars namn jag nu ej kan påminna mig.

I Goodhue county's arkiver förekommer för den 15 oktober 1861 en paragraf, som bestämmer, att eftersom countyauditoren H. Mattson frivilligt gått i fält med ett kompani soldater till försvar för vårt land, så vare det be-

slutet att honom under hans frånvaro skall beviljas permission och att auditorsembetet icke skall förklaras ledigt, så länge det ordentligt skötes af hans vikarie.

Tidningen ”S:t Paul Press” för samma dag innehåller följande uttalande: ”Vi gratulera kapten Mattson och hans landsmän för det vackra mönsterkompani af svenskar och norrmän, hvaröfver han för befälet. Aldrig har ett bättre kompani soldater blifvit inmönstradt till tjänst”.

I början af november anlände tvänne ångare och togo tredje regementet ombord vid Fort Snelling. Vi hade order att sluta oss till Buell's armé i Kentucky. Kompani E. af vårt regemente var också från Goodhue county, och då ångaren på aftonen anlände till Red Wing, gjordes en half timmes uppehåll för att lemna kompanierna D. och E. tillfälle att gå i land och deltaga i en storartad supé, hvartill de inbjudits af sina vänner stadsborna, och för att taga ett sista farväl af sina familjer och bekanta. Min hustru med våra två små barn, min syster, fader, broder och andra slägtingar voro samlade i ett större rum å hotellet midtför den plats nere vid stranden, hvarest soldaterna intogo sin aftonmåltid. Halftimman var snart gången och trumpeten ljöd till ”uppställning”. Jag förbigår afskedet —, lemnande åt mina läsares inbillningskraft att föreställa sig det, då jag själf icke kan finna ord att beskrifva detsamma. Endast en liten episod vill jag omtala. Då trumpeten ljöd till uppbrott höll jag min lilla två-åriga dotter i min famn; hennes armar voro tätt slutna kring min hals, och då jag skulle nedsätta henne på golfvet, knäppte hon hop sina fingrar så hårdt, att hennes morbror måste bryta upp dem med våld för att kunna taga henne från mig. Då ett litet barn hade sådana känslor, kan man lätt föreställa sig hvad de skulle känna, som tydligare kunde fatta stundens betydelse.

Några dagar senare hade vi slagit läger på ett gyttjigt åkerfält i Kentucky, snabbt lärande oss soldatlifvets pligter och görande oss förtrogna med en armés alldagliga lif i fält. Min fyraåriga militära bana förflöt utan några tilldragelser af särskildt intresse eller betydelse; den var lik två miljoner andra soldaters. Det gällde endast att göra sin pligt utan gensägelse och utan knot.

Efter åtta månaders tjänstetid befordrades jag till major vid regementet. Vi voro då förlagda i mellersta delen af Tenessee. Kort därpå gjorde vårt regemente jämte 6,000 man andra trupper den beryktade marschen öfver Cumberlandbergen. För att gifva läsaren ett begrepp om hvad soldater stundom ha att uthärda under en marsch vill jag i korthet beskrifva densamma. Härafdelningen bröt upp från Murfreesborough vid middagstiden en brännande het dag i slutet af maj och tågade tjugo mil, hvilket ansågs vara en lång marsch för första dagen. De fleste af männen ledo af skafsår på fötterna och alla voro mycket trötta. Vi tillagade vår aftonmåltid och hade just lagt oss till hvila på ett öppet stort fält samt börjat falla i sömn, då uppbrottssignal ljöd klockan tio på aftonen. Inom några minuter var hela truppen uppställd och anträdde åter under tystnad marschen framåt. Vi tågade hela den natten, hela följande dagen, den därpå följande natten och till middagen dagen därpå, tillryggaläggande inalles en vägsträcka af 80 mil, till en del öfver en mycket svår bergsväg, utan annan hvila än en timmas rast tre gånger om dagen för att koka oss litet kaffe samt den extra hvila en del män erhöllo, då de ytterligt utmattade föllo ned vid vägkanten, hvarest de fingo ligga till dess arrièregardet hann upp dem. Då vi slutligen anlände till vår bestämmelseort, hade fienden, som vi förföljde, redan tågat vidare, och vi hade att återvända samma

väg vi kommit, ehuru icke i så forcerad marsch. Under denna ilmarsch ådrogo sig sannolikt tusen man genom öfveransträngning sjukdomar, hvaraf många dogo kort tid därefter, under det andra få mer eller mindre lida däraf, så länge de lefva. Bland de många offren var äfven en förträfflig ung norsk löjtnant af mitt gamla kompani, Hans Johnson, som dog kort efter vår återkomst till Murfreesborough.

Några dagar senare bröt regementet upp på ett tåg söderut. Under denna marsch insjuknade jag i feber och skulle antagligen ha dött i Columbia, Tenessee, om icke min vän Eustrom, som då var kapten öfver kompani D., lyckats få mig in i en "rebellfamilj", hvarest jag fick den bästa skötsel och omvårdnad, så att jag om få dagar var i stånd att per järnväg begifva mig till Minnesota på tjugo dagars sjukpermission. Detta inträffade i början af juli 1862.

Efter att ha tillbragt fjorton dagar i skötet af min familj återvände jag med betydligt förbättrad helsa för att återtaga mitt befäl. Jag anlände till Chicago på söndagsmorgonen, och som intet tåg gick före aftonen, besökte jag svenska kyrkan, som då var belägen vid Superior street, och hörde pastor Erland Carlson. Då jag kom ut ur kyrkan, hörde jag en tidningspojke skrika: "extra nummer af Tribunen; stor strid vid Murfreesborough; tredje Minnesota-regementet i het eld".

Jag köpte tidningen och skyndade till mitt hotell, hvarest ett annat extra nummer räcktes mig. "Unionens trupper hade vunnit en fullständig seger vid Murfreesborough, och totalt sprängt Forrests 8,000 man starka kavalleri, som hade anfallit dem". Senare på aftonen meddelade ett tredje extra nummer att "tredje regementet hade blifvit tillfångataget af fienden och var stadt på marsch

till Söderns fängelser". Endast en soldat kan förstå mina känslor vid mottagandet af denna underrättelse. Jag anlände till Nashville i Tenessee två dagar senare endast för att möta soldaterna på deras återtåg från bergen, hvarifrån de på skriftlig parole lössläppts af fienden. De voro ömfotade, uttröttade, hungriga och alldeles vilda af raseri samt liknade mera en hop trasiga tiggare än de väl diciplinerade soldater de varit endast några få dagar förut. Alla de tillfångatagna officerarne hade förts till Södern och måste qvarblifva i fängelse i flere månader. Endast två af dem hade beslutit att de aldrig skulle låta föra sig fångna till Södern. En af dem var kapten Eustrom. I sällskap med en löjtnant Taylor rymde han från ett sjukhus, hvarest de hade intagits svårt sjuka i feber. Några negrer gåfvo dem sina kläder, och under nästan otroliga mödor och faror lyckades de upphinna vår afdelning och sammanträffade med mig i Nashville två dagar efter min ankomst dit.

Vårt tappra regementes kapitulation var en af de sorgligaste tilldragelser af detta slag under kriget. Regementet var erkändt såsom det bästa af de frivilliga truppena i vestra armén. Det hade försvarat sig med stor tapperhet och i själfva verket slagit fienden, då på något oförklarligt sätt öfverste H. C. Lester under falska uppgifter narrades till kapitulation af rebellgeneralen Forrest. Öfverste Lester hade så stort inflytande öfver officerarne, att sju kompanichefer i krigsrådet, som han sammankallat, öfvergingo på hans sida, under det de öfrige officerarne och alla soldaterna voro högeligen emot kapitulation. Och då manskapet slutligen befalldes att sträcka vapen, gjorde de det under tårar, klagande öfver att de icke fingo strida

längre. Alla officerare, som tillstyrkt kapitulation, blefvo sedermera skymfligen afskedade ur tjänsten.

Vid min ankomst till Nashville blef jag genast beordrad att taga befälet öfver mitt eget upplösta regemente, öfver Michigans tolfte infanteriregemente samt öfver ett batteri artilleri, som likaledes hade kapitulerat samma olycksdigra söndag. Sedan krigsfångarne försetts med nödvändiga kläder och lifsförnödenheter, förde jag dem med ångbåtar till en lägerplats för krigsfångar i S:t Louis samt återvände, sedan jag där levererat dem, till Nashville för att personligen inrapportera förloppet. Vid min återkomst till Nashville blef jag inkallad till medlem af Generalkrigsrätten samt kort därefter befordrad till dess ordförande, i hvilken befattning jag qvarstod från juli till december 1862.

De mödor min vän kapten Eustrom hade att utstå under sin flykt från rebellerna nedbröto hans helsa, så att han snart därefter nödgades taga afsked.

Kort efter min återkomst till Nashville inträffade i augusti månad vid våra längst vesterut belägna nybyggen i Minnesota det bekanta indianblodbadet, hvaruti närmare åtta hundra fredlige medborgare, mestadels qvinnor och barn, däribland många skandinaver, blefvo på ett grymt sätt mördade, hvarjämte deras hus och öfriga egendom blefvo nedbrända och förstörda. Soldaterna af tredje regementet hade gifvit sitt hedersord (parole) på att icke strida mot rebellerna, förrän de blifvit vederbörligen utlösta, men som denna förbindelse icke gällde för indiankriget, blefvo de kommenderade från S:t Louis till Minnesota, hvarest de ställdes under befäl af major Welch af fjärde regementet och snart gjorde sig bemärkta för sina fina manövrer och sin tapperhet under striderna med indianerna.

I december månad blefvo officerarne utlösta och kommenderade tillbaka till Fort Snelling, dit soldaterna också återvändt från indiankriget. Nyårsdagen 1863 lemnade vi ånyo Minnesota för att begifva oss till Södern. Hela den vintern och början af våren upptogos af småfäktningar och förstörande af rebellernas lägerplatser i södra Tenessee. Under största delen af denna tid förde jag befäl öfver regementet, hvaraf fyra kompanier voro beridna. Hästar fingo vi skaffa oss, hvar och hurudana vi kunde, här och där på landsbygden. Vi utkämpade flere skärmytslingar och togo många fångar.

I början af juni förenade vi oss med de trupper, som under general Grants befäl belägrade Vicksburg, och qvarstannade där tills denna plats kapitulerat. Belägringen af Vicksburg är så väl känd från historien, att jag icke här vill göra något försök att beskrifva densamma. Under fem veckors tid var kanonaden och muskötelden så ihållande och stark, att soldaterna blefvo vanda därvid, liksom passagerarne på en ångbåt blifva vanda vid propellerns buller, så att, när kapitulationen slutligen inträffade och elden upphörde, vi icke kunde sofva under en eller två nätter på grund af den ovanliga tystnaden.

Första julinumret af Hemlandet för det året innehåller ett bref från mig, dateradt Vicksburg den 24 juni, hvarur jag meddelar följande utdrag:

"General Grants armé härstädes är fördelad i två afdelningar, hvaraf den ena ligger i en halfcirkel gentemot Vicksburg endast några hundra alnar från rebellernas förskansningar, under det den andra ligger i en halfcirkel vänd från Vicksburg och med fronten mot general Johnstons armé. Vi ligga alla i starka befästningar och hafva ständigt öfver 2,000 man ute på förpostvakt och lika många

sysselsatta med att gräfva löpgrafvar och bygga förskansningar.

"General Logans afdelning ligger nära intill rebellernas befästningar. Den svenske major Stohlbrand är artillerichef i Logans afdelning och har som sådan under sin särskilda uppsigt en af de vigtigaste af den belägrande arméns positioner.

"Jag besökte general Logan i går och kan omtala en liten episod rörande denne tappre befälhafvare.

"Då Logan hörde att jag var svensk och att jag sökte major Stohlbrand, som hade ridit ut för att se efter sina batterier, tog han, som städse tyckte om ett skämt, på sig en mycket högtidlig min och sade: "Hvilken skada att Ni icke kom en timme förut, då Ni hade kunnat få träffa Stohlbrand. Där" — och han gick fram till sin tältdörr och pekade utåt lägret — "där är major Stohlbrands tält. För en half timme sedan exploderade en bomb från det förnämsta fästet just där inne. Stackars Stohlbrand! Endast några få bitar äro qvar af tältets innehåll. Stackars Stohlbrand! Kanske vill Ni se qvarlefvorna?"

"Och med Logan i spetsen begaf jag mig jämte generalerna Stevenson och Ransom samt flere andre officerare till Stohlbrands tält. Logan sade nu: "Af aktning för den stackars Stohlbrand ha vi ställt allt i ordning igen. Här ser Ni hans fältstol och paraduniform och där är hans lilla tältsäng etc". Sängen såg ut som om en död människokropp låge på densamma betäckt af en filt. Logan gick vördnadsfullt upp till hufvudgärden, lyfte upp filten, och se, där låg ett bylte trasor. Jag och de öfrige hade naturligtvis trott att Stohlbrand var död och att hans lik låg på sängen. Detta puts kom den skämtsamme Logan att skratta, så att hela hans kropp skakade.

"Angående svenskar i armén nära oss kan jag nämna att utom vårt kompani D. äro här i samma afdelning kapten Arosenius' kompani i Illinois 43:dje regemente och kapten Corneliesons kompani i Wisconsins 23:dje regemente, förutom flere svenskar i de andra regementena från Illinois och Wisconsin samt i Minnesota 4:de och 5:te regementen. Gamla kompani D. är som vanligt ett mönster, det bästa jag ännu har sett. Befäl och manskap äro alltid stilla, sedliga, friska och färdiga, alltid troget på sin post och beredda att gå dit pligten kallar. De äro älskade och högaktade af alla, med hvilka de komma i beröring. Om jag någon gång blir ledsen eller nedslagen, behöfver jag blott gå ut i tältgatan och kasta ögonen på några af mina gamla skandinaver — deras glada, stilla, allvarsamma och lugna blick gör mig alltid glad och stolt. Jag begär ingen större ära än den, att få säga till någon främmande officer: "detta är mitt gamla kompani".

"Men icke allenast dessa utan alla landsmän, som jag sett i armén, hafva ett godt namn och äro ansedda för de mest dugliga och pålitliga soldater. Jag träffade två svenskar i Kentucky 15:de kavalleriregemente, Nyberg och Ackerström, bägge premierlöjtnanter, bägge högt ansedda och omtyckta".

Jag vill berätta ett par små anekdoter till från belägringen af Vicksburg, hvilka icke förekomma i det nyss nämnda brefvet till "Hemlandet".

Utanför Logans tält stod ett stort magnoliaträd. Under det general Stevenson stod och skrattade åt Logans lilla skämt, tog han på äkta yankeemanér fram sin pennknif och täljde på en käpp. Tillfälligtvis tappade han knifven, och då han bockade sig ned för att taga upp den, inträngde en skärfva af en sprängd granat från en rebellkanon två

Grants högqvarter vid Vicksburg

tum djupt i trädstammen just på den plats, framför hvilken han nyss förut hade sitt hufvud. Han anmärkte därvid lugnt: "Det där järnstycket var icke stöpt för mig".

En dag då jag besökte general Grant utanför Vicksburg, körde en vagn förspänd med sex mulåsnor tätt förbi hans högqvarter. Körsvennen, en gammal soldat med groft utseende, stannade och frågade hvilken väg han skulle taga för att komma till ett visst regemente. Grants tält stod på toppen af en liten kulle och vi, ett antal officerare, stodo och sutto rundt kring generalen. Vid foten af kullen

Trossvagn.

voro många nyligen uppkörda vagnsspår. Grant, som var iklädd släpmundering och slokhatt och utan alla andra utmärkelsetecken än de tre små silfverstjärnorna, som knappast kunde urskiljas på hans dammiga rock, gick ned mot trosskusken och gaf honom noggranna underrättelser om vägen. Under det han höll på att tala, märkte vi att kusken greps af en häftig rörelse samt slutligen hoppade ned från mulåsnan, hvarpå han red, och med utsträckta armar och tårar i sina ögon snyftade: ”Min Gud, jag tror det är general Grant. General, kommer Ni icke ihåg Thommy Donald? Jag var soldat i Ert kompani i mexicanska kriget!” Därvid fattade den store öfverbefälhafvaren med varm rörelse den i trasig uniform klädde soldatens händer i båda sina, och likt tvänne länge åtskilda vänner gladdes båda på det hjärtligaste vid erinringen om deras kamratskap för femton år sedan.

En vecka senare föll Vicksburg i våra händer. Vi togo öfver 32,000 fångar, 15 högre och 2,000 andra officerare samt nära 200 kanoner. Det var en af de största segrarne i nya tidens krigshistoria.

Omkring en vecka efter Vicksburgs fall blef tredje regementet transporteradt till sjunde armékåren under general Fred Steel's befäl och fick deltaga i fälttåget mot Little Rock. I början af september, då vi voro på endast tio mils afstånd från Little Rock, vederfors oss den utmärkelsen att få marschera i spetsen för infanteriet.

Vi påträffade rebellernas batterier på vestra stranden af Arkansasfloden och en liflig kanonad uppstod. Striden erbjöd det vackraste skådespel man kan tänka sig, om kanonad och människoslagt kunna kallas vackra. Vi stodo på östra sidan om floden, under det rebellernas batterier voro förlagda på vestra sidan. Vattenståndet var mycket lågt,

Generalerna Grant och Pemberton. — Vicksburgs kapitulation.

till följd hvaraf en ångbåt hade råkat på grund en åttondedels mil ofvanför den plats, hvarest vi befunno oss. I närheten af ångaren var floden så grund, att kavalleriet kunde vada öfver, men just midt framför tredje regementet var strömfåran så djup, att vi nödgades lägga ut en ponton för fotfolket att marschera öfver på.

Vårt regemente förlades i ett majsfält vid flodstranden för att betäcka tåget öfver bryggan, och soldaterna kommenderades att lägga sig på marken. Men vi hade stor svårighet att hålla dem i denna ställning, ty de voro i sin ifver att få öfvergå floden mera benägna för att rusa framåt och upphäfva jubelrop. Många kulor från rebellernas batterier passerade öfver våra hufvuden så lågt, att soldaterna i sitt skämtsamma lynne hoppade upp och försökte fånga dem i flygten. På mindre än en timmas tid var bron öfver den djupa strömfåran färdig. En kavalleribrigad hade under tiden tågat upp till vadstället ofvanför, och nu

gafs signal att marschera framåt. Då satte rebellerna eld på ångbåten, som de icke längre ansågo sig kunna rädda.

Det var vid middagstiden. Dagen var en af dessa härliga varma höstdagar, som äro egendomliga för Amerika, hvilket i icke ringa mån bidrog till att förhöja intrycket af det storartade skådespel, som nu föregick vid Arkansasflodens stränder. Ångaren brann därute på floden, en ändlös rad af kavalleri vadade i två leder öfver den grunda strömmen, infanteriregementena marscherade flankvis öfver bron, från hvilken de hoppade ned uti floden, och under språngmarsch genom det grunda vattnet formerade de först kompanier och därefter bataljon. Under flygande fanor och klingande spel marscherade de därefter i knädjupt vatten mot fiendens dolda batterier, under det luften var fylld af kanonkulor och artillerisalfvorna dånade genom rymden. Förrän fotfolket hade hunnit fram till småskogen, hvarest rebellernas artilleri låg doldt, var fienden redan stadd på återtåg och Little Rock intogs snart därefter.

Följande morgon, då vi skulle inrycka i den eröfrade staden, erhöll tredje regementet hedersplatsen i fronten och fick således i egenskap af avantgarde först marschera in. Det blef äfven förordnadt till skyddsvakt (Provost Guard), för att upprätthålla ordningen. Statskapitolium blef nu anvisadt till qvarter åt hela regementet. General C. C. Andrews, som då var öfverste, förordnades till kommendant öfver Little Rock, och jag, som emellertid hade blifvit befordrad till öfverstlöjtnant strax efter Vicksburgs eröfring, hade öfverbefälet öfver regementet med åliggande att upprätthålla ordning och skick i den intagna staden. Detta var ett ansvarsfullt uppdrag, ty man måste komma ihåg att den enda lagskipning och myndighet, som

under dessa krigstider existerade i Sydstaterna, utöfvades af disciplinregementena.

Tredje regementet innehade detta uppdrag ända till följande vår och fullgjorde det så väl, att guvernören öfver Arkansas i sin embetsberättelse yttrade sig om detsamma på följande sätt: "Under den tid de varit på tjänstgöring i vår hufvudstad har god ordning herrskat, och de hafva satt sig i respekt och vunnit aktning af medborgarne. När de kallats att möta fienden, hafva de visat sig redo till hvarje företag och pålitliga i ögonblick af öfverhängande fara. Sådane män äro en heder för vår regering och för den sak de tjäna. Deras stat må med rätta känna sig stolt öfver dem och de skola öfverallt, där pligten kallar dem, visa sig såsom värdiga söner af densamma".

Inemot jultiden blef jag kommenderad till Fort Snelling med en afdelning officerare och underofficerare för att rekrytera. Vi qvarstannade där till mars månad, då vi återvände till regementet med 400 rekryter. Kort därefter, den första april, utkämpades striden vid Fitzhugh Woods nära Augusta i Arkansas, och tredje regementet utmärkte sig därvid för stor tapperhet. Under uppehållet i Little Rock hade nästan allt manskapet tagit ny värfning för tre år eller till krigets slut, hvarigenom regementet förvärfvade sig titeln "veteranregemente". Men detta var icke den enda utmärkelse som vederfors dess män. Ett stort antal af de unga soldaterna hade nämligen från män i ledet befordrats till rang af officerare i åtskilliga negerregementen, som bildats i Tennessee och Arkansas, och några äfven till officerare i nya regementen från vår egen stat. Öfverste Andrews hade emellertid blifvit befordrad till brigadgeneral, och jag blef i april 1864 utnämnd till öfverste öfver regementet i hans ställe samt blef kort derefter beordrad att

med dess 800 man marschera till Pine Bluff vid Arkansasfloden.

Från denna tid till början af augusti utstod regementet till följd af sjukdom och sträng tjänstgöring sådana vedermödor och lidanden, att det därigenom förorsakades vida större förluster, än något annat regemente från vår stat hade lidit i öppen strid. Pine Bluff var nämligen en fullkomlig pesthåla, vattnet hade en grönaktig färg och var alldeles odrickbart, luften var full af sjukdomsfrön och giftiga dunster. Ständigt omgifna och hotade af en vaksam fiende måste de öfveransträngda och af sjukdom utmattade soldaterna vara uppe klockan tre hvarje morgon för att arbeta på befästningsverken och på andra sätt förstärka och skydda vår ställning. Därunder förminskades dagligen med fruktansvärd hastighet antalet af dem, som voro dugliga till tjänstgöring. Sjukhusen voro öfverfulla med sjuka, och sjukvårdsafdelningen var oupphörligen sysselsatt med att föra de döda till sina grafvar, tills det icke fanns en enda man qvar, som var i stånd att begrafva de döda kamraterna, utan jag nödgades anmoda ett annat nyligen anländt regemente att hjälpa oss taga hand om våra sjuka och begrafva våra döda.

I denna kritiska belägenhet fick jag order från Washington, att med sex kompanier tåga till Minnesota på sex veckors permission, hvartill regementet var berättigadt i dess egenskap af veteranregemente. De som voro i stånd därtill bröto därföre upp mot norden. Många dogo under vägen, men de af oss som lefde, tills vi hunno fram till Minnesota, blefvo snart återställda till helsa och krafter, så att de i vederbörlig tid kunde återvända till tjänstgöring i Arkansas. De återstående fyra kompanierna, som hade tagit sin permission under den föregående vintern, hade blifvit

kommenderade från Pine Bluff till Duvalls Bluff vid White River, hvarest hela regementet återförenades under mitt befäl i början af oktober samt sedan qvarstannade i vinterqvarter till våren 1865.

Strax efter återkomsten från Arkansas erhöll jag generalsbefäl, nämligen kommandot öfver första brigaden, första afdelningen af sjunde armékåren. Denna brigad utgjordes af mitt eget regemente, tolfte Michiganregementet, sextioförsta Illinoisregementet, samt ett Förenta Staternas negerregemente. Som vi hade utsigt till att få ligga i vinterqvarter under flera månader, sände många af de högre officerarne efter sina hustrur. Jag gjorde äfven så, efter att först ha byggt ett beqvämt stockhus till vinterbostad åt oss. Min hustru med våra två små barn anlände kort före jul och qvarstannade sedan hos mig i lägret hela vintern.

Negersoldat.

Inga vigtiga tilldragelser inträffade under vinterns lopp, med undantag af att vi en gång beordrades att tåga uppför White River med en betydande truppstyrka af beridne män och infanteri, och efter en ansträngande marsch lyckades vi spränga rebellernas läger och tillfångataga ett stort antal af fienden. Så ofta den fuktiga lerjorden torkade upp litet, öfvades trupperna i brigadexercis två eller tre gånger i veckan på en jämn slätt nära lägerplatsen.

Jag vill omtala tvänne tilldragelser, den ena sorglig och den andra af komisk natur, som båda utspelades på denna öfningsslätt.

En af dessa tilldragelser var arkebuseringen af en ung soldat från 22:dra Ohioregementet, som upprepade gånger

hade öfvergifvit sin post och slutligen förenat sig med rebellernas ströftrupper. Det blef min sorgliga pligt att låta utföra dödsdomen. Min brigad uppställdes i fyrkant med fronten inåt, och delinqventen, en kraftig, vacker ung man om tjugo år, satt med bakbundna händer på en likkista i en öppen ambulansvagn och kördes i långsam takt rundtomkring utefter fyrkantens insidor, under det en musikkår gick framför och spelade en begrafningsmarsch. Sedan denna bedröfliga rundmarsch var fullbordad, uppställdes

En arkebusering.

desertören i midten af fyrkanten framför den öppna likkistan, hvarpå hans ögon förbundos. En afdelning af tolf man under befäl af en sergeant gaf därpå samtidigt eld på gifven signal af befälhafvaren för disciplinafdelningen. Åtta af gevären voro skarpladdade och den olycklige unge mannen föll baklänges i sin likkista och dog utan kamp.

En annan dag, då jag gjorde en ridtur tillsammans med min hustru, som hade en vacker ridhäst och under sin vistelse i lägret blifvit en öfvad ryttarinna, galopperade

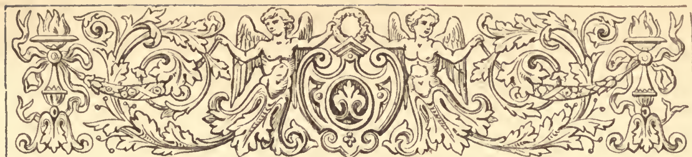
vi mil efter mil på den vackra slätten utanför förpostlinierna, hvarest män af min egen brigad stodo på vakt. Till sist öfverraskades vi af mörkret på flera mils afstånd från den plats, där vi ridit genom förpostlinien. Styrande våra hästar tillbaka mot uniontruppernas läger, påträffade vi förpostlinien på en plats, hvarest ett nyanländt regemente tjänstgjorde och hvarest marken var mjuk och sumpig. Anropad af skildtvakten sade jag honom hvem jag var, men som han icke kunde tydligt urskilja min uniform i mörkret och icke kände mig personligen, tog han oss för spioner och befallde oss med sänkt gevär att hålla oss på vederbörligt afstånd, tills han finge tillkalla befälhafvaren öfver vakten. Det var ingen lätt sak att efterkomma hans order, ty hästarne sjönko oupphörligen i den lösa marken, men slutligen anlände vaktofficern, och vi lyckades utan vidare äfventyr bli insläppta genom våra linier. Jag var icke den första officer, som sålunda råkat i klämma genom försummelsen att utskrifva pass för mig själf, innan jag lemnade lägret. Så förflöt vintern i lägret på det hela taget jämförelsevis lugnt och enformigt.

Frampå våren, en vacker aprildag, som aldrig skall förgätas, anlände nyheten att vår president, Abraham Lincoln, hade blifvit mördad. Gripen af bestörtning öfver denna underrättelse skyndade jag i egen person ned till mitt regemente för att meddela den sorgliga nyheten. Aldrig, hvarken förr eller senare, har jag sett ett sådant skådespel som det, hvilket nu följde. Somliga män blefvo alldeles vilda af sorg, väderbitna veteraner togo hvarandra i famn, högljudt gråtande, andra svuro och förbannade. På fånggården, kring hvilken män under mitt befäl stodo på vakt, tog en tillfångatagen rebell af sig mössan, svängde den i luften och hurrade för mördaren Booth, då han förnam nyheten. En ung

man vid namn Stark af tredje regementet sänkte då genast sitt gevär och sköt mannen död på fläcken. Många andra blefvo skjutna både i och utanför lägret, emedan de visat tecken till glädje öfver Lincolns död *). En sådan känsla hade fått makt med hvar och en af oss, att fördragsamhet och tålamod voro helt och hållet försvunna. Förrän denna sorgliga händelse inträffade, hade emellertid de konfedererades hufvudarmé kapitulerat, och kriget var därmed i själfva verket slutadt. Några dagar därefter sände vi våra familjer tillbaka till hemmen.

---

*) Hade den bekante lundadocenten Hallbäck vid detta tillfälle föredragit sin burleska visa om Lincolns död, så fruktar jag att den humoristiske diktaren blifvit bragt om lifvet, innan han hunnit förklara att hans visa, långt ifrån att vilja håna den ädle presidenten, blott utgjorde en för studentkarnevalen ämnad parodi på den tidens positivpoesi; en parodi som emellertid måste anses såsom högst opassande och klandervärd.

Sjätte kapitlet.

Innehåll: Rekonstruktionen i Södern. — Mitt regementes hemförlofvande. — Afskedsorder. — Krigets offer och kostnad.

Ett maktpåliggande arbete återstod likväl ännu att utföras af unionsarmén, nämligen återställandet af lagbunden styrelse i Sydstaterna. Från maj till september hade jag med bistånd af mitt eget regemente och ett par kavallerisqvadroner full sysselsättning med utförandet af detta värf inom nordöstra delen af staten Arkansas.

En skildring af de händelser, som tilldrogo sig under denna tid, lemnades af mig vid ett större möte i S:t Paul i mars 1889 inför medlemmarne af den amerikanska militärorden "Loyal Legion", och alldenstund den visar en annan sida af den frivillige amerikanske soldatens lif än den, som framträder under självfva kriget, nämligen så att säga den medborgerliga, så anser jag det vara på sin plats att här återgifva densamma. Den lyder i öfversättning sålunda:

Efter de många intressanta skildringar af slagtningar och strider, som framställts vid våra månatliga ordensmöten, fruktar jag att I skolen känna Eder föga tillfredsställda

både med ämnet för mitt föredrag och med de alldagliga händelser jag har att berätta, och dock tror jag att den del unionsarmén tog i återställandet af lag och ordnadt samhällsskick i de upproriska staterna strax efter kriget förtjänar en plats i denna armés och detta krigs historia.

Hela världen känner huru tappert våra soldater fäktade, huru beredvilligt de uthärdade lägerlifvets och den tröttsamma marschens besvärligheter, huru tålmodigt de fördrogo sjukdom, sår och lidanden af alla slag och huru troget de lydde ordern att rycka fram mot faror och död. Men de utmärkte sig genom ännu ett annat karaktärsdrag, måhända den största af alla de goda egenskaper de lade i dagen, i det de såsom gode medborgare voro i stånd att, så snart röken från det sista slagfältet skingrats, undertrycka alla känslor af fiendskap och hämnd samt gifva fienden sin hand för att leda, hjälpa och skydda honom och hans omgifning i alla deras medborgerliga rättigheter, och det är därom jag ville berätta några fakta, som jag själf iakttagit och erfarit.

Då jag i Duvalls Bluff, Arkansas, kommenderade en brigad, hvaraf mitt eget regemente, Minnesotas tredje infanteri, utgjorde en afdelning, erhöll jag den 15 maj 1865 order från generalmajor J. J. Reynolds, som förde öfverbefälet i Arkansasdepartementet, att upprätta en militärstation i Batesville, Arkansas, vid öfre White River och att taga befälet öfver det distrikt, som innefattade nordöstra delen af denna stat. Sjunde armékåren, hvartill vi hörde, hade upplösts; några regementen hade hemförlofvats för att utmönstras, andra voro sända till skilda platser såsom besättning, mitt eget regemente och två sqvadroner af Kansas nionde kavalleriregemente voro afsedda för det verk, hvars utförande anförtrotts mig.

Den 18 maj gingo vi om bord på några ångbåtar och framkommo den 20 till Batesville. Några dagar senare tog jag mitt högqvarter i Jacksonport, och trupperna förlades på skilda platser, tvänne kompanier på hvarje, nämligen i Batesville, Searcy, Augusta, Powhotan, under det hufvudstyrkan var posterad i Jacksonport, hvarifrån kavalleripatruller oupphörligen sändes ut till de kringliggande stationerna.

Denna landsdels topografiska förhållanden äro särdeles oregelbundna och egendomliga. Den östra delen, som gränsar till Missisippifloden, är jämn och sumpig med många sjöar och kärr samt består af rik alluvialjord. Den andra delen däremot är mycket kuperad, med kullar och bergsryggar, klippor, hålor och vackra strömmar, men en mager jordmån.

Lågländerna hade innehafts af rika slafegare, som närde starka sympatier för Sydstaternas sak. Högländerna däremot egdes af en fattigare befolkning, hvaraf endast ett fåtal hade haft slafvar. Många af den senare klassen stodo på Unionens sida och tjänade i dess armé.

Under den stora fyraåriga kampen hade många blodiga uppträden egt rum mellan de trogna och de upproriska innebyggarne och bittra hämdkänslor rufvade ännu i de öfverlefvandes bröst. Under krigstiden hade landet gång på gång rensopats ömsevis af båda arméerna, och för hvarje gång hade nya grymheter föröfvats och folkets lägsta passioner väckts till lif. Det hade också varit en tillflyktsort för de värste rebellerna i södra Missouri, då de för hårdt ansattes af general Sanborn och andra unionsarméns befälhafvare.

Vid den tid, då vi anlände, höllo de öfverlefvande soldaterna från båda arméerna på att återvända till sina hem jämte många flyktingar, rebeller från Texas och unions-

män från Norden, i de flesta fall för att vid hemkomsten finna sina familjer skingrade och sin egendom förstörd.

De konfedererades irreguliära trupper under general Jeff. Thompsons befäl till ett antal af omkring 8,000 man hade ännu icke gifvit sig, utan voro skingrade öfver hela distriktet i ett tillstånd af fullkomlig demoralisering.

Sålunda var situationen i hög grad egendomlig och elakartad, och det var en kinkig uppgift att förekomma nya utbrott af fiendtligheter och återställa ordning samt ånyo vänja folket vid det fredliga lifvets värf.

Jag hade order att upprätthålla lag och ordning, att af befolkningen på platsen organisera beväpnade kompanier för självförsvar, att uppmuntra jordbruk och handel samt bistå medborgarne med att återställa ett ordnadt samhällsskick.

I förbigående vill jag nämna att staten Arkansas året förut hade gjort ett försök att åter ansluta sig till unionsstaterna genom att antaga en konstitution och utvälja Isaac Murphy, af unionspartiet, till guvernör. Konstitutionen förkastades af kongressen, men guvernör Murphy innehade fortfarande sitt embete, ehuru hans myndighet endast åtlyddes på några få platser.

— — — — — — — — — — — — — — — —

De män som stodo under mitt befäl under den första rekonstruktionstiden hade ingen orsak att prisa Arkansas, alldenstund de icke allenast fått begrafva sina bästa vänner och kamrater inom dess gränser, utan äfven själfve under loppet af flera månader där utstått de af alla soldater mest fruktade lidanden, hvarför sällan något erkännande erhålles, nämligen den af ingen ära krönta tysta vakthållningen i moras och löpgrafvar, lidande i sjukhus, på sjukbår och i ambulans, trötthet, modlöshet, hunger,

törst och ensamhet, synbarligen öfvergifna af Gud och människor, obemärkta och obesjungna, utan det lifvande ljudet af trumman eller krigstrumpeten, utan något fältbanér i sigte, utan gevärens smattrande eller segerropens skall och utan den magnetiserande känslan af beröringen med kamrater. Allt detta hade mina män fått erfara och hade därföre icke några särskilda orsaker att sympatisera med folk, som i så hög grad bidragit att bringa så mycket elände öfver dem. Och låtom oss nu se huru de behandlade dessa människor.

Omedelbart efter vår ankomst till Batesville utgafs följande order, som med tillhjälp af en gammal tryckpress och kurirer spriddes öfver hela distriktet.

Förenta Staternas truppers högqvarter
Batesville, Arkansas, 22 maj 1865.

Generalorder N:o 1.

I. Härmed tillkännagifves för folket i Batesville och kringliggande landsbygd att hufvudändamålet med Unionstruppernas besättande af denna plats är att beskydda innebyggarne mot beväpnade ströfkårer, af hvad slag de än månde vara, att uppmuntra åkerbruk och andra fredliga värf samt att återställa handelsförbindelserna.

II. Den allmänna säkerheten och de gemensamma intressena fordra att alla, som bo inom detta område och åtnjuta skydd af nationens trupper, afgifva försäkran om sin trohet mot regeringen.

III. Därföre beordras alla, som nu bo eller härefter komma att bosätta sig inom våra vaktlinier och som icke hafva aflagt trohetsed, men önska göra det för att återställa och upprätthålla nationens myndighet, att ofördröjligen inregistrera sina namn i generalprofossens kontor, hvarest eden aflägges.

Öfverste **H. Mattson.**
Befälhafvare.

P. E. Folsom.
Löjtnant och Adjutant.

Samma dag gjordes början att organisera kompanier af befolkningen på platsen, hvilken till största delen bestod

af flyktingar från unionspartiet, som hade följt trupperna till Batesville. Vapen och ammunition lemnades dem och följande förhållningsorder gåfvos.

Till kolonistkompanierna!

I skolen, så fort som möjligt, jämte Edra familjer begifva Eder till Edra respektive hem för att där börja odla landet och tillförsäkra Eder skörd för ett kommande år.

De vapen och den ammunition, hvarmed I nu blifvit försedde af Förenta Staternas regering, äro afsedda för Edert och Edra familjers skydd, men icke för något annat ändamål.

Eder stats lagar garantera Eder fullt skydd mot enskilda lidna oförrätter; I måsten därföre låta alla tvister afgöras och all orätt godtgöras af dem och af Förenta Staternas militära myndighet, och det är endast mot marodörernas väpnade styrka, som I bören vädja till dessa vapen; ihågkommen städse att I icke ären soldater utan medborgare.

I skolen genast inberätta till Edra egne officerare samt till kommendanten å denna militärstation hvarje underrättelse I erhållen om beväpnade marodörskaror, och i händelse af nödfall egen I soldatens rätt att förfölja dem.

Kommendanten skall alltid bispringa Eder både med manskap och medel, så vidt i hans förmåga står; men I måsten själfve som frie och självständige medborgare genom ihärdigt arbete, så snart som möjligt, göra Eder oberoende af regeringens bistånd.

Låten Edert uppförande mot Edra f. d. fiender bli sådant, att de fatta vänskap för Eder.

Genom att hjälpa mig att utföra vår ädelsinnade regerings planer skolen I snart se fred och trygghet återställda i Edert samhälle samt lycka och välstånd åt Eder själfve och Edra familjer.

Öfverste **H. Mattson.**
Kommendant.

P. E. Folsom.
Löjtnant och Adjutant.

På förvånansvärdt kort tid spridde sig till de aflägsnaste delar af distriktet nyheten om den sålunda tillkännagifna planen och hade en i hög grad välgörande verkan; hopp och förtröstan vaknade öfverallt; de upproriske kommo fram ur sina gömslen samt aflade med synbar uppriktighet

och tacksamhet trohetseden och började såsom gode medborgare att biträda vid utförandet af rekonstruktionsarbetet. Unionsmän och rebeller räckte hvarandra handen öfver den blodfyllda klyftan och öfverenskommo att glömma det förflutna och samarbeta för en bättre framtid.

Snart kom i stort antal ett annat slags folk för att söka hjälp och skydd af Förenta Staternas trupper. Det var de utfattiga gubbar, gummor och barn, som genom kriget förlorat sina naturliga stöd. Det var en syn, som kunde röra de hårdaste hjärtan, att se deras hjälplöshet och elände, och aldrig har jag haft att fullgöra en angenämare pligt än att afhjälpa deras behof på vår frikostiga regerings bekostnad.

Departementskommendanten hade ställt en ångbåt till mitt förfogande och gifvit mig oinskränkt rätt att anlita proviantmagasinen vid Duvalls Bluff. Denne ångare gjorde regelbundna turer för att bringa förnödenheter till alla, som voro i verkligt behof däraf, och de fleste af de hjälpsökande återvände till sina hem med tillräckligt af mjöl, fläsk, salt, utsäde och andra förnödenheter samt stundom med en af regeringen skänkt mulåsna för att hemköra lasset; och därvid gjordes ingen åtskillnad mellan rebeller och unionister med undantag af att de förre ställdes på förbättring för framtiden.

Det var vid utförandet af detta arbete som våra soldater, officerare och manskap utan undantag lade i dagen karaktärsdrag, som göra dem berättigade att kallas exemplariska medborgare icke mindre än exemplariska soldater, hvaraf de förut gjort sig förtjänta under ett fyraårigt fälttåg. De glömde aldrig att de besegrade invånarne voro vårt eget folk och medlemmar af samma stora republik.

Efter någon tid indrogos våra vaktpostlinier och endast så mycken bevakning qvarlemnades, som behöfdes för att taga vård om regeringens egendom. Medborgare och soldater umgingos fritt och förtroligt, icke såsom segrare och besegrade utan som vänner och jämlikar, i det vårt manskap intresserade sig för allt, som bidrog till medborgarnes välfärd, ofta bistodo dem i deras arbete och affärer samt alltid behandlade de hjälplösa med vänlighet och ömhet.

För att fira den fjärde juli samlades i en behaglig lund under stjärnbaneret och, enligt gammalt bruk, kring en helstekt gödoxe medborgare och soldater, f. d. rebeller och unionister till ett antal af många hundra, och under nära två dagar och en natt festades i broderlig endrägt och sämja, alla kände sig stolta öfver det gamla banéret och lyckliga att åter vara förenade till ett folk.

Under sommaren höllos val till town- och county-embetsmän, och så snart en sådan embetsman tillsatts, gjorde soldaterna t. o. m. mer än medborgarne själfva för att upprätthålla hans auktoritet. Vid många tillfällen ställde goda skrifvare och räkenskapsförare bland soldaterna sig utan ersättning till nyvalda embetsmäns tjänst för att hjälpa dem lägga upp böcker och sköta räkenskaperna.

Till rebellernas, särskildt de hemkomne soldaternas, heder måste jag säga att de uppförde sig på det mest exemplariska sätt och villigt rättade sig efter omständigheterna samt bemötte oss på det vänligaste och i allt iakttogo lagens föreskrifter. "Freedmen's Bureaun" upprättades icke i distriktet under den tid jag förde befälet där, men jag underrättades den följande vintern af en vän, major J. M. Bowler, som då var kommenderad dit, att plantageegarne i allmänhet fogade sig efter denna byrås fordringar, så snart den kommit till stånd, att de uppgjorde goda kon-

trakt med de befriade slafvarne och noggrannt och omsorgsfullt höllo dem samt i allmänhet i alla hänseenden iakttogo rätt och billighet gent emot de befriade.

Naturligtvis är det icke min afsigt att påstå att alla medborgare uppförde sig så väl. Undantag funnos äfven under rekonstruktionens första dagar, och dessa undantagsfall förekommo nästan uteslutande bland sådana personer, som aldrig mött unionssoldaterna i öppen strid utan antingen legat i bakhåll eller inskränkt sig till guerillakrig; men hvad jag vill säga är att under denna första tid, innan ännu president Johnson hade börjat visa hvad han förde i skölden, rebellerna voro böjda för att manligt och laglydigt foga sig efter situationens kraf och att, om den af unionsarmén praktiserade politiken fullföljts, landet antagligen hade blifvit räddadt från ”Ku-Klux” och andra skräckscener, som senare inträffade.

Ett öfverraskande faktum gjorde ett djupt intryck på mig under den tid jag förde befälet i nordöstra Arkansas, nämligen de återvändande rebellsoldaternas uppriktiga sorg och ledsnad öfver president Lincolns död. De icke allenast hyste aktning för honom, utan de betraktade honom som en verklig vän, emedan de trodde honom vara god och rättvis, så att de voro fullt öfvertygade om att de skulle med fullt förtroende ha kunnat underkasta sig alla de mått och steg, han till deras bästa vidtagit, om han fått lefva. — Jag kan icke finna något bättre uttryck för denna känsla, hvarpå jag dagligen såg bevis, än att jämföra henne med olydiga barns tro och förtröstan till en förolämpad men kärleksfull fader.

Den mest framstående och inflytelserike rebellen i distriktet var vid denna tid otvifvelaktigt general Jeff. Thompson.

Den 3 juni anlände denne beryktade general till mitt högqvarter i Jacksonport för att, enligt förut ingången öfverenskommelse, kapitulera med sina trupper, som bestodo af öfver 8,000 officerare och manskap, hvilka under de följande dagarne började samlas i stort antal. Jag har aldrig sett soldater med ett så rått och dåligt utseende. Jeff. Thompson själf däremot var en man med ett imponerande yttre och en fulländad gentleman. I min dagbok har jag tecknat följande beskrifning öfver honom:

”Han är en lång, senfull, väderbiten man, ett original med karakteristiskt utseende, klädd i en snöhvit drägt från plymen i hatten ända ned till skoklackarne, med hvitt bälte och hvita handskar. Han är en qvick karl, full af skämt, berättar en mängd historier och talar ständigt”.

Enligt hvad jag kunde tycka, var han omkring 45 år gammal. Tre dagar efter hans ankomst voro alla trupperna samlade och vapen sträcktes på öfligt sätt.

Då allt var öfver, församlade Jeff. Thompson sina män på kajen midtför en ångbåt, från hvars kajutdäck han höll sitt afskedstal till dem. Jag stod bredvid honom, under det han talade, och väntade hvarje ögonblick att få se honom genomborrad af någon välriktad kula från hopen på stranden. Men han fick sluta sitt tal utan afbrott, hvarefter männen drogo sig tillbaka, och före aftonen hade redan hela den brokiga hopen lemnat staden, som jag tror med det uppriktiga beslutet att följa sin generals goda råd. Hans tal förtjänar en plats bland våra arkiv, och jag vill därföre anföra det efter ett ordagrannt referat, som gjordes af en af mina officerare. Han yttrade sig sålunda:

”Många af de 8,000 män, jag nu ser kring mig, ganska många af Eder, hafva under de tre sista åren legat dolda i sumptrakterna några mil från våra hem, under hvilken tid I icke ens han sett Edra egna barn.

Jag ser kring mig många ansigten, som under de tre sista åren icke skådats af dödligas ögon; och hvad han I gjort hela denna tid? Välan, I han legat i träsken, tills mossan vuxit sex tum lång på Edra ryggar; och sådana män kalla sig själfve "ridderliga soldater".

För några veckor sedan sände general Reynolds en parlamentärflagga till mitt högqvarter, och jag sände ut för att samla en försvarlig styrka att möta officerarne, men icke en af Eder lydde kallelsen. Några dagar senare, då öfverste Davis och kapten Bennet, af general Dodge's stab, bragte depescher till mig från denne general, gjorde jag ånyo ett försök att samla kring mig ett tillräckligt antal af Eder för att åstadkomma en något så när hygglig parad, och huru många af dessa tappre män lydde min order? En surögd man med gröna glasögon.

Men nu samlens I kring Onkel Sams proviantmagasin, och jag har kommit för att utföra Eder kapitulation och hoppas att I härefter skolen uppföra Eder bättre som medborgare, än I hittills gjort som soldater.

— —

De af Eder, som haft vapen, ha med få undantag qvarlemnat dem i hemmen, och de, som haft regeringens hästar, ha underlåtit att medföra dem hit. Låt mig nu säga till Eder, hvar och en i synnerhet och alla i allmänhet, alla I som behållit Edra vapen, tagen dem, så snart I kommit hem, och aflemnen dem vid närmaste militärstation eller brännen upp dem eller gören Eder af med dem på något annat sätt, ty så sannt som det finns en Gud i himmelen, skola Edra hus bli brända till aska, om vapnen påträffas där; och jag hoppas till Gud att hvar och en af Eder, som har goda vapen eller andra militärpersedlar i sitt hus, måtte bli hängd af öfverste Mattsons män; och Ni skall bli det också.

— —

Men jag uppmanar Eder att gå hem och arbeta hårdt och taga vård om Edra familjer, arbeta bittida och sent och gå upp om natten och se efter om Eder säd växer. Framför allt undviken politiska diskussioner. Om någon talar till Eder om negrer, så svärjen på att I aldrig sett någon neger i hela Ert lif. Vi ha talat om negrerna nu i 40 år och alldeles talat oss hesa; vi ha kämpat i 4 år för negrerna och blifvit fan så illa åtgångna, och nu är det icke I, som han sista ordet; yankees ha vunnit negern och kunna göra hvad de behaga med honom, och I han intet att säga i den saken; om de vilja ha honom, skola de taga honom, och om de säga att I måsten behålla honom, så måsten I göra så, och det utan prut. Jag säger Er att I han alls intet att säga i den saken, och I borden icke heller ha det.

Gån Er väg och stannen hemma. Gån sen icke annorstädes än till mjölqvarnen. Gån icke till kyrkan, ty då skola presterna proppa Edra hufvuden fulla med konster och illfundigheter, så att I kommen i krångel. Varen gode medborgare, och då ha de af Eder, som varit goda, ärliga och tappra soldater, intet att frukta; men jag varnar dem af Eder, som endast

varit krypande, fega hönstjufvar och skojare, för den rättvisa vedergällning, som väntar Eder, och jag hoppas till Gud att Unionens myndigheter skola hänga Eder, hvar och när de finna Eder, och de skola det, varen vissa därpå.

— —

Klagen icke, om det icke tillåtes Eder att ha en röst med vid val och i allmänna angelägenheter. I han förverkat all sådan rätt, och det tillkommer Er nu att underkasta Er de lagar och föreskrifter, som Unionens myndigheter anse tillbörligt att pålägga Eder. Jag tror och vet, att de skola göra det bästa de kunna för Eder, i synnerhet om I härefter visen att I nu önsken göra Er förtjänta af deras förtroende genom sträng lydnad för de lagar, som gälla där I bon.

Vi äro besegrade och förödmjukade; vi ha inga rättigheter, utan nödgas antaga de förmåner och gunstbevis, som regeringen anser skäligt att bestå oss. Jag upprepar: gån hem, sköten Edra affärer, och söken uppföda ett nytt bättre slägte af unge män än I självfve varit".

Jeff. Thompson lefde som en god och laglydig medborgare många år efter den dagen. Han var en tapper och ädel man samt hade alltid behandlat våra fångar humant, då de föllo i hans händer. Hans råd till sina soldater var ett uttryck för de bättre rebellernas känslor i distriktet vid den tiden.

Vi stannade där hela sommaren under ständig otålig längtan att bli utmönstrade och få återvända till våra hem, men utan att någonsin afvika från den ordningsfulla och vänskapliga hållning, vi först intagit. Många af våra män knöto vänskapsband och ingingo andra förbindelser, som sedan dess aldrig brutits. Några af dem återvände dit efter utmönstringen och räknas ännu bland statens bäste medborgare; några blefvo förlofvade med landtflickor därstädes och återvände för att gifta sig med dem.

En af mina unge kaptener, en präktig yngling från S:t Paul, medförde som sin brud till Minnesota den på samma gång vackraste qvinnan och hätskaste rebellen i den delen af Arkansas, och det är mig en glädje att säga att, ehuru hon snart med sin ridderlige man återvände till

sin fädernestat, hvarest de ännu bo, hon nu är och alltid efter sitt giftermål varit lika trogen vår fana och vår sak som någon af våra hustrur och mödrar i Norden.

Jag vill icke säga att allt vårt arbete var af denna angenäma och fredliga natur. Stundom hade vi att handskas med svåra exemplar af bägge könen, och då måste maktens järnhand anlitas för att tygla, men sällan för att straffa.

Som ett minne från den gamla slaftiden vill jag berätta en tilldragelse bland de många, som föllo under min iakttagelse.

En dag kom en ganska nätt negerqvinna och berättade att hennes f. d. egare nyss dödat hennes man. Jag skickade efter mördaren. Han var en ansedd läkare, en bildad man med fint utseende och lefde i ett präktigt residens nära staden. Han satte sig ned och berättade mig tilldragelsen nästan ordagrannt så som qvinnan omtalat den. Hans berättelse lydde i hufvudsak sålunda: Negern Tom hade varit hans betjänt sedan båda voro barn och behöll äfven efter sitt frigifvande samma tjänst. Tom hade en omkring 8 år gammal gosse. Denne hade gjort något pojkstreck "och jag", sade doktorn, "inkallade honom och gaf honom ett duktigt kok stryk. Tom var utanför och hörde gossen skrika, och efter en stund stötte han upp dörren och ryckte gossen från mig, sägande till mig att jag agat honom nog. Han förde därpå gossen till sitt eget hus, hvarefter han begaf sig till staden. Jag tog min bössa och skyndade efter honom. Då han såg mig komma, började han springa, och då sköt jag honom naturligtvis. Skulle icke Ni ha gjort det samma?" frågade han mig med ett förolämpadt utseende.

Att döda negern för en sådan förseelse syntes honom så rättmätigt och naturligt, att han blef högst öfverraskad, då jag underrättade honom, att han för mord skulle ställas till ansvar inför en krigsrätt i Little Rock, dit han genast sändes för undergående af ransakning.

Hvilken oerhörd förändring i uppfattning har icke ett fjärdedels århundrade åstadkommit! Våra barn skola aldrig lära sig till fullo förstå, hvilken förbannelse slafverit var, ännu då de lågo i sin vagga.

Det har sagts att de gamle soldaterna tillfälligtvis furagerade något för egen räkning under sin vistelse i fiendens land, och jag tror de gjorde så; men jag önskar allvarligen bekräfta, att, hvilka dåliga vanor gossarne än må ha haft i det hänseendet, innan de konfedererades armé kapitulerade, de likväl genast bättrade sig efter denna tilldragelse, och det grundligt och uppriktigt, och under hela sommaren 1865 anfördes aldrig något klagomål öfver plundring af något slag mot en enda man under mitt befäl, ehuru de voro spridda öfver ett vidsträckt land och nästan fria från militärisk tjänstgöring och kontroll, och jag tror i sanning att eganderätten till och med af den omtyckta grisen och hönsen hölls i lika stor helgd af unionssoldaterna i vårt distrikt under denna tid som någonsin under vanliga förhållanden och i fredstider i välstyrda länder.

När allt tages i betraktande, tror jag förvisso att våra soldaters utmärkta uppförande i Södern under rekonstruktionstidens första tid, då hären spelade en framstående roll i detta arbete, gjorde mera för återställande af lag och ordning och fostrande af vänskapliga och laglydiga känslor mot Unionen än alla lagar och konstitutionella författningar, som tillkommit för detta ändamål.

Hade den store, ädle Lincoln lefvat eller hade president Johnson blifvit trogen sitt tidigare lifs grundsatser och låtit unionssoldaterna få utföra rekonstruktionen enligt den bestämda men humana plan, efter hvilken de gingo till verket under Grants och Shermans ledning, så skulle vi icke allenast ha haft ett enadt land, utan äfven en lojal och laglydig befolkning i Södern redan för ett fjärdedels århundrade sedan, emedan unionssoldaten var den bäste medborgaren och bäst förstod att lära andra att bli det samma.

Andra nationers arméer ha vunnit lika lysande segrar som vår, andra soldater än våra ha varit tåliga, lydiga, ihärdiga och tappra, men ingen armé i världen har lagt i dagen sådana storartade drag af medborgerlig dygd som unionssoldaterna från det stora upprorets dagar. —

I början af september 1865 blef regementet hemförlofvadt och utmönstrades den 16:de samma månad vid Fort Snelling, Minnesota, hvarvid följande generalorder upplästes:

Generalorder N:o 16.

Officerare och soldater af Minnesotas tredje regemente!

Efter fyra års aktiv tjänstgöring skall nu detta regemente upplösas, och innan en ny dag randas, han I alla erhållit Ert hedersafsked och ären stadda på väg till Edra lugna lyckliga hem. Det välbekanta ljudet af krigstrumpeten och trumman skall icke längre ljuda i våra öron. Stjärnbaneret, som vi alla lärt att älska, skall icke längre svaja öfver våra leder. I hafven sträfvat, kämpat och lidit mycket under de förflutna fyra åren, men för dem, som nu äro här för att njuta af segern öfver våra fiender och af vårt lands fred och lycka, är belöningen rik. Jag vet att vi alla skola betrakta dessa fyra års bedrifter som de ädlaste och förträffligaste bragder vi i vårt lif utfört. Låtom oss städse med den ömmaste tillgifvenhet vörda minnet af dessa våra ädla kamrater, som hafva fallit offer för striden. I hafven tjänat Edert land ädelt och troget på hvarje slagfält, dit pligten kallat Eder, och jag känner mig stolt öfver att kunna betyga att vid hvarje tillfälle och på hvarje plats, ända från Nordvesterns vildmarker i kampen mot de vilda indianerna till de lifsfarliga sumptrakterna i Yazzoo- och Arkansasdalarne i kampen mot Sö-

derns öfvermodige rebeller, hvarhelst än detta regemente varit med, så ha dess leder värdigt representerat vår unga stat och bidragit till förökande af dess anseende och ära. Såsom Eder öfverbefälhafvare står jag i stor tacksamhetsskuld till Eder alla såväl officerare som manskap för Edert utmärkta uppförande vid alla tillfällen, för Eder beredvilliga lydnad och för Eder trohet, fosterlandskärlek och ståndaktighet i fullgörandet af Edra mödosamma pligter. Då jag nu säger Eder farväl, uttalar jag till Eder alla mitt hjärtliga tack. Måtte fred, välgång och lycka alltid blifva Eder belöning. För mig utgör det den största ära, vida större än jag någonsin vågade hoppas, att så länge ha fått föra befälet öfver och slutligen i seger och fred fått hemföra det alltid för mig dyrbara, ädla Minnesotas tredje regemente.

H. Mattson.
Befälhafvande öfverste.

P. E. Folsom.
Löjtnant och Adjutant.

Unionens armé hade under det nu slutade kriget haft på krigsfot 2,883,000 man, af hvilka 400,000 förlorade lifvet. Den nya staten Minnesota lemnade till denna armé ett bidrag af 25,052 man eller omkring en sjundedel af hela sin befolkning. Af detta antal stupade 2,500 i strid eller omkommo genom sjukdom under kriget, och det beräknas att 5,000 man dött efter kriget på grund af skador, som de ådragit sig under sin tjänstetid. Det utmärkta tredje regementet, hvars befälhafvare jag var, hade i sina rullor under fyra års tjänstgöring 1,417 man, hvaraf jag vid utmönstringen i september 1865 endast hemförde 432.

Krigskostnaden för Unionen utgjorde två tusen sju hundra millioner dollars. Men offret af guld och blod var ej för högt. Icke endast Amerika utan hela mänskligheten ha vunnit mera genom den seger vår armé förvärfvade, än att det skulle kunna mätas med guld och blod. Och skandinaverna i Vestern kunna med skäl känna sig stolta öfver den andel de togo i denna kamp för frihet och människorätt.

Sjunde kapitlet.

Innehåll: Bevekelsegrunden till mitt deltagande i inbördeskriget. — Arbetets ära. — Firman Mattson & Webster. — Svenske Amerikanaren, dess program och mottagande. — Statsemigrationsbyrån i Minnesota. — Dess ändamål, arbetsplan och verksamhet.

Det krig, som afslutades i och med de i föregående kapitel skildrade tilldragelserna, var ett af de märkligaste i nyare tider och lade i dagen det amerikanska folkets storhet och resurser, som aldrig tillförene blifvit till fullo uppskattade.

Men det var ett ännu större under och uppenbarade ännu större och ädlare karaktärsdrag, då vår stora armé efter ett fyraårigt fälttåg helt hastigt upplöstes och dess talrika soldater lugnt och fredligt återvände till sina hvardagliga sysselsättningar utan ringaste oordning och utan anställande af någon skada. Svärden blefvo omsmidda till plogbillar lika naturligt och stilla, som vattnet i den lugna bäcken rinner nedåt i sin fåra.

För min egen del, och det samma var otvifvelaktigt fallet med de flesta af våra frivillige soldater, inträdde jag i krigstjänst bevekt af min medborgerliga pligt att skydda

landets regering och att upprätthålla dess institutioner och icke, som en del har antagit, af ärelystnad eller lycksökeri, ty jag afsade mig, såsom synes i det föregående, en mera ansedd och inkomstbringande ställning i den civila tjänsten, än den jag först mottog i armén, hvarföre det också föreföll mig lätt nog att utbyta uniformen mot den civile medborgarens enkla drägt och att hänga upp mina vapen bland det förflutnas minnen.

En dag strax efter min återkomst till hemmet, då jag passerade fram utefter en gata i Red Wing, fick jag se en för detta professor vid vårt universitet, som senast varit kapten i sjätte regementet, arbetande i skjortärmarne med en hyfvel och sysselsatt med att jämte andra timmermän bygga ett hus. Sedan jag helsat på honom och frågat huru han tyckte om detta arbete, svarade han att professorsstolen hade blifvit besatt under hans frånvaro i kriget, och som det nu var slut med hans militära tjänstgöring, kunde han icke fördraga att gå sysslolös, ej heller hade han råd därtill. Alldenstund han förstod att arbeta med snickareverktyg, så hade han lätt fått arbete och förtjänade nu två dollars om dagen, under det han såg sig om efter en anställning som professor i matematik vid någon skola eller universitet.

Här är just nyckeln till detta lands storhet: arbetet är aktadt, då det däremot i de flesta andra länder betraktas som en vanära och en förnedring. För detta kaptenen och professorn Wilson blef snart därefter förordnad till superintendent öfver de allmänna skolorna i staten. Hade han däremot förblifvit sysslolös och lefvat på sina vänner och slägtingar, för stolt att arbeta, skulle han antagligen ha förblifvit en dagdrifvare ända till denna dag.

En annan liten händelse, som inträffade vid denna tid, torde intressera läsaren. Den store general Sherman var på besök i S:t Paul och en festmiddag tillställdes för honom, vid hvilket tillfälle äfven jag var närvarande. Under konversationen frågade jag efter den svenske generalen Stohlbrand. "Känner Ni honom?" utropade Sherman lifligt. "Ja han är min landsman och vi hafva båda tjänat vid samma regemente i Sverige", var mitt svar. "Då kan Ni i sanning vara stolt öfver Er kamrat, ty en tapprare man och bättre artilleriofficer än general Stohlbrand fanns ej i vår armé".

På samma gång berättade generalen följande: Stohlbrand hade tjänat i hans kår en längre tid med majors rang och utfört sådan tjänst, (artillerichef) som vanligen åligger en öfverste eller brigadgeneral, utan att vinna den befordran, hvartill hans meriter berättigade honom, emedan ingen vakans hade uppstått inom det regemente han tillhörde. Förolämpad häröfver inlemnade Stohlbrand sin afskedsansökan, hvilken äfven beviljades. Sherman hade dock i tysthet föresatt sig att ej låta Stohlbrand lemna armén. Han bad honom därföre vid hemresan taga vägen öfver Washington, föregifvande att han ville afsända vigtiga depescher till president Lincoln. I behörig tid anlände Stohlbrand och framlemnade vid erhållen audiens ett försegladt paket i Lincolns egen hand. Då denne genomögnat det samma, räckte han honom sin hand under utrop: "välkommen general, hur mår Ni"? Stohlbrand, rättande honom, sade: "Jag är ej general utan endast major." — "Ni misstar Er", sade Lincoln, "Ni är general", hvilket han också blef från den stunden. Om några timmar erhöll han vederbörlig fullmakt samt återvände till armén med tre graders högre rang.

Då talet sålunda hade fallit på svenska officerare, berättades åtskilliga vackra och ärorika drag från flera af dem, däribland huru öfverste Vegesack, då hans regemente gjorde ett skarpt anfall med fällda bajonetter och fanbäraren föll dödligt sårad, själf skyndade fram och fattade standaret samt med det i hand ledde sitt regemente till seger.

Jag ingick snart efter krigets slut kompani med en bekant lagkarl och började praktisera som advokat under firmanamnet Mattson & Webster, men hade endast några få månader med framgång idkat denna affär, då underrättelse ingick, att en ny svensk tidning skulle uppsättas i Chicago under namn af "Svenske Amerikanaren". Företaget stod under ledning af ett bolag af framstående svenskar i Illinois, hvilka utan min vetskap eller ansökan valde mig till hufvudredaktör.

Vid den tiden fanns det blott en enda svensk tidning här i landet, nämligen "Hemlandet", hvilken var mera ett organ för kyrkan än en politisk tidning, hvarför här fanns stora utsigter för en sådan. Jag antog kallelsen på vilkor, att jag icke skulle behöfva flytta till Chicago utan endast medverka till att tidningen komme i gång och finge ett säkert fotfäste samt att jag skulle ega frihet att lemna befattningen, om jag funne att den nya sysselsättningen icke vore gynsam för min helsa, som blifvit i hög grad skadad genom de mödor och besvärligheter jag under kriget utstått.

Den åttonde september 1866 utkom första numret af "Svenske Amerikanaren". Det innehöll följande "Redaktionsanmälan":

"Enligt kallelse från direktionen för Svenske Amerikanarens tidningsbolag öfvertager jag med detta första nummer redaktionen af tidningen.

Jag känner full väl den möda och det stora ansvar, som äro förenade därmed, och det är ej utan bäfvan och fruktan för företagets lyckliga och nyttiga utgång, som jag åtagit mig detta värf.

Jag har ej och gör därför ej anspråk på akademisk eller annan högre lärdom, jag kan därför icke och vill ej heller försöka att skrifva för de lärde utan för folket i allmänhet.

Jag är själf en af dem, och under mitt långa vistande bland dem i Vesterns nybyggen tror jag mig ha lärt känna dem och deras behof.

Under det jag skall vinnlägga mig om att vinna öfverseende, välvilja, råd och hjälp af dem bland mine landsmän, som hafva varit lyckliga nog att erhålla en högre lärdom och bildning, skall jag samvetsgrannt, med de pund som äro mig förlänade, söka lära och upplysa den stora forskande och frågande mängden, hvars tid har varit mera egnad åt arbete i verkstaden eller vid plogen än åt studier i dagens vigtiga frågor, ja i allt som kan lända till deras nytta, välmåga och verkliga lycka. Och till Eder, I som hafven varit vårt kära fosterlands och skolen blifva vårt nya lands kärna, vänder jag mig särskildt för sympati och understöd! Jag skall tala till Eder uppriktigt och utan omsvep, det skall blifva min sträfvan att söka utveckla hos Eder den kraft, den frihets- och sanningskänsla samt det ädelmod, hvarmed Nordens folk äro af naturen begåfvade. Om jag kan vinna detta ändamål, då blir min högsta önskan uppfylld. Om, då jag en gång nedlägger pennan och drager mig ur fältet, I kunnen säga att mitt ringa arbete har varit Er till gagn och glädje, då skall jag hafva uppnått den högsta ära, för hvilken jag någonsin sträfvat, nämligen mina landsmäns väl.

Det torde ursäktas, att jag vid detta tillfälle nämner ett ord till mina enskilda vänner i Minnesota. Under de sista tretton åren har jag bott ibland Eder i Vasa och Red Wing. Jag var den förste af oss där, vi hafva uppväxt och utvecklats tillsammans, vi hafva delat hvarandras mödor och hvarandras glädje, till Eder erkänsla och Edert förtroende står jag i stor tacksamhetsskuld för den framgång jag själf rönt, många af Eder hafva delat med mig krigets faror, nöd och sorger, men tillika segerns glädje och stolthet; allt hvad jag har kärast på jorden är ännu där —; de välkända platser, hvarest vid vår första ankomst den vilde indianen hade sina hyddor, men som nu äro förändrade till rika åkerfält — allt påminner mig om de förflutna dagarne, om det enkla, det glada nybyggarelifvet i Minnesota. Med den största saknad har jag lemnat dessa kära ställen för en tid, emedan jag trodde att jag därmed kunde gagna Er mera. Minnet däraf skall dock aldrig lemna mig, och då min pligt här är fylld, hoppas jag att åter vara ibland Eder. Till dess skola vi mötas ofta i tankarnes rymd.

Må jag alltid bibehålla en plats i Edra hjärtan.

Med förtroende till nyttan af mitt företag och i hopp om ledning och upplysning från Honom, af hvilken allt godt kommer, anbefaller jag mig i mina landsmäns ynnest och välvilja".

Tidningen mottogs särdeles välvilligt af den svenska pressen. ”Nerikes Allehanda” aftrycker såsom betecknande för dess syfte, språk och ställning en hel spalt ur profnumret, ”Svenske Medborgaren” yttrar om andra numret att det ”utmärker sig liksom det första för ett rikhaltigt innehåll och väl skrifna artiklar” och ”Aftonbladet” kallar dess utstyrsel utmärkt och dess innehåll ”rikhaltigt och väl skrifvet” och säger att den utan tvifvel kommer att utöfva ett godt inflytande öfver svenskarne i Amerika.

Tidningen mottogs också med stor välvilja af befolkningen i Vestern.

Följande vinter upprättade lagstiftande församlingen i Minnesota en emigrationsbyrå, och jag blef utsedd till sekreterare och föreståndare för den samma. Min helsa var ännu mycket klen, så att jag behöfde mera rörelse i friska luften, hvarjämte min kärlek för det gamla hemmet i Minnesota och mitt hopp att kunna vara till större gagn för mina landsmän såsom hufvudman för invandringsbyrån inverkade på mig, så att jag antog platsen. Och med direktörernas för ”Svenske Amerikanarens” bolag goda vilja och samtycke samt med bevarande af det hjärtligaste förhållande oss emellan, lemnade jag min befattning vid tidningen och öfverflyttade redaktörskapet till min medarbetare, Herman Roos, som inom kort blef väl känd bland svenskarne i Amerika som en skicklig tidningsman.

”S:t Paul Press” för den 14 mars 1867 innehåller följande meddelande rörande den nya utvandringsbyrån:

”En Statsemigrationsbyrå bestående af guvernör Marshall, öfverste Rogers och öfverste Mattson bildades i går, hvarvid äfven utstakades en allmän plan för byråns verksamhet. Byrån ämnar ombesörja offentliggörandet af fakta i tidningar i östra delen af detta land och i Europa med hänsyn till staten Minnesota. Den vill med järnvägsbolagen träffa öfverenskommelser för att bereda emigranterna större fördelar än förut;

den vill genom anställande af tolkar och på annat sätt skaffa dem tillförlitliga underrättelser med hänsyn till de bästa vägarne till staten från österns hamnstäder, gifva emigranten en föreställning om beskaffenheten af hvarje plats af vigt i staten samt i öfrigt lemna all hjälp, som byråns medel medgifva och som står i dess förmåga".

En bland de första och angenämaste pligter jag i egenskap af byråns sekreterare hade att fullgöra var att lemna undsättning till nybyggarne i grannskapet af Minnesotafloden. Denna trakt hade lidit af torka föregående året, och nybyggarne, som till största delen utgjordes af svenskar, norrmän och finnar, voro nästan fullständigt utblottade på alla lifsförnödenheter och hade ej ens utsädesspannmål för vårsådden. Efter att hafva utverkat order från regeringen i Washington om erhållande af proviant från magasin vid Fort Ridgely och försett mig med kreditiv från vår egen stat, begaf jag mig i början af april till den trakt, hvarest de nödställda hade sitt hemvist, hvilket mestadels var i Red Wood, Renville, Yellow Medecin och Chippewa counties. Vid New Ulm uppköptes flere hundra säckar mjöl och vid Fort Ridgely uttogos från Förenta Staternas arméförråd stora qvantiteter proviant. Agenter tillsattes för att utdela dem bland befolkningen, utsädeshvete och majs skeppades dit söderifrån, och alla nybyggarne blefvo sålunda å nyo försatta i goda omständigheter.

Omedelbart efter min återkomst till S:t Paul blef emigrationsbyrån å nyo sammankallad, hvarvid gafs mig i uppdrag att anställa svenska, norska och tyska agenter och tolkar, som skulle möta våra emigranter i New-York och Quebec och vara deras vägvisare och beskyddare på deras resa till vår stat. Likaledes anskaffades hus för att tjäna till tillfälliga hem åt dem vid deras ankomst, tills i byråns tjänst anställda kommissionärer hunnit anskaffa arbete för dem, som önskade sådant, och sända andra, som det före-

drogo, till det inre af landet, hvarest de kunde finna regeringsland eller ock köpa sig land, om de så önskade.

Öfverenskommelser träffades med tidningar på flera olika språk om införande af fullständiga artiklar, författade af mig och andra samt innehållande beskrifningar öfver Minnesota och dess naturliga hjälpkällor. Broschyrer och kartor, innehållande mera detaljerade beskrifningar, trycktes också på svenska, norska och tyska samt utdelades i de respektive nationaliteternas fädernesland, på oceanångbåtarne, vid järnvägsstationerna och på andra lämpliga platser. Jag var författare till nästan hela denna literatur, vid hvars utarbetande lades vinn om att lemna emigranten utförlig underrättelse om allt ända intill de minsta detaljer: huru hans koffert skulle tillverkas och märkas, innan han begaf sig hemifrån, hvad slags saker han skulle föra med sig och hvilka han icke borde medtaga, hvilken matordning han skulle följa, hvad han hade att iakttaga med afseende å renlighet och uppförande under sin långa och tröttsamma resa o. s. v. Och jag har ofta många år därefter under mina besök hos våra välmående farmare på prärierna i Vestern påträffat små broschyrer på svenska eller norska med mitt namn som författarenamn, stående i den lilla bokhyllan tillsammans med familjebibeln, bönboken, katekesen och några andra minnen från gamla fäderneslandet.

Jag tillbragte äfven i emigranternas intresse en del af min tid i hamnstäderna vid östkusten och i Chicago, vidtog många anordningar med järnvägsbolagen för utverkande af större beqvämligheter vid deras transport och tillförsäkrade fri järnvägsresa åt hundratals emigranter, som af brist på medel eljes skulle hafva nödgats skilja sig från sitt sällskap och stanna på halfva vägen.

Under utöfvandet af denna verksamhet i egenskap af sekreterare för emigrationsbyrån, antog jag äfven en anställning som landagent för ett af våra största järnvägsbolag, hvars järnvägslinier gingo fram öfver Wright, Meeker, Kandiyohi, Swift och Stevens counties samt köpte äfven 800 acres land för min egen räkning vid Lake Ripley i Meekers County och odlade dem samt idkade där landtbruk.

Ripleysjön.

Å nyssnämnda landsträckor bodde endast några få här och där spridda familjer, då jag först kom dit våren 1867; nu däremot är det ett enda stort sammanhängande skandinaviskt åkerbruksdistrikt, sträckande sig öfver ett område, som mäter mer än 100 mil i längd och är öfversålladt med byar

och städer, hvilket allt till största delen åstadkommits genom de ansträngningar, som 1867, 1868 och 1869 gjordes af emigrationsbyrån.

Vid detta vårt arbete visade vi dock ingen partiskhet till fördel för någon viss plats, utan afsåg vår verksamhet att i lika mån gagna alla delar af staten. Emellertid ådrog mig min verksamhet för Minnesotas räkning afundsjuka och illvilja från andra stater, och jag blef därigenom skottafla för många hätska utfall från personer, som voro intresserade uti att draga emigrantströmmen till Kansas, Nebraska, Missouri och andra stater. En ung svensk skandalskrifvare, som då utgaf en liten tidning i Kansas, gick till och med så långt i okunnighet och hätskhet, att han beskyllde mig för att ha gjort mig saker till att sälja mina landsmän till ett lif, föga bättre än slafveri, i ett land af is, snö och nästan ständig vinter, hvarest de, om de icke svulte ihjäl, helt säkert skulle frysa till döds. Sådan var hans åsigt om Minnesota. Jag skulle vara mer än människa, om jag icke nu vid minnet af dessa anfall på mig med stolthet och tillfredsställelse hänvisade till skandinavernas ställning i Minnesota i dag, hvartill jag längre fram skall återkomma.

Den ställning jag innehade satte mig i tillfälle att på mer än ett sätt vara till gagn för mina landsmän. Så försummades ingalunda kyrkans intressen. Jag vågar hoppas att mina läsare ursäkta om jag med afseende härå anför följande ur Augustanasynodens årsberättelse vid dess åttonde årsmöte i Berlin i Illinois den 13 juni 1867:

"Ytterligare meddelar samma konferens att öfverste Mattson erbjudit sig att i de nya skandinaviska settlementen i vestra Minnesota anskaffa platser för kyrkor, prestbostäder och begrafningsplatser för de uppstående lutherska församlingarne.

Komitén föreslår att synoden erkänner sin tacksamhet till öfverste Mattson och anmodar honom att skaffa nödig säkerhet på sagda egendom

att öfverlemnas till de särskilda församlingarne af Augustanasynodens bekännelse, så snart de blifva organiserade på de särskilda platserna".

Det har alltid varit erkändt, att de emigranter, som reste till Minnesota under denna tid, erhöllo bättre omvårdnad, ledning och skydd, än som någonsin vare sig före eller efter den tiden förunnats deras likar. Det är också allmänt bekant och medgifvet, att staten i gengäld för sina uppoffringar kom i åtnjutande af stora fördelar genom den tillströmning af de bästa elementen af den europeiska utvandringen, som nu egde rum från de nordiska länderna.

Hvad beträffar mitt eget åtgörande vid detta företag, och ehuru mina bemödanden stundom blefvo missförstådda och jag utsatt för klander, såsom hvar och en måste bli, som har att göra med nyanlända emigranter, så känner jag dock mera tillfredsställelse öfver detta värf än öfver något annat jag utfört, emedan jag vet att icke allenast staten och emigranterna själfva utan äfven de tjänande och arbetande folkklasserna, som qvarstannade i de gamla länderna, därigenom hafva tillskyndats stora fördelar.

Under detta ifriga arbete för emigration till Minnesota gjorde jag det också till en uppgift att söka leda emigrantströmmen från de stora städerna till de oupptagna landsträckorna i Nordvestern, hvarest klimatet var tjänligt för dem och hvarest man kunde vara viss på att hvarje arbetsam man eller familj kunde förvärfva sig en oberoende ställning fortare, säkrare och bättre än i de öfverbefolkade städerna i östra delarne af landet. Jag sökte aldrig öfvertala någon att utvandra, men väl sökte jag att sätta mig i förbindelse med dem, som redan beslutit sig för att lemna det gamla landet, och de enda människor, på hvilka jag någonsin sökt inverka vid deras beslut att lemna fädernes-

landet, voro ett antal fattigt tjänstfolk och torpare samt fattighjon bland mina egna eller mina föräldrars bekanta, för hvilka jag själf antingen helt och hållet eller delvis betalade resekostnaderna.

Åttonde kapitlet.

Innehåll: Besök i Sverige 1868—69. — Ändamålet med min resa. — Erfarenheter och iakttagelser därunder. — Olikheten mellan amerikanska och svenska seder. — Min födelsebygd. — Mottagandet och vistelsen därstädes. — Besök i Kristianstad. — Besök i Stockholm. — Riksdagen. — Återresa till Amerika. — Tankar och intryck med hänsyn till embetsmannaklassens ställning i Sverige.

Under många år hade jag haft en stark längtan att ännu en gång få återse mitt gamla fädernesland och mitt barndomshem. Det var för att tillfredsställa denna önskan, som jag i december 1868 sade farväl till familj och vänner samt ensam begaf mig på mitt första besök till Sverige efter en mer än adertonårig frånvaro. Hufvudändamålet med min resa var, som redan antydts, att återhemta krafter och få litet förströelse, men därmed var också förenadt ett annat ändamål, nämligen att göra Minnesotas naturliga hjälpkällor bättre kända bland de landtbrukare och de medlemmar af arbetsklassen, som hade beslutit sig för att utvandra.

Detta besök i fäderneslandet utgjorde en betydelsefull tilldragelse i mitt lif. Som jag nämligen var endast aderton år gammal, då jag första gången lemnade mitt hemland,

voro mina hågkomster däraf otydliga och ofullständiga, hvartill kom att jag icke hade sett mycket af det vackra landet. Jag vill nu söka återgifva några af mina intryck och erfarenheter under detta besök så troget som minnet tillåter, och om jag därvid skulle komma att omtala saker, som möjligen kunna förefalla stötande för vissa klasser af mina landsmän, så ber jag få uttryckligen förklara att jag gör det utan den ringaste tillstymmelse till någon ovänlig känsla och utan alla illvilliga bevekelsegrunder, uteslutande i sanningens intresse, ty ehuru jag nu i närmare fyrtio år varit en trogen och laglydig amerikansk medborgare, fasthänger jag ännu vid Sverige, dess folk och institutioner med samma tillgifvenhet, som ett barn hyser för sin moder.

Då jag lemnade Sverige 1851, funnos där inga järnvägar. Vid min återkomst däremot den 23 december 1868 öfver England, Tyskland och Köbenhavn landsteg jag i Malmö just i rättan tid för att hinna fram till järnvägsstationen och med tåget afgå till Kristianstad. Den vackra stationsbyggnaden med dess prydliga omgifningar, de uniformerade och artige tjänstemännen, redo att stå till hands med alla önskliga upplysningar, de välklädda och till utseendet välmående människorna i första och andra klassens väntsal, allt bidrog att på mig göra ett angenämt intryck.

Detta första intryck skulle dock, ty värr, snart störas genom en liten episod, som jag vill i korthet berätta.

Då jag gick till biljettförsäljningen för att köpa biljett, fick jag se en fattig torparehustru vid tredje klassens biljettlucka med en silfverriksdaler i sin hand och med tårar i ögonen bedja biljettförsäljaren att vexla hennes penningar och gifva henne biljett. Jag hörde henne klagande säga att hon hade tvänne små barn ensamma hemma, att detta var det sista tåget och att, om hon icke kunde komma hem

därmed, hon skulle nödgas gå till fots i smutsen och mörkret. Biljettförsäljaren vägrade på ett ohyfsadt och förolämpande sätt, sägande att han icke hade tid att uppehålla sig med hennes struntsaker, så vida hon icke betalade jämna penningar. Biljettförsäljarne i Sverige ha nämligen rätt att fordra jämna penningar. Hon bad flere närstående herrar att vexla hennes lilla silfvermynt, men de vände sig från henne, liksom fruktade de att besmitta sig genom beröringen af en så ringa och fattig stackare. Jag hade endast några större sedlar, och under det den fattiga qvinnan knuffades bort af den påträngande folkhopen, mottog samme biljettförsäljare vid första klassens biljettlucka en af mina sedlar samt räckte mig med den artigaste bugning en hand full af större och mindre vexelpenningar. Naturligtvis skaffade jag också qvinnan hennes biljett.

Händelsen var kanske ett enstaka fall, men mig föreföll den såsom ett slående exempel på skillnaden mellan amerikanska och svenska seder och artighet. Jag vågar åtminstone försäkra att vid ingen järnvägsstation eller annan offentlig plats i hela Förenta Staterna från norr till söder och från öster till vester skulle en fattig qvinna i liknande omständigheter en enda minut lemnats utan en vän och beskyddare. Män af alla klasser från millionären till dagsverkaren eller till och med dagdrifvaren skulle hafva täflat med hvarandra att skynda till hennes bistånd.

Strax efter mörkningen for jag förbi mitt gamla hem vid Önnestad station och anlände kort derefter till Kristianstad, hvarest jag hade tillbringat fyra år af min ungdomstid. Det var min afsigt att för denna gång endast färdas genom staden utan att söka upp några gamla bekanta. Det var just min trettiosjätte födelsedag, och då jag tänkte på min familj och mina vänner i det fjärran hemmet, kände

jag mig ensam och öfvergifven, samt drog mig öfverväldigad af denna känsla tillbaka till mitt rum å hotellet.

Jag fick dock icke länge vara allena, ty nyheten om min ankomst hade föregått mig genom ett telegram från Köbenhavn. Snart fick jag därföre besök af en gammal skolkamrat, tygförvaltaren Nöbbelin, och några minuter därefter af redaktören för platsens ena tidning, Karl Möllersvärd, som var jämnårig med mig, hade vistats en kortare tid i Amerika och med hvilken jag snart knöt ett varmt och varaktigt vänskapsband. Promenaden genom den lilla staden den följande dagen återupplifvade många ljufva minnen, och jag skulle hafva njutit ännu mera däraf, hade jag icke så uppenbart blifvit utsatt för allmän undran och nyfikenhet.

Platsens förseende med järnvägskommunikationer och slopandet af de gamla befästningsverken hade medfört många förbättringar och försköningar i utkanterna, men den mera centralt belägna delen af den samma med dess små och trånga men regelbundna torg, gator och gränder och små en- och tvåvåningshus hade icke undergått någon förändring. Och likväl kunde jag knappast föreställa mig att allt detta var det samma, emedan samma föremål, som i min barnsliga fantasi hade förefallit storartade och imponerande, nu syntes så små och obetydliga, att det hela förekom mig mera som en fantasiens dröm än som en lefvande verklighet.

Detta var i synnerhet fallet, då jag vid middagstiden åsåg artilleriparaden å Stortorget och därvid betraktade det stora antalet i lysande uniformer utstyrda officerare, af hvilka många voro grånade af ålder och långvarig tjänstgöring samt hade hela bröstet betäckt af dekorationer och granna ordnar. De läto sablarne släpa och skramla och sporrarne klinga mot stenläggningen, under det de gingo upp för att

intaga sina platser i mönsterlinien, där de beskådade ett par dussin soldater, som marscherade förbi, hvarvid officerarne antogo en min af högtidligt allvar och värdighet, som skulle anstått en Grant, Sherman eller Sheridan, då de mönstrade våra hundra tusentals veteraner från ett hundratal slagfält. I sanning, om vårt kära Sveriges armé är bristfällig i något hänseende, så är det då förvisso ingalunda i Vendes artilleri-officerares värdighet och hållning. Men skämt åsido gjorde det vackra regementet på det hela taget ett godt intryck isynnerhet för sin utmärkta hållning och disciplin. Regementet har också gjort sig bekant som en utbildningsskola för unge män, hvilka efter uttjänt värfningstid, lätt erhålla anställning vid järnvägar och andra större etablissement, där skicklighet, pålitlighet och praktisk kunskap äro synnerligen af nöden.

Julaftonen vid skymningstiden befann jag mig i Fjälkinge i det gamla hemmanet, där min fader var född och hvarest hans förfäder hade lefvat under flera slägtled. Stället egdes nu af en af mina kusiner, en präktig och i sin ort framstående man. Telegrammet hade icke nått denna lugna och för mig så dyrbara plats. Den förvåning och öfverraskning, som bemäktigade sig min hederlige kusin och mina två ålderstigne farbröder, som ännu voro i lifvet, låter lättare tänka sig än beskrifvas. Jag blef mottagen med den största hjärtlighet och glädje.

Den natt, som jag nu tillbragte under mina förfäders tak, omgifven af husets åldrige invånare samt alla gamla, dyrbara minnen, som företrädesvis på en sådan plats och vid ett sådant tillfälle stormade inpå mig, samt af det nya slägte, som sedan mitt sista besök där växt upp, står ständigt lifligt för min hågkomst som en af de angenämaste i mitt lif.

En annan af mina kusiner, en yngre broder till Hans Larson i Fjälkinge, var kyrkoherde i Trolle-Ljungby, icke långt borta från det gamla hemmet. I hans kyrka skulle julotta firas tidigt följande morgon, som var juldagen. Vi begåfvo oss i väg i god tid och anlände till Ljungby, just som ottesångsljusen voro tända och gudstjänsten började. Vi inträdde och satte oss i sakristian, just som min kusin hade gått därifrån och trädt upp på predikstolen i kyrkan. Han visste icke att vi voro där, men vi kunde se honom och höra hans gyllene ord under den högtidliga ottesången. Då han efter gudstjänstens slut i sakristian sammanträffade med sin familj, möttes han af en oväntad öfverraskning, och den glädje vi nu alla kände faller icke ofta på dödligas lott. Han omtalade att han just drömt om mig den föregående natten samt kännt sig orolig för min skull. Han hade dock icke väntat att träffa mig nu. Ända från barndomen hade jag varit förenad med honom genom ett vänskaps- och broderskapsband, som nu återknöts med förnyad styrka för att aldrig mera slitas.

Jag hade en tredje farbror, min faders yngste broder, i Vinslöf, tre svenska mil från Fjälkinge. Dagen efter min hemkomst skickade han sin son till mig för att bedja mig genast komma till honom, emedan han en lång tid hade väntat på mig. Jag begaf mig strax åstad och anlände till hans hem på aftonen samma dag. Denne min farbror hade träffats af slag två eller tre år förut och allt sedan dess varit en sängliggande krympling ur stånd att röra sina lemmar och oförmögen att tala. Hans äldste son hade rest till Minnesota föregående sommar.

Den afton jag tillbragte vid hans sjukbädd var särdeles anmärkningsvärd. Så snart jag nalkades hans säng, reste han sig upp i halft sittande ställning och begynte tala,

hvilket han icke förmått, sedan han träffades af slaganfallet. Hans hustru var också sjuklig, liggande till sängs i ett annat rum, men hans yngste son och hans båda döttrar voro tillsammans med mig vid hans sjukbädd. Han sade att han under en lång tid önskat få dö, men då han fått höra att jag ämnade besöka Sverige, hade han önskat få lefva, tills han hade återsett mig.

Han bad mig berätta honom allt hvad jag kunde rörande min fader, vår familj och våra vänner samt hans äldste son. Därpå bad han mig att efter hans död taga hans familj med till Amerika. Då han icke hade några ytterligare frågor att framställa samt inga vidare önskningar att uttala, tillsade han sin son att gå efter två af grannarne, sade farväl till oss alla samt sjönk därefter tillbaka mot kudden under utropet: "Tack för allt hvad du berättat och lofvat! Nu är jag redo att dö! Farväl! Gud välsigne Eder alla!" hvarpå han utandades sin sista suck. Följande vår följde hans familj med mig till Minnesota.

Vi öfverenskommo att jag skulle fira nyårsaftonen hos en af mina förtroligaste barndomsvänner, landstingsmannen Nils Bengtsson i den lilla byn Skoglösa, där jag var född. Några af mina föräldrars bästa vänner samt ett antal af mina egna barndomsbekanta voro församlade där, och nyårsdagen öfvervoro vi tillsammans gudstjänsten i Önnestads gamla kyrka. Man hade fått någon aning om att jag skulle besöka kyrkan, hvarföre templet var fullpackadt med folk, som varit mina föräldrars vänner och grannar eller ock skol- och lekkamrater till mig. Pastorn hade också valt en text, som egde särskild betydelse för mig, nämligen: "Jag tänker på de flydda dagar och den försvunna tid o. s. v." Den högtidliga gudstjänsten, dubbelt betydelsefull för mig, gjorde också ett djupt intryck på oss alla.

En eller två dagar därefter besökte jag i sällskap med några vänner den lilla hydda, där jag först skådade dagen, och träffade där ett stort antal människor, som hade samlats från grannskapet för att få se mig. Ett af mina minnen från min tidigaste barndom var, såsom jag omtalade i första kapitlet, att min fader och moder planterade en gran i vår lilla trädgård. Detta träd var det enda i sitt slag i hela trakten. Det hade nu vuxit upp till en betydande höjd och en tjocklek af en fot i genomskärning samt var mycket vackert och utgjorde icke allenast den lilla platsens nuvarande egares utan äfven hela grannskapets glädje och stolthet. Sedan jag afbrutit ett par små qvistar att medföra till mina föräldrar, lemnade vi stället tidigt på aftonen och begåfvo oss till vännen Nils Bengtsons en half fjärdingsväg därifrån belägna hem, hvarest jag ännu gästade.

Tidigt följande morgon väckte mig min värd med den nyheten, att egaren af min fädernehydda hade infunnit sig redan före dagningen, angelägen att få omtala en egendomlig olyckshändelse. Då han blifvit insläppt, berättade han att, omedelbart efter det jag lemnat hans hus qvällen förut, hade en väderil kommit blåsande med våldsam fart och tvärt afbrutit granen endast några få fot från marken. Det syntes oss alla vara en egendomlig tilldragelse, och mannen betraktade det som ett dåligt förebud, hvarföre han kort därefter sålde platsen och följande vår följde med mig till Amerika.

Vid den tiden hade ännu icke så många till Amerika utvandrade landsmän återvändt hem, hvarföre det särskildt för landtbefolkningen måtte ha legat något lockande uti att få se en man, som hade vistats 18 år i Amerika och varit öfverste i amerikanska armén, ty hvarhelst folket fick reda på att jag skulle färdas fram, strömmade de flockvis ut från

sina hus ned till vägar och stigar för att uppfånga en skymt af den återvände långväga resanden. Ja, så stor var nyfikenheten, att tjänstflickorna hos Nils Bengtsson i Skoglösa nyårsaftonen drogo lott om hvem som skulle få bära in kaffet och servera gästerna vid deras ankomst samt sålunda få tillfälle att först se den amerikanske öfversten. Ett af fruntimren i familjen berättade mig sedermera att flickan, då hon återkom till köket, satte från sig brickan med en min af besviken förväntan och i förtrytsam ton utropade: "kors i alla tider, han ser ut precis som en annan människa".

Nu följde i Kristianstad och den kringliggande landsbygden en oafbruten rad af gästvänliga inbjudningar och festliga tillställningar, som jag alltid skall bevara i tacksam hågkomst. Jag mottogs med hjärtlighet öfverallt bland folket af medelklassen, under det de aristokratiska klasserna på vederbörligt afstånd betraktade mig med köld och misstro, såsom de alltid göra med en man af folket, som lyckats genom egna ansträngningar lyfta sig öfver gränserna af hvad de skulle kalla hans rättmätiga eller lagliga ställning, eller med andra ord hvad vi kalla en "self-made" man. Mitt enkla namn och mina ringa förfäder och härstamning voro i deras ögon ett större fel än att det någonsin skulle kunna glömmas. Detta bekymrade mig dock icke det ringaste, ty jag sökte ingen gunst eller erkännande från de store, utan fann nog och öfvernog af tillfredsställelse i det hjärtliga välkomnande jag rönte från medelklassen.

I februari besökte jag Stockholm i sällskap med min vän Nils Bengtson. Det var första gången jag såg Sveriges hufvudstad, och liksom alla andra resande blef jag hänförd af dess skönhet samt glada och festliga folk- och sällskapslif. Riksdagen var samlad, landtmannapartiet var just då i sin glansperiod, och i egenskap af liberal från Amerika mottogs

jag med öppna armar af detsammas medlemmar och öfriga liberala. En storartad festmiddag samt tvänne sexor gåfvos af några dess medlemmar mig till ära, hvarvid sådana framstående män som d:r S. A. Hedlund, kapten Mankell, Sven Nilsson i Österslöf, Ola Bosson Olsson, Liss Olof Larsson, författaren Pehr Thomasson m. fl. voro närvarande. Naturligtvis föreslogos en massa skålar och höllos tal, i ett af hvilka jag uppmanades att uttala mina åsigter om skarpskyttekåren såsom hufvudsakligen motsvarande Förenta Staternas nyligen upplösta frivilliga armé.

Stor hungersnöd rådde den vintern i några af Sveriges provinser, och då därföre regeringen af riksdagen begärde ett större anslag för en fältmanöver under den kommande sommaren, opponerade sig de liberale starkt däremot, föredragande att använda den äskade penningsumman till allmännyttiga företag för att därigenom skaffa arbete åt den nödlidande befolkningen i de af hungersnöden hemsökta provinserna. Naturligtvis uttalade jag mig i starka ordalag till förmån för de frivilliga trupperna och emot fältmanöver under de då rådande förhållandena. Några dagar senare anfördes mina uttalanden i riksdagen och gåfvo därigenom anledning till ett lifligt meningsutbyte i en af Stockholms konservativa tidningar.

Vid min återkomst till Skåne blef jag formligen öfverlupen af folk, som önskade göra mig sällskap till Amerika följande vår. Efter att ha besökt min hustrus slägtingar i Balingslöf och från deras sida rönt många bevis på oskrymtad gästfrihet samt efter att ha gjort några afstickare till Värmland, Göteborg, Lund och Köbenhavn, tillbragte jag den återstående tiden hos mina vänner i Kristianstad, Ljungby och Önnestad.

Som jag under många år varit medlem af frimurare-orden i Amerika och därstädes stigit till de högsta graderna inom densamma, mottogs jag med full stat och öfliga ceremonier i skånska frimurarelogen i Kristianstad, och på långfredagen, om jag icke missminner mig, vederfors mig den äran att få gå i frimurarbrödernas procession emellan provinsens två högste frimurare, de åldrige bröderna baronerna Rålamb, af hvilka den ene varit hofmarskalk och den andre öfverjägmästare och hvilka voro klädde i lysande uniformer, under det däremot jag endast var iklädd min enkla svarta frackdrägt. Processionen tågade från logen till kapellet, som var beläget endast ett halft qvarter därifrån vid samma gata, men oaktadt den visade sig endast för en kort stund, hade en stor folkhop samlats för att se den hemlighetsfulla orden, och jag märkte många yttringar af tillfredsställelse från folkmassans sida öfver den heder som bevisades mig och som från de fleste frimurarebrödernas sida var uppriktig och hjärtlig, under det, enligt hvad jag har anledning tro, *några* af de adlige bröderna i tysthet svältjde en grymtning öfver uppkomlingen, som ordens stränga regler åtminstone för den dagen hade tillerkännt en högre ställning och rang, än de fleste af dem någonsin kunde hoppas uppnå.

Tiden gick emellertid med snabba steg och skarorna af folk, som ämnade utvandra i mitt sällskap, förökades dagligen, så att de omöjligen kunde få plats på en ångare, hvarföre i början af april ett stort sällskap i förväg afskickades från Helsingborg till Minnesota under ledning af mitt ombud kapten Lindborg, en veteran från de engelsk-ryska och amerikanska krigen. Några veckor senare begaf äfven jag mig i väg öfver Atlanten med ett sällskap af

800 personer och återkom i vederbörlig tid till hemmet i mitt adoptivland.

På det hela taget var detta mitt första besök i Sverige utomordentligt angenämt, ehuru stundom obehagliga episoder inträffade, då jag råkade i samtal om Amerika. Arbetarne och medelklassen hade dock redan på den tiden ett temligen riktigt begrepp om Amerika och det öde, som där väntade utvandraren, men de högre klassernas och särskildt embetsmännens okunnighet om och däraf alstrade fördom mot och hat till Amerika och allt som rörde detta land och dess institutioner voro lika oförlåtliga som löjliga. De påstodo att allt var humbug i Amerika, att det var alla skurkars och skälmars förlofvade land och att intet godt kunde komma därifrån. De betraktade emigranterna nästan som brottslingar, och att motsäga dem var ett säkert medel att ådraga sig deras personliga fiendskap, ja till och med förolämpningar.

Jag erinrar mig särskildt ett samtal vid en qvällsbjudning i Näsby mellan en lärd magister och mig. Han utgick från den förutsättningen, att det vore orätt att lemna ens fädernesland, emedan Gud hade enligt sin allvisa afsigt låtit oss födas där, och ehuru flertalets lott där kunde vara mycket hård, så vore det dock deras pligt att qvarstanna för att bedja och arbeta och äfven lida hungersnöd, om det blefve nödvändigt. Jag besvarade detta hans argument genom att hänvisa till ett af de första buden i Bibeln, som lydde att människan skulle föröka sig, gå ut och uppfylla jorden, samt vidhöll att om det vore orätt för svenskar att utvandra, så vore det äfven orätt för engelsmän, tyskar, spanjorer och äfven för våra urfäder, de gamle arierna. Och om så vore förhållandet, hvad skulle väl resultatet bli? Jo, vissa delar af denna rymliga och rika jord skulle blifva

öfverbefolkade, hvaraf skulle följa nöd, brott, blodsdåd och elände af alla slag, under det andra världsdelar skulle ligga helt och hållet öde. Om det vore orätt att utvandra, så skulle Amerika, som nu är världens korn- och köttbod, ännu hafva varit i vildarnes händer.

Men alla dessa invändningar tjänade till intet. Magistern, som för öfrigt var en vänlig och human man, ville hellre se sina fattige landsmän lefva af bröd uppblandadt med bark, såsom hundratals då verkligen voro nödsakade att göra i Småland, än låta dem resa öfver till Amerika, hvarest millioner sinom millioner acres fruktbart land endast lågo och väntade på deras starka armars arbetskraft för att gifva skördar i öfverflöd, tillräckliga att nära icke allenast detta land utan därjemte många millioner af Europas fattiga.

Det är utan tvifvel ett svårt och påkostande arbete för en enskild människa att förändra gamla, inrotade vanor, men än svårare är det för nationer och folkslag att frigöra sig från tusenåriga fördomar; särskildt gäller detta om Sverige, ett litet land, som ligger aflägset från de stora nationerna och världscivilisationens stråkvägar.

Så t. ex. daterar sig en svensk officers höga vigt och betydelse från den tid, då den gemene soldaten endast var en okunnig maskin och då skillnaden mellan en "konungens trotjänare" och en vanlig dödlig varelse var oerhörd. Men världen har gått framåt sedan den tiden, och de vanliga dödliga hafva stigit nära nog till jämlikhet med den gynnade trotjänaren.

Att föra befälet öfver ett kompani eller till och med ett regemente i ett nutidens krig och än mera i fredstid erfordrar endast föga takt och skicklighet mot i forna tider, då sådana befälhafvare ofta måste handla oberoende och på eget ansvar. Men numera finnes det knappast någon affär,

som ej fordrar mera talang för att rätt skötas än befälet öfver ett kompani eller ett regemente. Det är därföre icke på grund af någon öfverlägsen förtjänst utan på grund af gamla, dunkla föreställningar och fördomar, som embetsmannaklasserna, vare sig militära eller civila, tillmäta sig själfva en sådan ofantlig vigt och betydelse. Mitt lifs erfarenhet har lärt mig att individen betyder icke så särdeles mycket här i världen i och för sig, att ingen man isolerad från sina likar är af någon större vigt och betydelse, utan att den högste lika väl som den lägste är i hög grad beroende af sina medmänniskor.

Hvad som nu blifvit sagdt om officerare gäller äfven i många hänseenden om embetsmän tillhörande civilstaten eller med andra ord en klass af embetsmän, som innehafva sina embeten på lifstid. Just nu står frågan om reform af denna embetsmannakår på dagordningen i Amerika, i det man sträfvar efter att dess medlemmar skola tillsättas på lifstid. För min del har jag alltid hyst tvifvel med hänsyn till fördelen af en dylik reform, emedan jag sett så många dåliga följder af detta system i Sverige, England och Indien. Otvifvelaktigt skulle äfven många goda resultat blifva följden af det samma, men frågan är just huruvida icke de dåliga resultaten skulle bli öfvervägande.

Vi amerikaner hålla före att all regeringsmyndighet härleder sig från folket (såsom för visso är fallet hos oss) och att regeringens embetsmän från presidenten till byfogden endast äro folkets tjänare med uppgift att öfvervaka lagarnes efterlefnad och uppehålla ordning och skick. I de andra här nämnda länderna däremot lefver ännu delvis den gamla föreställningen, att Gud i sin visdom tillsätter styresmannen, att all makt är koncentrerad i honom och att alla förmåner folket åtnjuter komma i nåder från öfverheten. Inflytandet

och verkningarne af dessa tvänne motsatta ideer äro lika vidt skilda i alla systemets förgreningar, som dessa ideer själfva till sitt väsen äro med hvarandra oförenliga.

I Amerika har alltid den ringaste medborgare gått till en sin stats eller till en Förenta Staternas embetsman med högburet hufvud och fordrat att det eller det skulle utföras i enlighet med lagar och förordningar. I öfriga länder däremot har icke allenast den ringe utan äfven den vanlige medborgaren kommit inför en öfverhetsperson eller civil embetsman, bugande och bönfallande om sina rättigheter såsom en gunst i *nåder* gifven. Naturligtvis kan ett sådant falskt och förvändt system, som under århundraden tillämpats, icke annat än göra ett djupt och svårutplånligt intryck både på dem som söka och dem som bevilja dylika nådebevisningar.

Mig, som ända från ungdomen befunnit mig under inflytelsen af det amerikanska systemet, föreföll den civile tjänstemannens vigt och betydelse i Sverige föga förenlig med de stora framsteg, som gjorts till folkets lyftning och utveckling i allmänhet. Jag vill endast anföra ett exempel. Landshöfdingen och hans omedelbart underordnade i en liten provins, så stor som ett halft dussin af våra countien, uppträda med mycket mera pomp och ståt än någonsin en guvernör öfver någon af våra stora stater med deras kabinetts-embetsmän, och jag hyser intet tvifvel, att en sådan landshöfding anser sitt embete af mera vigt och tillmäter det samma större värdighet än våra statsguvernörers, hvilka hvar för sig förvalta områden med större befolkning än många af de mindre konungadömena i Europa.

Nionde kapitlet.

Innehåll: Det skandinaviska elementets betydelse. — Statssekreterarebefattningen i Minnesota besättes med en svensk. — Falskt rykte om indianöfverfall. — Norra Stillahafsbanan bygges. — Resa till Filadelfia. — Nationalförsamlingen i Indianopolis. — Beskickning till Washington. — En svensk koloni i Missisippi flyttas till Minnesota. — Andra resan till Europa.

I politiskt hänseende hade svenskarne och i allmänhet skandinaverna i Amerika ända hittills icke utöfvat något direkt inflytande, ehuru de i allmänhet räknats för trogna och pålitliga anhängare af det republikanska partiet. Dock hade några få af dem innehaft county-embeten och varit medlemmar af lagstiftande församlingen i Minnesota.

Hedern af att först hafva föreslagit en skandinav som kandidat till ett statsembete tillkommer F. S. Christensen, en ung dansk, som sommaren 1869 var utgifvare af "Nordisk Folkeblad" i Rochester i Minnesota. En dag besökte han mig och frågade om jag ville blifva kandidat till statssekreterareembetet *), om skandinaverna i Minnesota upp-

---

*) Rörande detta ämbete må för läsare i Sverige anmärkas att det i hufvudsaklig mån motsvarar en ministerbefattning inom ett af Tysklands

ställde mig som sådan, hvartill jag beredvilligt gaf mitt samtycke.

Några veckor senare hölls ett skandinaviskt politiskt möte i Minneapolis, hvarvid jag utsågs till kandidat till statssekreterareembetet. Vid det allmänna republikanska konventet, som hölls i S:t Paul i september samma år, blef jag också nästan enhälligt af hela partiet utsedd till kandidat till nämnde post. Med anledning däraf enligt sedvanligt bruk uppkallad på talarestolen mottog jag förtroendet med ett kort tal, som vid den tiden ådrog sig mycken uppmärksamhet såsom varande ett uttryck för en bland vårt folk i Vestern förherrskande sinnesstämning. Jag anser det därför af tillräckligt stor betydelse för att förtjäna en plats här. Det lyder i öfversättning som följer:

Herr president och herrar medborgare!

Tillåten mig att bringa Eder mitt hjärtliga tack för den heder Ni visat mig genom detta förtroende. Jag känner mig dubbelt tacksam för den stora röstöfvervigt, hvarmed Ni utsett mig.

Tiden medgifver icke någon utförligare framställning från min sida; dock har så mycket nyss blifvit sagdt rörande det skandinaviska elementet, att saken kanske fordrar en förklaring, och i egenskap af den skandinaviska befolkningens i denna stat under innevarande valperiod utsedde represen-

---

medelstora riken t. ex. Würtemberg eller Baden, med hvilka Minnesota med hänsyn till sin folkmängd (omkr. 1 ½ million) närmast är jämförligt. Inom Förenta Staterna finnes en för staterna gemensam styrelse och representation (presidenten, hans statssekreterare och kongressen) med beslutande och verkställande makt i allt, som rör staternas gemensamma angelägenheter såsom förhållande till främmande makter, försvars-, post- och tullväsende. Men härjämte är hvarje stat oberoende och själfständig i sina inre angelägenheter och äger att fritt bestämma öfver sin styrelse och författning, lagstiftning och förvaltning. Dessa äro därför olika i de olika staterna. I Minnesota finnes en lagstiftande församling, en verkställande myndighet och en rättskipande myndighet. Den verkställande myndigheten består af en guvernor, en vice guvernor, en statssekreterare, en statsauditor, en finanssekreterare och en attorney general (generaladvokat), hvilka samtliga väljas af folket.

tant är jag berättigad att uttala dess åsigter, och jag gör det på grund af en genomgående kännedom af de samma.

Det är sannt att vi hafva lemnat vårt älskade fädernesland — vi hafva strött de sista blommorna på våra förfäders grafvar — och hafva kommit hit för att stanna här, för att lefva här och för att dö här. Vi äro icke ett folk af isolerade claner, ej heller önska vi bygga upp en skandinavisk nationalitet midt ibland Eder.

I han kännt oss här under många år. I han sett oss komma hit till Eder, obekanta med Edert språk och Edra seder, och dock vet jag huru beredvilligt I skolen instämma med mig däruti, att vi gerna och broderligt hafva umgåtts med Eder, lärt oss Edert språk och antagit Edra bruk och sedvänjor och att våra barn helt naturligt växt upp som amerikaner sida vid sida med Edra. Vi hafva blifvit gästvänligt mottagna här i den stora Vestern af Edra egna banbrytare och hafva här haft framgång och vunnit lycka. Ja, vi älska detta frihetens stora land och vi önska att vara och förblifva amerikaner".

Några veckor senare blef jag vald med stor majoritet och tillträdde statssekreterareposten den första januari 1870.

Såsom statssekreterare fortfor jag ännu att vara medlem ex officio af emigrationsbyrån samt hade att sköta alla dess löpande göromål och hela dess brefvexling, som stundom omfattade hundra bref om dagen.

Under följande juni månad nådde till Kapitolium ryktet om ett indiananfall på våra nybyggen längst ut i Vestern. Det påstods att indianerna hade gjort ett nattligt öfverfall för att plundra, och stor förskräckelse hade därigenom uppstått öfverallt bland nybyggarne. Det blodiga mördandet 1862 var ännu i friskt minne hos vårt folk, och ehuru statsmyndigheterna icke satte tro till ryktet, ansågo vi det likväl nödvändigt att med ens vidtaga mått och steg för att lugna befolkningen genom att skydda gränsen.

Därföre afreste jag genast till den oroade trakten med flera hundra gevär, ammunition samt med myndighet att ordna nybyggarne i militärkompanier och tillsätta officerare öfver de samma. Sedan jag utsett några få vänner till sällskap och medhjälpare, reste vi med järnvägen till Benson i Swift

county, hvarifrån vi fortsatte färden norrut, åkande efter oxar och alltjämnt följande nybyggenas vestligaste gräns, tills vi kommo till norra delen af Otter Tail county. Fyra kompanier soldater organiserades och officerare blefvo vederbörligen tillsatta. Ett af dessa kompanier bestående af nybyggare i Otter Tail county hade en svensk grefve, Ragnar Kalling, till kapten.

Detta skyndsamma vidtagande af försvarsåtgärder gjorde slut på förskräckelsen, och allt har sedan dess varit lugnt. Ryktet om indianernas plundring befanns hafva uppkommit därigenom, att några nybyggare, förklädda till indianer, försökt skrämma bort en norrman från ett stycke land, som han tagit från en annan.

Under samma år påbörjades i Minnesota ett af de största järnvägsföretag i världen, nämligen byggandet af Norra Stillahafsbanan som sträcker sig från Lake Superior till Stillahafskusten en väglängd af öfver 2,000 mil. Den ryktbare och välkände finansmannen Jay Cooke i Filadelfia, som hade förvärfvat sig stort anseende under inbördeskriget i egenskap af regeringens finansagent under president Lincolns styrelse, stod i spetsen för företaget. Norra Stillahafsbolaget hade af regeringen fått sig beviljad, eganderätten till flere millioner acres land utefter den föreslagna järnvägen, och det erfordrades milliontals dollars för att bygga banan. Så stor okunnighet rådde t. o. m. bland vår egen stats befolkning angående den del af landet, som låg inom Norra Stillahafsbanans område, att man allmänt ansåg det vara antingen för ofruktbart eller ock beläget för långt i norr för att jordbruk där skulle kunna med framgång idkas. Och likväl har just denna samma trakt sedermera bevisat sig vara det förnämsta hveteproducerande land i världen.

M:r Cooke själf hade med ett litet sällskap färdats fram öfver hela området för att undersöka det samma under betäckning af en Förenta Staternas kavallerieskort, och han var måhända den enda på den tiden, som förutsåg Norra Stillahafsområdets blifvande storhet.

Sent på hösten 1870 erhöll jag från m:r Cooke ett bref, hvaruti han inbjöd mig att komma och tillbringa en vecka hos honom i Filadelfia för att samtala om den nya Nordvestern. På inrådan af f. d. guvernör Marshall, som hade omnämnt mig för m:r Cooke, samt den dåvarande guvernören Austin och andra framstående män, afreste jag till Filadelfia och tillbragte några dagar i m:r Cookes palatslika residens i stadens närhet. Han gästades också samtidigt af ett sällskap framstående franska och tyska bankmän, som just hade anländt från Europa.

M:r Cooke gjorde på mig intrycket af att vara en af de största och ädlaste män jag någonsin kommit i beröring med. Hans hänförelse och vältalighet öfvervunno alla finansiella hinder för det storartade företagets utförande. De behöfliga millionerna anskaffades till största delen i Europa, och banan blef som bekant byggd.

Resultatet af mitt sammanträffande med den framstående mannen var att jag erbjöds och antog en fast anställning med mer än dubbelt så stor lön som den jag uppbar af staten och med uppdrag att på våren såsom agent för hans företag resa till Europa och där hafva Sverige till hufvudqvarter. Mitt åliggande bestod hufvudsakligen däri, att i det europeiska fastlandets norra länder sprida kännedom om Nordvesterns och särskildt Minnesotas parkområdes läge och naturliga tillgångar. Jag erhöll också i uppdrag af m:r Cooke att efter min återkomst hem uppgöra en allmän plan rörande användandet af bolagets land, hvilket jag också

gjorde, och blef denna plan antagen till ledning för bolagets land- och emigrationstjänstemän och agenter.

I december månad hölls en nationalförsamling i staden Indianopolis i Indiana med ändamål att föreslå vidtagandet af mått och steg för att skaffa emigranterna bättre behandling och skydd på oceanångbåtarne och på deras resor i detta land till sina respektive bestämmelseorter. Alla i emigrationsfrågan intresserade stater sände ombud till denna församling, och jag var ett af dessa för vår stat. Min erfarenhet i det i fråga varande ämnet satte mig i stånd att taga en sådan del i öfverläggningarne, att jag vid mötets slut blef utsedd till ledamot i en af fem personer bestående komité, hvars ändamål var att uppsätta ett lagförslag till emigranternas skydd, och att afresa till Washington och där framlägga det samma inför presidenten och kongressen. De öfrige medlemmarne af sagde komité voro guvernör m:r Cook från Colorado, statsskattmästaren Smith från Wisconsin, bankmannen Greenbaum från Illinois samt en framstående tidningsman från Filadelfia. I Washington hade jag tillfälle att för andra gången sammanträffa med general Grant, som då var president. Vi hade många längre underhandlingar med honom, hvarunder han visade ett lifligt intresse för emigrationssaken. Resultatet af beskickningen blef att Förenta Staternas kongress antog de utmärkta lagar med hänsyn till emigrationen, som ännu ega gällande kraft.

I januari 1871 sammanträdde ånyo Minnesotas lagstiftande församling. Senaten, som då bestod af 22 medlemmar, öppnades af vice guvernör Yale, och representanthuset med 47 medlemmar af mig i egenskap af statssekreterare.

Under loppet af samma vinter erhöll jag flera rörande bref från svenskar bosatta i en af sydstaterna nämligen

Missisippi. De utgjorde en del af en liten koloni, som anländt dit året förut hufvudsakligen från Värmland. Klimatet var otjänligt; en femtedel af folket hade allaredan dött, nästan alla de qvarlefvande voro sjuka, och stor nedslagenhet och ett skriande elände rådde bland dem. De bådo mig att förhjälpa dem därifrån till Minnesotas hälsosamma klimat, de voro fullkomligt utblottade på alla medel och önskade bli fortskaffade till någon plats, hvarest männen kunde erhålla arbete, så snart de återvunnit helsa och krafter.

Duluth och S:t Paul järnvägsbolag, som då utgjorde en del af Jay Cookes järnvägsnät, försträckte på min anhållan de erforderliga medlen och sände den förut omnämnde F. S. Christensen till Missisippi för att öfverföra de nödställde till S:t Paul, hvilket uppdrag han under många svårigheter utförde på ett så i allo tillfredsställande sätt, att han vid sin återkomst erhöll anställning som bolagets lokalagent vid Rush City, i hvilken befattning han under många år qvarstod. Han är nu president i ortens bank och är gift med min systerdotter, den lilla Zelma, med hvilken indianqvinnorna så gerna ville leka i den gamla stockhyddan.

Denna lilla koloni från Missisippi blef i sanning ett bevis på att det nordiska klimatet är det ojämförligt bästa och mest passande för nordens folk. De hade lemnat Sverige såsom friska, starka och hoppfulla män och qvinnor, och efter att ha vistats endast ett år i södern anlände de till Minnesota bleka, utmagrade, fattiga och nedbrutna, utan kraft och energi och nästan hopplösa.

Järnvägsbolaget behandlade dem på det mest frikostiga sätt. Det uppförde åt dem beqväma hus samt försåg dem med möbler och lifsförnödenheter i öfverflöd, kokredskap, andra husgerådsaker och redskap. De gåfvo därjämte männen

anställning mot god betalning, så snart de voro i stånd att arbeta. Och likväl knorrade och klagade många af dessa människor däröfver, att vi icke gjorde ännu mera för dem. Jag erinrar mig särskildt att en af qvinnorna, då hennes andel af specerivarorna och lifsförnödenheterna anlände, blef topp rasande, emedan där fanns endast strösocker och hon alltid i Sverige hade varit van att "dricka sitt kaffe på bit".

Detta fula drag hos nyligen anlända emigranter från alla länder är mycket allmänt, i det tacksamhet och förnöjsamhet vanligen tillhöra undantagen under det första eller de två första åren, hvilket kan intygas af alla, som haft något med dem att göra. Det ser verkligen ut som om de blefve mera otacksamma och missnöjda, ju mer där göres för dem. Det gläder mig likväl att kunna betyga att de efter några år öfvervinna detta fula fel, och så gjorde äfven det lilla sällskapet från Missisippi, af hvilka de flesta under de senare åren hafva ångrat sig och äfven framställt ursäkter för deras forna dårskap och otacksamhet. De utgjorde första början till ett stort svenskt nybygge vester om Rush City, hvilket nu är ett af de mest blomstrande settlementen i staten.

Sedan den lagstiftande församlingen upplösts våren 1871, vidtog jag förberedelser i och för utförandet af min öfverenskommelse med Jay Cooke och min därmed i sammanhang stående resa till Europa på obestämd tid.

Som jag blifvit föremål för förebråelser från några af mina landsmän, därföre att jag vid den tiden lemnade statssekreterareembetet för att resa till Sverige, anser jag mig böra angifva skälen därför.

Det första är personligt. Jag var nämligen jämförelsevis fattig, och den lön jag af regeringen uppbar var, i betraktande af de betydliga afbränningar för alla slags barm-

hertighetsverk och offentliga företag, hvilka en embetsman i min ställning har att vidkännas, otillräcklig att uppehålla mig och min familj. Jag ansåg att jag i min egenskap af tjänsteman hade samma rätt som hvarje annan medborgare att förbättra min ekonomiska ställning, hvilket jag följaktligen gjorde genom att antaga Jay Cookes anbud. För det andra tog jag i betraktande att det företag, hvaråt jag egnade mig, var af större vigt för allmänheten och att jag såsom agent för det stora järnvägsbolaget kunde göra staten större tjänster vid denna tidiga period af dess utveckling, ett faktum som äfven till fullo medgafs af våra ledande statsmän. Det var också på grund af deras tillstyrkan och trägna anhållan, som jag tog det i fråga varande steget.

I enlighet därmed inlemnade jag min afskedsansökan till vår stats guvernör, hvilken dock af artighetsskäl föreslog att jag hellre skulle taga permission till hösten, då folket finge tillfälle att vid ett politiskt möte utse min efterträdare. Han skref till mig ett så lydande bref:

Staten Minnesota, executivdepartementet,
S:t Paul den 25 maj 1871.

Statssekreteraren Öfverste H. Mattson!

Min Herre!

Som till min kunskap kommit att det är Eder afsigt att vid Eder afresa till Europa taga afsked från statssekreterareembetet, så torde Ni tillåta mig bedja Eder taga detta beslut i förnyadt öfvervägande. Ni qvarlemnar här en utmärkt skicklig vikarie, som är fullkomligt förtrogen med alla embetets åligganden och till hvars redbarhet och heder allmänheten hyser ett obegränsadt förtroende. Inom få månader blir Eder efterträdare utsedd af ombud valda af det folk, som utgör ett betydande parti i staten, och då kan denne, om Ni verkligen skall taga afsked, bli tillsatt utan den ringaste tvekan med hänsyn till hvem som är rätte mannen att fylla en så maktpåliggande post.

Af dessa skäl hoppas jag Ni bestämmer Er för att åtminstone för närvarande återtaga Er afskedsansökan. På det hjärtligaste önskar jag

Er en lycklig resa till fältet för Er nya verksamhet, stor framgång därstädes och en lycklig återkomst till det land Ni tjänat så troget och älskat så varmt.

Eder tillgifne

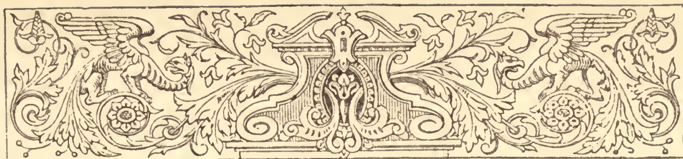
Horace Austin,
guvernör.

I själfva verket utnämnde guvernören icke min efterträdare ens efter konventet utan föredrog att nominelt låta mig behålla embetet, som förvaltades af min utomordentligt skicklige vikarie Hon. Pennock Purey, till slutet af embetstiden, så att jag i verkligheten icke tog afsked utan innehade embetet för hela den tid jag valts.

Sista veckan af maj afreste jag till Sverige för andra gången, nu medtagande min familj, emedan det var min afsigt att qvarstanna där i flera år. Vår resa, som var särdeles angenäm, gick öfver Canada, England, Tyskland och Danmark. Vi anlände till Hamburg på morgonen, samma dag som Hamburgertrupperna under prins Karls befäl efter återkomsten från fransk-tyska kriget i högtidligt triumftåg inryckte i staden under den största hänförelse från hela befolkningens sida. Det var i sanning ett storartadt skådespel att se alla dessa trupper marschera förbi hotellet där vi bodde. Både män och hästar voro bokstafligen öfversållade med blomsterkransar, som kastats öfver dem af de tacksamma medborgarne.

På denna resa medförde jag vigtiga affärsbref från ledande järnvägsmän i Minnesota till några kapitalister i Holland, som hade förskotterat flera millioner dollars för byggande af järnvägar i vår stat. Jag omnämner detta här, emedan det ledde till bekantskaper i Holland, som några år senare gåfvo anledning till betydande affärsförbindelser mellan mig och några inflytelserike holländare.

Strax innan jag begaf mig på denna resa, upprättades i S:t Paul under firmanamnet H. Mattson & C:o ett privat bankföretag i förening med utländsk vexelaffär. Mina kompanjoner voro konsul H. Sahlgaard och A. F. Lindholm, som med framgång skötte affären under min frånvaro. Några år senare sammanslogs denna affär med S:t Paul Sparbank, hvarvid konsul Sahlgaard blef bankens kassör, hvaremot m:r Lindholm och jag drogo oss tillbaka från företaget. Bankfirman H. Mattson & C:o var en af de första dylika företag, som i egenskap af agent för Cunardlinien införde systemet af förutbetalade ångbåtsbiljetter från Europa till Amerika, hvilket sedermera allt mer vunnit allmänhetens förtroende och nu utvecklat sig till en affär af storartad omfattning och betydelse.

Tionde kapitlet.

Innehåll: Ånyo i Sverige. — Mottagandet i hembygden. — Besök i norra Sverige. — Fältmanöver i Skåne. — Riksdagens öppnande. — I Norge. — Vistande i Stockholm. — De kungliga lustslotten. — Göta kanal. — Resa till Finland och Ryssland. — Oskar II. — Vinterutflykt till Dalarne.

Den 21 juni 1871 landsteg jag för andra gången i mitt gamla fädernesland vid Malmö. Såsom redan nämndt åtföljdes jag nu af min hustru och mina barn samt hade för afsigt att stanna i Sverige flera år, hvilket vi också gjorde.

Vi möttes i Hessleholm af slägtingar och vänner, som beledsagade oss till det gamla välbekanta Kristianstad, hvarest vi slogo ned våra bopålar och beredde oss ett hem. Den vackra försommaren användes att besöka vänner och anförvandter till min hustru och mig, och bjudningar, utflykter samt festligheter af alla slag aflöste hvarandra därunder oupphörligt. Folkets vänlighet och gästfrihet kände inga gränser, och hvilka fel jag än anser vidlåda en del af Sveriges gamla institutioner, så uppvägdes dock för mig dessa vida af de många vackra och ädla drag i folkkarak-

tären, som öfverallt trädde oss till mötes och som troget bevaras i våra hjärtan och minnen, så att det alltid är oss ett sannt nöje att blicka tillbaka till dessa dagar.

Så förflöt en god del af sommaren, hvarefter jag i augusti anträdde en färd till norra delen af landet och därunder besökte Stockholm, Upsala, Gefle, Hudiksvall och flera andra platser samt hvilade ut ett par dagar i min forne rum- och skolkamrat Sahlins lugna och lyckliga hem i hans präktiga och vackert belägna komministersboställe i Delsbo och Bjuråker. Detta var första gången jag hade tillfälle att se norra Sveriges storartade naturscenerier, de lugna vackra små vikarne, de spegelklara sjöarne och de täcka dalarne, de löfklädda höjderna och de furukransade bergen, som göra den norrländska naturen så omvexlande och tilldragande.

Mot hösten återvände jag till södra Sverige och hade där tillfälle att se större delen af svenska armén vid en fältmanöver i Skåne, hvarvid jag äfven fick se den folkkäre konung Karl den femtonde. Manövrerna voro ganska vackra, men mig syntes trupperna och särskildt de indelta regementena icke kunna vara i stånd att uthärda ett längre fälttågs mödor och besvärligheter. Soldaterna klagade nämligen högeligen öfver trötthet, och ett ganska betydande antal blefvo sjuka efter en marsch af endast två eller tre svenska mil, ehuru vädret var vackert och på samma gång svalt och uppfriskande. I jämförelse med vår amerikanska armé under sista kriget, då ansträngda marscher af två till tre gånger denna väglängd måste göras, var den svenska armén underlägsen; men dessa dess svaga sidor skulle naturligtvis snart kunna bli afhjälpta genom öfning eller deltagande i ett verkligt krig.

Sedan jag sett kung Karl, var jag icke längre förvånad öfver hans stora popularitet bland folket. Det fanns hos honom något som elektricerade och hänförde alla, som kommo inom kretsen af hans personliga inflytande.

Jag såg honom ånyo följande vinter i Stockholm vid riksdagens öppnande. Med all vederbörlig aktning för svenska bruk och vanor kan jag dock icke afhålla mig från att jämföra detta uppträde med en stor amerikansk cirkus, menageriet naturligtvis frånräknadt. Jag skulle gerna önska beskrifva denna sorglustiga tillställning för mina svensk-amerikanska läsare, men kan ty värr icke nu erinra mig titlarne på alla de olika embetsmännen, härolderna, drabanterna, pagerna o. s. v., alla utstyrda i de mest prunkande drägter, somliga gående före och andra efter konungen och de kungliga prinsarne, som voro utpyntade med medeltidens kungliga utmärkelsetecken och betäckta med ofantliga mantlar i lysande färger och med långa släp, uppburna af hofmän eller pager. Jag kan fatta huru sådant spektakel kunde vara nyttigt för hundra eller tvåhundra år sedan, men jag tror att det i vår upplysta tid vore klokast att afskaffa det samma, och jag misstänker högeligen att kung Karl, som var en praktiskt förståndig man, tänkte på samma sätt.

Samma vinter gjorde jag ett besök i Norge, hvilket förnyades följande sommar. Det intryck jag fick af Norge var att dess sociala och politiska atmosfer mera liknar Amerikas än Sveriges. För öfrigt undrar jag alls icke öfver att norrmännen äro stolta öfver sitt vackra land.

En af mina angenämaste resor i Europa var må hända den, som jag företog under försommaren 1872 i sällskap med min hustru och mina barn. Först besöktes Södermanland, hvarest vi ett par dagar gästade hos C. M. Gumælius

på en af det härliga Södermanlands vackra egendomar. Därifrån begåfvo vi oss med järnväg till Stockholm, hvarest många gamla vänner träffades och angenäma bekantskaper förnyades. Midsommardagen tillbragtes i en glad vänkrets på Hasselbacken och sedan gjordes dag efter dag besök i Stockholms natursköna omgifningar.

Vid en af dessa utfärder, då Drottningholm besöktes, träffades andra amerikanska resande, och jag minnes så väl hurusom vi allesamman öfverensstämde i den åsigten, att just där vore en utmärkt lokal redan färdig för någon ädel välgörenhetsinrättning, hvaraf de olyckliga fattiga och lidande kunde få i någon mån draga fördel, t. ex. ett hem för ålderstigna enkor eller värnlösa barn eller för män, som efter lång och trogen tjänst i staten eller i hären på ålderdomen befunne sig i fattigdom ooh utan nödig vård. Drottningholm framkallade hos oss som en motbild soldathemmet utanför Washington, där Abraham Lincoln hade några rum och fann hvila och förströelse bland träd, blommor och invalider. Helt visst kunde ett och annat af de kungliga lustslotten få en liknande användning.

Stående i den härliga parken framför slottet och därifrån öfverskådande den ståtliga slottsbyggnaden i bakgrunden erinrade jag mig ovilkorligen biskop Es. Tegnérs profetiska ord:

Evigt kan ej bli det gamla,
Ej kan vanans nötta lexa
Evigt rabblas upp igen.
Hvad förmultnadt är skall ramla
Och det friska, nya växa
Upp utur förgängelsen.

Efter ett längre vistande i Stockholm togs färden söderut genom Göta kanal förbi Motala, Trollhättan och

Göteborg. Ack, hur stort och täckt och skönt! Man måste vara en känslolös människa för att kunna göra denna resa utan att känna sig stolt öfver Sveriges söner och deras fredliga värf. Väl hade jag i skolan läst svensk historia, men denna hade för det mesta handlat om konungabragder och krigsbedrifter samt lofsjungit krigareyrket och endast i förbigående berört det fredliga arbetets idrotter och den andliga och materiella odlingens utveckling, hvilket dock enligt min mening förtjänte mest beröm och var af största nytta. Men så var ju också svenska historien åtminstone under min skoltid skrifven under den åsigten, att kungligheten och några få fältherrar utgjorde sol och stjärnor, omkring hvilka hela folket och landet rörde sig och hvarifrån de fingo ljus och glans. En bättre tid har nu randats äfven för Sverige, och vanligt folk börjar också tillerkännas något värde. Men ännu fruktar jag det dröjer, innan de gamla fördomarne hinna utplånas.

På hösten samma år gjorde jag ett besök i Finland och Ryssland efter att först hafva försett mig med pass, utfärdadt af general C. C. Andrews, som då var Förenta Staternas minister i Stockholm.

Jag reste med ångaren Aura från Stockholm till Åbo, Helsingfors och Kronstadt. Det var en angenäm ångbåtsfärd mellan Finska vikens furukransade öar. Åsynen af Sveaborg kom mig att känna att jag ännu i själ och hjärta var svensk, ty en djupt vemodig känsla bemäktigade sig mig vid minnet af det nesliga förräderi, hvarigenom den ointagliga fästningen tvangs att kapitulera.

I S:t Petersburg tillbragte jag flera dagar, hvarunder jag besökte de betydligaste sevärdheterna i denna storartade stad, såsom S:t Isakskyrkan, Peter den stores monument, vinterpalatset o. s. v. Det var just årsdagen af czarens

kröning, och jag hade nöjet att få se den storartade militärparad, som med anledning däraf egde rum. Mitt amerikanska pass öppnade alla dörrar för mig, hvarhelst jag än sökte inträde, och jag bemöttes med den utsöktaste artighet af både militära och civila myndigheter. Dock visste jag att hvarje steg jag tog bevakades, så att, ehuru min personliga frihet och självständighet för ett oinvigdt öga syntes lika stor i S:t Petersburg som i Washington, det likväl i självfva verket icke förhöll sig så.

En dag förde mig min vägvisare till en plats i en af förstäderna, hvarifrån en hop af omkring 100 fångar afsändes på den långa färden till Sibirien. Han förde mig också till S:t Peters och S:t Pauls kyrka, hvarest de ryske kejsarne krönas och begrafvas, genom skansen och fängelset, inom hvars mörka fuktiga väggar de dömda politiska fångarne höra den stora klockan i kyrktornet slå timmarne och väktaren ropa sitt entoniga "Gud bevare kejsaren", under det offren för det barbariska våldet år efter år få lida och försmäkta, ofta på en blott misstanke och utan att deras sak undersökes, tills slutligen döden befriar dem från deras lidanden.

Hvad är orsaken till att Ryssland och Förenta Staterna ständigt i politiskt hänseende stått i det vänskapligaste förhållande till hvarandra? Huru kunna frihet och det största tyranni hafva något med hvarandra att skaffa? Detta är för mig en olöst gåta. Jag afskyr all vänskap med ett så despotiskt välde som Ryssland, hvarest regeringen kan under nattens tysta timmar låta gripa oskyldiga män och qvinnor samt släpa dem bort från hus, hem och familj för att inspärra dem i fängelsehålor och där låta dem få undergå kroppslig tortyr och annan vanärande misshandel endast på misstanke att de uttalat eller närt frisinnade idéer. Det

finns absolut intet botemedel eller hopp för folket i ett sådant land annat än genom revolution.

På återresan till Sverige öfver Finland tillbragte jag några dagar i Helsingfors. Sedan mitt pass förevisats för stadens myndigheter, sände kommendanten öfver de där förlagda garnisonstrupperna en officer till mig med inbjudning att besöka barackerna och andra anmärkningsvärda ställen. Jag antog denna inbjudning och tillbragte tvänne dagar under min cicerons ledning. Naturligtvis var detta en angenäm tid och jag kom därunder i beröring med många framstående medborgare och officerare.

Vi åkte äfven ut på landet några mil för att se böndernas ställning. I likhet med alla svenskar hyste jag från barndomen sympati för det stackars Finland i den tron, att folket vore mycket olyckligt och längtade att komma tillbaka under svenska väldet. Denna falska föreställning blef nu fullkomligt skingrad. Hvilken egendomlig självmotsägelse! De ryska tyrannerna behandla finnarne med ädelmod och rättvisa, och finnarne äro, så vidt jag kunde erfara, högeligen nöjda med ryska väldet och skulle icke vilja bli svenska undersåtar igen, äfven om de finge *).

Följande vinter hade jag äran att sammanträffa med konung Oskar af Sverige. Det var på en sorgefest, som Frimurarordens storloge firade med anledning af konung Karl den femtondes död. Jag har deltagit i många stora officiella församlingar i skilda länder och sett personer beklädda med de högsta värdigheter leda de samma, men hvad sann värdighet och majestät beträffar så öfverträffade konung Oskar dem alla vid detta tillfälle. Han är en verklig

---

*) Innevarande års tilldragelser synas dess värre inleda ett nytt system i Rysslands behandling af Finland och därmed äfven en annan stämning bland finska folket.

kung, och när jag jämför honom med czaren på Rysslands tron eller jämför svenskarnes vilkor med deras grannars, ryssarnes, tackar jag Gud för mitt gamla fädernesland och dess ädle konung.

Bland de många angenäma resor och utflykter, hvilka jag gjorde i Sverige, intages ett af de främsta rummen af en färd på släde, i sällskap med gamle vännen Karl Möllersvärd, från Upsala till Gefle och från Falun söderut genom Dalarne förbi Smedjebacken och sjöarne där nedanför till Vesterås.

Om naturens verkliga skönhet i ett nordiskt klimat skall framträda i sin fulla prakt, måste man se den i vinterdrägt. De väldiga furuträdens grenar, nedtyngda af den bländhvita snö, som betäcker deras barr; de millioner snökristaller, vackrare än diamanter, som, då morgonsolens strålar skimra mellan skogens träd, glänsa från hvarje gren; dalfolkets pittoreska drägter, de beqväma gästgifvaregårdarne och den läckra orrsteken, de präktiga slädarne dragna af säkra snabbfotade små hästar, här och där en masugn eller en landtkyrka, allt detta är saker, med hvilka läsaren är så förtrogen, att jag icke behöfver närmare beskrifva det; men allt i förening qvarlemnade i mitt minne ett outplånligt intryck af landtligt lif, lugnare, skönare och lyckligare än jag någonsin sett förut.

Elfte kapitlet.

Innehåll: Besök i Minnesota och Filadelfia. — Samtal med Jay Cooke. — Krisen 1873. — Underhandlingar i Holland. — Sjösänkningsföretag i Skåne. — Isländsk kolonisation i Manitoba. — Återresan till Amerika.

Våren 1873 återvände jag till Minnesota i sällskap med ett stort antal emigranter. Som jag var angelägen om att mina barn skulle fullständigt lära sig svenska språket, hade jag qvarlemnat min familj i Sverige och satt dem i skola därstädes. Denna sommar tillbragte de vid Ronneby brunn, som utgör en vacker typ af de milda och täcka naturscenerierna i södra Sverige.

Färden öfver amerikanska fastlandet till Minnesota gjorde vi under denna resa öfver de stora sjöarne och Sioux-Sault-Marie-kanalen, en transportled som öppnats i samband med Norra Stillahafsbanans utgångspunkt från Duluth och som sedan dess blifvit den vigtigaste utförsvägen till atlantiska kusten för Nordvesterns mest betydande produkter.

Efter att ha tillbragt ett par månader i Minnesota återvände jag till Europa öfver Filadelfia, New-York och Quebec.

Läsaren torde erinra sig att vid denna tid byggandet af Norra Stillahafsbanan bedrefs med stor ifver och kraft framemot Stilla Hafvets kuster, och att Jay Cooke genom sin entusiasm och stora popularitet hade lyckats anskaffa betydande penningsummor för det storartade företaget. Union-Pacificbanan söder om oss var redan i full verksamhet, och dess egare, som fruktade konkurrens med den Norra, hade tagit sin tillflykt till alla upptänkliga medel för att undergräfva förtroendet till densamma och dess penningeagenter. Många, som insatt penningar i det senare företaget, började därföre vackla, men Jay Cooke var fortfarande lika full af tillförsigt och hopp.

Vid ett besök, som jag aflade hos honom å hans enskilda kontor i Filadelfia i augusti månad, inkom en af hans bokhållare med ett kort från en framstående penningeman i Filadelfia, som anhöll om företräde, hvarvid jag blef vittne till följande samtal.

— Hvarmed kan jag stå Er till tjänst, min vän? yttrade Jay Cooke.

— Man börjar, svarade kapitalisten, förlora förtroendet till Edra järnvägsplaner. Jag har köpt obligationer för 20,000 dollars, men börjar draga öronen åt mig och har kommit för att begära Ert råd.

— Min bäste herre, Norra Stillahafsbanans obligationer äro lika säkra som Förenta Staternas.

— Om det är Er öfvertygelse att så är, är Ni villig att utvexla mina obligationer?

— Det är jag visst. Se här, lemna detta — Jay Cooke skref därvid några rader på en papperslapp — till min kassör, så ger han Er Förenta Staternas obligationer i stället för Stillahafsbanans.

Kapitalisten aflägsnade sig då fullkomligt lugnad, hvarefter Jay Cooke till mig yttrade sig i hufvudsak sålunda: Jag har sett Norra Stillahafslandet, och därföre hyser jag förtroende för denna järnvägsplan. Om vi endast kunna bringa verket till fullbordan, så skall det säkert blifva till fullo bevisadt att jag haft rätt; men om vi misslyckas häri, skola det stora företagets motståndare få vatten på sin qvarn. Men hvilken än utgången må bli, så skall ingen kunna säga att jag icke vågade sätta min förmögenhet i pant för min öfvertygelse.

Samma dag lemnade jag Filadelfia för att begifva mig till Europa, men hade knappt hunnit fram till Sverige, förrän den stora affärskrisen inträffade. Jay Cooke, hvars förmögenhet uppskattades till tjugo millioner dollars, var en ruinerad man. Byggandet af Norra Stillahafsbanan blef plötsligen inställdt, och bolagets obligationer sjönko i värde till nästan ingenting. En ordentlig panik inträffade nu i alla egendomsaffärer och industriella företag. Tusentals människor blefvo ruinerade, och Förenta Staterna genomgingo en af de fruktansvärdaste affärskriser, som inträffat i nyare tider.

Själf drabbades jag personligen på det hårdaste af denna krasch, icke allenast därigenom att jag förlorade min anställning utan äfven därigenom att min egendom i Minnesota, som helt och hållet utgjordes af land, boskap och landtbruksprodukter, förlorade sitt värde.

Denna katastrof var till största delen följden af affärsafundsjuka, och det fanns ingen verklig grund för paniken, såsom tydligen blifvit lagdt i dagen, sedan allt var öfver. Norra Stillahafsbanan har sedan dess blifvit fullbordad och i alla hänseenden visat sig medföra de stora fördelar, som Jay Cooke påvisat. Dess värdepapper stego åter öfver pari; Jay Cooke har betalt hvarje dollar af sin skuld jämte ränta

och lefver å nyo i rikedom och välmåga, aktad och hedrad af hela landet.

Min återresa till Sverige gick genom Halland, hvilket land jag äfven besökt ett par gånger förut under mitt föregående vistande i Sverige. Såsom redan nämndt medförde jag vigtiga affärsbref från de ledande männen för ett annat järnvägsbolag, som nu är kändt under namnet Manitobabolaget men då kallades S:t Paul och Pacificbolaget. Holländska kapitalister hade förskotterat penningar — öfver tjugo millioner dollars — för byggandet af denna järnväg. Bolaget hade erhållit en storartad landbevillning af Förenta Staterna, men som under de första åren, närmast efter det järnvägen byggts tvärt igenom Minnesota till Röda floden vid Breckenidge, landet endast var glest bebyggdt, så att följaktligen icke tillräckligt med trafik kunde erhållas ens att betala de löpande omkostnaderna, så sjönko dess värdepapper i penningmarknaden.

De amerikanske järnvägsmännen, med hvilka jag i flera år stått i förbindelse såsom deras landagent, voro emellertid fullt och fast öfvertygade att, om endast en sammanbindningsbana af omkring 30 mils längd kunde byggas från ändpunkten af järnvägen till Norra Stillahafsbanan och litet mera tid vinnas i och för bebyggandet af landet utefter järnvägslinien, så skulle företaget komma att bära sig utmärkt bra. Mitt uppdrag var att göra detta klart för holländarne och att söka förmå dem att ytterligare försträcka en summa af etthundrafemtiotusen dollars — en obetydlighet i jämförelse med hvad de redan hade lemnat — för att bygga den nämnda sammanbindningsbanan, som skulle gå öfver ett fullkomligt slätt och jämnt land. Bolagets verkställande direktör, George L. Becker, och dess land-

komissionär, Herman Trott, hade äfven besökt Holland i samma ärende.

Alla våra föreställningar voro emellertid fruktlösa, holländarne voro envisa och ville på inga vilkor släppa till en enda dollar mera. "Det tjänar till ingenting", sade de, "att utkasta en liten summa väl använda penningar efter en stor summa illa använda, ty allt är i alla fall förloradt". Krisen i september 1873 gjorde ställningen ännu värre äfven för detta järnvägsföretag, och dess värdepapper sjönko allt mer och mer. Genom en klausul i S:t Paul och Pacific-järnvägens obligationer hade bolaget förbundit sig att mottaga dem till deras fulla värde såsom betalning för dess land, och alldenstund jag och andra hade sålt på kredit många hundra tusen acres af detta land till nybyggare, så sökte jag och lyckades äfven i Holland uppgöra den öfverenskommelsen, att nybyggare som köpt land skulle få dessa under det ursprungliga värdet sjunkna aktier likaledes på kredit för ungefär 25 cents på dollarn och därjämte ega rätt att lemna dem i liqvid till bolaget för sitt land, hvarigenom stora belopp af penningar räddades åt nybyggarne.

Så snart detta blef bekant i Minnesota, sände bankmän och andre kapitalister öfver agenter till Holland för att träffa liknande öfverenskommelser, och under loppet af tre år därefter egde en liflig rörelse rum med dessa obligationer i utbyte för land, hvarigenom hvarje nybyggare inbesparade penningar och många bankmän och agenter skapade sig en stor förmögenhet. Hade jag då genast återvändt till Minnesota, så skulle jag i hög grad kunnat hafva dragit fördel af denna anordning, men förrän detta kunde sättas i verket, hade jag ingått andra öfverenskommelser, som gjorde det nödvändigt för mig att qvarstanna ett par år längre i Sverige, hvarföre jag lemnade obligationsaffären till min

forne kompanjon konsul H. Sahlgaard och S:t Paul Sparbank att af dem bedrifvas i vårt gemensamma intresse. Men de inságo icke till fullo sakens vigt och betydelse förrän det var för sent, hvarföre största delen af vinsten föll i händerna på andra personer, som drogo fördel af den upptäckt och affärsberäkning jag gjort, såsom vanligtvis plägar ske i dylika fall.

Likasom fallet var med Norra Stillahafsbanan, så visade det sig äfven med S:t Paul och Pacificbanan, att herrar Becker och Trott samt jag hade rätt, och hade holländarne velat följa vårt råd, så skulle de icke allenast hafva räddat sina tjugo millioner utan äfven förtjänat lika många till. Värdepapperen fortforo att sjunka till nästan ingenting, bolaget förklarades insolvent, en uppbördsman tillsattes, och med stora kostnader förenade lagliga mått och steg vidtogos, tills slutligen holländarne, sedan på detta sätt tre eller fyra år gått, blefvo utledsna vid hela företaget och afyttrade alla sina aktier, obligationer och annan egendom till ett amerikanskt konsortium, i spetsen för hvilket stod J. J. Hill i S:t Paul, numera känd som Minnesotas store järnvägskung. Köpesumman utgjordes af en ren bagatell och steg sannolikt icke till mer än fem cents på dollarn. Hills konsortium anskaffade penningar för byggandet af sammanbindningsbanan och fullbordandet af järnvägssystemet. De förtjänade tjugo millioner på denna affär och fem år efter det, att holländarne afyttrat sina obligationer för fem cents på dollarn, och sedan bolaget ändrat sitt namn till S:t Paul, Minneapolis och Manitoba järnvägsbolag, såldes de till och med på börsen i Amsterdam för ända till 150 cents för dollarn.

Den enda fördel jag skördade af mitt deltagande i dessa affärer var att jag vann aktning och förtroende af

de holländska kapitalisterna, hvilka naturligtvis insågo att det skulle hafva varit till deras fördel att lita på mitt omdöme och följa mitt råd. När därföre, kort efter det dessa affärsunderhandlingar egt rum, ett annat bolag, kalladt Minnesota Landbolag, råkade i svårigheter genom dålig förvaltning, blef jag utsedd till dess hufvudagent och förvaltare för Minnesota, hvilken befattning jag innehade, tills allt land var såldt och affärerna uppgjorda på ett fullt tillfredsställande sätt. Och då Maxwell Land Grant Bolaget i Nya Mexico, som likaledes bestod af holländare, råkade på obestånd och nödgades göra konkurs, blef jag 1883 utsedd till dess ombud i Amerika, såsom framdeles skall omtalas.

Kort efter min återkomst till Sverige hösten 1873 blef jag intresserad i ett betydande affärsföretag i närheten af mitt gamla hem. Ett engelskt bolag hade bildats några år förut för att torrlägga ett stort kärr och en sjö, kallad Hammarsjö, i närheten af Kristianstad. Bolaget hade nedlagt en stor summa penningar på sjöns utdikning men likväl misslyckats. En officer i danska armén, kapten M. Rovsing, som hade erfarenhet i sådant slags arbete, köpte i förening med mig de beviljade rättigheterna, privilegierna och arbetsmaterielen af det engelska bolaget, hvarpå under ledning af kapten Rovsing arbetet fullbordades under senare delen af 1875. Kapten Rovsing var icke endast en skicklig civilingeniör utan äfven en i öfrigt utmärkt man. Jag vet icke om det är tur eller hur det kommer sig, men visst är att jag alltid haft lyckan att komma i nära affärsförhållanden och knyta förtroliga vänskapsband med personer utmärkta för den omutligaste hederskänsla och redbarhet, och bland dessa mina bekantskaper intager kapten Rovsing ett af de främsta rummen.

Under en del af denna tid medverkade jag också till att kolonisera provinsen Manitoba i Canada, som är belägen strax nordvest om Minnesota, samt gaf därigenom anledning till grundläggande af den första isländska kolonin i Nordvestern.

Våren 1874 flyttade min familj till Göteborg, där vi qvarstannade, tills arbetet vid Hammarsjö var fullbordadt, hvarpå vi i januari 1876 sade Sverige farväl och återvände till Amerika, dit vi framkommo efter en lång och stormig resa och efter att hafva tillbragt nitton dagar på färden öfver Atlanten. Under sexton dagar var stormen så fruktansvärd, att räddningsbåtar och allt löst på däck bortspolades af vågorna och officerarne, som hade sin tjänstgöring under natten, måste fastgöras vid tågverket, emedan de icke vågade lita på sina händer och fötter.

Det är egendomligt att se, med hvilken lätthet människor småningom vänja sig äfven vid de mest obehagliga förhållanden. Så gjorde äfven de få salongspassagerare, som under den rasande stormen sutto sammanpackade i hytten. Efter ett par veckor blefvo vi så vanda därvid, att vi slutligen började finna vår resa temligen angenäm. Likväl voro vi högeligen glada, då den präktige ångaren "Circassian", tillhörande Allanlinien, landsatte oss välbehållna i Portland Maine. Några få dagars järnvägsresa bragte oss därpå lyckligt och väl tillbaka till Minnesota igen.

Tolfte kapitlet.

Innehåll: Gräshoppornas härjningar i Minnesota. — Presidentvalet. — Jag väljes till elektor. — Minnesota Statstidning. — Svenska Tribunen i Chicago. — Farm i nordvestra Minnesota, — Min tidningsmannaverksamhet.

Världen går fort framåt i våra dagar och särskildt i amerikanska Vestern. En fyraårig frånvaro är nog för att nästan förloras ur sigte. Detta fick jag erfara vid min återkomst till Minnesota. Krisen 1873 hade försatt mina affärer i ett allt annat än blomstrande skick, hvartill sällade sig härjningar af gräshoppor, som åsamkade mig betydande förluster å min stora farm vid Litchfield, som utgjorde all den egendom jag då hade.

Till följd af alla dessa motigheter var jag i viss mån nödsakad att börja lifvet på nytt igen. Min under de föregående åren förvärfvade erfarenhet samt goda namn och rykte var så godt som allt jag hade att börja med. Frampå våren vidtog jag med framgång förberedelser att å nyo börja odla min förhärjade och ödelagda farm, men skörden af 500 acres blef å nyo förstörd af gräshoppor.

Dock, min uppmärksamhet drogs snart från dessa enskilda motgångar till offentliga angelägenheter, i det att det politiska lifvet å nyo tog min verksamhet i anspråk. Första steget till mitt återuppträdande på den politiska skådebanan togs därigenom, att statens republikanska konvent, som sammanträdde i S:t Paul sommaren 1876 för att utse elektorer till det förestående presidentvalet, hedrade mig med förtroendet att utses till en af de fem, vår stat hade att välja. Jag tog därpå en mycket verksam del i den politiska valstrid, som nu följde, och i hvilken R. B. Hayes utsågs till president.

Omedelbart efter valkampanjens slut började jag utgifvandet af en tidning, kallad Minnesota Stats Tidning. Den utkom i Minneapolis, dit jag äfven flyttade med min familj, samt stod under ledning af mig som hufvudredaktör till våren 1881, då jag sålde den samma. År 1877 grundlade jag tillsammans med C. F. Peterson, A. Chaiser och Frank Anderson i Chicago tidningen Svenska Tribunen därstädes och blef under de två följande åren dess affärsföreståndare, så att min tid och verksamhet var delad mellan Minneapolis och Chicago. Förvaltningen af det af holländarne egda Minnesota landbolaget, hvarifrån jag hade en ganska god inkomst, gaf mig också mycket att göra under samma tid.

1878 sålde jag min landtegendom och använde behållningen af denna till inköp af en betydande sträcka land i Red Riverdalen nära nordvestra hörnet af staten, hvilket land, utgörande ett område af 2,200 acres, jag allt sedan den tiden egt och brukat. Ty värr har jag alltid haft stor lust för landtbruk, ehuru min verksamhet i öfrigt hindrat mig från att personligen egna mig åt skötandet af det samma, till följd hvaraf det aldrig bragt mig någon vinst,

utan tvärtom ofta åsamkat mig rätt allvarsamma förluster. Hade jag vid den tiden varit klok nog att insätta mina penningar i fastighet i Minneapolis eller S:t Paul, skulle jag utan synnerlig ansträngning hafva kunnat förvärfva en större förmögenhet.

Min verksamhet som tidningsman har just ej heller lemnat mig mycken behållning, ända från den tid jag var redaktör af Svenske Amerikanaren. Mitt författareskap var afsedt för folket i allmänhet, och dess ändamål var att uppfostra och undervisa detta uteslutande i sådana saker, som kunde befordra dess välfärd, samt att göra det till goda amerikanske medborgare. Statstidningen eller åtminstone en del af den samma blef sålunda småningom ett slags juridisk, politisk och ekonomisk katekes, som under rubriken "Frågor och svar" meddelade upplysningar och underrättelser om allt möjligt. Detta gäller särskildt med hänsyn till de svenske farmarne i staten. Om en farmare hyste något tvifvel med hänsyn till sina lagliga rättigheter beträffande en väg, ett gränsstängsel, torrläggningen af en sank trakt eller önskade veta huru han skulle bota ett sjukt husdjur, eller hur han skulle gå till väga för att få lyfta penningar, som sändts honom från Sverige, eller eljes önskade råd och upplysningar i någon af de många olikartade omständigheter, som föllo inom gränsen af hans hvardagliga lif, särskildt om han råkade i några svårigheter, så brukade han skrifva till Statstidningen för att erhålla råd och upplysning. Sådana bref offentliggjordes då i tidningen i förkortad form, hvarpå svaret meddelades kort, klart och tydligt, och jag har ännu icke hört att en enda person blifvit missledd genom dessa svar. Däremot vet jag att de fördelar, som häraf skördades af den stora allmänheten, som till större delen bestod af nykomlingar, voro af oskattbart värde. Endast få personer

kunna till fullo föreställa sig, huru mödosamt och tröttande detta slags redaktionsarbete är. Jag blef stundom missmodig och bragt nästan till förtviflan.

Endast en liten tilldragelse vill jag berätta bland de många, som under denna tid i sammanhang med ofvan omtalade förhållanden tilldrogo sig. En farmare i ett af de närgränsande countien hade genom okunnighet i Homestead-lagen råkat i svårigheter med hänsyn till eganderätten af sin farm och sitt hem. Såsom vanligt skref han och förfrågade sig hos Statstidningen samt erhöll därigenom den upplysning han behöfde, just i rättan tid för att rädda sitt hem och sin egendom, värda öfver 1,000 dollars. Då han kort därefter besökte Minneapolis, hade han nog hederskänsla att komma upp på tidningskontoret och betyga sin tacksamhet. Under samtal med honom kom jag under fund med att han aldrig prenumererat på tidningen utan plägade gå till en granne hvarje lördagseftermiddag och där läsa den samma. Jag frågade honom om han icke tyckte det vore bäst att prenumerera på den för sin egen del, då den ju äfven hädanefter kunde innehålla upplysningar, som kunde vara till gagn för honom och han väl hade råd att betala den lilla prenumerationsafgiften. Härtill genmälde han: ”Nej, det kan jag icke göra, ty jag har icke mycken tid att läsa, och om jag vill läsa, så har jag en gammal årgång af Pietisten, och vill jag läsa svar på några frågor, så kan jag låna ett exemplar af min granne”. Så mycket värderade denne gode och fromme farmare från rent ekonomisk synpunkt en underrättelse, som åt honom räddat hans hem. Sådana personer förtjäna i mina ögon icke förebråelse utan snarare medömkan för deras förskräckliga okunnighet. Erinras bör att under hela denna tid inkomsterna af tidningen icke räckte till för de nödvändiga utgifterna, och hade jag

icke haft andra tillgångar, så skulle tidningen gått under, just då den var som mest spridd och omtyckt.

Efter nära fem års ihärdigt tidningsmannaarbete begagnade jag mig med nöje af ett tillfälle, som våren 1881 yppade sig, att få sälja Statstidningen till ett förlagskonsortium i S:t Paul, dit tidningen snart öfverflyttades. Mina forne medarbetare i tidningen, herrar M. Lunnow och A. Söderström, började omedelbart därefter utgifva en annan tidning, som kallades "Svenska Folkets Tidning" och blef en värdig efterföljare af "Statstidningen" samt nu är den mest spridda svenska tidningen inom vår stat. Redan några år förut hade jag sålt min eganderätt i "Svenska Tribunen" i Chicago och var alltså fullkomligt fri från all förbindelse med tidningspressen samt sålunda åtminstone för tillfället i stånd att egna all min tid åt skötandet af landtegendomen i Red Riverdalen.

Trettonde kapitlet.

Innehåll: Jag utnämnes till generalkonsul i Indien. — Attentatet mot Garfield. — Afresan till Indien. — Uppehåll i Chicago och Washington. — Paris och Versailles. — Rom. — Neapel. — Pompeji. — Från Neapel till Alexandria. — Intressanta bekantskaper under färden. — Första intrycket af Egypten.

Då morgontidningen lästes vid frukostbordet i min familj lördagen den andre juli 1881, erforo vi genom ett telegrafiskt meddelande från Washington att president Garfield i konseljen föregående afton hade utnämnt mig till generalkonsul i Indien. I samma telegram meddelades att presidenten hade för en tid tagit farväl af statsgöromålen för att just denna morgon begifva sig till något landtligt sommarnöje i Nya England, där han ämnade tillbringa sina ferier.

Det var med blandade känslor af belåtenhet och ledsnad, som jag nu såg mig i tillfälle att tillfredsställa min åstundan att se det underbara österlandet, särskildt Indien, hvilket land jag i min barndom hade hört d:r Fjellstedt så

vältaligt beskrifva, enligt hvad redan är omtaladt i dessa minnen.

Efter att hafva samtalat om saken med min hustru och mina barn begaf jag mig ut i staden, hvarvid jag fick mottaga lyckönskningar af nästan hvar och en jag mötte på vägen. Utanför ett af de förnämsta tidningskontoren påträffade jag en stor hop folk, som ifrigt läste en nyss ankommen telegrafisk depesch, hvilken innehöll den oväntade och smärtsamma underrättelsen att attentat af Guiteau hade föröfvats mot president Garfield i järnvägsstationen i Washington, just då han skulle begifva sig till Nya England för att där tillbringa sina sommarferier. En upphetsning och bestörtning följde nu, hvilken föga gaf den efter i styrka, som beledsagade underrättelsen om Lincolns mord. Telegram anlände oupphörligen från Washington och utanför tidningskontoren uppsattes bulletiner tillkännagifvande den dödligt sårade presidentens tillstånd, hvilken i likhet med Lincoln var mycket omtyckt af amerikanska folket. Det sista telegram, som anlände den dagen, tillkännagaf att det var nästan ute med honom och att han sannolikt icke skulle öfverlefva den följande natten.

Morgonen därpå meddelade ett telegram, att presidenten ännu lefde och att han föregående afton, i den tron att han hade blott få timmar att lefva, hade tillsagt att min fullmakt skulle göras i ordning samt undertecknat den med döende hand. Jag tror mig berättigad att omtala dessa enskildheter, emedan jag är i besittning af det för mig högst dyrbara dokument, som är försedt med vår andre martyrpresidents sista officiella namnunderskrift. Föreställande mig att det skall intressera läsaren att se president Garfields sista namnteckning meddelar jag här ett fotografiskt facsimile af densamma.

James A. Garfield.

Garfields namnteckning.

Jag hade endast en månad att bereda mig för resan, och det beslöts att jag på grund af den långa och med stora kostnader förenade färden skulle resa ensam och lemna hela min familj hemma. Det bestämdes äfven att jag endast skulle bli borta ett år. Det var nämligen icke att vänta, att jag vid min ålder skulle kunna stanna där längre utan att taga skada af klimatet. Den sjuttonde augusti var en betydelsefull dag i vår lilla familj, ty då lemnade jag hemmet för att anträda den långa färden af tretton tusen mil, som lågo mellan mig och Kalkutta, Indiens hufvudstad.

Då jag dagen därefter på resa österut färdades genom Chicago, blef jag där uppehållen af mina svenska vänner, hvilka varit vänliga nog att till min ära anordna en präktig fest å hotell Svea. Aftonen tillbringades på det mest angenäma sätt i kretsen af ett sextiotal vänner, som församlades kring det rikligen uppdukade bordet. Men hvad jag skattade högst af allt var den vänliga stämning och de hjärtliga känslor, som så uppriktigt gåfvo sig luft både i sång och tal.

I Washington tillbragte jag ett par dagar för att mottaga de sista förhållningsorderna från statsdepartementet. Hon. W. Windom, som var finansminister under Garfields styrelse liksom fortfarande under Harrisons, ledsagade mig till Hvita Huset och sjukrummet, där presidenten ännu sväfvade mellan lif och död.

Vi fingo icke inträda i det inre rummet, som var afskildt från det yttre endast genom ett förhänge, men ännu kan jag tydligt för mina ögon återkalla bilden af presidentens maka, då hon med uttrycket af det djupaste lidande, tillgifvenhet och hopp i sitt ansigte trädde ut ur det inre rummet och omtalade för oss att den sjuke hade förtärt några skedblad buljong samt nu kände sig mycket bättre och helt säkert skulle bli frisk igen. Sålunda byggas ofta af lifvet och hoppet slott i luften, hvilka endast äro bestämda att nedrifvas af ödets hårda hand.

Då den ångare, som förde oss öfver Atlanten, tio dagar senare lade till vid kusten af Irland, var den första nyhet, som de oroliga passagerarne inhemtade, den att presidenten ännu lefde och hade blifvit förd till en plats vid hafskusten.

Resan öfver hafvet från New-York till Liverpool var i alla hänseenden en lustresa och gynnades af det härligaste väder. Ombord å Hvita Stjärnliniens ångare "Celtic", ett palats i sitt slag, hade den resande allt hvad han kunde önska sig i fråga om soliditet, snabbhet, säkerhet, ordning, beqvämlighet och ett godt bemötande.

Den nionde september anlände jag till Paris. Det förekom mig, som vore det blott ett par dagar, sedan jag satt i det vänliga laget i Chicago bland gamla pröfvade vänner, hvilkas hjärtliga afskedshelsningar ännu ljödo som ett eko i mina öron — eller kanske var det i hjärtat; och dock befann jag mig redan i den tredje franska republikens stora, sköna och glada hufvudstad.

Ja tiden hade till och med tillåtit kortare uppehåll i de större städer, genom hvilka min resa gått. Hvar och en af dem hade hos mig qvarlemnat ett särskildt intryck, ty ehuru alla större städer ha en viss likhet med hvar-

andra, så bär ändock hvar och en af dem sin egendomliga prägel, i synnerhet med hänsyn till befolkningens karaktär, lynne och sedvänjor. Jag kan ej undgå att anställa en liten jämförelse mellan några af dem. Washington var sig icke likt vid min genomresa, ty där rådde dyster sorg öfver presidentens hopplösa tillstånd. Boston är rent, men stelt och har ett "lärdt" utseende. New-York är ett virrvarr af nöjen och affärer. "Skynda på", tycker man sig läsa i hvarje ansigte, "tumla vildt om i den städse vexlande världspanoraman!" Liverpool är mycket likt New-York ehuru i mindre skala. London är Europas stela koloss. Amsterdam och Rotterdam bära prägeln af flit, renlighet, allvar och välmåga, Antwerpen och Bryssel af uppsluppen glädtighet. Paris sammanfattar i sig allt, som är värdt att se i de öfriga, men visar allt i ljusare färger och af högre rang.

Jag stannade i Seinestaden endast fyra dagar, och de intryck, som på denna korta tid erhöllos, äro naturligtvis helt flyktiga och kanske opålitliga. Paris har sina storartade monument från Ludvig XIV:s och de båda Napoleonernas dagar, hvilka vittna om krigets lysande bragder, det har sina vackra kyrkor, palatser och museer, likt andra stora städer, — men det egentligt stora och egendomliga för Paris äro i mitt tycke dess bulevarder och allmänna promenader. Under vistandet i Paris gjorde jag äfven ett besök i det undersköna Versailles och tillbragte en dag bland dess stora minnen af prakt och kungamakt, elände och tyranni. Betraktade som konstverk voro dessa minnesmärken storartade och vackra, ehuru deras historiska betydelse väckte olikartade känslor.

I Frankrikes hufvudstad syntes mig allt vittna om välmåga och förnöjsamhet. Arbetaren i Paris är en gentleman i ordets fullaste bemärkelse —, han känner sig fri

och oberoende och blickar stolt omkring sig i medvetande af att han numera utgör en del af staten. Soldater syntes ej längre till i staden; de voro förlagda vid Versailles och andra platser utomkring, och ändock har aldrig i Paris rådt sådant lugn och sådan trygghet som nu. Friheten är en uppfostrande makt. Kejsardömets stil, namn och andra kännetecken äro för det mesta försvunna, och republiken har i stället satt sin stämpel på Paris. Kommunen fruktas ej mera, ty staten står icke längre som en fiende mot folket utan som en värnare af dess fri- och rättigheter. Lyckliga Paris! Lyckliga Frankrike!

Men jag måste skynda för att nå målet för min långa färd. Den trettonde september såg jag de majestätiska Alperna, som med sina snötäckta hjässor tycktes beröra himlahvalfvet. Samma dag färdades jag genom tunneln vid Mont Cenis och anlände dagen därpå till Rom öfver Turin och Florens. Stora, ärorika Rom, är detta du! Ja, dessa vallar, ruiner, palatser och sabinska kullar, ja själfva den luft jag inandas, allt detta tillhör den eviga staden. Från fönstret i mitt rum å hotell Malori kan jag läsa å skyltarne "Via di Capo le Care" samt "Via Gregoriana" och däremellan ett tillkännagifvande om spårväg till Roms Tivoli. Ja, jag har sett den stora staden Rom med dess kyrkor, statyer, målningar och fornåldriga ruiner och katakomber, det lilla monumentet öfver svenska drottningen Kristina i den stora S:t Peterskyrkan, triumfbågen, som förevigar minnet af Jerusalems förstörare, samt Vestalernas tempel, hvarest fordom den heliga elden bevakades af prestinnorna. Tvänne årtusenden passerade sålunda revy inför mina ögon på några få dagar.

Från Rom begaf jag mig till Neapel. Denna stad är belägen vid den skönaste hafsvik i världen och har 600,000

Rom.

invånare. Den är byggd i amfiteatralisk form och brant sluttande i riktning mot hafsviken. I söder ligger ön Capri på femton mils afstånd och på östra kusten ha vi det eldsprutande berget Vesuvius, som med sina hotande rökmoln tyckes öfverskygga östra delen af det sköna Neapel, oaktadt dess afstånd från staden är fjorton mil.

Långt före Kristi tid såg viken ut ungefär som nu. De förnämsta städerna kring den samma voro då Neapel, Herculaneum och Pompeji; men Vesuvius såg icke ut som nu utan höjde sig såsom en grönskande kulle, som kallades La Somma och utgjorde ett sommarhem för många af de rike romerske patricierna. Staden Pompeji hade vid den tiden 40,000 invånare. Den 23 augusti år 79 e. Kr. hördes förfärliga dån från djupet under La Somma, dess topp öppnades plötsligt, och ur dess inre uppsteg en pelare af aska, glödande stenar och vattenånga till öfver 4,000 fots höjd och föll såsom ett regn öfver omgifningen, och ur kratern vältrade floder af glödande lava, hvilka begrofvo Herculaneum tillika med allt hvad däruti fanns under ett åttio fot djupt lager af aska och lava. Mot natten tilltog utbrottet i styrka, och innan morgonen voro Pompeji och åtskilliga andra mindre städer begrafna under den glödheta massan af vulkaniska stenar, aska och slam.

Denna ställets märkvärdiga historia stod lifligt för mitt minne, under det jag vandrade genom de tusenåriga gatorna i Pompeji, som under innevarande århundrade å nyo bragts i dagen, i det de hårdnade asklagren blifvit bortförda. Den uråldriga staden företer nu i det närmaste samma anblick som för aderton hundra år sedan. Den är belägen på en cirkelformig höjd och mäter tre mil i omkrets. Husen äro byggda af sten, blott en våning höga, med tegeltak och golf

af ett slags huggen sten, alldeles som de flesta moderna hus i den trakten ännu i dag.

Hvarje gård eller hus har en öppen plan i midten, och mot den vätta alla gångar och dörrar. Fönster begagnades icke, utan rummen erhöllo sin dager från den öppna planen, hvilken till skydd mot regn och sol kunde öfvertäckas med segelduk. Jag mätte gatorna. De befunnos vara tolf fot breda med fyra fots trottoarer å ömse sidor. Stenläggningen utgjordes af runda, flathuggna stenar omkring tjugo tum i genomskärning, och man kunde på dem se djupa märken efter hjulspår. Husen stodo där alldeles som förr med sina frescomålningar på väggarne och bildstoder i därtill inrättade nischer. Templen med sina offeraltaren, teatrarne, domsalen, rådhuset och alla andra offentliga byggnader voro prydda med marmorpelare och utmärkta bildhuggeriarbeten. Jag såg en barberstuga med stolar och nischer för tvålkopparne samt väntsoffan. I en bagares hus såg jag ugn, baktråg, vigter och förstenade bröd. I en slagtarbod funnos såg, knif m. fl. verktyg. Där sågos möbler, kok- och dryckeskärl, bröd, säd, repstumpar och gipsafgjutningar af människokroppar, som merändels påträffats i liggande ställning med ansigtet tryckt mot marken. En man ligger där, liksom om han sofve, med ett ljuft leende på sina läppar; troligen vaknade han aldrig . . . . Men det är fruktlöst att försöka beskrifva detta märkvärdiga ställe, hvars make ej finnes på jorden.

Jag hörde svenska språket talas i denna de dödas stad och hade nöjet göra bekantskap med en rådman Törnqvist med fru från Wimmerby och en doktor Vidén med dotter från Hernösand. Så sammanträffade de lefvande bland de döde, representanter af den nya tiden i den gamla, barn af

den kyliga norden midt i den eldiga södern — hvilken förunderlig värld detta är i alla fall.

Den sjuttonde september steg jag i Neapel om bord på ångaren La Seyne bestämd för Alexandria i Egypten. Den varma italienska middagssolen strålade i sin fulla prakt, vi voro på alla sidor omgifna af skepp och ångbåtar förande alla nationers flaggor, hundratals fiskarefartyg seglade ut ur hamnen och på afstånd höjde sig den väldiga vulkanen Vesuvius i hotande majestät öfver vinrankklädda kullar. Det var ett lif och en rörelse, som svårligen låta sig beskrifvas.

Under det La Seyne låg för ankar ute på viken i flera timmar, omsvärmades den af båtar med italienska sångare, som roade passagerarne med vacker musik. Andra små båtar voro bemannade hvardera med tre eller fyra män, som bådo passagerarne att kasta penningar i sjön. Så snart en slant utkastats, dykte en af männen ned i vattnet och lyckades alltid komma upp igen med myntet i munnen, ehuru vattnet var från 75 till 100 fot djupt.

Färden öfver Medelhafvet var behaglig, särskildt i grannskapet af Sicilien. Den djupblå himmelen, fruktlundarne och vingårdarne på ön, de nätta hvita husen, allt gjorde ett intryck af lugn, trygghet och förnöjsamhet, som icke kan beskrifvas.

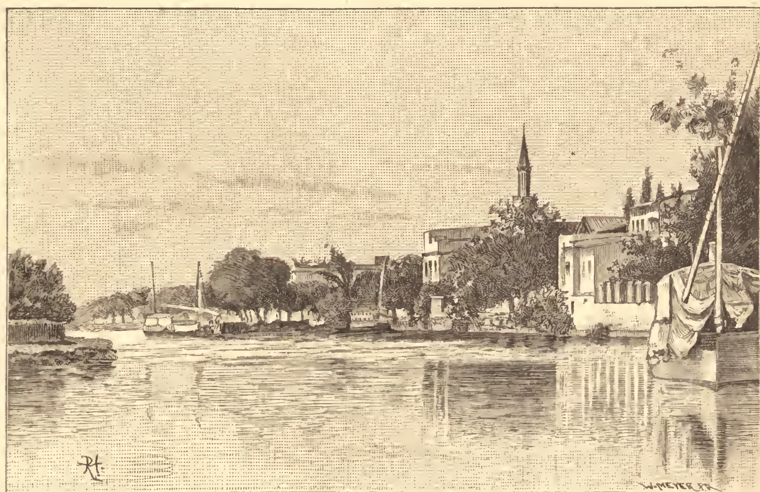
Under ångbåtsresan, som varade i tre dagar, gjorde jag flere intressanta bekantskaper, bland annat med en professor Santamaria jämte familj, som var lärare vid ett universitet i Egypten, samt med en jesuitprest vid namn Miechen. Till börden fransk adelsman af en mycket gammal och rik familj hade han blifvit uppfostrad för krigareyrket samt hade tjänat vid armén med utmärkelse och under fransk-tyska kriget blifvit befordrad till rang af major,

ehuru han då endast var trettio år gammal. Men plötsligt hade han gripits af religiös entusiasm samt uppgifvit sitt lysande familjenamn, försakat sin förmögenhet, sina värdigheter och sina glänsande framtidsutsigter i hären för att blifva prest. Efter tvänne års teologiska studier hade han blifvit ordinerad och ingått i jesuiterorden. Nu hade han fått befallning att förse sig med en fullständig uppsättning af vetenskapliga instrument och därmed begifva sig till Kairo i Egypten, hvarest han skulle få mottaga vidare förhållningsorder.

Jag samtalade ganska mycket med denne man. Han talade naturligtvis engelska och dessutom nästan alla andra europeiska språk, han var icke någon fanatiker eller sjuklig svärmare utan en fulländad världsman, som hade sett och lärt känna världen, åtnjutit dess hedersbetygelser och smakat dess lockelser samt var frisinnad och tolerant, påtagligen i lika hög grad som jag själf. Och denne man begaf sig till skådeplatsen för en verksamhet, om hvars beskaffenhet han icke hade den aflägsnaste föreställning och om platsen för hvilken han sväfvade i fullkomlig okunnighet. Möjligen väntade honom en ärofull befattning som professor vid något universitet, eller ock hade han att som en stilla iakttagare af något naturfenomen i vetenskapens intresse begifva sig till en enslig bergshöjd eller ock att gå som missionär bland vildar i en lifsfarlig ödemark eller något osundt, af vilda busksnår öfvervuxet land, hvarest han blefve afstängd från allt umgänge med civiliserade människor och beröfvad alla de beqvämligheter, hvarvid han under sitt föregående lif varit van. Men likväl gick han lugnt och med gladt mod till sitt arbete, fullkomligt obekymrad om hvad det än månde blifva, orubblig i medvetandet att han vore stadd på pligtens väg för att utföra det, som Gud hade

bestämt att han skulle göra. Jag var på väg till ett stort land och ett lysande kungligt hof såsom sändebud från en af jordens största nationer, men då jag gick på däcket arm i arm med denne ödmjuke prest, kände jag min ringhet i jämförelse med honom, och jag riktigt afundades honom.

På samma resa blef jag äfven bekant med en dansk resande, A. d'Irgens-Bergh, som sedermera besökte mig i Indien, hvarest vi tillsammans åsågo många intressanta före-

Alexandria.

teelser och knöto ett vänskapsband, som beredt oss båda mycket nöje.

På morgonen den 21 september, då vi kommo upp på däck, syntes land, den egyptiska kusten utbredde sig för våra blickar. Där låg det gamla Alexandria, grundlagdt af Alexander den store och i forna tider ryktbart för sin handel samt bekant såsom hufvudsätet för hela den då kända världens bildning och lärdom. Äfven nu är staden

storartad och vacker, ehuru dess skönhet och stil är olika allt hvad jag sett förut.

Vi bilda oss ofta på förhand föreställningar om föremål, som vi icke hafva sett men för hvilka vi hysa intresse, och om dessa föreställningar varit oriktiga, känna vi oss naturligtvis besvikna, då vi få se dem i verkligheten. Sålunda hade jag alltid föreställt mig Egypten som ett land i mörk färgton, antagligen på grund af Nildalens bördiga jord, alldenstund vi nordbor äro vana att se den bördiga jorden af mörk färg och den magra, sandiga af ljusare färgskiftning. Jag kunde därföre knappt tro mina ögon, när allt hvad jag såg på kusten syntes hvitt. Icke allenast husen, palatsen och kojorna utan äfven vägarne och markens färg på fälten, allt var hvitt.

Då vi nalkades hamnen och redan innan lotsen kommit ombord, märkte vi att det öfverallt flaggades på half stång. Så snart jag landstigit och mitt pass uppvisats för tulltjänstemännen, ställdes inom några minuter ett elegant ekipage under uppsigt af en dragoman, d. v. s. vägvisare och tolk, till mitt förfogande, hvarpå jag åkte upp till amerikanska konsulatet, där det likaledes flaggades å half stång. Den sorgliga anledningen därtill kom snart till min kännedom. President Garfield hade aflidit under min resa öfver Medelhafvet, och hela den civiliserade världen betygade sin sorg däröfver.

Fjortonde kapitlet.

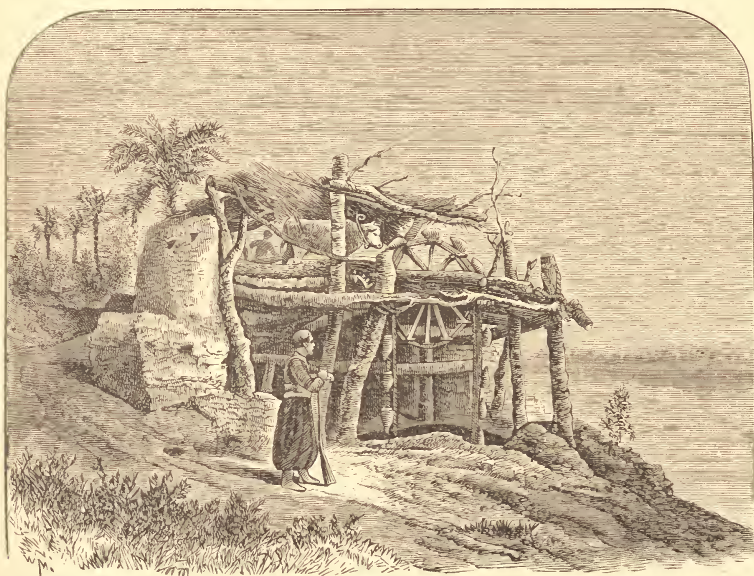
Innehåll: Alexandria och dess minnen. — Besök hos de egyptiske "fellahs". — Muhammedanerna och deras religion. — Resan genom Suezkanalen. — Röda Hafvet. — Indiska Oceanen. — Ankomsten till Kalkutta.

Jag var nu i Afrika och Egypten bland lemningarne af den forntida prakt, hvarom jag hade läst så mycket och som jag så ofta längtat att få se, i underlandet Egypten, med hvilket hvarje kristet barn får göra bekantskap redan genom sina första lektioner i biblisk historia, det land till hvilket Josef blef förd som slaf och hvars verklige herrskare han slutligen blef genom sin visdom och sin dygd. Jag befann mig i Nildalen, hvarest Farao byggde sina sädesmagasin för att tillintetgöra verkningarne af de väntade sju hungersnödsåren och hvarifrån Moses förde Israels barn under ledning af "en eldstod och ett moln". I Pyramidernas land föreföll mig allt främmande och underbart samt fullkomligt olikt hvad jag sett förut. De af folk fullpackade gatorna, bazarerna, de österländska drägterna, den babyloniska förbistringen af alla jordens språk, allt i förening gjorde på öga och öra ett öfverväldigande och bedöfvande intryck. Cleopatras nål, Pompeji pelare, karava-

nerna af kameler, som begåfvo sig ut på ökenresan, de gamla grafvarne och katakomberna, palmlundarne, oxarne som drogo de gammalmodiga vattenkvarnarne för att från Nilfloden bevattna det kringliggande landet alldeles såsom i Moses dagar, allt framstod i verkliga lefvande bilder för mina undrande ögon.

Sida vid sida med dessa lemningar från forntiden framträdde de i våra dagar införda moderna europeiska för-

Oxqvarn för bevattning.

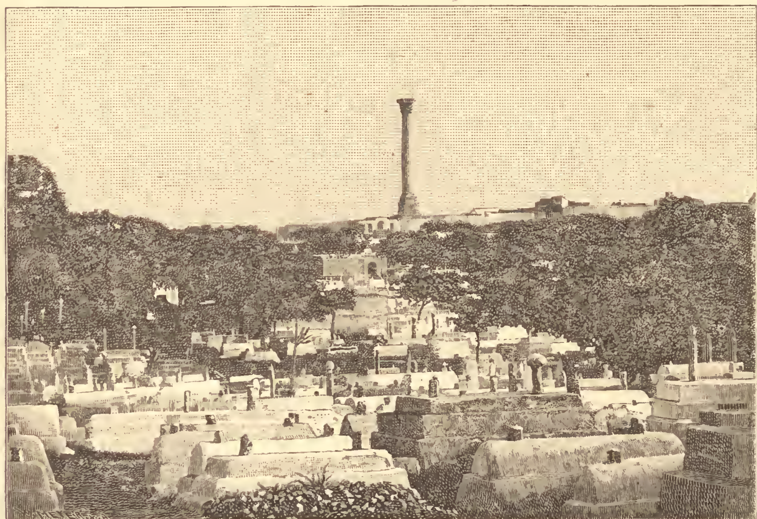
bättringarne, de stora skeppen i hamnen, kyrkorna, skolorna och universiteten, de moderna marknadsplatserna för handel och trafik, de präktiga hotellen och handelsbörsen.

Jag stannade tvänne dagar i Alexandria. Andra dagen af min vistelse därstädes besökte jag khedivens eller vicekonungens sommarpalats, hvarvid en ganska lustig episod

tilldrog sig. Liksom hvarje utlänning, som kommer till Egypten, hade jag köpt mig en hufvudbonad af det slag som vanligen begagnas där i landet, bestående af en röd mössa, kallad "fez" och tillverkad af mycket tjock, mjuk filt samt tätt åtsittande. Med denna mössa på hufvudet och klädd i en tätt hopknäppt svart rock åkte jag i det förut nämnda ekipaget till palatset. Khediven Ismaël pascha, som nyligen nedlagt regeringen och lemnat landet, hade varit i hög grad omtyckt af sina tjänare och anhängare. Jag var af samma storlek och växt som han, mitt skägg var af samma snitt som hans, och i min röda "fez" liknade jag honom så mycket, att då vagnen passerade genom palatsets inkörsport, några af tjänarne hviskade att khediven Ismaël hade återkommit; och då kusken höll vid ingången, blef jag omgifven af en hop tjänare, som helsade mig under betygande af den största glädje. De stackars varelserna upptäckte snart sitt misstag; deras gode vän khediven skall aldrig mera återvända till Egypten, ty Frankrike och England skola icke tillåta det. Han var en allt för uppriktig vän af sitt eget folk och allt för självständig gentemot de utländske aktieegarne i Suezkanalen, som byggdes under hans regering.

Alexandria är en stad med 250,000 invånare. Den grundlades af Alexander den store 300 år f. Kr. på grund af platsens stora naturliga fördelar såsom hamn. Omkring tiden för Kristi födelse hade den en befolkning af en half million. Den förhärjades flere gånger af ödeläggande krig och utplundrades slutligen fullständigt af kalifen Omar, som äfven lär hafva låtit uppbränna forntidens där belägna största och värdefullaste bibliotek, hvarvid civilisationen tillfogades en oersättlig förlust, i det flera af den antika literaturens mästerverk då blefvo lågornas rof. Betecknande för

den tidens seder är det bekanta svar Omar skall hafva gifvit sina fältherrar, då de efter stadens eröfring frågade honom hvad de skulle göra med biblioteket. "Antingen", sade kalifen, "innehåller det saker, som strida mot Koran, och då är det gudlöst, eller ock öfverensstämma dess böcker med Koran, och då är det öfverflödigt; och i båda fallen skall det brännas".

Pompeji pelare och modern begrafningsplats.

Bland de märkligaste minnesmärken från gamla tider, som ännu finnas qvar i Alexandria, är Pompeji pelare, hvars skaft består af ett enda stycke polerad röd granit af 73 fots höjd och 29 fots och 8 tums omkrets.

Bland den moderna tidens sevärdheter tyckte jag mest om kafé El Paradiso. Det utgöres af en ofantligt stor restaurant och konsertsalong eller rättare salonger, ty de äro många. En af dem sträcker sig ut öfver vattnet, så

att man, sittande där, drickande sitt äkta mockakaffe och rökande sin turkiska nargileh kan höra vågornas sqvalp och känna rörelsen af det blå Medelhafvet, som häfver sig under ens fötter.

Jag åkte ut några mil på landet för att besöka de egyptiske "fellahs" eller bönderna. Men nej; jag vill icke vanhedra namnet "bonde" genom att använda det här, ty den egyptiske "fellah" är en okunnig, vidskeplig, utfattig

Fellah-hyddor.

och i hvarje hänseende eländig stackare, värre däran än en slaf. Fyra sten- eller jordväggar bilda ett enda eller vanligtvis tvänne rum med lergolf och torf- eller halmtak. En trälår, ett par kokkärl, några gräs- eller palmbladsmattor utgöra hela deras möblemang. En eller två getter, en åsna och i bästa fall ett par oxar äro all deras världsliga egendom. De arbeta hårdt och lefva ytterst torftigt, de äro

utan hopp och utan längtan efter något bättre, de hafva intet som eggar dem att förvärfva egendom, ty denna skulle endast blifva en ytterligare frestelse för skatteindrifvaren. Olyckliga Egypten! Jag har sett mycken fattigdom och mycket elände bland människor, men af allt jag sett i den vägen kan intet jämföras med den egyptiske fellahns usla tillstånd.

Fellahqvinna.

Dessa stackars människor syntes dock under allt detta djupa elände finna en lycka i sin religion. Men detta är en usel lycka, kunde någon invända, emedan deras religion är den muhammedanska eller El-Islams tro Människan förnimmer en dragning till en högre makt; vare sig hennes ståndpunkt är hög eller låg, så hyser hon intresse för ett lif efter detta och söker ett föremål för sin dyrkan, och när hon funnit det, vill hon hellre offra sitt lif än sin tro. Och dock blir det, för hvilket en människa eller en nation är redo att offra till och med sitt lif, förlöjligadt och ringaktadt af en annan människa och en annan nation. Vore det endast de *okunniga*, som hyste olika meningar i trossaker, så kunde förhållandet lätt förklaras, men nu har äfven den högsta civilisation misslyckats i försöket att bringa de olika religionerna i öfver-

ensstämmelse med hvarandra, och denna omständighet borde enligt min uppfattning leda tänkande män till fördragsamhet och frisinthet gent emot religionsformer, som afvika från deras egen. Den muhammedanska tron har åstadkommit ett djupt och varaktigt intryck på en talrik befolkning utbredd öfver en mycket vidsträckt yta af vår jord, och ingen vågar förneka att dess anhängare äro mycket mera hängifna sin religion och mycket samvetsgrannare iakttagare af dess föreskrifter än vi som ett kristet folk gent emot vår religion.

Muhammeds anhängare uppgå nu till etthundra trettio millioner, och deras antal är stadt i ständig och snabb tillväxt. Många tro orsaken till att denna religion vinner så många anhängare ligga däri, att den är en sinnlighetens religion och tillåter alla slags sinnliga utsväfningar. Men detta påstående innebär raka motsatsen af verkliga förhållandet. Visserligen är det sannt, att Muhammed till exempel tillåter en man att hafva fyra hustrur, men man måste komma ihåg, att han *inskränkte* antalet till fyra och att, innan han gjorde detta, ingen gräns för antalet af hustrur var fastställd bland det folk, för hvilket han skref och predikade.

En rättrogen musulmans lif är en kedja af ständig själfförsakelse och själfuppoffring, och i detta hänseende har han rättmätiga anspråk på företräde framför oss kristne. Grundprincipen i deras tro är uttryckt i denna dogm: ”Det finnes ingen Gud utom Gud, och Muhammed är Guds profet”. De förnämsta buden med hänsyn till den praktiska utöfningen af deras religion ålägga dem bön och tvagning, allmosegifvande, fasta och en pilgrimsfärd till Mekka. Berusande drycker äro strängt förbjudna, gästvänskap är anbefalld, spel och ocker äro icke tillåtna. Fredagen är muhammedanernas hvilodag. Sedan mitt första besök i Egypten

har jag kommit i mycket nära beröring med många muhammedaner, af hvilka flera varit medlemmar af mitt eget hushåll, och det är mig ett nöje att här intyga att de, så långt mina iakttagelser sträcka sig, pligttroget lefvat i enlighet med sin religions föreskrifter. Ja, jag är öfvertygad att de i de allra fleste fall skulle försaka egodelar, frihet och själfva lifvet hellre än att kränka någon af de väsentligaste föreskrifterna i Koran, såsom deras bibel kallas.

Men hvad den egyptiske "fellahn" beträffar, så har han inga beqvämligheter att försaka, i det hela hans lif utgöres af en ständig fasta och återhållsamhet och detta af ren nödvändighet, så att det faller sig lätt nog för honom att i detta afseende vara en god muhammedan.

Som jag hade beställt plats för resan till Indien på ångaren "City of Canterbury" från London, hvilken jag måste möta vid Suezkanalens vestra mynning ungefär vid denna tid, kunde jag nu icke uppehålla mig med att resa längre in i landet utan begaf mig med österrikiska ångaren "Apollo" till Port Saïd vid Suezkanalens inlopp, hvarest jag steg ombord på förenämnde präktige ångare aftonen den 25 september samt beqvämligen inlogerade mig i ett stort praktrum, som var afsedt för min räkning. Det åtgick två dagar att genomfara Suezkanalen, den nya tidens största verk i sitt slag. Den gick genom en stor sandslätt, som i forna dagar varit betäckt af Röda Hafvets vatten. Bland de många minnesvärda ställen, som utpekades för oss under denna färd, var äfven den plats, hvarest Moses berättas hafva fört israeliterna öfver Röda Hafvet.

Arbetet med Suezkanalen påbörjades 1859 och fullbordades 1869. Hela kostnaden för den samma belöpte sig till omkring 350 millioner kronor. Kanalens längd är etthundra mil, dess bredd vid vattenytan 328 fot och vid

bottnen 72 fot, djupet är 26 fot. För ett fartyg, som från England eller Sverige går till Bombay i Indien, är vägen genom Suezkanalen nära 5,000 mil kortare än den gamla segelleden kring Goda Hoppsudden.

Jag erinrar mig en anekdot, som berättades från kanalens öppnande. En vanvördig talare skall därvid ha yttrat vid utbringandet af en skål för M. de Lesseps, den franske ingeniör som planlade och utförde arbetet, att denne vore den ende människa som förbättrat skaparens verk, i det han hade förenat Röda Hafvets vatten med Medelhafvets. Så kan ett stort verks betydelse finna uttryck äfven i det djärfva skämtets form.

Efter ett kort uppehåll i Suez gled ångaren ut på Röda Hafvet, hållande sig tätt intill Afrikas öde kuster. Under andra dagen af vår färd på Röda Hafvet sågo vi berget Sinai, som höjer sig på något afstånd från asiatiska kusten. September månad är den hetaste årstiden i detta land, och då vi hade medvind, så att verkningarne af det af ångaren under dess gång åstadkomna svalkande luftdraget tillintetgjordes, var hettan förfärlig. Vi måste om nätterna sofva på däcket. Den tidiga morgonstunden helsades alltid välkommen med förtjusning i anledning af det tillfälle till duschbad, som då erbjöd sig, när sjömännen skurade däcket. Det är en olöst gåta hvarför detta vatten kallas Röda Hafvet, ty där finnes ingenting som i ringaste mån påminner om denna färg.

En dag fingo vi en liten erfarenhet af hvad en sandstorm vill säga, i det den heta flygsanden blåste från kusten af Afrika flere mil ut i hafvet och betäckte ångaren med ett lager af fin hvit sand, liknande nyfallen snö. Vi sågo äfven flygfiskar, som ofta svingade sig öfver fartyget och stundom föllo ned på däcket. Dessa fiskar äro små och

silfverfärgade. De hafva fenor som rätt mycket likna läderlappens flygredskap. De kunna icke vända i flygten, ej heller flyga uppåt eller nedåt efter behag utan endast rätt fram och på samma gång i höjden, och om de falla ned på skeppsdäcket, äro de lika oförmögna att fortskaffa sig som alla andra fiskar, då de komma upp ur vattnet.

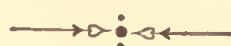
Så snart vi uppnådde Indiska Oceanen, blef klimatet mera behagligt, så att vi icke längre plågades så mycket af hettan.

Ändtligen pustade och ångade sig vårt präktiga skepp uppför den väldiga, långsamt framflytande Ganges, den heliga floden med sina hundrade mynningar, öfver hvars lugna böljor millioner sinom millioner människokroppar ha flutit ned till hafvet. Utefter en sträcka af 80 mil färdades vi sålunda uppför den underbara strömmen och kunde därvid se byarne, templen, palmlundarne och stora hopar af människor på stränderna å båda sidor om oss. Den 15 oktober anlände vi slutligen till Kalkutta, hvarest jag mottogs af amerikanske vicekonsuln och beqvämligen inlogerades i hotellet "Great Eastern".

Femtonde kapitlet.

Innehåll: Indien, dess befolkning, religioner m. m. — Landets fruktbarhet. — Klimatet. — Boningshusen. — Punkah. — Klädedrägt. — Kalkutta. — Dalhousie Square. — Folklifvet på gatorna.

Ändtligen befann jag mig i Indien, hinduernas underbara land.

Hade Afrika förekommit mig främmande och egendomligt i jämförelse med Europa och Amerika, så gjorde Asien det i än högre grad.

Hinduerna hafva en hög och mycket gammal civilisation, ehuru den är af ett helt annat slag än Europas och Amerikas. Landets namn är taget från floden Indus; till ytinnehållet är det knappt så stort som halfva Förenta Staterna, men det eger dock en befolkning af mer än tvåhundra sextionio millioner, af hvilka åttioen millioner äro muhammedaner, etthundra nittio millioner brahmaner, två millioner kristna, tre och en half millioner buddhister, parser eller eldsdyrkare, två millioner sikher och återstoden judar eller anhängare af okända religioner.

Englands drottning Victoria är kejsarinna öfver Indien och landet styres i hennes namn af en vicekonung. Det

är deladt i tre stora presidentskap, nämligen Bengalen, Madras och Bombay, hvilka åter äro delade i en mängd distrikt och indiska konungariken. För att upprätthålla Englands makt i Indien fordras en armé af ett par hundra tusen reguliära trupper, hvaraf något mer än en tredjedel äro engelska och de öfrige infödda, samt dessutom en stor milis- och polisstyrka.

De infödde soldaterna äro nästan alla från bergstrakterna. De förnämste infödde soldaterna bestå af sikher

Sikhryttare.

och gurkas, tvänne indiska nationer. Sikherna äro stora, ståtliga karlar och utgöra enligt min tanke idealet för manskap i en stående armé. Gurkas äro småväxta, men mycket energiska och härdiga. Båda äro utmärkta för stort mod och uthållighet. Man säger att en gurkassoldat hellre vill slåss än äta, hvaremot en sihk tager saken mer filosofiskt och äter först och slåss sedan. Alla de in-

Folktyper ur lägsta kasten.

hemska regementena hafva brittiska regementsofficerare och kompanichefer, och det är högst sällan en infödd uppnår majors rang, detta icke på grund af bristande duglighet utan snarare af brist på förtroende.

Folket är till stor del af den ariska rasen liksom vi, de äro af en något mörkare hudfärg men hafva för öfrigt

alldeles samma ansigtsdrag som vi. Man kan stundom få se en hindu med rödt hår men aldrig med blondt ej heller med blåa ögon. De högre klasserna äro ljusare, väl växta och ståtliga, de lägre eller arbetsklassen äro mörka och af vek kroppsbyggnad. Engelska språket begagnas vid hofvet och i alla officiella kretsar, männen af de högre klasserna bland de infödde läsa och tala engelska, dock alltid med en liten brytning.

Snickare.

Bengaliska slätten, på hvilken Kalkutta är beläget, är triangelformig och dess sidor mäta hvardera omkring ett tusen mil i längd. Den begränsas af Bengaliska viken, Indiska oceanen, Persiska viken och Himalayabergen. Jordmånen är mycket bördig, och ehuru slätten varit odlad i några tusen år, bär den ännu två à tre vackra skördar om året utan någon gödning eller särskild brukning. Såsom

Nilfloden i Egypten gör sin dal fruktbar genom att där afsätta ett rikt lager af matjord, så medför floden Ganges under sina årliga öfversvämningar från bergen en hvitaktig slemmig massa (silt), som den qvarlemnar på lågländerna i Bengalen. Denna "silt" är ett kraftigt gödningsämne, och alltså åtager sig naturen här att uträtta hvad en dålig skötsel icke mäktar åstadkomma.

Det är icke min afsigt att lämna beskrifning öfver Indien och dess märkvärdiga befolkning utan endast att framställa några skizzartade teckningar af scener och tilldragelser, som föllo inom min personliga iakttagelse och erfarenhet under den tid af ett och ett halft år, som jag vistades därstädes. Jag vill därför bedja läsaren följa mig icke allenast under mina hvardagliga sysselsättningar utan äfven till några af de fester och tillställningar jag som gäst bevistade samt äfven på mina resor genom det underbara landet. Jag hade därunder tillfälle att komma i beröring med folk af alla klasser, alldenstund den rang jag till följd af min officiella ställning innehade icke allenast öppnade för mig palatsens och templens portar utan äfven beredde mig tillträde till de enklaste hem.

Indien har öfver femhundra städer, af hvilka Kalkutta, som är den största, har en befolkning af omkring åttahundratusen människor. Det kallas "Palatsstaden", men endast vissa delar däraf göra skäl för detta namn. Till följd af det heta klimatet äro husen i Indien liksom i alla andra tropiska länder låga, sällan mer än två våningar höga; väggarne och taken äro mycket tjocka. Byggnadsmaterialet utgöres för det mesta af tegel och cement och taken äro vanligen af det senare ämnet. På husens utsidor äro rymliga verandor och dessa liksom fönstren skyddas af tjocka venetianska persienner. Om qvällarne öppnas fönster

och dörrar för att släppa in den svala nattluften, om morgnarne däremot tillstängas de omsorgsfullt för att qvarhålla så mycket som möjligt däraf. Inomhus äro många andra anordningar vidtagna för att skydda en mot den öfverdrifna hettan. Den förnämsta af dessa är "punkahn", som består af en med tjock segelduk öfverspänd träram af omkring två och en half fots bredd och från tio till tjugo fots längd allt efter rummets storlek. Den är upphängd i taket och räcker nära intill ens hufvud, då man befinner sig i sittande ställning. Denna "punkah" hålles medelst block i en fram och tillbaka gående rörelse af tjänare, som befinna sig i bakre delen af huset eller på verandan, och åstadkommer ett så angenämt luftdrag, att det låter en helt och hållet glömma bort hettan. Hvarje rum och kontor i europeiska och amerikanska hus är försedt med sin punkah, och äfven kyrkorna hafva ett stort antal sådana under den heta årstiden. Från mars till oktober hållas punkahs i rörelse hela natten öfver deras sängar, som hafva råd att bestå sig med fyra "punkah walla" *). Det fordras nämligen alltid två arbetare för hvarje punkah under dagen och ytterligare två andra under natten för att aflösa hvarandra hvar eller hvarannan timme. Tjänarnes löner äro mycket låga i Indien och som "punkah walla" räknas till den lägsta klassen af tjänare, utgöres hans lön endast af fem rupier eller två dollars i månaden, hvarjämte han liksom alla tjänare måste hålla sig med kost själf.

Den klädedrägt människorna begagna bidrager också i hög grad till deras beqvämlighet. "Kulin" eller den allmänne grofarbetaren och jordbruksarbetarne begagna endast ett långt tygstycke, som är veckladt kring deras midja och

---

*) Så kallas de som hålla punkahn i gång.

uppsatt så att det liknar ett par korta kalsonger, samt en hufvudbonad något liknande en turban; bröstet, ryggen och de öfre extremiteterna däremot äro helt och hållet obetäckta. Både män och qvinnor af den bättre klassen bland infödingarne begagna löst åtsittande drägter af jutetyg, siden eller bomull.

Europeerna äro vanligen klädda i hvita bomullsbyxor och tröjor, och det är endast mot aftonen, då de taga en promenad i vagn ned till de offentliga parkerna, eller då de på qvällarne bevista bjudningar eller större sällskap, som etiketten nödgar dem att bära den svarta frackkostymen.

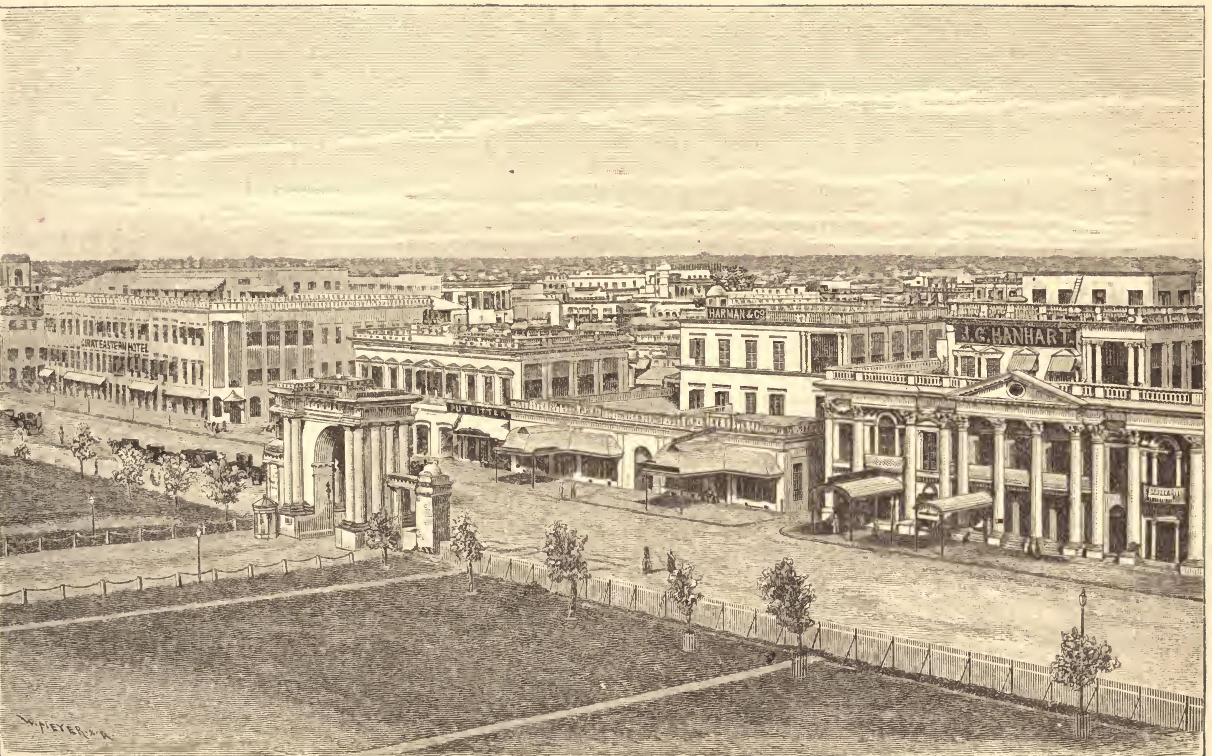
Hvad som mest väcker uppmärksamhet hos en nykomling vid hans första ankomst till Indien är måhända det stora antal människor han möter och ser. Städerna äro verkliga bikupor af rörliga folkhopar, och bazarerna, bodarne och boningshusen likna vaxkakan, som med sina många underafdelningar gifver hvarje individ eller grupp af individer det minsta möjliga utrymme.

När jag nu sitter här i min beqväma länstol med ögonen slutna, tänkande på det förflutna, tycker jag mig se en plats i Kalkutta, kallad ”Dalhousie Square”, hvarest jag tyckte om att promenera, då aftonskuggorna med sin svalka bredde sig däröfver. Jag önskade att jag vore artist och kunde framställa för läsarens ögon en bild på duk af denna vackra park, men som jag icke är det, vill jag försöka beskrifva den med pennan. ”Dalhousie Square” är omkring två gånger så stor som ett vanligt qvarter i våra städer; den är indelad i gångar, blomsterrabatter och gräsplaner samt planterad med blommor, buskar och träd af nästan hvarje tänkbart slag, den är en fullkomlig liten perla till park. Den är omgifven af ett högt järnstaket, som i alla fyra hörnen har portar, hvilka hållas öppna under dagen.

På ena sidan om parken äro regeringens nya offentliga byggnader och embetsverk belägna, under det de öfriga sidorna äro omgifna af vanliga affärslokaler och handelsbodar, skilda från parken genom breda gator. Den förnämsta af dessa gator går från vicekonungens palats upp till den del af staden, hvarest de infödde bo, samt är mycket trafikerad af eleganta vagnar, droskor, palankinbärare, ryttare och tusentals fotgängare.

Vid ett af hörnen är en åkarestation med droskor alldeles lika våra egna, men i stället för den amerikanske droskkusken finna vi där den infödde indiske "Jehu" eller kusken, som medan han väntar på sina kunder sitter hopkrupen med fötterna på kuskbocken, hvilande på hälarne och ifrigt arbetande med nål och tråd för att sy en drägt åt sig själf eller måhända åt sin hustru eller ock sysselsatt med något broderiarbete eller fin virkning.

Framför den vackra statsbyggnaden sitter en "durwan" eller dörrvaktare, som är brahmin eller tillhör prestkasten. Han sitter vid den där dörren eller porten hela dagen igenom och sofver framför den samma om nätterna på sin lilla bädd, som liknar en fältsäng. Tidigt på morgonen tager han upp sin bädd och bär den till bakre delen af huset, hvarest står ett litet kök, i hvilket han tillreder sin föda för dagen bestående hufvudsakligen af kokt ris och grönsaker. Just nu är han i färd med att högljuddt och med sjungande röst läsa ur "Shastras", hinduernas bibel, för en hop lyssnande åhörare, som begärligt och vördnadsfullt sluka hvarje ord från de heliga skrifterna. Alldeles bakom mig på en grön gräsmatta i parken ligger ett dussin eller flere muhammedaner framstupa, med sina pannor berörande marken, under det de upprepa sina böner, och om det råkar vara vid solnedgången, ses hundratals människor på gatorna,

Den förnämsta gatan i Kalkutta.

i bodarne, hotellkorridorerna eller hvarhelst de för tillfället befinna sig vända ansigtena mot deras heliga stad Mekka, vördnadsfullt knäböja och framsäga sina aftonböner.

Här på trottoaren tätt invid mig sitter en penningmånglare eller vexlare; han har en låda fylld med mynt af nästan hvarje slag och prägel, han köper och säljer andra länders guld- och silfvermynt, som icke äro gångbara i Kalkutta, utlånar penningar på juvelerararbeten och andra värdesaker samt drifver en vanlig bankrörelse, ehuru i mycket liten skala. Där kommer en vandrande handelsman, där komma flere, snart kunna de räknas i hundratal; de sälja käppar, parasoller, broderier, ur, juvelerararbeten och småsaker af alla slag; de förfölja fotgängare eller springa vid sidan af i full fart gående vagnar, sticka in sina varor genom vagnsfönstren och bedja den åkande att köpa.

Gående öfver till den mera lugna och ostörda sidan af parken finner jag en professionel brefskrifvare sittande nedhukad på trottoaren, han är försedd med en bundt torra palmblad, och en kund ur de lägsta klasserna af hinduer står framför honom och uppger hvilka helsningar han önskar sända till hustru och slägtingar på landet. Med ett hvasst instrument af stål inristar yrkesbrefskrifvaren några besynnerliga bengaliska bokstäfver på palmbladet och vecklar ihop det till ett litet paket, hvarpå det skickas med någon resande granne eller må hända med någon snabb budbärare till den älskade i den enkla hyddan, som står någonstädes ute på slätten bland risfälten.

Ett stycke längre bort sitter en infödd barberare likaledes på trottoaren *). I stället för barberarstol har han en

---

*) Hinduerna sitta aldrig som vi utan sitta på huk d. v. s. på främre delen af foten, stödjande sig på hälarne.

tegelsten af vanlig storlek och mannen, som skall rakas, hukar sig ned midt emot honom. Om kunden är längre än barberaren, så lägger denne tegelstenen under sina egna fötter, men om kunden är kortare, så lägger barberaren stenen under dennes fötter, på det de må komma i fullkomlig jämnhöjd med hvarandra, hvarpå operationen börjar. En hinduisk barberare icke allenast rakar och klipper hår, utan rengör äfven öron och naglar samt förrättar andra små till toaletten hörande bestyr.

Barberare.

Där borta ser jag två ståtlige män gå arm i arm, de hafva fint tecknade, mycket regelbundna anletsdrag samt vackert svart hår och skägg; deras lediga hållning och intelligenta utseende tilldrager dem uppmärksamhet, de hafva lackerade skor, snöhvita byxor och långa rockar af hvitt linne, tätt hopknäppta ända upp till hakan, samt bära höga

svarta hattar utan brätten. De äro parser, afkomlingar af de gamle perserne, och eldsdyrkare, sannolikt äro de köpmän och i goda förmögenhetsvilkor. Och där åter ser jag en grupp asiatiska judar i kalotter och långa klädningar, skarpsinnige, tänkande och intelligente män med alldeles samma utseende, klädedrägt och vanor som deras förfäder för 1800 år sedan.

Midt i folkträngseln på gatan hör jag plötsligt ett rop och ser två män springande med prestafver i sina händer skrikande med full hals: "Undan, ur vägen folk, fursten af Travancore kommer, öppna väg, ur vägen". Tätt i hälarne på löparne följer en präktig vagn dragen af fyra arabiska fullblodshästar, bredvid kusken sitter en trumpetare, som då och då blåser i ett långt horn för att kungöra att den höge personen kommer. Inuti vagnen sitter fursten och bakom densamma följa fyra beridna soldater, hans lifgarde.

Oxkärra lastad med indigo.

Just nu framkommer vid ett gathörn en lång rad af kärror dragna af oxar, som taga vägen utefter en af gatorna i de inföddes stadsdel. De där kärrorna äro lastade med jutetyg, bomull, hudar, indigo eller andra inhemska produkter, de äro mycket lätta och dragas af ett par hinduiska oxar icke större än en två års qviga af vår boskapsras, men med fina vackra lemmar och en hög puckel öfver bogen. De äro spända ett godt stycke från hvarandra ungefär som i Sverige, kulikusken sitter tätt bakom dem och styr dem genom ett ryck i svansen med sin hand. Många palankinbärare gå genom parken. Palankinen är en lång betäckt lår, den hvilar på en lång staf samt bäres af fyra män, två vid hvardera ändan, hvilka hålla stafven på sina skuldror. Inuti palankinen sitter måhända en hinduisk köp-

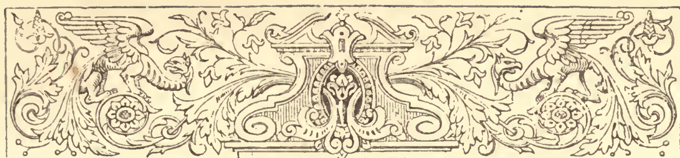

Indiska köpmän.

man, som begifver sig till bazaren, eller ett par studenter på väg till universitetet eller tilläfventyrs någon välmående infödings hustru, som är ute för att besöka sitt fäderneхem.

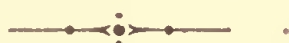
Träden i parken äro nästan allesamman betäckta af blommor liksom tulpanträdet eller kastanjeträdet i blom. Ett oräkneligt antal fåglar med vackra färger fladdra i trädkronorna, och på taken till några af de högsta husen kan man se ett par så kallade adjutantfåglar, ett slags storkar, som stå liksom skyldtvakter för att bortjaga de tusentals korpar, hvilka sväfva öfver staden redo att skjuta ned efter det första afskräde, som utkastas på någon gata eller gränd. Dessa fåglar voro fordom de enda gatsoparne i de indiska städerna. Ett dussin kulier ses springa nästan nakna bland vagnarne stänkande ut vatten öfver gatorna från ett stort getskinn för att hålla dammet nere.

Där kommer en familjeprocession ur de lägre folkklasserna med en korg bananer och blomsterkransar gående rakt ned till Ganges för att bringa offer och njuta ett aftonbad i den öppna floden. Tidigt hvarje morgon kan man se tusen sinom tusen stadda i liknande ärenden. Män från Kaschmir, Afganistan, Kina, Arabien, Tibet ses i trängseln iklädda sina nationaldrägter. Det är en egendomlig och vacker tafla. Jag har endast beskrifvit en liten del däraf af fruktan att trötta läsaren.

Sextonde kapitlet.

Innehåll: Den fina verldens promenader. — Maidan och lifvet därstädes. — Vice konungen. — Brittiska väldet i Indien.

Inga europeer eller amerikaner gå till fots i Indien, undantagande en promenad tidigt på morgonen eller sent på qvällen. De antingen låta bära sig i palankiner eller hålla hästar och åkdon, hvilket senare är det vanliga, och som det är en gammal god regel att taga seden dit man kommer, så har äfven jag min "phaeton" och grå arab, med därtill hörande hinduisk kusk och löpare, samt inbjuder läsaren att göra mig sällskap på en utfärd vid den sedvanliga promenadtiden, då hundratals åkande fylla de fashionabla platserna.

Klockan är 5 på e. m. och den nedgående solens matta strålar tillåta att vagnskuren nedslås, så att man kan riktigt se sig omkring. Men vi måste först aflägga de hvita affärskläderna och den bredskyggiga indiska hatten (som är gjord af den lätta märgen af en indisk växt liknande vår fläder samt försedd med hvitt bomullsöfverdrag) och kläda oss i svart hatt och bonjour, ty folket här är rysligt

ceremoniöst. "Chandra" tar sin plats på kuskbocken och "badon" på fotsteget bakpå vagnen. Båda äro klädda i ett snöhvitt öfverplagg, som liknar en vanlig nattskjorta, samt en hufvudbonad, som består af femton alnar hvitt musslin, lindadt om hufvudet i många hvarf och fasoner i form af en rund turban. Vanligtvis bära ock de muhammedanske kuskarne och löparne sina herrars färger i likhet med hvad andre infödda tjänare göra. Mina använde naturligtvis röda, hvita och blå gördlar, bälten och turbaner. Löparen har sin plats å ett fotställ bakpå vagnen och hans uppgift är att i folkträngsel och vid svängningar förbi gathörn springa förut och tillse att vägen är klar.

Vi begifva oss ut från hotell Great Eastern, hvarest jag först bodde, och taga vägen utefter en två mil lång, mycket bred gata, kallad Chowringhee Road, som på östra sidan omgifves af stenhus bebodda af engelsmän. Hvarje hus står i en stor trädgård full af tropiska träd och växter samt är omgifvet af en fem fot hög stenmur. De äro försedda med breda dubbelportar för vagnarne, och vid dessa portar sitter alltid under dagen den redan omtalade "durwan" eller portvakten. Längs vestra sidan af denna gata löper en dubbelspårig spårväg, bortom hvilken utbreder sig en ofantlig slätt, som sträcker sig ända hän till Ganges eller Hoogley, såsom denna gren af floden kallas, och är beväxt med kort, tätt gräs, mjukt som en sammetsmatta. Vid floden på slättens vestra sida omgifves den af Strandvägen och på alla de öfriga sidorna af en 150 fot bred makadamiserad väg planterad med lummiga träd på båda sidor.

Den östra sidan af denna väg är redan beskrifven. På norra sidan från floden till Chowringhee Road, emellan Eden Garden och palatset, kallas den Esplanaden. En

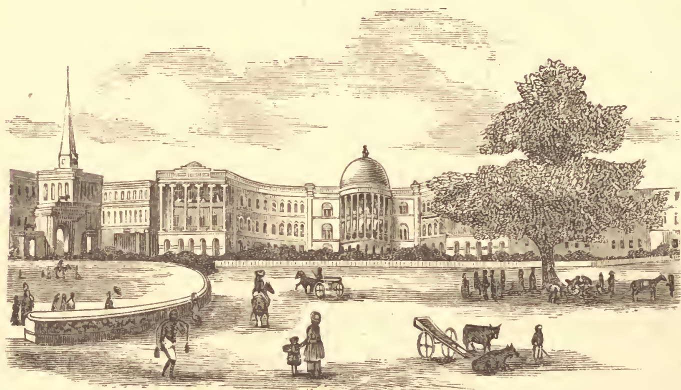
annan 100 fot bred väg går från palatset åt söder och delar fältet i två lika stora delar. Denna kallas Röda vägen, emedan den är makadamiserad med krossad, röd tegelsten. Från Röda vägen midt emot Fort William löper en annan stor väg till Chowringhee Road. Kors och tvärs i alla riktningar äro dessutom utlagda breda gångstigar för gående, som om qvällarne ses i stort antal på väg till sina hem i förstäderna iklädda sina orientaliska drägter.

Här och där på fältet äro uppresta statyer till häst och till fots af utmärkta engelske generaler och statsmän. Äfven är slätten här och där beväxt med små grupper af palmer och andra tropiska träd. Alla dessa träd och växter äro olika dem som finnas i Norden. De flesta hafva mycket breda och tjocka blad, och nästan alla bära vackra blommor och många af dem frukter. De stå gröna hela året igenom. I nordöstra hörnet af fältet är en trädgård om cirka 40 acres, som kallas Eden. Den är utmärkt vacker, innehåller en stor samling träd och blommor, en indisk pagod, små sjöar och kanaler med vackra broar och gångar samt tusentals fåglar, som ostörda och nästan tama njuta sitt sorgfria lif under sång och qvitter bland träd och blommor. Eden är omgifven af en tegelmur fyra fot hög med flera portar, af hvilka den största är vid stranden. Innanför denna port är ett högt orkesterstånd och nedanför en fyrkantig promenad på den fina gräsmattan. Från kl. 6 till 7 på qvällen spelar en regementsmusikkår för den finfina världen, som då samlas här för sin aftonpromenad till fots efter att först hafva gjort en dylik i vagn eller till häst utefter någon af Maidans vackra körvägar.

En qvarts mil nedanför Eden ligger en stor fästning, Fort William, med en garnison af engelska och indiska trupper. Det var kring denna plats som lord Clive och

andre hjältar kämpade för att grundlägga brittiska väldet i Indien. Nedanför fästningen och närmast stranden är exercisfältet och nedanför detta ett stort kappridningsfält. Söder om Maidan ligga flere förstäder och bortom dessa en zoologisk trädgård.

Fortsättande vår färd förbi vice konungens storartade, orangefärgade palats, det så kallade "Regeringshuset", som ganska mycket liknar kapitolium i Washington, ehuru det icke är på långt när så stort ej heller så vackert, komma

Regeringsbyggnaden i Kalkutta.

vi slutligen till Esplanaden, hvarest Chowringhee Road sammanstöter med Röda vägen. Vi stanna några minuter vid Esplanaden och kasta en blick öfver det brokiga fältet. Esplanaden är till trängsel full af en vimlande folkmassa, alla gående från flodstranden mot sina hem i stadens östra del. Det är nämligen den sjätte dagen af nymånen, och män, qvinnor och barn i tiotusental hafva varit nere vid floden, tvättat sig i dess vatten samt offrat blommor och frukt. Qvinnorna äro klädda antingen i hvita, röda, gula,

gröna, blå eller gredelina drägter. De minsta barnen sitta gränsle på moderns vänstra höft, männen bära stora korgar med frukt, mest bananer, på hufvudena — flodguden fick nämligen blott en liten del, resten skall uppätas hemma. Här och där bland fotgängarne är en mera försigkommen hindu, som på en oxkärra skjutsar hela familjen bestående af ett par tre hustrur och en skara barn. Musikanter och krämare räknas i hundratal bland folkskaran och allt är glädje, lif och jubel. Det bör märkas att blott det lägre folket deltager öppet i dylika ceremonier i sällskap med qvinnor och barn; de förnämas fruntimmer däremot gå aldrig längre än i trädgården omkring sina hus och visa sig icke i sällskap.

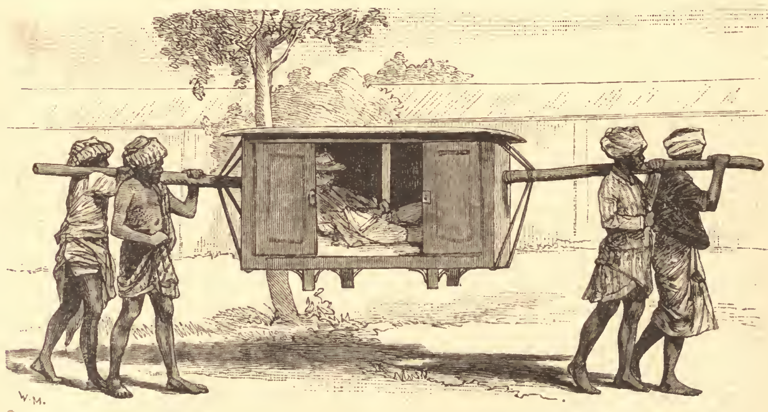
Snart börja åkdon i långa rader passera förbi oss, antingen nedåt Röda vägen eller till höger utefter Espla-

Parserfamilj.

naden mot Strandvägen. Vi följa de senare och äro snart vid flodstranden, där ännu många tusende människor syssla med sina offer eller köpslå med krämare om prydnader och sötsaker, andra lyssna till musiken från egendomligt konstruerade flöjter och trummor, hvilka söka öfverljuda hvarandra i en förfärlig disharmoni. Eleganta täckvagnar vimla om hvarandra i fyra rader upp och nedåt vägen. De fleste åkande äro engelsmän med sina damer, men ofta ser man en indisk furste eller adelsman i en rik österländsk drägt, eller en parserköpman i svart sidenrock och hög mössa.

Till höger ligga fartyg i milslånga rader, och till vänster synes en trupp indiska soldater i exercis på fältet. Vi

Palankin.

åka dit ned och samtala med de engelske officerarne samt stanna på något afstånd för att åse en "polo"-lek utspelad på hästrygg, hvarvid de infödde ryttarne täfla med sina engelska officerare, båda partierna läggande i dagen en underbar skicklighet. Allt som oftast mötas ett par engelske ungherrar eller officerare till häst, och där komma fyra

halfnakna hinduer i half språngmarsch med en börda på axlarne, som liknar en stor likkista, men det är blott en palankin och innehåller en passagerare, som i halft liggande ställning makligt röker sin cigarr och på detta sätt tar sin promenad för tio cents milen.

Se där! På ett gifvet tecken stanna hundratals män och uppställa sig ordningsfullt i långa rader med ansigtet åt vester, solen går just nu ned där bakom horizonten, och desse män, som äro muhammedaner, böja sig tre gånger ned till marken med ansigtet riktadt mot Mekka och framsäga sin aftonbön.

Vi vända nu om och stanna vid porten till Eden, där redan ett stort antal ekipager äro före oss, så att vi måste afvakta vår tur för att köra fram och stiga utaf. Trädgården är nu upplyst med tusentals gaslågor och elektriska ljus; män, qvinnor och barn promenera under lifligt samspråk i regelbunden ordning upp och ned på den mjuka gräsmattan, regementsmusiken spelar välkända melodier; kineser, parser, judar, hinduer och araber i de mest brokiga drägter blandas om hvarandra och med europeerna. Där finnes tillräckligt med sittplatser för dem som vilja hvila, men tiden är nu inne för motion till fots, och man går fram och åter i leder af tio till tolf mans bredd, tills musiken slutar för aftonen med de välkända tonerna af ”God save the queen”. Under den allmänna brådska och villervalla som nu uppstår uppsöka vi vårt åkdon, som håller på ett öfverenskommet ställe, och återvända till korsvägen, hvarifrån alla Maidans vägar så väl som gatorna i staden synas skimrande i gaslågor, så långt ögat kan nå.

Efter hemkomsten är det just lagom tid att kläda sig för middagen, som vanligtvis börjar kl. åtta och varar två eller tre timmar. I fashionabelt lif, sällskapsnöjen samt

användande af fina drägter m. m. öfverträffar Kalkutta alla andra platser i världen.

Som min fullmakt ännu icke hade anländt från London, måste vice konungen utfärda ett särskildt erkännande af mig som amerikansk konsul, hvarefter min officiella presentering omedelbart egde rum.

Markisen Ripon var vice konung under mitt vistande i Indien. Vid presentationen hade vi ett längre samtal och jag lärde från den stunden att beundra honom. Från hvad som finnes antecknadt i min dagbok för den dagen vill jag anföra följande: "Lord Ripon är en manlig, enkel man, hvars karaktär, hufvud och hjärta skulle hafva gjort honom till en stor man, äfven om han varit född i ringhet och obemärkthet, men nu är han en af de förnämste och en af de rikaste af de engelske ädlingarne. Han yttrade bland annat till mig: "Jag tycker mycket om Amerika och dess folk. Jag var där i ett uppdrag, som åsyftade att göra Amerika och England till bättre vänner, och allt sådant är väl värdt människors ansträngningar". Han syftade härvid på Alabamatraktaten, vid hvars uppgörande han såsom earl de Gray var en af de befullmäktigade.

"Med amerikanska och engelska begrepp om frihet vore det svårt att förstå huru Indien borde styras. "Jag skulle inrätta skolor för infödingarne", sade han, "äfven om jag trodde att det vore farligt för Englands makt, emedan det vore *rätt* att göra det, men jag tror icke att det är farligt. Indien har alltid haft några få mycket dugliga och väl uppfostrade män, under det millionerna hafva lefvat i okunnighet och vidskepelse, och ett sådant tillstånd är farligare för England än om alla erhållit en god uppfostran. Min och som jag tror äfven Englands enda afsigt med Indien är att gagna det. Våra skolor och järnvägar hålla på att

utrota okunnigheten och undergräfva snabbt kastväsendet. Gent emot infödingarne betraktade som fiender måste vi sätta på oss en stolt min och icke frukta någon fara, utan städse vara redo".

Jag blef sedermera förtroligt bekant med denne i ordets bästa mening ädle man och ansåg det för en ära och lycka att af honom bli räknad som en af de få vänner i Indien, hvilka stodo på hans sida, då den mäktiga anglo-indiska byråkration tog parti mot honom till följd af hans ansträngningar att höja infödingarne i socialt och politiskt hänseende. Olyckligtvis har Indien icke haft många sådana regenter som Lord Ripon, utan de fleste af dem i förening med hela embetsmannaklassen hafva styrt Indien icke i landets utan i sitt eget intresse.

Våra brittiske vänner förtjäna utan fråga erkännande för den djärfhet de ådagalade, då de med en handfull soldater eröfrade detta stora land med dess oräkneliga invånare. Men man måste därvid komma ihåg att det är en omständighet, som gjorde det möjligt för dem att utföra detta dåd, och som ännu alltjämnt gör det möjligt för dem att bibehålla väldet öfver Indien, nämligen de inre tvisterna, afundsjukan och den religiösa ofördragsamheten bland de infödde sinsemellan. Om de vore eniga, kunde de rensa landet från utlänningarne på en månad. Men hvarför skulle de göra det? Landet är nu under en bättre styrelse än någonsin förut och det gör snabba framsteg i lycka och välstånd. Men likväl gror där på djupet en dold ehuru stark känsla af ovilja mot England, och den tid måste komma, då en fruktansvärd strid skall utkämpas i Indien. Måhända vill Ryssland då hafva sin hand med i kampens afgörande. Det kommer att bli ett blodigt, vildt krig och förorsaka Storbritannien allvarsamma bekymmer. Jag sade

att Indien nu är under en bättre styrelse än förut, men detta vill icke säga mycket, ty det borde styras ännu vida bättre och mera i de infföddas intresse.

Indien har ett embetsmannasystem, som skrifver sin egen dödsdom, ty embetsmannaklassen där är mera pockande, stolt och själfständig än en bördsaristokrati. De regera landet med järnhand och betrakta det helt enkelt som ett fält för insamlande af oerhörda löneinkomster, och efter tjugofem års tjänstgöring återvända de till England med en stor indisk pension. På de lägre folkklasserna se engelsmännen ned med djupt förakt, under det de genom gunstbevisningar af alla slag söka ställa sig in hos de högre, och ingen betyder något i Indien, så vida han icke är en embetsman vare sig civil eller i armén, till följd hvaraf alla de bästa förmågorna stanna inom embetsmannaståndets trånga rutinmässiga gränser, under det intet utrymme lemnas för en industriel verksamhet, så vida det icke öfverensstämmer med regeringens politiska intressen, som vanligen inskränka sig till byggande af järnvägar och kanaler. England behöfver Indien som afsättningsort för sina varor, och därföre göres ingenting för att därstädes uppmuntra manufakturerna, utan snarare motverkas de. Oaktadt den billigaste arbetskraft och de skickligaste arbetare i världen, äro de infödda i Indien nödsakade att köpa till och med de bomullskläder de begagna från England, ehuru de själfva odla bomullen. Engelska regeringen är därföre mycket angelägen om att icke upprätta skyddstullar i Indien.

Sjuttonde kapitlet.

Innehåll: En indisk fest. — Fursten af Burdwan. — Indisk lyx. — En indisk furstes rikedomar och romantiska lefnadsöden. — Fattigdom och rikedom.

Jag vill nu inbjuda läsaren att göra mig sällskap till en stad kallad Burdwan, 70 mil norr om Kalkutta, för att bevista en indisk fest, till hvilken jag blef inbjuden kort efter ankomsten till Kalkutta.

Burdwan är namnet på ett gammalt furstendöme, hvars hufvudstad är staden Burdwan, belägen vid den stora indiska järnvägen. Furstendömet Burdwan lyder numera under engelska regeringen men har ännu sin maharajah eller furste, hvilken af den engelska regeringen tillerkännes vissa rättigheter öfver folk och egendom i sitt furstendöme. Den vid min vistelse i Indien regerande fursten var en ung man af omkring 22 års ålder med god europeisk bildning; han talade god engelska och hade till stor del antagit europeiska seder och lefnadssätt. Hans namn var Aftab Chand Muhtab Bahadur. I början af december 1881 blef han af den engelske guvernören öfver Bengalen, Sir Ashley Eden, installerad som maharajah af Burdwan och trädde med det

samma i besittning af sina ärfda rättigheter, och med anledning af denna högtidlighet firades en stor fest i palatsen i Burdwan och i staden.

Festen, som började måndagen den femte och slutade lördagen den tionde december, var anordnad efter ett väl valdt program för hvarje dag. Ungefär femtio engelska civila och militära tjänstemän med familjer voro inbjudna som gäster i palatset. Några af dem bebodde rum, andra stora tält, som voro uppsatta i militärisk ordning i palatsträdgården; dessutom voro 300 indiska gäster inlogerade i privata hus i staden. Jag var den ende utländske representanten bland gästerna och blef anvisad en nätt paviljong, till hälften byggd öfver en liten artificiel sjö i trädgården, samt andra hedersrummet vid alla ceremonierna, en ära för hvilken jag naturligtvis hade att tacka den republik jag representerade.

Palatset bestod af flera stora byggnader, två à tre våningar höga, samt några smärre paviljonger, allt i italiensk stil och beläget inom en stor park eller trädgård med en areal af circa 40 acres och omgifvet af en stenmur, tolf fot hög, med tvänne portar infattade i vackra pelarhvalf. Den största byggnaden innehöll furstens privata boningsrum, tvänne stora salonger, tvänne matsalar, balrum, biljardrum, bibliotek samt flere tafvelgallerier och ett stort vapenrum, allt inredt och möbleradt med den största lyx. Alla golf och trappor äro af italiensk marmor, väggarne i de stora salongerna prydas af ofantliga speglar, infattade i gyllene ramar med inläggningar af smaragder, rubiner och andra ädelstenar. Skulpturarbeten i marmor från Italien, i porfyr och alabaster från Egypten samt porslinsvaser från Kina och andra dyrbarheter pryda korridorer och nischer i salarne i denna hufvudbyggnad.

En annan stor byggnad bebos af qvinnorna, bland hvilka furstens moder eller rättare fostermoder är herrskarinna, men de såväl som det inre af deras palats förblefvo hela tiden dolda för gästernas blickar. Eleganta åkdon med kuskar, betjänter och förridare i rikt österländskt livré, äfvenså ridhästar med schabrak, sadlar och betsel lysande af guld- och silfvergarneringar stodo dag och natt färdiga till gästernas disposition, och hvarje gäst erhöll vid ankomsten en liten blankettbok med femtio blad, på hvilka han blott behöfde skrifva sitt namn samt den vara han åstundade till förfriskning, och hundratals tjänare i snöhvita drägter stodo färdiga att genast förskaffa honom det såväl inom palatsgården som ute vid kappridningsfälten eller vid sommarvillorna.

Festligheter och nöjen voro så arrangerade att hvarje gäst hade fullkomlig frihet och tillräcklig tid att följa sin

Högre läroverk i Indien.

egen smak. Som ett exempel kan anföras följande. Onsdagen den 7 december kl. 1/2 8 var inspektering af ett högre läroverk och utdelning af premier bland eleverna af guvernören öfver Bengalen. Kl. 10 intogs frukost i stora matsalen och kl. 12 egde installering af den unge fursten rum, kl. 2 intogs "luncheon", kl. 3 började kapplöpningarne på fälten, kl. 1/2 7 illuminering och fyrverkeri, kl. 8 stor middag, kl. 10 bal i palatset för européerna och "nautch" — dans och musik i en tältpaviljong i trädgården af indiska danserskor och sångerskor.

Indisk danserska.

Den ena dagen öppnades och invigdes en kanal, 20 mil lång och afsedd att förse många byar och åkrar med friskt och ymnigt vatten, allt den unge furstens verk. Alla gator och vägar i och omkring Burdwan voro i utmärkt skick, breda och makadamiserade med krossad tegel. Från järnvägsstationen till palatset och två mil därifrån till tvänne sommarvillor samt vid de förnämsta gatorna i staden, likaså vid alla gångar och vägar inom palatsgården voro å båda sidor uppresta bambupålar, fyrtio fot höga och

på fyrtio fots afstånd från hvarandra. Dessa pålar voro alla lindade i rödt och hvitt glaseradt papper och alla hade en flagga i toppen. Emellan pålarne voro fästa linor i vågform och på dessa hängde på sex tums afstånd från hvarandra kulörta glaslampor, som alla tändes kl. 6 på aftonen. Det berättades mig att antalet sådana lampor uppgick till öfver 40,000 och att 500 personer voro sysselsatta med att fylla, tända och passa dem. Dessutom lyste från ett af palatstornen ett stort elektriskt ljus från kl. 9 till kl. 12 hvarje natt, och på onsdagsaftonen afbrändes omkring en gräfd sjö, en mil från palatset, ett fyrverkeri, som kostat omkring 75,000 kronor. Effekten af denna belysning på människor, djur och den tropiska grönskan var sådan, att det var svårt för nordbon att fatta att han verkligen befann sig på "terra firma" och icke i féernas sagovärld.

Verkligheten är så underbar i Indien, att jag knappast vågat med ens berätta hvad som här följer utan velat så småningom föra läsaren med och bereda honom på det ännu mera sagolika men dock fullkomligt verkliga. Denne unge furste, hvars gäst jag var och med hvilken jag samtalade mycket, är ett fattigt hittebarn, som adopterats af den gamle fursten, hvilken dog barnlös, och han blef med engelska regeringens samtycke gjord till hans ende arfvinge. Hans förmögenhet i landegendom ensamt var så enormt stor, att han årligen betalade till engelska regeringen 450,000 pund sterling eller omkring åtta millioner kronor blott i skatt på inkomsten af sina länderier. Hur stor hans hela inkomst är lär ingen veta. Inom palatsinhägnaden, som natt och dag bevakades af ett starkt lifgarde, funnos underjordiska, djupa hvalf med dolda ingångar, hvaruti förvarades guld och ädelstenar, hvars oerhörda värde bäst kan fattas, då man vet att under loppet af 300 år hade familjen haft för sed

att hvarje år öka dessa dolda skatter med allra minst tre lacs rupier eller omkring 560,000 kronor. Men märk väl att under samma tid hafva millioner på millioner af befolkningen i furstendömet Burdwan dött af svält, och äfven för närvarande tror jag mig med visshet kunna säga att nio tiondedelar af det folk, som odlar och bebor maharajah'ns egendomar och betaler honom arrende, äro så fattiga, att de knappast skulle kunna lifnära sig en månad, i fall årsgrödan sloge fel på grund af torka eller öfversvämningar. Att beskrifva hela festen vore dock en omöjlighet, emedan därtill skulle erfordras en hel bok för sig, och jag vill därför välja självfva installeringsceremonin, hvilken också var den förnämsta af alla festligheterna.

Den försiggick i en liten mangoskog, en mil från palatset. En vacker landsväg, prydd med uppresta fanor och äreportar, klädda med blommor, förde till platsen. Ett hundra alnar från vägen var upprest en tältpaviljong, omkring 60 fot lång och 40 fot bred. Tältet uppehölls af 40 pelare, omlindade med silfverglaseradt papper, och självfva tältduken bestod af tjockt linnetyg, väfdt i fyrkantiga rutor af alla färger, hvarje ruta ungefär tre fot i fyrkant. Tältets sidor voro öppna och mellan hvarje ytterpelare stod en indisk soldat, klädd i skor, gråa strumpor, svarta kortbyxor och röd vapenrock, hvaraf hälften var betäckt med guld- och silfverbroderier; på hufvudet bars en turban i röd färg men till största delen betäckt med guldprydnader. Dessa soldater voro resliga, mörka gestalter, beväpnade med krokiga sablar och långa lansar, de stodo där orörliga som bildstoder, och endast de glittrande ögonens rörelser tillkännagåfvo att de voro lefvande människor. I den öfre ändan af tältet var en upphöjd platform med en förgylld stol för guvernören och, bakom den, stolar för de europeiska

damerna. Från platformen till ingången vid motsatta ändan var en gång, tio fot bred, och på hvarje sida om gången fyra rader stolar för gästerna, alla placerade efter nummer enligt sin rang. Gången genom tältet och ända ut till landsvägen var betäckt med dyrbara persiska mattor, och kammartjänare i lysande livréer förde gästerna ifrån vagnarne till de dem anvisade platserna i tältet. De europeiske tjänstemännen hade plats på första raden till höger och de indiska prinsarne och adelsmännen på första raden till vänster med den unge maharajah'n närmast platformen. De öfriga stolarne voro upptagne af indiske och muhammedanske possessionater (zemindar), tjänstemän, lärde, (panditer) och andre dignitärer. Man såg här de mest lysande drägter af purpur, siden och sammet, i alla möjliga färger och fasoner, alla rikt prydda med guld- och silfvergarneringar och broderier, halsband och ringar med infattade diamanter. Alla infödingarne sutto iklädda sina hufvudbonader, af hvilka de flesta voro låga turbaner af kulört eller hvitt siden, prydda med guld, perlor och ädelstenar.

Endast fursten af Burdwan och den unge fursten af Kutch Behar voro beväpnade, och dessa endast med damaskzimetarer. Fursten af Burdwan var klädd i en purpurröd sidendrägt med röda sidenskor och en hög mössa i form af en krona. Bröst, hals, hufvudbonad och händer glänste af diamanter och rubiner. Öfver denna drägt bar han en mantel af mörkgult tyg, som var konstfullt väfdt och lär hafva kostat omkring 37,000 kronor.

De fleste af de infödda ädlingarne hade en ståtlig, militärisk hållning och voro både vackra och intelligenta, några voro mycket mörka, men flertalet hade ungefär samma hudfärg som Europas spanjorer; alla hade kolsvart hår och

svarta, blixtrande ögon, blott en enda hade mörkrödt hår och skägg.

När alla hade intagit sina platser, anlände guvernören, åtföljd af tvänne adjutanter och några civila tjänstemän. En hedersvakt af 100 man "sepoyer" var uppställd framför tältet och helsade guvernören med att skyldra gevär, under det regementsmusiken spelade en engelsk nationalmelodi. Åtta jättestora elefanter voro uppställda i en rad mellan landsvägen och tältet; de voro alla betäckta med dyrbara schabrak, tungt broderade med guld och silfver, och buro på sina ryggar små paviljonger, i hvilka rikt utstyrda förare makligt promenerade några steg fram och åter.

Vid tältdörren mottogs guvernören af åtta konstrikt utstyrda drabanter, hvilka buro prestafver, silfverhorn, lansar och parfymer. Desse gingo före honom genom tältet till platformen och ställde sig sedan i en halfcirkel bakom adjutanterna.

Själfva installeringsakten tog nu sin början och utfördes sålunda att maharajan framträdde för guvernören och mottog från hans hand en pergamentsrulle, som innehöll fullmakt från kejsarinnan och som först högtidligt upplästes, hvarpå guvernören hängde en kedja af diamanter och rubiner omkring furstens hals och höll till honom ett kort gratulationstal. Nu framträdde furstens finansminister med en stor silfverskål fylld med indiska guldmynt och räckte den åt guvernören såsom tecken till skattskyldighet under Englands regering. Fursten återtog därpå sin plats, och tvänne kammartjänare inburo på stora silfverfat guldkärl, hvilka innehöllo parfymer (attar of roses), och tvänne andra liknande fat innehållande kryddor, invikna i små gröna palmblad, hvaraf alla de indiske festdeltagarne erhöllo ett, efter att först hafva blifvit bestänkta med parfym ur guldkärlen.

Därpå uppstämde musiken en marsch, under hvilken hela skaran återvände till vagnarne vid landsvägen och körde eller redo till palatset.

En af vagnarne i processionen var lastad med små silfvermynt, som kastades ut till de tusentals fattiga och tiggare, hvilka på båda sidor omgåfvo vägen. Likaså utdelades på aftonen proviant och kläder till 15000 fattige, som infunnit sig från alla delar af Burdwan men ej tillätos inkomma i staden. Detta är en sida af lifvet i Indien, och om läsaren har tålamod att följa mig, skall jag nu bli i tillfälle att framvisa andra.

Adertonde kapitlet.

Innehåll: Allahabad. — Heliga ställen. — Kumbh Mela. — Pilgrimsfärder. — Bad i Ganges. — Fakirer och botgörare. — Heliga ceremonier. — Andligt tiggeri.

Allahabad betyder Guds bostad och platsen anses af hinduerna såsom en af de heligaste i Indien. Det är en stad med 150,000 invånare samt har en stark fästning med en engelsk garnison. Staden utgör regeringssäte för de nordvestra provinserna och är belägen på spetsen af en landtunga emellan floderna Jumna och Ganges vid den stora ostindiska järnvägen 565 mil från Kalkutta och på ungefär samma afstånd från Arabiska viken.

I ett tropiskt klimat, där sällan något regn faller under nio månader af året, är det helt naturligt att befolkningen betraktar strömmar och floder såsom sina störste välgörare, och med söderns lifliga fantasi har denna känsla i vissa fall utvecklats till religiös dyrkan och afguderi. Sålunda har den stora Gangesfloden, som genomskär hela Indien, från urminnes tider ansetts helig, likaså alla ställen där tvänne floder mötas. Vid Allahabad sammanstöter Jumna med den heliga Ganges, så att där tvänne af de vilkor äro uppfyllda,

som erfordras för att göra platsen till ett heligt ställe, och det var lätt för brahminerna eller hinduernas prester att i fantasien anskaffa det tredje, som säges bestå af en osynlig nådeflod från höjden, som oupphörligt nedströmmar i den punkt, där Jumna och Ganges mötas, och blandas med deras vatten. Det säges att i synnerhet under månaden "Magh", från midten af januari till midten af februari, är denna osynliga flod ymnig och ren, men allramest är detta förhållandet under astronomiska cykeln "Yuga", som inträffar hvart tolfte år under månaden "Magh" och kallas "Kumbh". Året 1882 var ett sådant och därför af stor betydelse för hinduerna.

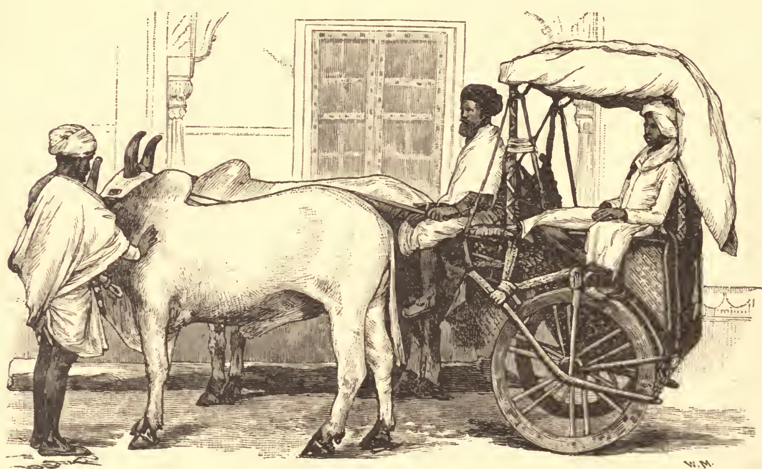
Att bada i Ganges medför alltid en andlig rening och att bada där de tre strömmarne mötas eller vid Allahabad under månaden "Magh" är en utomordentligt helig handling, och hvarje god hindu söker om möjligt att en gång i sitt lif få bada på detta ställe —, men att bada där under "Kumbh Mela", eller tolfte årssamlingen, är den heligaste handling en hindu kan utföra, och ett sådant bad säges aftvå de gröfsta synder både egna och de närmaste anhörigas, vare sig lefvande eller döde.

Af Indiens talrika befolkning tillhöra 190 millioner den bekännelse, som tror och lär det ofvan anförda. Som dessa äro ett mycket religiöst folk på sitt sätt och bekänna sin tro medelst sitt lefverne, är det icke underligt att Allahabad under fyra veckor besökts af nära två millioner pilgrimer, som endast kommit för att bada i den dyrkade floden.

Så väl af nyfikenhet som för att genom personlig iakttagelse inhemta tillförlitlig kännedom om ämnet begaf jag mig till ofvan nämnda trakter på en liten pilgrimsfärd.

Jag sade att nära två millioner människor besökte Allahabad vid den "Kumbh Mela" som jag bevistade. De

kommo från alla delar af Indien, män och qvinnor, unga och gamla, men mest gamla, af alla samhällsklasser från tiggaren till prinsen, af alla kaster från den föraktade kulin till den öfvermodige brahminen. De kommo med packade järnvägståg, på elefanter, kameler, hästar, åsnor och oxkärror samt i båtar utefter floderna, men mest till fots öfver vägar och stigar, öfver åkrar och ängar, och de lefvande buro stoftet eller askan af sina döda anhörigas förbrända lik för

Indiskt ekipage.

att strö det i Ganges. Många hade vandrat långa distanser och varit på vägen i flere månader. Åldringar, som ej väntade att återvända till sina hem utan hoppades finna en graf i det heliga vattnet och hade tagit afsked af allt, som fäste dem vid lifvet, krymplingar och sjuka, som hoppades att finna bot vid Ganges stränder, samlades i massor vid den heliga platsen. Fanatiska botgörare kommo krypande på händer och fötter, några "helige" fakirer hade mätt vägen

med sin kroppslängd för tjogtals mil. Den botgörande fakiren, som på detta sätt färdas till badet, lägger sig utsträckt på marken med hufvudet mot målet för sin resa, gör ett märke i jorden framför hufvudet, kryper sedan sin egen kropps längd och lägger sig åter med fötterna, där hufvudet förut låg, ett nytt märke, en ny flyttning framåt o. s. v. en kroppslängd i sänder, tills han hinner målet. Under färden samlas omkring botgöraren en stor folkskara, som följer honom och förser honom med lifsförnödenheter samt betraktar honom som ett helgon. Det gifves exempel på män, som på detta sätt tillryggalagt en sträcka af öfver 500 mil.

Hvarje dag och stund anlände nya skaror, tills flodstränder, fält och vägar vimlade af otaliga människomassor — en brokig, förunderlig samling. Tusentals brahminer erbjödo sin tjänst för att leda och välsigna pilgrimerna, dock alltid mot kontant erkänsla. Tusentals krämare sålde mot hög betalning små afgudabilder, blomsterkransar, radband, smörjelseolja m. fl. heliga saker; tusentals marketentare sålde ris, frukt, tunnt bröd och andra lifsförnödenheter, och tusentals barberare klippte håret och rakade tinningarne på de ankomne. Där, i skuggan af några mangoträd har en indisk furste lägrat sig med sina elefanter, hästar, soldater och tjänare — en svit af ett par hundra personer —, där i den skugglösa dalen är ett fakirläger, hvarest öfver tusen af desse botgörare samlat sig. Många äro alldeles nakna, andra skylda af ett par alnar smutsigt bomullstyg, de fleste öfversållade med aska eller lera, med ansigtet måladt i grå, röd eller gul färg och håret upplagdt i form af chignon och sammanklibbadt med lera. Men ehuru de själfve förete en bild af armod och elände, hafva de i lägret en stor hjord dyrbara elefanter, rikt utstyrda med schabrak

af silfver och guld samt andra dyrbarheter, hvilket visar att deras tiggeri ej varit förgäfves. Där, på flodstranden är högqvarteret för pilgrimerna från en af de södra provinserna, där åter för dem, som kommit från norr eller öster. Öfverallt höras ljud af köpslående och prutande, af helsningar och hänryckning, af skratt och förvåning samt af sjukas och lidandes jämmer och skri — i sanning ett verkligt pandemonium.

Fakirer.

Februarisolen var redan brännande i den låga, skugglösa dalen, i det värmen steg till 80 grader (Fahr.), nattkylan var däremot ovanligt stark för Indiens klimat, och de fleste pilgrimerna voro fattiga och illa utrustade med proviant och kläder, till följd hvaraf svåra sjukdomar började härja bland de svaga och uttröttade, den fruktade koleran skördade dagligen talrika offer, många dogo af svaghet och vanskötsel, andra åter omkommo genom våda i trängseln på landet och i vattnet, ty ingen var särdeles nogräknad om människolif, emedan det ansågs för en särdeles lycka

att få dö på detta ställe. Längs utmed flodstranden synas hundratals eldar, i hvilka de dödas qvarlefvor förvandlas till aska, som af de tjänstgörande brahminerna utströs på floden under tillgifna anhörigas fromma hänryckning.

Hinduerna äro ett särdeles fredligt och laglydigt folk och underkasta sig gerna ordning och disciplin. Sålunda föras vissa afdelningar på bestämd tid till bestämda platser för att nedstiga i vattnet, och detta är högst nödvändigt, ty i annat fall skulle de starka nedtrampa och krossa de svaga.

Den första ceremonien består i att låta raka hufvudet eller åtminstone utkanterna af hårväxten. Det afrakade håret bör offras åt floden, men största delen smugglas af barberaren undan och — säljes till Europa.

Från barberaren öfvergår pilgrimen i brahminens vård och föres af denne i floden under följande ceremonier. Brahminen upprepar på sanskrit en formel, som kallas ”Sankalpa” och innebär: ”att pilgrimen N. N. på dagen X af månaden Y och året Z tager sitt bad i det heliga vattnet i akt och mening att aftvå alla sina synder och svagheter”, hvarpå pilgrimen doppar sig under vattnet en eller flere gånger, sköljer sedan munnen med en handfull vatten och återvänder efter några minuter till stranden, där han genast omringas af krämare, som utbjuda blommor, mjölk och magra kor eller getter mot mycket höga priser. Han köper alltid blommorna och mjölken och offrar dem åt floden, och om kassan räcker till, köper han en ko eller get och offrar åt brahminen, men saknar han tillgångar, så måste den senare nöja sig med de slantar han kan umbära. Dock hafva de fleste medfört nog till ett vackert offer åt brahminen, emedan de anse pligten mot denne lika vigtig som pligten mot flodguden.

Därpå följer "shiadda"-ceremonien, som utgör ett offer af bakelser och sötsaker åt deras aflidna anhörigas andar, hvarpå festmåltid anrättas åt brahminerna, sedan aflägges ett besök vid åtskilliga heliga ställen i närheten med åtföljande offer och till sist föräras en skänk, som kallas "vidagi", åt den brahmin, som vid badorten haft vård om gifvarens andliga väl.

Och nu är ändamålet med den långa, svåra resan uppfyldt, pilgrimsfärden, "tisthayatra", är lyckligt utförd och den renade står färdig att börja ett nytt syndaregister. Han har blifvit prejad och plundrad till den yttersta skärfven, och i fall han lyckas åter uppnå sitt aflägsna hem, så betraktas han af grannar och vänner som en lycklig varelse och hans egen själ är uppfylld af hopp om såväl detta som det tillkommande lifvets lycksalighet.

Men de som skördat den pekuniära fördelen, det är brahminerna och fakirerna, de förre genom offer, de senare genom tiggeri. De hafva fyllt sina penningskrin och samlat stora boskapshjordar och kunna nu lefva friskt och gladt, tills tiden nalkas för nästa "Mela", då de åter likasom hundratals gånger förut tvifvelsutan skola underblåsa den aftynande entusiasmen genom att utsända emissarier öfver hela Indien med uppgift att öfvertyga det lättrogna folket, att Ganges är i stor fara att förlora sin saliggörande kraft, och att därföre så många som möjligt böra infinna sig nästa gång, emedan det torde blifva det allra sista tillfället, som kommer att erbjudas.

Nittonde kapitlet.

Innehåll: Benares. — En helig stad. — Dess ålder och betydelse. — Afgudadyrkan och tempel. — Shivas tempel. — Durga Kund. — Heliga apor och andra djur. — Man Modir. — En andlig cirkus.

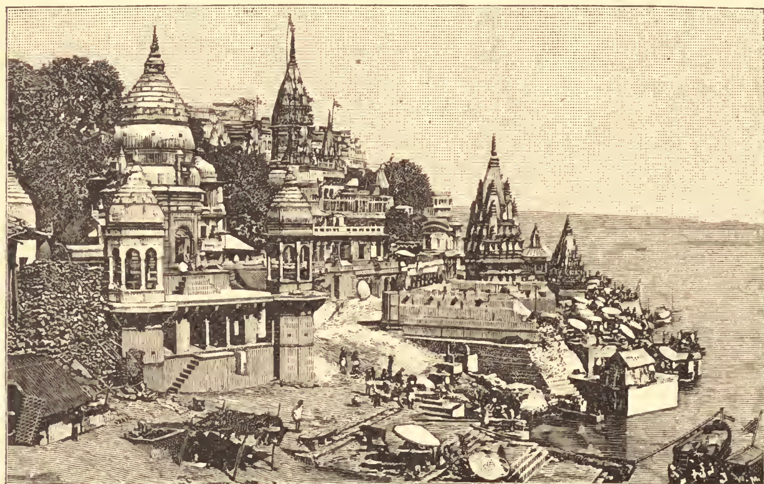

På återresan från Allahabad besökte jag Benares, Indiens heliga stad och medelpunkten för hinduismen eller brahmanismen, dess religion, konst och literatur. Den är belägen på en höjd vid Ganges östra strand 476 mil från Kalkutta. Benares är för hinduismen hvad Jerusalem var för judendomen, Rom för medeltidens kristendom och hvad Mekka är för muhammedanismen, och dit vallfärda årligen många tusen pilgrimer och botgörare. Indiens lärde eller så kallade panditer hafva där sina akademier och sammankomster, och dess furstar och prinsar ega där dyrbara palats, i hvilka de vanligen vistas några veckor hvarje år.

Hela staden är för öfrigt hängifven åt offerprester och afguderi i alla dess vidriga former. Där äro 1,400 afgudatempel och nära 300 moskéer förutom många hundra heliga skrin, grafvar, brunnar, träd och andra föremål för hinduernas dyrkan. Benares är en mycket gammal stad, som redan var stor och ryktbar, när Babylon och Ninive täflade

om storhet, när Tyrus utsände sina kolonier, när Athen var i sina barnaår, innan Rom fanns till och långt innan Nebukadnezar hade bortfört judarne i fångenskap.

Vi äro vane att betrakta tusenåriga ruiner med vördnadsfullt intresse, hvarföre det ej är underligt att jag vid första åsynen af Benares kände mig hänförd af platsens historiska minnen. Jag tyckte mig nästan förflyttad till en långt aflägsen tidsperiod och hade svårt att föreställa mig,

Vy af Benares med likbränning vid Ganges.

det jag gick på samma gator, gränder och torg, där Babyloniens krigshärolder och Alexander den stores fredsambassadörer mottogos af samma folk, som, med bibehållande af samma kultur och lefnadsvanor som då, ännu bebo den fornåldriga staden.

Solen kastade sina sista strålar öfver den minnesvärda staden, då jag första gången hade nöjet att skåda den. På ett afstånd af två mil syntes palats och tempel med sina

domer, kupoler och minareter sammangyttrade i en brokig massa, och högst på kullen tronade kejsar Arungzebes ryktbara moské med tvänne minareter, hvilkas spetsar resa sig till en höjd af 250 fot öfver den förbiflytande Ganges. Det var en vacker österländsk tafla, vackrare än jag någonsin förut sett.

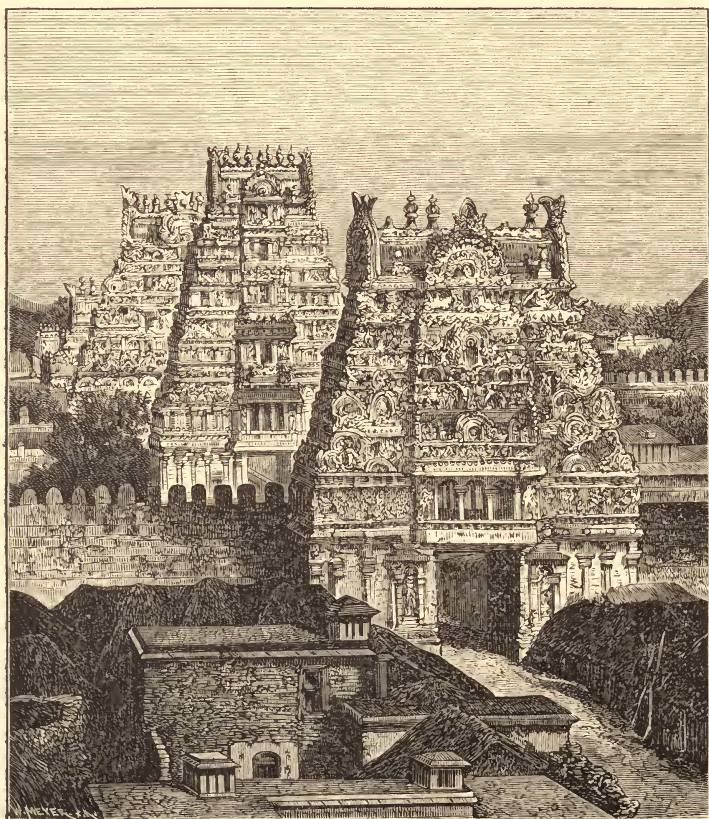
Följande morgon vid soluppgången begaf jag mig med en muhammedansk dragoman eller tolk i en roddbåt ned åt floden, och under loppet af en timma rodde vi förbi enligt tolkens uppgift öfver tjugo tusen badande hinduer. På ett afstånd af två mil från hvarandra äro så kallade "ghats" uppförda d. v. s. breda trappgångar ned till floden, af hvilka några äro 80 fot höga. På korta afstånd af sex till tjugo fot från hvarandra sitta nedhukade brahminer under stora solskärmar af palmblad i form af en paraply. Desse brahminer hafva en viss ärftlig eganderätt till den lilla plats, hvarest de uppspännt sin solskärm nere vid vattenbrynet, och uttaga en offerpenning af hvarje badgäst. Män och qvinnor bada bredvid hvarandra, hvarvid alla gå i vattnet med sina tunna bomullskläder och allt går ordentligt till väga. Efter badet offras blommor åt floden samt olja och frukt åt brahminen.

Ungefär halfvägs ned till stranden är vid flodbädden en öppen plats för likbränning, i närheten hvaraf lågo tjogtals båtar och pråmar lastade med finklufven ved, som såldes för likbålen. Vi stannade där endast några minuter och sågo trenne lik nedbäras på bårar. De voro öfvertäckta med hvitt tyg, som öfver bröstet var beströdt med röd färg. Först doppades liket i floden, hvarefter det lades på sitt särskilda bål och veden antändes af den dödes närmaste anhörige. Efter förbränningen ströddes askan i floden, hvilken

ceremoni utfördes af brahminen naturligtvis mot kontant erkänsla.

Vi begåfvo oss därefter i land uppför de höga trapporna och besökte flere tempel och andra märkvärdigheter, hvaraf jag vill i korthet beskrifva några.

Hindutemplen äro icke stora såsom våra kyrkor utan vanligen endast 15 till 40 fot i fyrkant, men ofta uppförda i en vacker byggnadsstil. De hafva inga sittplatser eller

Indiskt tempel.

predikstolar och ceremonierna bestå endast af offer, böner och tecken. Folk kommer och går oupphörligt och där råder ingen stillhet eller andakt utan sus och buller. Brahminerna glida omkring öfverallt och se noga till att ingen får gå ut, förrän han eller hon skilt sig vid så mycket löst mynt som möjligt, och man hör ofta högt prutande och gräl mellan brahminen och den tempelbesökande om den summa, som skall betalas för den förres välsignelse.

Vi begåfvo oss uppåt en smal endast åtta fot bred gata, belagd med stora flata stenar. Hela gatan var till trängsel fylld med människor, som i oändliga rader gingo in eller kommo ut från de å båda sidor belägna templen. Till en del af dessa ledde en trappgång några steg nedåt, till andra uppåt. I flere hörn och nischer, som bildats af templens ytterväggar, sutto krämare, som sålde smycken, blommor, frukt, kokt ris, "popcorn" (rostad majs), bakelser och sötsaker samt små afgudabilder af sten, porslin eller metall.

Vi inträdde i det så kallade gyllene templet, helgadt åt Bishashar eller Shiva, som är Benares förnämsta gud. Byggnaden är likt de flesta andra uppförd af tegel, utanpå hvilket är en kalkrappning i grå färg. Den har trenne domer, som äro öfvertäckta med färgad metall, och det inre är deladt i tre rum, i hvart och ett af hvilka finnes ett stenbeläte, som föreställer skapelseprincipen. De tillbedjande kasta ris och blommor på bilderna och tjänstgörande brahminer ösa ständigt Ganges vatten öfver dem. Inom en särskild inhägnad är en helig brunn kallad "Gyan-Bapi" eller kunskapens brunn, i hvilken risen och blommorna från bilderna nedsköljas af det ständigt rinnande vattnet, hvarigenom uppkommer en förruttnande massa med en olidlig stank, som förpestar hela templet och dess omgifning, all-

denstund dessa offergåfvor ej få bortföras utan lemnas att förruttna i brunnen. Omkring brunnen är en kolonnad af 40 små vackra pelare, bakom hvilka på östra sidan står ett sju fot högt stenbeläte af en tjur, helgadt åt guden Mahadeva.

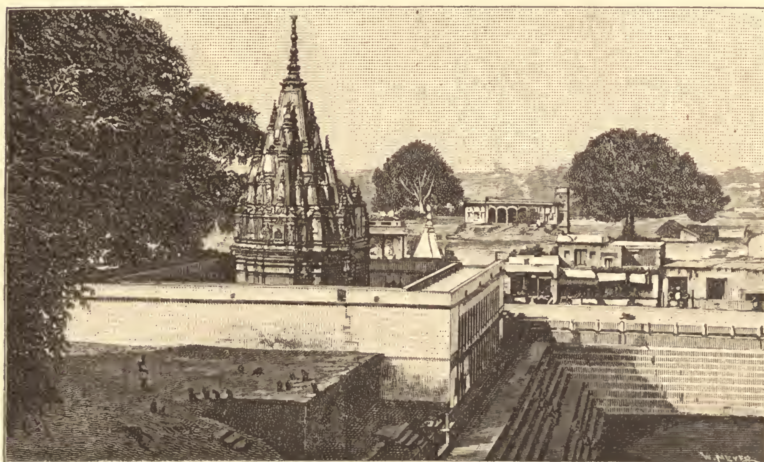
Ett annat tempel är indeladt i stallrum och innehåller välgödda heliga djur såsom oxar, kor, getter och fåglar, hvilka alla äro föremål för de trognas dyrkan. Detta tempel hölls mera renligt än det förut omtalade, men djurens bölande och trängseln af de tillbedjande gjorde vistelsen bland detta slags gudar alldeles odräglig.

Döende brahmin.

Ett af de vackraste templen i Benares kallas "Durga Kund" och tillhör gudinnan Durga. Det är en hög och vacker byggnad i pyramidform med en mängd större och mindre torn och staplar, hvarjämte hela byggnaden är prydd med vackra skulpturarbeten, som föreställa de heliga djuren i hinduernas mytologi. Inuti templet midt emot en öppen, bred ingång står en stor stenbild af Durga med ett apansigte, och framför detta är en brunn, i hvilken de trogna kasta blommor. Men hvad som särskildt gör detta tempel till ett föremål af intresse är den mängd apor, som där lefva och hafva sin varelse. En stor fyrkantig gård omgifver templet,

i hvilken såväl som på templets trappor, pelare, golf, tak och väggar både in- och utvändigt likasom ock på de närliggande husen, i träden, på gatorna, i trädgårdarne och öfverallt, där en apa kan få fotfäste, sitta, ligga, hoppa, hänga och klättra tusentals apor, gråa, gula, svarta, hvita och bruna, med alla möjliga apfysionomier och apnaturer. De anses heliga och få icke dödas, hvarföre också deras antal så hastigt förökas, att om ingen bannlysning utslungas

Aptemplet i Benares.

mot dem, skola de snart utgöra det herskande elementet i Benares. Och så flitigt är detta tempel besökt af apdyrkare med goda offerkassor, att både apor och brahminer lefva i lyx och öfverflöd. Jag har sjelf stått, otroligt som det låter, och sett den ena människoskaran efter den andra inträda i detta tempel och kasta sig raklånga i stoftet under tillbedjan af de lefvande aporna och af stenbilder med apansigten samt därpå återvända hem lyckliga och glada öfver

brahminernas försäkringar, att deras tillbedjan och offer ha för dem öppnat vägen till himmelens portar.

I somliga tempel offras djur nämligen getter och kor, hvilka slagtas af prestens drängar, hvarpå köttet och blodet utdelas bland presterna samt affallet bland de fattige. I andra offras smör, olja, sötsaker och ris, som först gifves åt afgudabeläten på samma sätt som små barn hos oss mata sina dockor, hvarpå det förtäres af presterna och folket. I flera tempel sitta fakirer eller helgon i onaturliga ställningar med magra lemmar och drömmande blickar, också ett föremål för folkets dyrkan och offer. I andra tempel uppehålla sig lättfärdiga qvinnor, som med dans och sång medla mellan folket och vredgade afgudar.

För öfrigt äro alla tempel och ceremonier i hufvudsak mycket lika de redan beskrifna, och i alla utan undantag är det hufvudsakligen fråga om pengar eller andra offer åt brahminerna. Alla tempel omgifvas af tiggare, hvilka äro lika efterhängsne som brahminerna själfve, och det hela inger européen en önskan att så fort som möjligt få aflägsna sig från orientens helgedomar.

Under vistelsen i Benares besökte jag en af verldens märkvärdigaste ruiner, belägen 6 mil från den heliga staden, nämligen lemningarne af tvänne stora och fordom höga torn uppförda af tegel och huggen sten för mer än 3,000 år tillbaka. Dessa torn äro nära förknippade med Buddhas historia, i det det ena af dem påstås hafva varit hans bostad och det andra platsen för hans andaktsöfningar. Platsen var fordom en stor stad och kallades Sarnath.

"Man Modir" är namnet på ett märkvärdigt observatorium, som höjer sig öfver templen vid stranden af Ganges helt nära likbränningsplatsen. Det byggdes för tvåhundra år sedan af kejsar Jai Sing och står ännu i välbehållet

Buddhatornet i Sarnath.

skick som ett vittnesbörd om hinduernas grundliga studier i astronomi på den tiden. Det är en stor stenbyggnad med platt tak, hvarpå äro konstruerade astronomiska instrumenter och figurer af mursten och rappning i jättelik storlek. Som exempel därpå vill jag nämna en qvadrant, som är elfva fot hög och nio fot bred i meridianens riktning och afsedd att beräkna solhöjden, samt ett annat instrument, trettiosex

fot långt och fyra och en half fot högt, med hvars tillhjälp man beräknar hvarje planets eller stjärnas läge och afstånd från meridianen.

Nedkommen från observatoriet riktades min uppmärksamhet på en stor folksamling å en öppen plats på en höjd nära floden. Jag begaf mig dit och fann hvad man kunde kalla en andlig cirkus, besökt af flera tusen personer. På ett ställe hade en mängd fakirer intagit sina platser. De

Botgörande fakir.

fleste sutto med korslagda ben, en arm utsträckt mot floden och blicken riktad på en gifven punkt i vattnet eller på himlahvalfvet. En satt nedhukad med bara fötter på en bräda, genom hvilken flere rader af spik voro indrifna. Jag räknade åtta spikspetsar omkring en tum långa under hvarje fotblad. Spikarne hade icke åstadkommit blodsår, men hade gjort djupa hål i köttet och förorsakade, åtminstone till en början, stora smärtor. En fakir hade hängt sig i ett åtta fot högt kors med hufvudet nedåt på så sätt, att en snara omkring ena benet höll honom fast vid korspålen. Förr plägade de hänga sig vid en stor järnkrok fäst i köttet och svängde på det sättet fram och åter timvis, men detta är nu förbjudet af engelska regeringen. En akrobatfakir gjorde kullerbytta på en gräsmatta och ansågs mycket helig, emedan han kunde vrida sina lemmar alldeles som vore de benlösa. En annan hade en kring halsen fastsmidd järnbur, som han burit i flere år för att späka sin lekamen. En vederstygglig dvärg, instängd i en järnbur, utdelade välsignelsen bland den beundrande hopen, och flera danserskor upplifvade scenen med sång och dans, under det några brahminer förevisade en helig tjur, andra förevisade heliga apor, och offerpenningar öfverallt inskördades från de hänryckte pilgrimerna. Sådan är religionsutöfningen i Indiens heliga stad.

Tjugonde kapitlet.

Innehåll: Nimtulaghat. — Likbränning i Indien. — Parsernas begrafningssätt.

Indien är det enda land i världen, där både den västerländska och den österländska civilisationen stå sida vid sida om hvarandra med lika rättigheter och lika tillfällen till fri utveckling. Ty oaktadt engelsmännen hafva besegrat och nu styra landet, så hafva de respekterat hinduernas egna bruk och seder samt garanterat dem fri utöfning af dem och fri utveckling af alla deras sociala och religiösa institutioner, så vida de ej komma i konflikt med humanitens erkända fordringar.

Man ser därföre i Kalkutta och andra indiska städer i samma qvarter en ståtlig kristen kyrka och hör dess orgeltoner strax bredvid ett indiskt tempel med dess afgudabilder och tjänstgörande offerprester. Man ser å ena sidan om gatan en vacker europeisk byggnad kanske fylld med gäster omkring middagsbordet, där det spisas, skålas och talas alldeles som hemma hos oss, och på andra sidan en indisk villa, där turbanbeklädde brahminer i hukande ställning

spisa sitt ris eller röka sin "hokah", under det de loforda sin Jaggernauth. Man ser ofta vid möten, folksamlingar eller fester europeiska lorder, biskopar, tjänstemän och damer i vänligt samtal med indiska prinsar eller lärde panditer, muhammedanske krigare, persiske eller armeniske köpmän och judiske krämare. Man ser på gator och promenader den europeiska vagnen bredvid den indiska palankinen, ja i Kalkutta finnas tjogtals högskolor och akademier efter euro-

Nimtulaghat, indisk likbränningsplats.

peiskt mönster och strax bredvid andra, där unge studenter i österländska drägter och med turbaner på hufvudet i en hukande ställning framför en halfnaken brahmin söka visdom och kunskap ur Vedas eller ur Shastras verk.

Det är därför icke så underligt att vid själfva hamnen, där europeiska och amerikanska flaggor svaja från hundratals master, ligger Nimtulaghat, en hinduisk likbränningsplats, från hvilken hela dagen täta rökmoln i luften sprida

ångorna af brinnande människokroppar. Det är en stor tegelbyggnad, delad af en tegelmur i tvänne delar. Den delen, som ligger mot gatan, är öfvertäckt, men den som är närmast floden har intet tak. Golfvet är af lera utom på de ställen, där bålen byggas, hvarest stora tunna stenar äro lagda.

Jag har ofta stått vid denna plats och det har då alltid förekommit mig, att våra begrafningsplatser med deras grafvårdar, gräsmattor, träd och blommor ändock äro kära ställen, som i någon mån förlika människan med den stränga döden, hvaremot här allt syntes dödt och tröstlöst. Jag vill för läsaren beskrifva hvad jag såg vid ett af mina besök å denna förstörelsens plats. På de flata stenarne i det taklösa rummet syntes sex särskilda bål, af hvilka vid mitt inträde ett par redan nedbrunnit till aska, ett par andra voro till hälften nedbrända och endast några benknotor syntes bland bränderna, men på hvartdera af de andra tvänne låg en naken människokropp, hvars yttre krymptes under lågorna, under det blod och vatten sakta droppade ur mun och näsa samt det brinnande köttet på några ställen, där lågan var starkast, fräste och sveddes, så att det hela företedde en högst vämjelig anblick. Ett tjog halfnakna brahminer sysslade omkring bålen och mumlade böner samt gjorde tecken öfver de döda, under det de närmaste anhöriga gingo omkring liken och utstötte klagorop. I synnerhet märktes en ung qvinna, hvars moder nyligen lagts på bålet, hängifva sig åt stor bedröfvelse och vemodig klagan.

Nu uppstaplas den fint klufna veden till ett nytt bål, ungefär 6 fot långt, 2 fot bredt och 2 $^{1}/_{2}$ fot högt, hvarefter fyra män på en bår inbära liket af en man, hvars enda klädnad är ett hvitt lakan höljdt öfver kroppen, hvilket likväl borttages, så att endast ett litet stycke hvitt tyg

skyler kroppen på själfva bålet. Det sist inkomna var liket af en fakir, en ståtlig man med fina anletsdrag och något öfver medelåldern. Kroppen lägges strax på det nyss uppstaplade bålet, och två brahminer upphopa finklufven ved vid sidorna och öfver kroppen, så att endast ansigtet synes. Nu kommer den dödes äldste son och gnider likets ansigte med färskt smör samt lägger flera smörklimpar på bålet. Därpå går han tre gånger omkring liket och antänder sedan med ett brinnande vedträd från närmaste bål en viska halm i det nya bålet. Elden sprider sig hastigt i den torra veden. Det smältande smöret gjuter olja på densamma, lågorna hoppa och smattra och den döda kroppen gör muskulösa ryckningar under lågornas inverkan, huden öppnar sig på flere ställen, en flottig vätska utrinner och lemnar ytterligare näring åt lågorna, ansigtet hopkrympes och förvandlas under våra blickar, en obehaglig lukt af brändt kött genomtränger rummet, och om en stund är allt slut och brahminerna samla ihop askan och strö den öfver vattnet i den förbirinnande heliga Gangesfloden.

Kan någon undra på att den ovane åskådaren af en sådan tillintetgörelseprocess inom sitt eget bröst hvälfver frågor sådana som dessa: Är då detta allt? Hvar är fakiren, han som plågade sin kropp med alla upptänkliga marter, som kämpade, stred och led för att göra sig gudarne behaglig? Fanns det icke mer än detta nu inför våra ögon förbrunna skal? Är mannen, som halfva sin lifstid satt med blicken riktad mot den oändliga rymden, trånande och längtande efter det okända fjärran, icke längre till? Var hans längtan blott ett narrspel eller var det en aning om det tillkommande? Hvad vore lifvet här, om allt vore slut vid bålet eller grafven? Hvartill tjänade då alla ädla sträfvanden, hvilkas mål endast kunna nås i ett obestämdt fjärran?

Hur ligga ej människosjälens djupaste aningar och hjärtats skönaste förhoppningar fjärran från tanken på att våra ädlaste känslor, våra högsta sträfvanden, med ett ord det bästa af vårt väsen skulle kunna förbrännas till aska i en stinkande likbränningsugn! Under det jag stod där och betraktade de förkolnade lemningarne af män, som under jordelifvet sträfvat efter att föra ett dygdigt och ädelt lif hvar och en på sitt sätt, framträdde för mig starkare än någonsin den djupa sanningen af J. O. Wallins vackra tankar i dikten Dödens Engel, hvaraf följande strof just rann mig i minnet:

Hvad vore lyckan, hvad vore glädjen
I kärleksringen, så ljuf och ren,
Om, när den bryts, I ej återkedjen
Dess brutna länkar vid hoppets sken?
Så ödeblifvet,
O hjärtan såta!
Hvad vore lifvet?
En olöst gåta!
Ett obarmhertigt Uriebref,
Som Gud i vrede för mänskan skref!

Ja,

Hvad vore ömhet, förstånd och kraft,
Om endast grafven till mål I haft?

Fakiren, hvars kropp nu förvandlades till aska, hade lefvat i tron på sin odödlighet, han hade tillbedt sitt folks gudar, emedan han ingen bättre kände, men var han måhända därföre mindre välkommen till de eviga boningarne?

Förr brändes hustrun lefvande på mannens bål, men detta bruk är nu afskaffadt af engelska regeringen, ehuru det ännu någon gång praktiseras i det inre af landet. Den

qvinna anser sig själf och anses af andra lycklig, som får undergå ”sati”, det vill säga lefvande brännas på mannens bål, emedan hon därigenom bereder sig en säker lycka i det tillkommande lifvet. Så starkt kan religiös entusiasm ännu i denna dag inverka t. o. m. på ett förståndigt och civiliseradt folk.

Man föreställer sig vanligen den indiska likbränningen som en storartad ceremoni, såsom t. ex. ett stort högt bål, en stark hetta, som håller en andäktig människoskara på behörigt afstånd o. s. v. Men så är icke förhållandet, utan borde man snarare, om man frånräknar de sörjande släg-tingarnes närvaro, föreställa sig ett tjog uppsluppna soldater omkring lägerelden, halstrande bytet efter nattens ströftåg — en gris eller ett köttstycke.

Ett helt olika begrafningssätt användes af parserna, som härstamma från de gamle perserna och bo i vestra delen af Indien, dit de fördrifvits från Iran af muhamme-danerna. De äro anhängare af Zoroasters religion och elds-dyrkare. De betrakta jorden, luften, vattnet och elden så-som heliga ting, ett lik däremot såsom något orent, hvarföre de icke vilja befläcka elden genom att bränna den döda kroppen, ej heller orena jorden eller hafvet genom att be-grafva dem där. I stället utsätta de liken i fria luften att förtäras af roffåglar.

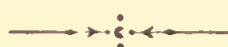
För detta ändamål användas torn af sten, å hvilkas toppar är ett gallerverk, hvarå de döda kropparne läggas. I en af förstäderna till Bombay finnas tre sådana torn upp-förda å Malabar Hill. De kallas ”tystnadens torn”. Hvart-dera af dessa torn har endast én ingång och de äro blott tjugo fot höga. Stora skaror af gamar och korpar omgifva dem och sitta på palmträdens grenar i närheten. Så snart

ett lik utlagts, rusa de dit, och inom knappt en timmas tid hafva de förtärt alltsammans, naturligtvis med undantag af benen, som nedfalla i en brunn under byggnaden eller ock nedkastas dit medelst tänger af behandskade tjänare, som därefter måste rena sig genom bad och ombyte af kläder.

Tjugoförsta kapitlet.

Innehåll: Hedendom och kristendom. — Hinduernas religion. — Kastväsendet. — Brahminerna. — Deras tyranni. — Vidskepelse. — Kristendomens inflytande. — Keshub Chunder Sen, en indisk reformator. — Hans tro och inflytande.

Efter den förut meddelade skizzen af hinduernas gudsdyrkan, religiösa bruk och offerfester vill jag nu anhålla om läsarens benägna uppmärksamhet för några korta anmärkningar om deras religion och andliga kultur i allmänhet.

Långt tillbaka i den dunkla forntiden hade Indien väldiga religionsledare och författare, som alla föregåfvo sig hafva gudomlig auktoritet. Religiösa system förkunnades och vidlyftiga, lärda böcker utgåfvos för folkets eller rättare för brahminernas eller preteståndets ledning, hvilka skrifter ännu utgöra hinduernas biblar. De förnämsta af dessa böcker kallas Vedas, Shastras och Puranas.

Författarnes lifliga fantasi och folkets religiösa böjelse kunde icke tillfredsställas med några få gudar, utan deras antal har från tid till tid ökats, så att de i denna dag

utgöra trettiotre millioner gudar och gudinnor. De förnämste af de förre äro Brahma, Vishnu och Shiva, och bland de senare Durga, Lakshmi och Saraswati. I de förre dyrkades den skapande, den upprätthållande och den förstörande makten, och ifrån dessa tre hafva alla de öfriga utgått, betraktade först som representanter af vissa attributer eller grundprinciper hos de tre hufvudgudarne men senare såsom självständiga individuella gudomsväsen.

De fleste afgudarne representeras genom bilder och beläten, hvilka ursprungligen bland hela folket och ännu bland de lärde blott föreställa de osynliga gudaväsendena eller vissa principer hos dem, men som småningom satts i verklighetens ställe, så att stenbilden, floden, trädet eller djuret nu af den okunniga hopen anses för guden själf.

Enligt hinduernas skapelsehistoria skall vår jord hvila på en sköldpaddas rygg, och människorna skapades i fyra olika stånd eller kaster, så att stånd- eller kastväsendet i Indien är nära införlifvadt med religionen och visar att Indiens prester hafva varit ganska omtänksamme män, i det de grundlagt ett religionssystem, hvilket tillförsäkrade dem självfve icke endast salighet efter döden utan framför allt ett rikligt öfverflöd af detta lifvets goda.

Brahma var från begynnelsen och från honom utgingo Vishnu och Shiva. Därpå skapade Brahma först vattnet, sedan jorden och därnäst ur sitt hufvud en man, denne man var *brahminen* och blef hufvudman för prestkasten, som utgör det första ståndet. Därpå lät han en *kschatriya* utgå från sina armar, en *vaisya* från sina länder och en *sudra* från sina fötter, hvilka blefvo stamfäderna för de öfriga trenne stånden, krigarne, handtverkarne och köpmännen samt arbetsklassen. Dessa stånd eller kaster hafva så småningom fördelats i flere underafdelningar, men de fyra

hufvudafdelningarne qvarstå ännu med all deras stränga rangskillnad. Genom vissa förseelser, hvilka stundom kunna vara högst obetydliga, kan en person af en högre kast nedsjunka till en lägre, men aldrig ej ens med de mest lysande förtjänster kan en medlem af en lägre kast uppflyttas till en högre.

Bland alla de grymma bojor, hvarmed tyranner fjättrat människor, finnes ingen, som så fullkomligt krossat friheten och framåtskridandet, som detta förfärliga kastväsende. Det har qväft alla ädla sträfvanden, all broderlighet och mänsklighet, det har försänkt folket i vidskepelse, liknöjdhet och okunnighet, det har dömt nittionio hundradelar af Indiens oräkneliga folkskaror till det grymmaste slafveri både till kropp och själ; det har satt lås och bom för människoanden och brännmärkt barnet redan i moderns sköte till förnedring och förbannelse, samt värst af allt utrotat alla bevekelsegrunder till förkofring och utveckling. Det har qväft så många ädla känslor och lärt människor att hata och förakta hvarandra — och så stark är den rangskillnad, som detta system medfört, att en trogen hindu ännu i dag tusen gånger hellre skulle dö af törst och hunger än mottaga en bägare vatten eller ett stycke bröd från en person af lägre kast.

Och liksom annat ondt har det blifvit en förbannelse äfven för dess upphofsmän, brahminerna själfve, i det att det äfven försänkt det stora flertalet af dem i okunnighet och liknöjdhet. Ty hvarför skulle väl de göra sig det omaket att studera eller arbeta, då hela världen i alla fall stod öppen för dem till glädje, lyx och ära. Utrymmet tillåter icke att behandla detta ämne såsom det förtjänar, hvarföre jag blott exempelvis vill anföra några af de lärosatser, som brahminerna säga sig hafva funnit i de gudom-

liga böckerna och som ännu i denna dag af folket hållas i helig vördnad.

Den som stör en brahmin i hans religiösa betraktelser skall mista lifvet; om en person af lägre kast sätter sig på en brahmins matta, skall hans rygg brännas med glödgadt järn; rör han vid en brahmins hår, skägg eller hals, skall domaren låta afhugga hans båda händer; lyssnar han till ondt tal mot en brahmin, skall smält bly stöpas i hans öron; om han ej reser sig när en brahmin nalkas, så blir han efter döden förvandlad till ett träd; ser han med vredgad blick på en brahmin, skall guden Yama utplocka hans ögon. Shastras lär att en skänk till en brahmin är af oberäkneligt värde för gifvaren. Den som gifver en brahmin en ko vinner en million års vistelse i himlen, och den som vill lyckas i något företag bör gifva en fest åt brahminerna och tvätta deras fötter. Den som på dödsbädden testamenterar jord eller andra värdefulla gåfvor till brahminerna får genast fullkomlig syndaförlåtelse och den högsta lycka i himmelriket. Att dricka af det vatten, i hvilket en brahmin tvättat sina fötter, och att slicka af dammet under en brahmins fötter äro handlingar af stor förtjänst för det tillkommande lifvet. Ingen får undervisa i religion utom brahminerna, åt hvilka också alla offer till gudarne måste öfverlemnas, alldenstund ingen ceremoni blir till välsignelse med mindre den åtföljes af ett offer till dem.

Därföre hafva också en mängd ceremonier införts af brahminerna, på det deras kassa måtte blifva rikligen försedd. Jag vill blott nämna några af dessa ceremonier, som stå i förbindelse med hvarje människas lefnad och död och därföre icke få uraktlåtas.

Så snart en qvinna vet sig vara hafvande, måste en brahmin tillkallas och uppläsa vissa formler, hvarpå vid

barnets födelse en brahmin tillkallas för samma ändamål, likaså när barnet är en vecka gammalt, vidare då det är sex månader, två år, åtta år, och återigen då de ungas giftermål skall firas samt vid alla sjukdomstillfällen, vid dödsbädden samt vid likbränningen och hvarje månad det första året efter en persons död; och vid hvart och ett af dessa besök skall brahminen hafva penningar eller andra skänker samt en festmåltid. Likaså om någon familj hemsökes af en olycka, så måste brahminen tillkallas för att besvärja de onda makterna; om en roffågel sätter sig på taket, måste husegaren tillkalla en brahmin för att rena huset med sin välsignelse; flyttar han in i ett nytt hus, måste brahminen först välsigna det; dör en man på en *olycklig dag*, måste hans son betala en brahmin för att afvända en liknande olycka från honom själf; gräfves en brunn, måste brahminen gifva den sin välsignelse, innan vattnet får brukas; inträffar sol- eller månförmörkelse, sända alla gåfvor till brahminerna; vid alla månskiften skall brahminen hafva skänker, likaså på fyrtio bestämda helgdagar hvarje år; grassera kopporna eller koleran, tillkallas han för att afvärja farsoten; landtmannen kan ej börja sin skörd, fiskaren ej begifva sig till sjös eller köpmannen inlåta sig i en affär, förrän han köpt brahminens välsignelse och betalt honom för densamma.

Och ändock har detta folk en hög kultur och dess civilisation är bland de äldsta i världen, de äro genomträngda af en stark religiös känsla, de äro djupsinniga, fredliga, flitiga, sparsamma och laglydiga. De hafva alltid haft ibland sig stora förmågor i lärdom, konst och vetenskap, de hafva varit läromästare åt de öfriga nationernas filosofer och lärde och hafva under årtusenden forskat djupt i de ting, som röra människosjälen, odödligheten och det

tillkommande lifvet samt sökt att tillfredsställa sin åtrå och längtan efter en närmare förening med det oändliga fjärran genom uppoffringar och försakelser, jämförda med hvilka de kristna martyrernas lidanden voro ett intet.

Alltså om något folk bort kunna uppnå en högre utveckling och lycklig ställning genom andra medel än den kristna religionens inflytande, så borde det väl vara Indiens folk. Och likväl finna vi dem nu efter alla sina sträfvanden på en sämre ståndpunkt än den de innehade för flere tusen år tillbaka. Hvilken tafla! Alla dessa millioner civiliserade, fredliga, flitiga, känsliga människor böja knä för trettiotre millioner afskyvärda bilder och beläten, och bland allt detta myckna folk, i alla dess trettio tusen städer, fanns icke ett hospital för de sjuka, en asyl för de blinda eller stumma, ett hem för de spetälska eller vansinniga, icke *en* röst, som sade till den ringa och fattiga: "du är min broder", eller en hand som räcktes till stöd åt ett enda af samhällets många olycksbarn.

Så uppträdde Buddha predikande försakelsens och mänskokärlekens religion, vann talrika anhängare och framkallade en reformation. Det gamla stelnade samhället och religionen skakades i sina fogar, kastväsendet höll på att upplösas och den brahmanska verkheligheten rubbades. Under den första troshänförelsen för Buddhas läror grundades sjukhus, fattigasyler och karavanhärbärgen. Hvart femte år skänkte buddhistiska konungar sina skatter ej blott åt munkarne utan äfven åt fattiga, föräldralösa, öfvergifna, och till och med asyler för sjuka djur grundades. Men snart hämnade sig brahmanismen, genom blodiga krig fördrefs buddhismen till största delen från Indien och det dröjde ej länge förr än dess höga grundtankar glömdes och den själf stelnade i samma verkhelighet som brahmanismen.

Samma tillstånd nära nog, som före buddhismens uppträdande, inträdde ånyo och fortfor ända tills den kristna civilisationen genom den engelska regeringens åtgöranden helt nyligen börjat göra sitt inflytande gällande. Qvinnan utan frihet, utan människovärde och utan annan dygd än den, som lås och fångenskap påtvingar, niohundra nittionio tusendelar af folket betungade och föraktade af de öfriga få och ej ens tillåtna att läsa en religiös bok vid vite af evig förbannelse; ett af världens största och mäktigaste folk söndradt inom sig självt, deladt i olika fientliga stånd, det ena misstroget, afundsamt och hatfullt mot det andra, alla gemensamt förödmjukade, besegrade och styrda af några få främlingar, engelsmännen, hvilkas förfäder voro vildar tusen år efter den tid, då hinduerna stodo på höjden af forntidens civilisation!

Orsaken till dessa sorgliga förhållanden ligger för en under den kristna civilisationens inflytanden uppvuxen människa i öppen dag. Med alla sina studier, all sin vishet, hela sitt geni och allt sitt religiösa forskande har nämligen detta folk förbisett eller ej velat fatta de enkla sanningar, hvarpå den kristna civilisationen är byggd — kärlek och försoning. ”Du skall älska din nästa som dig själf” — ”Hvad I hafven gjort en af dessa minsta, det hafven I ock gjort mig”, dessa sköna grundsatser finnas icke i hinduernas biblar och följaktligen icke heller i deras handlingar eller lefverne.

Men nu har en lyckligare dag börjat randas för Indien, ”stjärnan” från Bethlehem synes vid horizonten och med henne upptändas nya ljus, som snart skola leda folket upp ur tusenårigt mörker till en sann och lycklig ställning. Och eget nog är det den yngsta nationen, amerikanarne, som står främst i missionsverksamheten bland den äldsta, hvar-

efter kommer Skottland, så England, Tyskland, Frankrike, Belgien, och äfven gamla goda Sverige har ett eller två missionsfält där, hvilkas verksamhet visserligen icke ännu visat stora resultat, men utan tvifvel skola de frön som utsås slå goda rötter och i sin tid bära rika frukter. Ty lika säkert som folk och nationer skola fortlefva, skall den enkla lära, som förkunnades af den store Mästaren, spridas och erkännas bland dem alla, emedan den är den enda, under hvilken folken kunna uppfylla sitt ändamål.

Keshub Chunder Sen.

Ett märkligt försök till reform i kristendomens anda har i våra dagar gjorts af en infödd hindu, den bekante nyligen aflidne Keshub Chunder Sen, grundläggaren af samfundet Brahmo Somaj i Kalkutta, hvars uppgift är att införa kristen civilisation i alla dess bättre former. En dag gick jag att höra ett föredrag af denne berömde hinduiske profet och lärare, hvilket beredde mig en af de angenämaste och lärorikaste stunder i mitt lif. Den stora salen var fylld med en åhörareskara af nära 3,000 människor, bestående hufvudsakligen af personer af inflytande och hög rang bland de infödde bildade hinduerna i hufvudstaden.

Talaren åhördes alltigenom med den största uppmärksamhet och aktning, och det intryck han gjorde kunde ej annat än verka helsobringande och blifva varaktigt. Jag satt mycket nära talaren samt lade mig vinn om att iakttaga hans sätt och uppförande, under det han tilltalade mängden. Hans hållning i talarestolen gjorde ett märkligt intryck, särskildt då han under inflytandet af någon tanke, som högeligen hänförde honom, höjde sig till sin fulla längd och liksom syntes växa under inspirationens glöd. Han var vid den tiden en man af mellan 40 och 45 års ålder, vid fullgod helsa, med välbildad kroppsställning och ett ansigte som strålade af intelligens och hänförelse. Såsom bekant är denne mans rykte icke inskränkt endast till hans fädernesland, ty äfven i Storbritannien, hvarest han tillbragte några månader för några år sedan, hålles han i den högsta möjliga aktning af de tänkande bland alla klasser af befolkningen, som hafva hjärta och sinne för mänsklighetens framåtskridande och förädling, och i sitt eget hemland var han nästan afgudad.

Hans tro, så vidt han formulerat densamma i bestämda uttryck, är i hufvudsak öfverensstämmande med unitariernas i Amerika, ehuru den af honom kallas unitrinitarisk, d. v. s. han tror på en Gud, världens skapare och alla människors fader, han tror vidare på Kristus och den Helige ande såsom uppenbarelseformer af det gudomliga, som är ett, men icke såsom särskilda personer i gudomen. Han tror att den sanna religionens utbredning i världen har blifvit i hög grad förhindrad genom hvad han plägade kalla den afgudadyrkan, som i de kristna länderna växt upp omkring Jesu Kristi mänskliga personlighet såsom uppenbarad i köttet, och han bad missionärerna, som kommo till Indien, att icke förbrylla hinduernas hufvuden med någonting sådant som

idén om en gudomlighet bestående af tre särskilda personer; mångguderiet vore redan förut Indiens förbannelse sedan urminnes tider.

Sådana äro hufvuddragen af denne reformators lära, som synes bebåda en ny dag för Indiens förtryckta folk. Jag blef sedan närmare bekant med honom och han hade t. o. m. beslutat sig att göra en resa till Amerika i mitt sällskap, men insjuknade kort innan jag lämnade Indien och dog ett par månader därefter.

Tjugoandra kapitlet.

Innehåll: Ångbåtsfärd på Ganges. — Lif och rörelse på floden. — Världens största handelsbolag. — Naturscenerier. — Tempel. — Serampur. — Kapprodd. — Utflykt till Himalayabergen. — Darjiling—Himalayabanan. — Theplantager. — Darjiling. — Llamas. — Utsigt från bergen.

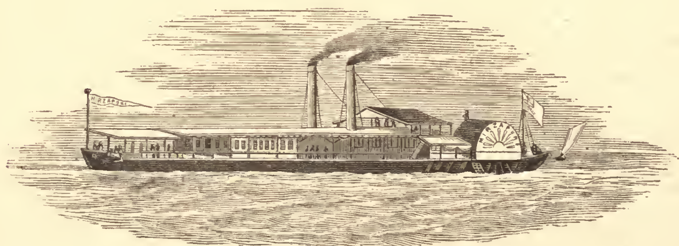
Sedan Gangesfloden under loppet från Himalayabergen genom mellersta Hindostan upptagit alla sina bifloder, blir dess väldiga vattenmassa för mäktig att hållas inom de vanliga gränserna i den indiska halföns släta, lösa jordmån. Floden delar sig därför i flere grenar, som oberoende af hvarandra föra det "heliga" vattnet till hafvet.

En af dessa grenar, som kallas Hoogley och redan förut omtalats, är invid Kalkutta på ett afstånd från hafvet af ungefär 80 mil, lika bred som de förenade Missisippi- och Missourifloderna vid S:t Louis, och likväl är dess östra hälft, tätt intill staden, så uppfylld af fartyg, pråmar och roddbåtar utefter en sträcka af sex mil, att det fordras stor försigtighet vid rodret på en skuta för att tränga sig igenom.

Den andre januari 1882 hade Kalkutta roddklubb anställt en kapprodd på floden mellan Barrackpur och Serampur,

till hvilken festlighet begåfvo sig på ångbåtar från Kalkutta — ett afstånd af nära tjugo mil — fyrahundra inbjudne gäster, bland hvilka äfven jag befann mig. Tvänne större och tio mindre flodångare, blomsterklädda och med svajande flaggor, lågo omkring en brygga mellan Hoogleybron och det redan beskrifna Nimtulaghat. Andra med infödingar fullpackade ångare och indiska flodbåtar med sina halfnakna roddare, trängde sig omkring den lilla flottiljen dels af nyfikenhet och dels för att sälja blommor, guirlander eller frukter åt gästerna. På flodstranden stodo eller sutto tusentals hinduer och muhammedaner, mörka gestalter i hvita kläder. Här och där bland dem sågs en botgörande fakir med bart hufvud och den nästan nakna kroppen beströdd med aska samt med blicken som vanligt riktad mot en bestämd punkt på horizonten eller vattenytan, utan att låta sig på minsta sätt störas af bullret eller festligheten. Från Nimtulaghat syntes ett dussin små rökmoln uppstiga och förena sig öfver den taklösa byggnaden. Några okammade, halfnakne brahminer nedburo från likplatsen till floden benknotorna och askan efter de brända liken. Ståtliga ekipager med svartmuskige och hvitklädde kuskar samt löpare anlände i långa rader till bryggan med dagens gäster.

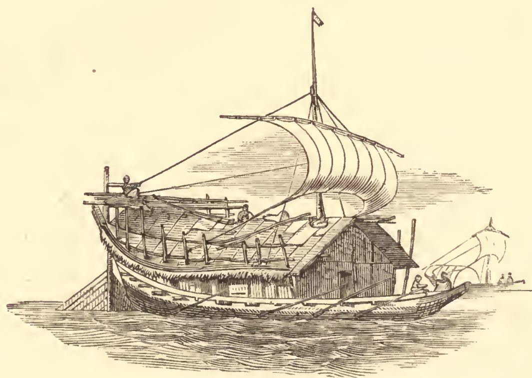
Då alla kommit ombord hvisslade ångpiporna, musiken spelade upp "God save the Queen", och den lilla flottiljen

Ångbåt på Ganges.

begaf sig uppåt floden under dånande hurrarop och glädtigt skämt.

Först passerade vi flera hundra indiska flodbåtar och pråmar, från 25 till 75 fot långa med tak uppburna af bambupålar samt lastade med spannmål, bomull, frukt, jute, getter o. s. v. Den talrika besättningen utgjordes af män, qvinnor och barn, som i åratal lefva och bo i dessa flodbyggnader. De draga fördel af ebb eller flod för att fortskaffa sig upp- eller nedför floden och begagna tillika härför breda åror i båtens för.

Indisk flodbåt.

På vestra sidan om floden ligger fabriksstaden Howrah med Indiens största järnvägsstation och ett par mil långa skeppsdockor. På östra stranden, strax ofvanför Kalkutta, finnas ofantliga packhus och hydrauliska pressar för bearbetningen af jute, ett slags hampa. Den största af dessa sysselsätter 3,000 arbetare natt och dag och eges af en grekisk köpmansfirma, Rally Brothers, som säges vara det största handelsbolag i världen och har egna affärshus i 36 af världens största handelsstäder.

Under musikens muntra toner passerade vi uppför floden. Resliga palmer i smärre grupper höjde sig öfver den öfriga skogen samt byarne, husen och templen, medan andra lummiga träd hängde öfver stränderna, där människan tillåtit dem qvarstå. Många af dessa träd buro blommor liknande tulpan, akacia, jasmin m. fl. Fåglar med de grannaste färger, men dåliga sångare, hoppade i stora skaror bland grenarne; talrika hjordar af små hvita kor och oxar vallades af barn

Tempel vid floden åt Shivas dyrkan.

på ängarne mellan risfälten, och på en à två mils afstånd från hvarandra syntes tempelbyggnader, helgade åt indiske gudar. Dessa tempel voro uppförda i vacker stil och med fullkomlig symmetri invid stranden. Närmast floden var ett öppet pelarhvalf, ungefär 30 fot högt och 40 fot bredt, från hvilket en stentrappa af samma bredd med 20 till 30 steg ledde ned till vattenytan. Där var ett hinduiskt badställe och platsen, hvarifrån man hemtade det heliga

vattnet. Män, qvinnor och barn bada på samma tid och ställe, utom de förnämare fruntimren, som helst bada tidigt på morgonen före solens uppgång. De löst åtsittande bomullskläder, med hvilka man går i vattnet, ömsas efter badet, eller ock låter man dem torka på kroppen, hvilket sker ganska fort under den tropiska solen. På trapporna syntes äfven en mängd fruntimmer, som hemtat vatten ur floden i lerkrukor af ungefär samma mönster som den Rebecka använde vid brunnen. Dessa krukor bäras af qvinnorna i Indien antingen på hufvudet eller vänstra höften.

Vattenbärerska.

På båda sidor om pelarhvalfvet men 50 till 100 fot bakom, stodo tempelbyggnaderna parallelt med floden, vanligen 6 på hvarje sida med en 8 till 12 fot bred gång mellan hvarje tempel. Templen äro fyrkantiga, ungefär 16 fot på hvarje sida, med ett spetsigt tak öfver en rund kupol. De äro byggda af tegel och hvitrappade, sakna fönster men hafva en dörr åt flodsidan. Innanför denna dörr finnes en nisch, i hvilken afgudabilden är placerad. Endast brahminerna tillåtas ingå i templet, hvaremot vanliga hedningar få nöja sig med en blick på guden utifrån, och de kristne hållas i allmänhet på behörigt afstånd.

Här och där i närheten af stränderna ligga indiska landtbyar. Husen äro vanligtvis fyrkantiga och endast 16 till 20 fot i längd och bredd, med spetsiga halmtak. Väg-

garne bestå af bambupålar, inflätade med gräsmattor eller rappade med lera. Inga brädgolf eller möbler finnas utan endast några få kokkärl af lera och dryckeskärl af messing samt några halmmattor, som om natten utbredas på golfvet till sofplatser för familjen. Landet är lågt och platt, så att skadliga öfversvämningar ofta inträffa under den våta årstiden d. v. s. i juli, augusti och september.

Indiska boningshus.

Våra ångbåtar nalkades snart Barrackpur, en betydlig garnisonsplats på flodens östra sida. Denna plats, som utgör ett af vice konungens sommarresidens, har en utmärkt vacker park, hvari förekomma flere exemplar af det märkvärdiga banianträdet eller heliga fikonträdet. Från grenarne å dessa träd utväxa ett slags skott, som då de nå marken slå rot och växa ut till nya stammar, hvarigenom trädet uppnår en ofantlig vidd och liknar ett pelarhvalf. I parken vid Barrackpur finnes ett sådant träd stort nog att

rymma 1,000 man under sin krona. På vestra sidan midt emot ligger den gamla staden Serampur, som förr tillhörde Danmark, men i början af detta århundrade togs af England och nu endast har några minnen qvar från den danska tiden i form af inskriptioner och skriftliga handlingar.

I floden midt emellan dessa städer låg en regeringspråm af ofantlig storlek förankrad. Den var öfvertäckt med segelduk och för tillfället inredd till matsal, hvari bord

Banianen eller heliga fikonträdet.

voro dukade till "tiffin" eller lunch för 400 personer. Våra båtar lade till och vi instego till de rikt dukade borden. En musikkår om 40 instrumenter från ett i Barrackpur förlagdt sepoyregemente uppstämde en engelsk marsch, champagnekorkarne smällde och allt var lif och glädje.

Efter måltiden började kapprodden med sex olika täflingar, alla mellan engelsmän, hvarpå priserna utdelades och hela sällskapet begaf sig till fots genom en vacker park

till den en mil aflägsna järnvägsstationen, hvarifrån ett extratåg förde de lustresande tillbaka till Kalkutta.

Efter åtta månaders sommar i det bengaliska låglandet under en ständig värmegrad af från 90 till 100° Fahr. i skuggan blifva friska vindar och ren kall luft lyxartiklar af större njutning, än de som lefva i ett mera tempereradt klimat kunna föreställa sig. För att en kort tid komma i åtnjutande af dessa stora naturförmåner begaf jag mig i oktober 1882 till de beryktade Himalayabergen, bland hvilka staden Darjiling är belägen.

Iltåget på de bengaliska järnvägarne förde oss öfver ett lågt slättland genom risfält, trädgårdar och palmlundar 300 mil i nordlig riktning till Siligori vid foten af bergen, dit vi anlände på morgonen vid soluppgången. Efter en god frukost och en butelj norskt exportöl, som tillhandahölls vid järnvägsstationen, förflyttades passagerarne till ett tåg på Darjiling—Himalayabanan för att föras upp 7,000 fot högt utefter en väglängd af 42 mil.

Denna bergsjärnväg är så olik alla öfriga järnvägar att den förtjänar en särskild beskrifning. Den är smalspårig i ordets fullaste bemärkelse, i det afståndet mellan skenorna är blott två fot. Vagnarne äro ytterst små och låga med hjul af omkring 12 tums diameter. Vagnen är 10 fot lång och 6 fot bred samt försedd med fyra säten, som rymma fyra personer hvardera; den är öppen vid sidorna, så att passagerarne lätt kunna komma in och ut samt hafva god utsigt på båda sidor. Lokomotivet är ej större än vagnarne men kraftigt nog att med en fart af 8 till 10 mil i timmen draga 10 till 12 af dessa uppför bergen. Spåret ligger ej på något ställe i rak linie ens en tiondedels mil, utan slingrar sig oafbrutet i alla möjliga krumbugter och påminner starkt om de linier, som formeras

i den gamla folkdansen: "Så väfva vi vadmal, så slå vi tillsamman".

Signalen gifves, det lilla lokomotivet frustar som en otålig stridshäst och tåget med sin börda af människor rullar i väg uppför backar och berg samt öfver förfärliga bråddjup, upp, upp, upp, timme efter timme och alltid med en jämn stigning af 1 fot på 18 till 28 eller i medeltal 23. Det slingrar sig som en orm efter det taggiga bergets sidor i zigzag öfver förfärliga bråddjup och med kurvor så skarpa, att håren resa sig på hufvudet på den som tittar ned eller upp åt den skarpa klippväggen, hvars spets höjer sig öfver molnen. En lossad nedrullande sten, en bräckt skena eller ett hopp ur spåret skulle ögonblickligen slunga den ilande järnhästen med vagnar och människolif tusentals fot ned i bråddjupens botten och förvandla det hela till en oigenkännlig massa af vrak.

Vackra löfträd, gräs, blommor och slingerväxter pryda kullar och dalar utom i själfva ravinerna eller bergsklyftorna, hvarest forsande bäckar och floder blottat sten och häll för att i ett vildt tummel störta sig ned från sten till sten, från klippa till klippa och dal till dal, tills de omsider förena sig i de floder, som ständigt öka den "heliga" Ganges ofantliga vattenmassa.

Banan följer en 25 fot bred landsväg, som för det mesta är uthuggen ur hårda klippan, och på denna väg ses bergsfolken från Nepal och Tibet drifva stora skaror af packhästar (ponies), som föra Indiens, Europas och Amerikas produkter till och bortom bergen till norra Asiens befolkning.

Här och där på de gröna kullarne ligga Indiens bästa theplantager. Man ser några långa, låga, hvitmålade byggnader, de äro plantageegarens bostad och fabriker, och strax bredvid synas långa rader med halmtäckta hyddor, som äro

de infödde arbetarnes bostäder, och i terrassform på de branta backarne äro oändliga rader thebuskar, bland hvilka arbetarne i pittoreska drägter med briljanta färger fullfölja sitt arbete med theplockning i långa oregelbundna rader liknande en avancerande armés rekognosceringslinier. Man ser en sådan tafla högt uppe i rymden, så högt att man knappast kan urskilja människor från buskar, och ett par timmar senare synes samma tafla långt nere i en djup dal.

Emellertid får man genom en lång dalöppning en vy af höga, hvita föremål, hvilkas spetsar torna sig upp högt öfver dimmorna och molnen — det är de högsta tinnarne af Himalayabergen, från hvilka vi befinna oss på ett afstånd af 60 till 100 mil. Och så fortsättes den märkliga resan högre upp än många moln gå, tills omsider tåget stannar i Darjiling, ett af världens märkvärdigaste ställen.

Det är ett sanatorium och utgör sommarresidenset för den bengaliska regeringen samt är tillika en populär tillflyktsort under den varma årstiden för flere af Indiens

Palats och tempel i en stad å Himalaya.

furstar och många européer. Staden har en befolkning af några tusen personer, bland hvilka det tibetanska och nepalska bergsfolket utgör hufvudelementet. Där ser man hinduens tempel, muhammedanens moské och den kristna kyrkan i närheten af hvarandra, och man möter ofta på gator och vägar katolske munkar bärande sitt krucifix och "llamas" eller tibetanske prester i långa, bruna filtkappor svängande sitt bönehjul, hvilket består af en konstrikt utarbetad maskin af silfver, i hvilken stå ingraverade följande ord: "Rum mahnee padme hang", hvilket betyder: "Hell dig, juvel och lotusblomma" eller "Ära vare Gud".

Residens, kyrkor, hotell samt offentliga och privata byggnader ligga i en halfcirkel på vestra sluttningen af ett af bergen och bilda en särdeles vacker tafla. Utmärkta vägar äro anlagda i zigzagform upp och ned öfver berg och kullar. Det finnes inga åkdon på platsen men däremot ett slags bärstolar, som kallas dandys, och små hästar eller ponies med fötter så säkra, att de klättra upp och ned på bergen likt getter. Både män och qvinnor rida dessa eller bäras i dandys af tre starke bärare från Tibet. Darjiling ligger 8,000 fot högt öfver hafvet och man ser ofta svarta moln kretsa kring bergen djupt under ens fötter. Luften är så frisk, ren och helsogifvande, att människan under dess inverkan erhåller ny kraft, lust och ungdomslif. Den tvingar antingen till verksamhet eller sömn, man kan omöjligen sitta stilla eller tanklös utan måste upp och ut i lif och verksamhet.

Utsigten öfver det nedanför liggande landskapet säges vara den härligaste på hela jorden. Nedanför de terrasser, på hvilka man spatserar, synas leende dalar den ena under den andra ända ned till långt in i den bengaliska slätten, genomkorsade af floder, skogar och brokiga åkerfält, och

långt bort i fjärran norrut aftecknar sig mot den blå horizonten det ena berget efter det andra med evigt snöbetäckta hjässor högt uppe öfver de kringsväfvande molnen — 20,000 fot högre än Darjiling och 28,000 till 29,000 fot öfver hafsytan — tre fjärdedels svenska mil i höjd. De högste topparne äro Kinchinjunga 45 mil och Mount Everest 60 mil aflägsna från Darjiling. Det säges att dessa bergspetsar i klart väder äro synliga på 300 mils afstånd. Där stå dessa väldiga jättar i sin snöhvita skrud likt skildtvakter vid stjärnepellens blåa hvalf och tyckas snarare tillhöra himlen än jorden. Intet under att hinduerna betrakta dem med helig vördnad, ty kall och känslolös för det sköna och stora måste den människa vara, som ej vid detta ställe känner sin egen obetydlighet och verldskaparens oändliga storhet.

Tjugotredje kapitlet.

Innehåll: Koleran och andra sjukdomar. — Kolerans orsaker. — Huru soldaterna skyddas för densamma. — Plötsliga dödsfall. — Febrar. — Teraj. — Hinduernas dödsförakt. — Kolerahospital — Barmhertighetssystrar. — Kärlekens religion. — Missionärerna. — Furstarne Tagore. — Indiska familjeseder. — Indisk artighet. — Ett indiskt gästabud.

Koleran har sitt egentliga hemvist i Indien. Sjukdomen alstras i Bengalens lågländer efter den regniga årstiden, som slutar på hösten. Under december månad grasserar denna sjukdom värst, men den går alltid därstädes, och den andre december, då jag var där, var den mycket våldsam, men jag skulle knappast hafva vetat om det, hade icke mina embetspligter ålagt mig att mottaga rapporter från helsovårdsdepartementet i Indien och inberätta därom till helsovårdsdepartementet i Washington. Då och då påmindes jag äfven om sjukdomens framfart därigenom att flera af mina bekanta plötsligen rycktes bort af densamma. Tre särskilda gånger inträffade det att jag på aftonen satt vid festligt dukade bord i sällskap med vänner, af hvilka en redan före den följande morgonen var både död och begrafven.

Många andra dödliga sjukdomar hemsöka Indien och särskildt ett slags feber, hvaraf människorna dö efter en eller två dagars sjukdom, och likväl hör man kolera, feber och död knappast nämnas af anglo-inderna; folk tycker icke om att tala om oangenäma ämnen. En vän ryckes helt plötsligt och oförmodadt från de sällskapliga umgängeskretsarne, men liksom till följd af någon hemlig och ömsesidig öfverenskommelse nämner man knappast hans död.

En afton var jag inbjuden till middag vid officerarnes table d'hôte vid militärstationen "Dum Dum" några få mil från Kalkutta. Jag åkte ut dit på aftonen och satte mig till middagsbordet kl. 8 i sällskap med omkring 40 officerare, af hvilka de fleste tillhörde det skotska gränsregementet. Öfverste Chapman, en bland gästerna, var en mycket kraftig och munter gammal skotsk krigare och öfverstelöjtnant Hill var min värd. Efter en splendid middag, sådan man endast i Indien förstår att tillaga och bjuda på, samlades sällskapet i skilda grupper omkring whistborden såsom vanan är i de högre engelska umgängeskretsarne. Öfverste Chapman var min medspelare och sällskapet skildes åt kl. 1. Jag följde Hill till hans villa och vi gingo båda till sängs. Kl. 8 följande morgon inkom Hill i mitt rum med den sorgliga underrättelsen, att han just nyss återkommit från Chapmans begrafning. Den kraftfulle gamle krigaren, som oskadd hade återvändt från 20 slagfält, hade insjuknat i kolera kl. 2, dog kl. 4 och begrafdes kl. 6. Sådant är lifvet i Indien.

Vid foten af Himalayabergen utbreder sig ett mycket vidsträckt område kalladt "Teraj"; jordmånen är därstädes i hög grad bördig och särdeles lämplig för theodling. Hela trakten är öfvervuxen med skog, buskar och annat slags växtlighet så tätt, att den i sitt oodlade tillstånd utgör ett

ogenomträngligt snår och ett älsklingstillhåll för tigrar, leoparder och andra vilda djur. De höga bergen samt de täta snåren skymma bort solljuset och hela trakten är därföre full af giftiga ångor, som aldrig skingras. Det vore nästan säker död för en europé att lefva där för en längre tid, och det är brukligt, äfven då man endast färdas genom "Teraj" på järnvägståget, att stärka krafterna medelst intagande af kina i dubbla doser.

Den sålunda i snåren alstrade febern och koleran, som uppkommer på de vidsträckta risfälten, anställa fruktansvärda ödeläggelser icke allenast bland européerna utan äfven bland de infödde. Dock har läkarevetenskapen gjort mycket för att mildra det onda, och åtminstone koleran har blifvit omsorgsfullt studerad och tyglad af den anglo-indiska arméns medicinska afdelning, så att sjukdomen nu mera icke fruktas så mycket som man skulle kunna förmoda.

Sjukdomsämnet består af mikrober, oändligt små endast med mikroskopets tillhjälp synliga organismer, som röra sig i svärmar eller hopar i vindens riktning eller påverkade af andra atmosferiska förhållanden. Om den sjukdomsförande luftströmmen träffar en plats, hvarest en afdelning militär är förlagd, gifves genast order att trupperna skola bryta upp, och inom få timmar är hela truppstyrkan stadd på marsch tågande i rät vinkel mot den riktning, i hvilken koleran kommit. Efter en dags marsch och en natts bivuak äro regementsläkarne i stånd att säga huruvida trupperna äro utanför koleraområdet eller icke. I senare fallet återtages marschen å nyo och fortsättes dag efter dag, alltid i rät vinkel mot den föregående riktningen, tills man lemnat den af kolerasmittämnet fyllda trakten bakom sig.

Gamla officerare i armén berättade mig att de hade sett koleran passera öfver en sida af lägret, angripande hvar

fjärde man på ena sidan af bataljonsgatan utan att röra en enda på andra sidan. Fruktan och oro sägas vara mera farliga under kolerafarsotens härjningar än till och med sjukdomen själf.

En dag, då jag satt vid frukostbordet, kom bud från universitetssjukhuset att en amerikansk sjöman, som låg sjuk i kolera, var mycket angelägen att få träffa mig, innan han doge. Jag åkte genast dit och blef vid ingången mottagen af universitetets rektor, d:r J. M. Coates, men då jag kom in i koleraafdelningen, hade mannen just nyss dött. En barmhertighetssyster var närvarande vid dödsbädden och hade lofvat att frambära den döendes budskap till mig. Det var endast en kärlekshelsning åtföljd af några få småsaker att öfverlemna till hans moder i staten Maine.

Där var en stor afdelning full med kolerasjuka. D:r Coates förde mig genom de särskilda rummen. Många af de infödde patienterna besöktes af vänner och slägtingar. Hinduerna hysa ingen fruktan för döden, utan eftertrakta den snarare, ty i självfva verket tro de att döden till följd af en smittosam sjukdom eller en giftig orms bett endast är en försynens skickelse, hvarigenom de kallas bort till ett bättre lif.

Såsom exempel därpå vill jag anföra följande. Då jag en dag anställde besigtning ombord på ett amerikanskt skepp, föll en af de infödde arbetarne öfver bord. En norsk sjöman hoppade i sjön och räddade hinduen, som, då han kommit upp på däck igen, greps af en så häftig vrede, att han var färdig att döda sjömannen, därför att han hindrat honom från att komma in i paradiset. Och liknande händelser förekomma ganska ofta.

Jag omtalade att jag fann en barmhertighetssyster vid den amerikanske kolerapatientens dödsbädd i sjukhuset, och

jag kan icke låta detta tillfälle gå förbi utan att inlägga ett ord af tacksam erkänsla mot dessa ädla qvinnor, den katolska kyrkans moderna nunnor. Jag har sett dem i förnedringens och eländets hålor i de amerikanska städerna, bland de sjuka, sårade och döende på Söderns slagfält, jag har sett dem i en af de arabiske sjöhamnarne, uppsökande nödställda och utblottade resande, bland kolerapatienterna och bland fängelsernas olycklige invånare i Indien, alltid utförande samma änglalika värf, afhjälpande de fattiges behof, betjänande de sjuke och tröstande de förtviflade.

Jag är naturligtvis icke katolik, ej heller är det min afsigt att försvara den katolska religionen, men jag vill gifva mitt erkännande åt och betyga min aktning för det ädla arbete, som af prester och nunnor inom denna kyrka utföres bland de ringa och vilsekomna. Det är lätt nog att vara en god protestantisk kristen i en finfin församling med en stor präktig kyrka, en prest med en årslön af 5,000 eller 10,000 dollars, stoppade bänkar med sittplatser kostande 20 dollars stycket, den utsöktaste musik och de älskligaste damer med de sötaste små hattar, allt gentilt och mäkta fint, ingen råhet, ingen fattigdom, inga tiggare eller trashankar och inga så särdeles stora syndare, med ett ord ingenting som kan störa friden, harmonien och jämnmodet hos de utvalde — men hvad beträffar kristendom, sådan som mästaren lefde och lärde den, så föredrager jag att söka den bland de ädla qvinnor, som äro kända under namnet barmhertighetssystrar, eller till och med i frälsningsarmén. Jag vet att många skola klandra mig för denna åsigt, men jag kan icke hjälpa det, mitt hjärta är fullt däraf.

Ja, jag vill gå ännu längre. Då jag i närheten af vår simpla vedhuggarestuga vid Missisippifloden stod bredvid en indiansk qvinna och hörde henne anropa den "store

anden" till förmån för hennes döda barn, hvars lilla kropp låg utsträckt på några lönnqvistar fästa i trädet; när jag såg den egyptiske fellahn med sitt ansigte vändt mot Mekka sucka under den kristna och högt civiliserade engelska nationens förtryck utan tröst och utan hopp utom i den tron, att "Allah är stor och Muhammed är hans profet"; och då jag i Indien vid så många tillfällen sett de bedröfvade, nedtrampade, okunniga och fördomsfulla hinduiska männen och qvinnorna andaktsfullt vända sig mot solen eller mot Himalayabergens snöklädda toppar, med religiös hänförelse kasta sig i den helige Ganges för att söka förlåtelse för sina synder eller utsträcka sig på marken framför en blomma, ett träd eller en klippa, ja framför en giftig reptil, sökande Gud eller en hans uppenbarelseform; — vid sådana tillfällen har jag ofta frågat mig själf, hvilken af alla dessa är närmast Gud och hvilkens offer är mest välbehagligt inför honom. Ja, hvilkens? Såsom E. Tegnér frågar i sina "Fridsröster":

Månn' den vise med sin lära,
Än så djup, så konstrikt byggd,
Kommer världens Gud mer nära
Än den vilde med sin dygd?

Måtte icke dessa mina reflektioner missuppfattas, som om det vore min mening att på något vis nedsätta de protestantiska kyrkorna eller deras missionsarbete bland dessa folk. Långt därifrån! Ingen kan högre än jag uppskatta och värdera de ädle missionärer inom den kristna kyrkan, som söka att tända ett bättre ljus bland hedningarne. Jag har känt många af dem, äfven svenskar, från d:r P. Fjellstedt, som först ingaf mig lust att se Indien, till Ungert, Edman och Erikson, som voro i Indien samtidigt med mig

och besökte mig i Kalkutta den 28 december 1882. Heder och erkännande åt deras ädla verk!

Hinduerna äro de artigaste och mest belefvade människor jag någonsin sett. Deras uppträdande är utsökt fint; ingen råhet, ingen grofhet, inga svordomar, ingen dryckenskap förekommer bland dem, och detta gäller äfven om de lägsta folkklasserna; de högre klasserna äro, såsom redan förut omtalats, ytterligt fina och renliga, alla visa den största vördnad för sine föräldrar och för de gamla. Jag vill anföra några exempel därpå.

Kort efter min ankomst till Kalkutta blef jag bekant med två furstar Tagore, i synnerhet med den yngste af dem. De äro titulärfurstar, ofantligt rika och stora filantroper. De hafva många palats, hundra — kanske tusentals sekreterare, tjänare, underhafvande och pensionstagare, och såsom bruket är bland hinduerna, hvilkas familjer äro ordnade efter det patriarkaliska lefnadssättets grundsatser, lefva alla tillsammans och få sitt underhåll från den gemensamma egendomen. Jag aflade många visiter hos dem, men var mest bekant med den yngre fursten, som då var af omkring 45 års ålder och en stor beundrare af Amerika. Ehuru en man af sådan ålder och samhällsställning, talade han aldrig i sin äldre broders närvaro, förrän den senare medelst ett ord eller en nickning hade tillkännagifvit, när han hade rätt att tala. På samma sätt skulle en son aldrig tillåta sig att tala i sin faders närvaro, förrän denne slutat. Den äldste medlemmen af familjen är dess högste herrskare, och äfven furstarne Tagore skulle aldrig hafva tillåtit sig att företaga någon handling af vigt, innan de först erhållit sin åldriga moders samtycke.

Månge framstående män både bland hinduer och muhammedaner, ja till och med några af de infödde herrskarne

Fursten af Tagore.

aflade visit hos mig först, innan de inbjödo mig till sina stora fester. En af dem, som ofta besökt mig, var d:r L. N. Maitra, en brahmin af högsta klassen och en af de mest upplyste och angenäme män jag råkade i Indien. Han plägade sitta hos mig flere timmar, berättande för mig om hinduernas lefnadsvanor, historia och religion. Sedan vi blifvit förtroligt bekanta genom flere månaders umgänge,

satt han en dag mycket länge hemma hos mig liksom försjunken i djupt begrundande, och då han stod i begrepp att gå, reste han sig och bad om tillåtelse att få uppläsa ett hinduiskt ordspråk på sanskrit. Han lade därvid i dagen en stor förmåga som deklamatör, och det syntes mig som om jag aldrig hört mera musik i ord på prosa, ehuru jag naturligtvis icke kunde förstå något af innehållet.

Jag bad honom om en öfversättning, hvilken han också sände mig dagen därpå med den försäkran att han uppläst ordspråket med tilllämpning på mig. Öfversättningen lyder sålunda: "Ingå icke i förtroligare bekantskap med någon, men om du gör det, så se till att din vän icke är en främling; men om han är en främling, så se till att han icke är en väl uppfostrad man; men är han bildad, så skilj dig aldrig från honom, men om ödet bjuder att du måste skiljas vid honom, så sök att hafva makt öfver det, hvaröfver vi icke hafva makt", det vill med andra ord säga: dö, emedan endast döden kan ersätta förlusten af en sådan god man. Jag anför detta, emedan det icke allenast visar hinduernas föreställning om den lycka döden medför utan äfven är ett bevis på deras utsökta artighet och finkänslighet.

D:r Maitra framsägande ett indiskt ordspråk.

Om en hindu önskar betyga en äldre man eller qvinna sin aktning eller på något särskildt sätt hedra dem, kallar han dem fader eller moder och, om de äro hans jämnåriga,

broder eller syster. Ännu i dag, då mina gamla sekreterare i Indien skrifva till mig, kalla de mig fader och bedja om sina vänliga helsningar till deras goda moder, hvarmed de åsyfta min hustru.

Jogesh Chunder Bose

Min förste sekreterare, en hindu af krigarkasten eller kschatriya, med hans egen namnteckning.

Vid några tillfällen anställde hinduiske furstar och adelsmän bjudningar eller fester särskildt till min ära eller rättare till det lands ära, som jag representerade, och inbjudningen gällde då icke allenast mig själf utan utsträcktes äfven till mina vänner, i det frihet lemnades mig att efter eget behag taga med mig så många jag ville af dem.

Familjen Tagore hade en vacker villa på landet utanför staden. Där gafs för mig en dag en fest, som hade en mera privat karaktär, alldenstund den egde rum kort efter min ankomst till landet. Bland andra vänner, som jag då inbjöd att följa mig dit, var äfven den danske resanden D'Irgens-Bergh, med hvilken jag gjorde bekantskap på resan från Neapel till Alexandria.

Villan förtjänade mera namn af palats, ty den var uppförd i storartad stil och var en verklig perla af arkitektonisk skönhet. Golf och väggar i alla rummen voro af marmor. Platsen rundtomkring palatset bestod af en vacker park, som hölls i det präktigaste skick, och hela aftonen under vårt besök var den upplyst af många hundra kinesiska lampor. Glanspunkten i dagens festliga anordningar utgjordes af musik, som utfördes af en fullständig orkester af infödda musikanter, hvilka begagnade hinduiska instrumenter, fullkomligt olika dem vi hafva, hvarjämte äfven utfördes musik å piano och guitarr samt flere andra af våra vanliga instrument. Den yngre fursten var nämligen en stor älskare af musik och underhöll på egen bekostnad ett musikaliskt institut och en stor orkester samt gaf fri undervisning i musik åt hvarje ung man, som lade i dagen någon särskild

To
the
Hon'ble
H. Mattson
Consul General of
U.S.A. at Calcutta
With S.M. Tagore's respectful Compliments.
Calcutta
26 Nov 1881

Furstens af Tagore handstil.

begåfning därför. Han var äfven väl bevandrad inom sanskritlitteraturen samt har på sanskritspråket författat flere vetenskapliga arbeten, hvaraf jag hade nöjet att som present mottaga ett med hans egenhändiga namnteckning, hvilken här meddelas såsom prof på en bildad hindus handstil.

De förfriskningar, som vid den nämnda festen serverades, utgjordes af läckra anrättningar tillagade af deras egna kockar. Grädde, ris, socker, ägg, fisk, mjöl och kryddor voro hufvudbeståndsdelarne i bordets omvexlande läckerheter. Champagne och andra europeiska viner serverades tillika med rätterna och efter måltiden bjöds kaffe, hvarpå tvättskålar och fina handdukar kringburos af tjänarne. Slutligen kringsände hofmästaren (majordomon) en gyllene bägare, något liknande en urna, placerad på en guldbricka; i den lilla bägaren låg en fin svamp genomdränkt med "attar of roses", som kostar nära fyra kronor droppen och hvari gästerna vätte sina fingerspetsar, fuktande sina pannor och kläder med den dyrbara parfymen. Den obetydligaste beröring med denna äkta "attar" meddelar en doft, som varar i flere månader.

Hvarken hos furstarne Tagore eller på något annat ställe, där de äkta infödda hinduerna gåfvo fester, voro några af deras qvinnor närvarande eller kunde ses af oss, ehuru vi visste att de voro i närheten och kunde se oss genom något glasfönster eller galler. Männen själfve biträdde vid gästernas betjäning men smakade aldrig hvarken mat eller dryck i vår närvaro. Då slutligen vagnarne körde fram och gästerna skildes åt, gafs åt hvar och en af dem en ofantligt stor bukett af vackra välluktande blommor.

Tjugofjärde kapitlet.

Innehåll: Jordbruk, industri och byggnadskonst. — Hveteodlingen. — Jordbruksarbetaren. — Hans ställning, verktyg m. m. — Handaslöjder. — Taj i Agra. — Taskspelarkonster. — Ormtjusare. — Ur min dagbok.

Det öfvervägande flertalet af hinduerna äro jordbruksarbetare. De förnämsta sädesslag som odlas i Indien äro hvete, ris och flere olika sorters ärter. Hveteodlingen i Indien utöfvar ett stort inflytande på spannmålsmarknaden äfven i Europa och är numera därstädes en af de farligaste medtäflarne till vårt amerikanska hvete.

Som Förenta Staternas regering hade gifvit mig i uppdrag att inhemta underrättelser om huru hveteodlingen bedrefs i Indien, gjorde jag detta ämne särskildt till föremål för undersökningar och studier, och i december 1882 inlemnade jag till regeringen i Washington en rapport därom, som utgjorde den första tillförlitliga underrättelse vi erhållit i ämnet, hvarföre den ock väckte mycken uppmärksamhet och förorsakade icke ringa öfverraskning. Jag vill anföra några utdrag ur denna rapport.

"Den årliga hveteproduktionen i Indien uppgår till omkring 240,000,000 bushels, hvaraf 200,000,000 kunna ex-

porteras, alldenstund de infödda bereda sitt bröd af andra sädesslag. Sammanlagda ytinnehållet af det område, hvarå hvete odlas uppgår till öfver 20,000,000 acres, och i gynsammaste fall uppgår afkastningen i medeltal till 13 bushels pr acre.

"Den anglo-indiska regeringen gör allt hvad i dess förmåga står för att uppmuntra hveteodlingen och göra den till en segrande medtäflare med det amerikanska hvetet i Europa. Så har nyligen fullbordats en kanal, kallad "Sirhind", som är 502 mil lång och står i förbindelse med en mängd mindre kanaler, hvilkas sammanlagda längd är 2,000 mil och hvilket kanalsystem är afsedt att bevattna en million acres. Nästan alla hvetefälten tarfva konstbevattning. Hvetet sås på hösten och skördas i mars. Det sås vanligen i rader eller fåror.

"Jordbruksarbetaren, "ryot", är en åbo, som lefver under mycket tryckta omständigheter och närmast kan jämföras med den svenske torparen. Genom gammal häfd och vidskepliga föreställningar har han kommit att betraktas och anse sig själf nästan som ett inventarium på den jordlapp, där han föddes. Hans jordbruk bedrifves i mycket liten skala, hans behof äro mycket få, han fördrager fattigdom och hunger med tålamod och odlar sin lilla jordbit af från fem till femton acres i skifte med jordegaren, "zemindar", som har landet på arrende af någon infödd furste, hvilken åter i sin ordning arrenderar det af regeringen. Alla dessa landinnehafvare måste betala en dryg årlig afgift. Största delen af ryotens inkomst hamnar i zemindarens, brahminens och ockrarens fickor under form af arrende, offer och ränta, och om han med sitt hårda och hopplösa arbete kan inbespara 25 öre om dagen, så är detta tillräckligt för tillfredsställande af de mest trängande hushållsbehofven.

"Hans hem utgöres af en jord- eller bambukoja, hans hela egendom är ett par små oxar, ett par kor, kalfvar och getter, en träkärra och några messings- och lerkärl, tillsammans värdt mellan 200 och 300 kronor, och hans redskap och verktyg äro af det enklaste slag, sådana som hans förfäder begagnade för 3000 år sedan. Han plöjer sin åker med ett krokigt järnskodt trästycke och harfvar det

Plöjning i Indien.

med ett redskap liknande en vanlig stege, lagd med flatsidan på marken och dragen af de små oxarne tvärs öfver fältet. Han sår sin säd med händerna, skördar den med en enkel skära, bär hem kärfvarne på ryggen eller för hem dem med sin lilla kärra, tröskar dem med en träklubba eller låter boskapen trampa ur kornen, hvarpå han rengör säden från agnar medelst handkastning."

I Indien odlas naturligtvis många andra landtmannaprodukter; särskildt må nämnas indigoplantan, hvaraf den berömda blåa färgen tillverkas, raps, senap och andra frösorter, hvaraf pressas olja, opiumväxten m. fl.

I städerna och byarne sysselsätter sig folket med handtverksarbeten, hvaruti de uppnå större skicklighet än något annat folk. Deras vackra träsniderier och elfenbensarbeten,

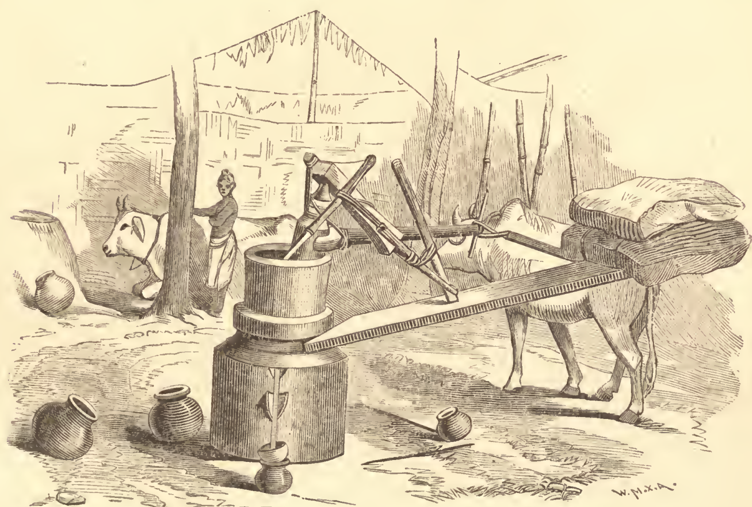
Arbetare vid indigopress.

deras fina broderier, deras väfnader och spånad samt andra industriella produkter öfverträffa allt annat arbete af det slaget.

Men deras skicklighet har icke sin grund i geni och uppfinningsförmåga utan i noggrann iakttagelse och trägen öfning. Enligt deras religiösa kasttraditioner måste sönerna lära faderns yrke, och de börja att arbeta vid hans sida, så

snart de äro gamla nog att kunna hålla i en nål, mejsel eller annat verktyg, samt fortsätta tålmodigt därmed dag efter dag, år efter år, tilldess omsider deras barn och barnbarn i sin ordning lära yrket af dem.

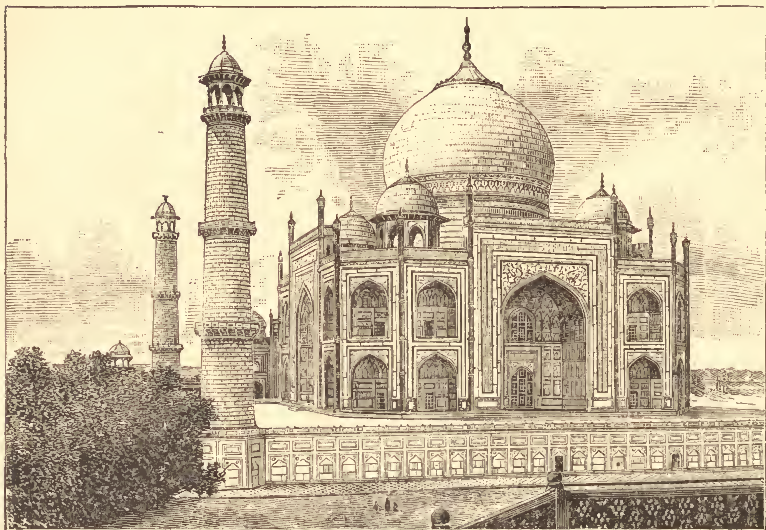
Vissa platser äro bekanta för vissa slags industriella arbeten, som där företrädesvis utföras. Så är t. ex. Dakka bekant för sitt fina musslin, Benares för sina broderier o. s. v. Musslinsväfvarne i Dakka kunna med sina händer

Oljepress.

spinna och väfva ett tyg så fint som en spindelväf, och en vid sådant arbete ovan skulle aldrig ens kunna känna tråden mellan sina fingrar, men den hinduiske spinnarens i Dakka känsel har blifvit så ytterst fint utvecklad under hundratals slägtled, att han är i stånd att utföra arbeten, som för en annan skulle vara fullkomligt omöjliga. Jag har sett en drägt förärad åt en indisk konung, hvilken var så fin, att, ehuru den utgjorde en fullständig kostym, den likväl hop-

vecklad fick rum inuti ett mangoskal, som endast är obetydligt större än ett mandelskal, och så inpackad framlemnades till konungen. Jag har i min ego en liten ask, två tum bred och fyra tum lång, gjord af sandelträd och försedd med fina sniderier; alla kanterna äro inlagda med små elfenbensstycken, hvaruti finnas mer än 2,000 särskilda bitar af olika metaller så skickligt sammansatta, att fogningarne icke ens med förstoringsglas kunna upptäckas.

Taj-Mahal.

Äfven i byggnadskonst hafva hinduerna utmärkt sig redan för århundraden tillbaka, i det de utfört arbeten, som än i dag äro föremål för världens beundran.

Ett af dessa arkitekturens mästerverk anses vara ett af de skönaste någonsin utfördt med människohänder. Det är Taj-Mahal vid Agra, ett grafmonument bygdt af kejsar Shah Jehan öfver qvarlefvorna af hans gemål Bengos Begum,

som dog 1630. Under sjutton års tid efter hennes död samlade Shah Jehan byggnadsmaterialier af marmor och dyrbara stenar för att användas till grafmonumentets uppförande. Från alla delar af Indien lemnades bidrag till det samma, såsom till Salomos tempel från hela judiska landet, och det anses hafva kostat ända till 112,000,000 kronor. Byggmästarne arbetade som titaner och resultatet blef ett arbete fint som en juvelerares. Det är bygdt i morisk stil med smärta pelare samt gör på betraktaren intrycket af majestät och behag. Många byggnader i världen öfverträffa detta tempel i storlek, men ingen kan täfla med det samma i idealisk skönhet och byggnadsstilens fulländning. Det liknar mera ett tacksamhetens och lofsångens tempel än en sorgens boning, och kärlekens ande tyckes genomtränga dessa tysta kamrar, lifvande och värmande den kalla marmorn och förvandlande hela byggnaden till en dröm — till ett poem i sten. Det är försedt med rika mosaikinläggningar, och dyrbara stenar af olika färger antaga skapnaden af friska vinrankor och lefvande blommor. Det står där i högtidlig tystnad vid stranden af Jumna som en förtrollad synvilla.

I storartad prakt liksom växte det upp inför mina ögon, då jag nalkades det. Den luftiga dômen och de hvita marmorspirorna glittrande i sagolik, mystisk skönhet och reste sig högt öfver de resliga cypressträden, som stodo i rader likt skildtvakter kring det samma. Man inträder i trädgårdsparken framför hufvudbyggnaden genom en hvälfd pelargång af kolossal storlek, byggd af röd sandsten och täckt af 26 hvita kupoler. Hvalfbågarnes höjd är 140 fot. Taj-Mahal är uppfördt på en fotställning af röd sandsten, 964 fot lång och 329 fot bred, hvars ena sida sköljes af Jumnafloden och i hvilkens fyra hörn är ett torn af röd

sandsten, täckt af en hvit marmorkiosk. Tvänne moskéer upptaga den östra och vestra sidan. Från denna grund höjer sig en präktig terrass af hvit marmor, 313 fot i fyrkant, i hvars medelpunkt sjelfva den vackra hufvudbyggnaden har sin plats. I hvarje vinkel är en luftig tornspira af utsökt formfulländning, byggd af hvit marmor samt täckt af en stilfull kupol, som hvilar på åtta pelare. De äro omkring 150 fot höga och man går upp till högsta toppen på en spiraltrappa.

Grundplanen till Taj-Mahal bildar en regelbunden åttkant. De fyra sidor, hvarest ingångarne äro belägna, äro hvardera omkring 130 fot långa samt vätta mot de fyra väderstrecken. Taket är 70 fot öfver fotställningen. Öfver hvarje hörn reser sig en praktfull tornspira och öfver medelpunkten uppstiger marmordômen, mätande 70 fot i genomskärning och hvälfvande sig till en höjd af 120 fot. Den täckes af ett förgyldt halfmånformigt hvalf 260 fot öfver golfytan. Alltsammans är af den finaste Jaypurmarmor, omsorgsfullt polerad och ännu i dag bibehållande sin rena färg.

Oaktadt Taj-Mahals kolossala storlek är hvarje del af det samma, från grundmuren ända upp till dômen, prydd med konstnärligt utförda teckningar, och det hela är lika omsorgsfullt utarbetadt som det finaste ebenholtzskrin. Hela Koran är sålunda inristad på det samma. Ännu i dag är den sköna drottningens grafhvalf fyldt med doft af rosor, jasmin och sandelträd. Kejsarinnans och kejsarens grafvar utgöras af sarkofager af den renaste marmor, betäckta med utsökt smakfulla inläggningar af blodsten, agat, kamelia, lapis lazuli och andra dyrbara stenar samt omgifna af ett sex fot högt galler, i hvars öppna flätverk liljor, svärdsliljor och andra blommor af ädelstenar äro inarbetade.

Dômen i Taj-Mahal frambringar ett eko, som är behagligare, renare och mera uthålligt än något annat. En ensam musikton frambragt af människorösten liksom flyter eller sväfvar däruppe i ett långt utdraget, angenämt vågsvall, hvilket dör så långsamt, att man tycker sig höra det ännu sedan det tystnat — liksom man ser eller tycker sig se en lärka, som man länge följt med sin blick, äfven sedan hon försvunnit i himmelens blåa hvalf. 20,000 arbetare användes under 22 års tid för att uppföra detta graftempel.

Dessa mina minnen skulle blifva allt för ofullständiga, om jag helt och hållet förbiginge beskrifningen af några af de taskspelarkonster, jag såg utföras med förundransvärd skicklighet.

Då jag en dag satt på den öppna platsen framför hotellet i Benares tillsammans med några officerare i engelska armén, kom en vanlig hindu af den lägre folkklassen åtföljd af en gosse fram till oss och bad om tillåtelse att få visa oss mangoträdet. Då detta beviljats honom, hopskrapade gossen litet jord på vägen alldeles framför våra ögon och gjorde däraf en liten hög på golfvet i den öppna platsen framför hotellet. Taskspelaren, som icke hade på sig något annat än ett löst åtsittande skynke af bomullstyg, som vanligen bäres af männen, och i handen hade en hvit duk samt en liten påse innehållande några käppar och andra små verktyg, hukade sig ned bredvid den lilla jordhögen, hvarpå han med ögonen riktade på oss ur sin lilla påse framtog en mangokärna, liknande en stor plommonsten, och planterade den i jorden. Sedan han klappat till och jämnat den lilla jordhögen litet med sina händer, upprepade han några böner och besvärjelseformler, gjorde några rörelser öfver jordhögen med sin lilla trollstaf, omsorgsfullt iakttagande en afvaktande hållning. Sedan omkring en minut

på detta sätt förflutit, sågo vi jordkullen öppna sig i toppen och den späda brodden af en växt långsamt höja sig genom den sålunda bildade springan. Hinduen satt med sammanknutna händer och andades stundom på plantan, under det han alltjämt sjöng och åkallade någon osynlig varelse. Under tiden växte plantan småningom allt högre och blef mera fast i sin byggnad, till dess hon slutligen antog skapnaden af ett dvärgträd, som alltjämt växte och sköt ut nya grenar och löf. Denna utveckling fortgick småningom och långsamt inför mina ögon, tills slutligen till min största förvåning en mogen mangofrukt hängde ned från en af grenarne. Endast några gånger under utförandet af detta konststycke öfvertäcktes plantan för ett ögonblick af duken i brahminens hand.

En annan gång, då jag befann mig på däcket af en stor ångare, anhöll en hindu, som hade i sitt sällskap en ung flicka påtagligen af 7 eller 8 års ålder, hos passagerarne om tillåtelse att få utföra ett konststycke. Detta bifölls, hvarpå han ställde på däcket en rund videkorg, liknande en s. k. "papperskorg", den lilla flickan satte sig i densamma ned till botten, så att hufvud och fötter kommo i jämnbredd öfverst i korgen, och hon ordentligt fyllde upp den. Därefter satte mannen locket på och framtog ett långt, rakt, tveeggadt svärd, hvilket han stötte genom korgen kors och tvärs, upp och ned i alla riktningar. Det var en uppskakande syn, somliga af fruntimren skreko och andra svimmade. Men då han tog af locket på korgen, kom flickan ut lefvande och oskadd. Svärdet lemnades oss för att undersökas, och jag är fullkomligt säker på att det var en rak, solid, ärlig infanterivärja. Korgen stod under allt detta på skeppsdäcket och platsen var alltså sådan, att där icke kunde döljas några fjädrar eller maskineri eller andra hjälpmedel.

Ormtjusare äro mycket allmänna i Indien. Då en sådan skall utföra sitt konststycke, begär han ett stycke papper, som han lägger i åskådarens utsträckta hand, hvarpå han börjar spela på sin flöjt och stirra med ögonen, som om han såge något i närheten af handen. Hela hans kropp blir liksom förvandlad och han vrider sig lik en mask, under det han alltjämt spelar och håller sina ögon riktade på handen. Plötsligt störtar han fram och pekar på densamma.

Ormtjusare.

Men åskådaren kan icke se något, och ormtjusaren begynner att spela och vrida sig vildare än förut. Hans armar äro bara ända upp till armbågarne och han håller flöjten med bägge händerna. Med ens kastar han flöjten ifrån sig och fortsätter sina rörelser under uttalande af besvärjelseformler. Ånyo pekar han på papperet och under det åskådaren håller sina ögon riktade dit och icke kan se någonting ovanligt, trycker han sina sammanknäppta händer ned på det samma och drager fram tre stora "kobras", som höja sina hufvuden

och slänga sina gaddar i olika riktningar, under det han håller dem i handen.

Dessa och liknande konststycken utföras dagligen och likväl har ingen varit i stånd att upptäcka på hvad sätt det tillgår.

Jag vill nu anföra några tilldragelser antecknade i den dagbok jag förde i Indien.

Den 8 oktober 1882. I går egde rum en af de största opinionsyttringar, som någonsin lagts i dagen i Asien, till förmån för religionsfriheten, i det 3,000 framstående personer, för det mesta hinduer och muhammedaner samt några kristna och parser, församlades i stadshuset i Kalkutta och höllo de mest glänsande tal under de lifligaste bifallsyttringar från den infödda, icke-kristna befolkningens sida för att inlägga en protest mot regeringens polisförföljelser mot frälsningsarmén, som nyligen hade anländt till Bombay. Hvad tänka väl våra amerikanska och europeiska kristna om att det är nödvändigt för brahmadyrkare, muhammedaner och parser att protestera mot förföljelser anställda af kristna mot kristna?

Darjiling den 27 oktober 1882. Här lefver en stam af ett ganska talrikt bergsfolk, som äro polyandrister — motsatsen till polygamister. Hvarje qvinna har många män, som vanligen äro bröder eller nära slägtingar. Detta bruk har dock småningom förminskat folkmängden, under det alla andra hinduiska sekter hastigt tillväxa genom folkökning.

Den engelska aristokratin är talrikt representerad här på platsen. Bengaliska regeringens sommarresidens, som är förlagdt här, samt det ypperliga sanatoriet hitlocka tusentals resande. Utflykter, festmiddagar, baler och andra tillställningar aflösa hvarandra oupphörligt. Jag bevistade i dag på eftermiddagen ett af dessa samqväm, hvarest jag

sammanträffade med den grekiske köpmannen Palochi samt gjorde flere andra intressanta bekantskaper. I afton skall jag på bal hos guvernören öfver Bengalen, hvarvid "simkim" eller champagnen kommer att flyta i strömmar.

Den 23 november 1882. Bevistade en tyst och stilla bjudning hos konungen af Kutch Behar i palatset i Kalkutta. Han är gift med en dotter till den store hinduiske reformatorn Keshub Chunder Sen, en väluppfostrad, fulländad skönhet, hvilken liksom hennes man, den unge och elegante konungen, trotsar den hinduiska kastfördomen och visar sig offentligt bland andra damer och herrar.

Den 28 december 1882. Bevistade missionärernas tioårskonferens, hvari 500 missionärer från alla delar af Asien, Afrika och Australien deltogo och som var en af de mest intressanta kyrkliga sammankomster, som någonsin hållits. Där sammanträffade fint bildade, intelligenta, modiga män och qvinnor, från den gråhårige veteranen till den unge, som nyss lemnat läroverket. Tre svenskar, nämligen Ungert, Edman och Erikson deltogo äfven i denna konferens.

Den 18 januari 1883. Bevistade den stora statsbalen i vicekonungens palats. 1,500 gäster deltogo däri, och den talrika samlingen bildade en lysande tafla af skönhet, artighet och furstlig glans. Här voro många infödda ädlingar och regenter, bland hvilka de förnämsta voro gackvaren (konungen) af Baroda och khanen af Khelat. Gackvaren följdes tätt i hälarne, hvart han än gick, af ett halft dussin turbanklädda uppvaktare och fyra "lifdrabanter" beväpnade med dolkar och krokiga "zimetarer" eller damaskusklingor. Hans egen drägt bestod af blått och grönt schagg och siden, och den mångfärgade turbanen var bokstafligen öfversållad af diamanter. Det sades, att han den aftonen

bar på sin turban och på bröstet briljanter till ett värde af sju millioner kronor.

Den 10 februari. I trots af alla försök att få lefva i lugn och stillhet drages jag oupphörligen ut i sällskapslifvet. Så deltog jag i går i en af de angenämaste festligheterna under säsongen. Det var en storartad fest, som gafs af den muhammedanske fursten Raja Rajendra Naryan Bahadur i hans präktiga palats och parkträdgårdar i Shova Bazar till firande af britternas stora seger i Egypten. 3,000 gäster voro närvarande. Alla slags förströelser voro anordnade till gästernas nöje, såsom dans, konserter, en cirkus med ständigt pågående förevisningar, "nautchs" eller danser utförda af infödda danserskor. I olika delar af palatset serverades förfriskningar i storartad skala, motsvarande den stil, i hvilken det hela var anlagdt. Trädgårdarne voro upplysta af tusentals kinesiska lyktor och en massa elektriska ljus.

Ur min dagbok anför jag ytterligare:

— — — Mottog besök af en ung svensk grefve Wachtmeister, stadd på resa genom Asien, samt af en ung prins från Madagaskar, son till drottningen därstädes, hvilken under ledning af en norsk sjökapten, Ludvig Larson, anställd i drottningens tjänst, gjorde en sjöresa i de asiatiska farvattnen för att lära sig sjömansyrket. Den unge prinsen talade utmärkt engelska och var en särdeles intelligent man.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Bevistade en stor fest på frimurarelogen, hvarvid omkring 150 ordensbröder voro närvarande, bland hvilka funnos män af nästan hvarje nationalitet och trosbekännelse. Mästaregraden tilldelades trenne bröder, hvilka knäföllo framför samma altare. Den ene var kristen och afgaf sitt löfte med handen på Bibeln; en var muhammedan och afgaf

löftet med handen på Koran; den tredje, en hindu, afgaf det med handen på Shastras heliga skrifter. Löftet förestafvades af en engelsk lord, domare i högsta domstolen, biträdd af Storlogens sekreterare, min vän Rustomji, en parser och elddyrkare.

I betraktande af den intolerans i religiöst hänseende och den ofördragsamhet mot olika tänkande, som råder i Indien, hvarest alla förena sig i hat mot de kristne, är en sådan akt som den nu skildrade omöjlig i något religionstempel därstädes, och det är endast inom frimurarorden, hvilken icke vet af några nationalitets-, ras- eller andra skrankor, som något dylikt kan ega rum.

— — — — — —

Gudinnan Kali.

Besökte gudinnan Kalis tempel, beläget i utkanten af Kalkutta och efter hvilket staden erhållit sitt namn. Kali är hämndens och hatets gudinna. Detta tempel anses för ett af de mest märkvärdiga i Indien. Vid detsamma tjänstgöra 150 brahmaprester. Öfverstepresten, Roonish Chunder Mokerje, var en ung man med god bildning och hade tillbragt flere år i en ameri-

kansk missionsskola; hans embete är ärftligt. Då jag omtalade för honom att en af mina närmaste vänner och slägtingar i Sverige var prest i den kristna kyrkan, lemnade han mig några porträtt af deras afgudabilder som present till den svenske presten, och i sinom tid erhöll han i återskänk från kyrkoherden Fjellander en prydlig svensk bibel med sitt namn tryckt i guldbokstäfver på permen. Denna bibel förvaras nu i Kalis tempel.

På begäran gaf mig Mokerje en kort skriftlig sammanfattning af hinduernas lära, som jag här i ordagrann öfversättning meddelar:

"Vi tro på himmel och helvete endast såsom tillfälliga platser för belöning och straff. När en man dör, vägas hans goda och onda gerningar på vågen. Först går han till himlen och njuter sin belöning, därpå till helvetet och utstår sitt straff i förhållande till sina synder. När allt är utjämnadt, ingår anden igen i världen i form af en annan varelse och samma pröfning upprepas gång på gång, och han kan endast erhålla slutlig lycksalighet, när han hunnit så långt i sin utveckling, att hvarken onda eller goda gerningar utöfvas af honom, utan han måste förlora sig själf i betraktelsen af Gud, till dess han slutligen upphör att existera som individ och sammansmälter med Gud, hvaraf han utgör en del".

— — — — — — — — — — — — — — — —

Var inbjuden till öfverste Gordons hem för att se några prof på den i Indien vidt utbredda ockultismen, och bevittnade därstädes tilldragelser så märkvärdiga, att jag nästan tvekar att nedskrifva dem. Jag såg tunga föremål röra sig och flyttas i rummet i luften öfver våra hufvud samt en man med stolen, hvarpå han satt, höja sig flere fot från golfvet utan medverkan af någon synlig makt;

jag hörde griffeln förd af en osynlig kraft skrifva på en tafla och läste på tydlig engelska det skrifna; jag såg på samma sätt en penna skrifva på papper med bläck samt kände med min hand det ännu våta bläcket. Hvari den osynliga kraft, som åstadkom dessa fenomen, bestod känner jag icke, men att en sådan finnes vet jag bestämdt, äfvensom att här åtminstone ej fanns rum för bedrägeri.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Hos fursten Tagore, där den beryktade madame Blavatsky för tillfället vistas, sammanträffade jag med henne och många indiska teosofer. Hon är en storväxt och mycket korpulent qvinna med intelligent fastän något groft utseende. Hon tror sig betjänad af Kut-Humis-Lal-Sing, en buddhistisk eremit, som påstås vara 2,000 år gammal och ega makt öfver rummet, så att hon flyttar sin "astralkropp" lika hastigt som tanken till de mest aflägsna platser. Själf såg jag inga märkliga fenomen hos teosoferna, men det är en allmän tro hos hinduerna, att vissa panditer eller lärde, hvilka

Abdul,
min muhammedanske betjänt och tolk.

Typer af muhammedanska tjänare.

under åratal lefva i bergstrakterna som eremiter under försakande af föda och alla sinnliga njutningar, därigenom uppnå en sådan andens makt öfver materien, att de ega förmåga att skilja den förra från kroppen samt låta den obehindrad af materiens lagar förflytta sig från plats till plats med bibehållande af samma gestalt och förmåga att tala och handla. Huruvida detta förhåller sig så vill jag låta vara osagdt, men det vet jag af egen personlig erfarenhet att "det finnes mycket mellan himmel och jord, hvarom vår filosofi icke drömt".

— — — — — — — — — — — — — — — —

Ack, hvilka beqvämligheter man här kan njuta i det mest utsökta och angenäma sällskap, den härligaste natur, palatslika boningshus, utsökta frukter, rätter och viner, nöjen af alla slag, omgifven af en skara tjänare, hvilka i snöhvita kläder och med bara fötter ljudlöst och snabbt sväfva omkring en för att på minsta vink uppfylla ens önskningar och ändå hur jag längtar efter hemmet i norden med de svalkande vindarne samt frost och snö, som uppfriska blodet, stärka aptiten och fylla en med en känsla af svällande lifskraft och energi, som är okänd i de slappande heta klimaten!

Sobulla,
en sinnessvag.

— — — — — — — — — —

Från min veranda ser jag en folksamling på gatan, som tyckes afse att visa vördnad eller hyllning åt någon. Det befinnes vara en sinnessvag tiggare, Sobulla. Hinduerna hafva nämligen

den föreställningen, att då en person förlorat förståndet, fylles han i stället af Guds ande, hvarför de alltid betrakta de vansinniga med vördnad och behandla dem med ömhet.

Denna aprilvärme gör det lätt att fatta huru hinduerna fått ett ordspråk som lyder så här: "Spring aldrig när du kan gå sakta, gå aldrig när du kan stå stilla, stå aldrig när du kan sitta, sitt aldrig när du kan ligga ned".

Tjugofemte kapitlet.

Innehåll: Qvinnorna i Indien. — Enkorna. — Den amerikanska zenana. — Prisutdelning i en flickskola. — Annandabai Joshee. — Hennes resa till Amerika. — Rapporter till regeringen. — Afresa från Indien. — Burma. — Ceylon. — Arabien. — Kairo.

Qvinnorna i Indien äro som klass betraktade i hög grad beklagansvärda från vår synpunkt sedt. De betraktas ingalunda såsom mannens jämlikar utan endast som ett bihang till honom. Deras religion lär dem att de såsom individer betraktade icke hafva några erkända rättigheter och att den enda lycka de kunna eftersträfva här i världen och i den kommande är att få blifva hustrur eller mödrar till män, och att ju mer en qvinna uppoffrar sig för en man, desto större blir hennes belöning härefter. Om den man, med hvilken hon är gift, dör, så är återstoden af hennes lif uppfyldt af sorg och lidande, och det är endast i lifvet efter detta som hon kan vänta någon lycka i återföreningen med honom.

Från detta betraktelsesätt härleder sig det så kallade "sati" eller bruket att bränna hustrun på hennes döde mans

bål, på det hon måtte omedelbart få komma i åtnjutande af saligheten tillsammans med honom och genom honom. "Sati" är numera förbjudet af engelska regeringen, men hvarje enka i Indien är fortfarande dömd till ett lif i elände och förnedring.

Då man erinrar sig att månggifte bedrifves i vidsträckt skala bland de rike, så att en man tillåtes att hafva hur många hustrur som helst och oupphörligen kan taga nya så länge han lefver, så kan man lätt göra sig en föreställning om hvilket stort antal enkor där måste finnas. Här är t. ex. en gammal man som dör och efterlemnar många enkor af olika ålder, somliga endast tio à tolf år gamla, af hvilka ingen är berättigad att ingå nytt äktenskap. De beröfvas alla prydnader och äro nödsakade att bära den enklaste grofva drägt, att lefva af den tarfligaste föda samt att utföra allt arbete och släpgöra för den man, som ärfver deras döde makes egendom och som måhända är hans broder eller son. Häraf kommer det sig, att rika familjer hafva ett stort antal qvinnor i alla ställningar och förhållanden från herskarinnan ända ned till den lägsta tjänarinnan.

Det är förbjudet att gifva qvinnorna uppfostran, till följd hvaraf de äro mera lika barn, leka med sina dockor, juveler och andra grannlåter, samt icke hafva någon högre uppfattning af lifvet än den, som meddelas dem i barnkammaren, och det synes mig vara en lycka i olyckan för dessa beklagansvärda fördomens offer att de lefva i okunnighet, så länge denna deras ställning varar, ty i annat fall blefve deras lif ännu odrägligare.

Under de senare åren hafva missionärer från Europa och Amerika öppnat skolor för flickors uppfostran. Den förnämsta af dessa finnes i Kalkutta, och den har många afdelningsskolor i andra delar af Indien. Den kallas "Den

amerikanska zenanan" eller qvinnomissionen och förestods vid mitt vistande i Indien af en fröken Hook, ett högst aktningsvärdt fruntimmer härstammande från danska förfäder, hvilkens ädla verksamhets frukter skola medföra oräkneliga fördelar för kommande millioner indiska qvinnor.

Vid en examen i denna skola hade jag äran att utdela prisen, som bestodo af 500 amerikanska dockor, skickade dit af Cyrus Field i New-York. Pristagarne voro de vackraste och sötaste små flickor man kunde se. Jag önskade

Missionshem och skola.

att jag kunde beskrifva denna högtidlighet. Jag satt på platformen i den stora högtidssalen med fröken Hook på min högra sida, en pandit eller lärd brahmin på min vänstra sida samt omgifven af de amerikanske och infödde lärarne och några amerikanske turister. Den ofantliga högtidssalen liknade en vacker blomsterrabatt skiftande i många olika färger, och hvarje liten flicka strålade som en vacker blomma i sin röda, gröna, hvita, blåa eller purpurfärgade drägt,

under det hennes vackra svarta hår gnistrade af guld- och silfversmycken eller juveler. Alla sutto de där lyssnande med spänd uppmärksamhet, till dess deras namn uppropades, då de behagfullt, blygsamt och med glädjestrålande ansigten trippade fram för att mottaga de vackra dockorna ur den amerikanske generalkonsulns hand.

Annandabai Joshee.

I början möttes dessa skolor af en häftig opposition från den bättre klassen bland infödingarne, men så småningom afsvalnade deras förbittring mot dem, och nu mera äro missionskolornas lärare icke utsatta för några förföljelser.

En dag i februari 1883 fick jag besök i mitt hem af en brahmin af högsta klassen, som åtföljdes af sin unga hustru och hennes lilla syster. Hennes namn var Annandabai Joshee och hennes man var postmästare i den redan nämnda gamla danska staden Serampur. Han var en väl uppfostrad man, med ett fint och artigt sätt, af omkring 40 års ålder. Hans hustru var 19 år och de hade varit gifta i 9 år. Med undantag af drottningen af Kutch Behar och några lärarinnor i "zenana" missionen var hon den första bildade hinduqvinna, med hvilken jag sam-

manträffat. Hennes man hade gifvit henne en särdeles vårdad uppfostran.

Deras ärende var att begära mitt råd och om möjligt bistånd i en sak, som var af den största vigt för qvinnorna i Indien. Den unga qvinnan hade inom sig själf tänkt ungefär sålunda: "Då jag förvärfvat uppfostran och samma kunskap som en man, hvarföre kunna icke andra qvinnor i Indien göra det samma? I Amerika finnas många qvinnor utmärkta för stor lärdom och många af dem äro medicine doktorer. Qvinnorna i Indien tillåtas icke att mottaga besök af någon annan man än sin make, och då nu här alla våra läkare äro män, som icke kunna se och noggrannt undersöka sina qvinnliga patienter, så kunna de naturligtvis icke heller föreskrifva dem den behandling de behöfva, hvarföre många qvinnor i Indien utan bot lida och dö, hvilket ofta kunde förekommas, om qvinnor studerade till doktorer. Om amerikanska qvinnor kunna bli läkare, så kan äfven jag bli det, och jag har beslutit att resa till Amerika, gå in uti den qvinnliga läkareskolan i Filadelfia och studera till medicine doktor, samt därefter återvända till Indien för att verka godt bland mina landsmaninnor och vederlägga den falska grundsats, som håller de hinduiska qvinnorna i förnedring och okunnighet". Hennes man var full af hänförelse för hennes plan, och som han var rik, så var han ock i stånd att hjälpa henne utföra den, om jag ville gilla den och bidraga till dess realiserande medelst det inflytande min officiella ställning förlänade mig.

Några veckor därefter var den ädelsinnade lilla brahminqvinnan på väg öfver de stora världshafven till det land, där icke allenast mannen utan äfven qvinnan är en fri varelse. Hon medförde officiella bref från mig till alla amerikanska myndigheter, med hvilka hon kunde komma

att sammanträffa, till mären i Filadelfia och till statsdepartementet i Washington.

Innan fru Annandabai Joshee lemnade Kalkutta, höll hon ett extemporeradt föredrag i Serampur i universitetet inför en stor åhörarekrets, hvarvid hon fullständigt utvecklade de skäl, som förmådde henne att resa till Amerika, samt besvarade de många frågor, som framställts till henne angående resan. Sedan hon i detta föredrag framhållit behofvet af qvinnliga hinduiska läkare, sade hon att det vore omöjligt för hinduiska qvinnor af hennes klass att i Indien erhålla den nödvändiga vetenskapligt medicinska utbildningen, och sedan hon äfven till besvarande upptagit de frågor, som riktats till henne angående hvad hon skulle göra, om hon blefve bannlyst af brahminerna och till följd däraf träffades af andra motgångar, tillade hon beslutsamt:

”Jag har allvarligt tänkt öfver våra seder och bruk samt våra utsigter för framtiden, och jag finner att vi hafva misstagit oss rörande våra egna intressen. De första åren af en människas lif utgöra grundvalen för återstoden däraf. Den som aldrig tänker, kan aldrig blifva vis; ständig tanklöshet måste sluta med okunnighet, och ehuru berusning stundom kan upplifva anden för en kort stund, gör den slutligen lifvet kort och eländigt. Hvar och en måste göra någonting, som han eller hon anser det vara sin uppgift att göra, föraktande betydelselösa nöjen.

”Jag försöker icke att inverka på elementernas rörelser eller att bestämma öfver konungarikens öden. Det är min uppgift att tillse hvad varelser, sådana som vi, kunna utföra, i det hvar och en arbetar för sin egen välfärd genom att inom sin verkningskrets, hur inskränkt den än må vara, verka för befordrandet af andras lycka. Hvarje människa är andra människors gäldenär, och hvars och ens bemö-

danden böra gå ut på att återgälda den vänlighet han rönt. Gif därföre akt på d:r Goldsmiths råd. Han säger: ”Lär att iakttaga en blind mans försigtighet, som aldrig tager ett steg utan att först undersöka marken med sin staf”. Jag tager den allsmäktige fadern till min staf och han skall undersöka min väg, innan han leder mig vidare. Jag kan icke finna någon bättre staf än honom”.

”Jag har besvarat fem frågor så fullständigt jag förmått. Den sjätte frågan återstår ännu. ”Hvarföre skall jag göra något, som ingen af mitt kön gjort förut?” Därtill kan jag endast svara att hvarje individ såsom samhällsmedlem är förbunden att utföra ett visst arbete. Hvar och en har sin pligt att uppfylla, och han måste uppfylla den på det sätt han bäst kan. Att afstå från fullgörandet af sin pligt af fruktan för fattigdom eller motgång är icke rätt.

”Manu har delat människorna i tre klasser: de bästa, de medelmåttiga och de sämsta. De som icke våga börja af fruktan för att misslyckas räknas bland de sämsta. De som börja men sedermera låta sig afskräckas af hinder tillhöra de medelmåttiga. De däremot som börja och icke hvila eller rygga tillbaka, förrän de vunnit seger genom upprepade svårigheter, äro de bästa.

Låtom oss därföre icke göra oss skyldiga till just det brott, som vi så starkt afsky. Ju större svårigheterna äro, desto större måste våra ansträngningar vara. Låt det vara vår stolthet att aldrig afstå från hvad vi börjat. Lidandet vare vårt sköldemärke”.

Efter min återkomst till Amerika besökte jag henne tvänne gånger i det medicinska institutet i Filadelfia, hvarest hon blifvit allas gunstling, alldenstund hon var en af de bästa studenter, som någonsin trädt öfver detta universitets tröskel. Hon öfvergaf icke sin religion eller sina

seder och forna lefnadsvanor utan fasthöll fortfarande strängt allt detta. Efter tre års ihärdiga studier tog hon examen med höga betyg, hvarpå hon under några månader praktiserade vid amerikanska sjukhus, men ådrog sig den olycksdigra sjukdomen lungsot och återvände till Indien fyra år efter det hon afreste därifrån endast för att dö i Puna, den stad hvarest hennes förfäder lefvat som utmärkta människor under 2,000 år. Hon lemnade Indien med brahminernas förbannelse öfver sitt hufvud men återvände som sitt folks afgud. Tusenden och åter tusenden skockades kring hennes hem nästan dyrkande den bräckliga och ädla varelse, hvars ungdomliga lifsgnista höll på att slockna.

Underbara äro försynens vägar. Då d:r Fjellstedt hos den unge bondgossen väckte längtan att få se Indien, hvem hade då kunnat ana att denne gosse en dag skulle komma att på ett så verksamt sätt bispringa den brahminqvinna, som bland Indiens många millioner var den första att bryta vägen till uppfostran och frihet för sina olyckliga systrar!

Förutom min rapport angående hveteodlingen insände jag många andra embetsberättelser till vår regering angående olika slags industrier och andra förhållanden i Indien såsom theodlingen, aftagandet af den amerikanska skeppsfarten på Asien, angående järnvägarne, om befolkningen, rörande sättet att komma i handelsförbindelse med Indien o. s. v. Dessa rapporter ådrogo sig uppmärksamhet i Washington, och under februari månad 1883 erhöll jag order från statsdepartementet att göra en inspektionsresa till de landsdelar och städer, som hörde till mitt embetsdistrikt, samt inberätta till regeringen om deras tillstånd i allmänhet.

Kort efter mottagandet af denna order, som beledsagades af beviljad permission under en tid af sex månader,

erhöll jag ett telegram från Holland, hvari jag erbjöds plats som verkställande direktör i Amerika för Maxwell-landbevillningsbolaget i Nya Mexico, hvarom mera framdeles.

Den 12 april öfverlemnade jag mina embetsåligganden till vice konsuln, C. C. Bancroft, och afreste med ångaren Rajpatunah till Burma, hvarest jag besökte de förnämsta sjöhamnarne, Rangun, Mulmen och Akjab. Buddhismen är där den herskande religionen, och kastväsendet, sådant det finnes bland hinduerna, är der okändt. Folket är mera välmående, och särskildt intaga qvinnorna en högre ställning i familjelifvet och inom samhället än fallet är bland hinduerna.

Staden Rangun har bland sina många andra sevärdheter att uppvisa den berömda buddhistiska pagoden, hvars hela dôme är öfverdragen med solid guldplåt. Den är belägen på en höjd ofvanför staden och är ett af de vackraste och dyrbaraste byggnadsverk i världen. Den synes på långt afstånd ut åt hafvet, och då den tropiska solen kastar sina strålar på den gyllene kupolen, liknar den en eldslåga, hvars glans är allt för stark för ögat att uthärda.

Vid en festmiddag, som anordnades för mig af amerikanske konsuln i Rangun, sammanträffade jag med de fleste framstående män i staden. Bland dessa var en domare vid högsta domstolen, en m:r Allen, som sent på aftonen vid ett parti whist berättade mig att han den dagen varit upptagen af rättegången mot en furste i Burma, som var anklagad för mord, samt att han den följande dagen skulle afkunna domen. Jag kunde se att han redan hade fattat sitt beslut, ehuru han artigt till mig framställde några frågor i internationell rätt, som stodo i samband med det i fråga varande målet. Dagen därpå blef fursten dömd till döden, därför att han brutit mot sitt lands lagar, hvaraf synes

framgå att den engelska rättskipningen i Asien icke har anseende till personen.

I Burma användas elefanter att lossa och lasta varor i hamnarne. Jag såg i staden Mulmen några af dessa kloka djur arbeta i en plankgård med att uppstapla väldiga timmerstockar. Elefanten satte sina betar under stocken och snabeln öfver densamma samt handterade den med stor lätthet. Då han fått upp stocken på timmerhögen, såg han noga till att den intog rätt läge, i annat fall flyttade han

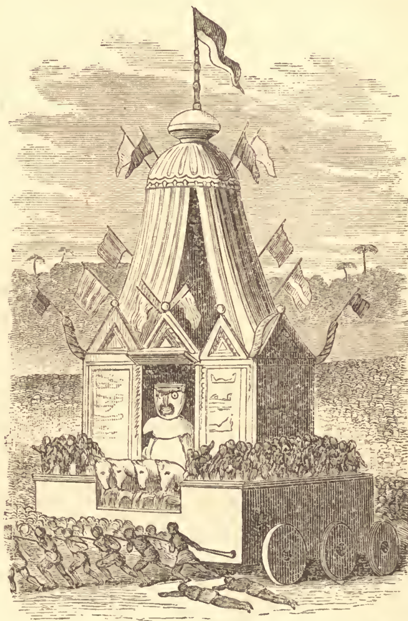
Elefanter forslande timmerstockar.

den med snabeln. Underbart var att se huru väl dessa djur syntes förstå sina förares tilltal. Om t. ex. en ovanligt stor stock skulle flyttas, som elefanten icke kunde flytta på vanligt sätt, så rullade han den med fötterna eller knuffade fram den med hufvudet eller ock satte han en kedja kring honom och släpade den efter sig allt på kommando af föraren, som satt på djurets hufvud.

Den 25 april begaf jag mig å nyo ut till sjös, denna gång med ångaren Asia, seglade öfver Bengaliska viken

och anlände den 1 maj till hamnstaden Bimlipatam på kusten af Madras. Det var en behaglig stad med hvita hus belägen vid foten af en hög vulkan.

Där såg jag första gången den beryktade Jaggernautvagnen, hvarpå gudens bild drages genom gatorna. Vagnen är ofantligt stor och har sexton hjul. Tusentals pilgrimer följde tåget och fordom plägade många kasta sig under vagnshjulen för att låta sig krossas till döds, hvilket barbariska bruk dock nu är förbjudet af engelska regeringen. Jaggernauts afgudabild anses såsom särdeles helig, emedan den enligt traditionen innehåller ett ben af Krishna, den hinduiske Apollo, som var en af guden Vishnus tio inkarnationer eller uppenbarelseformer. Detta dyrkande af en relik, som eljes är främmande för hinduernas gudstro, är en qvarlefva från buddhismen, som fordom var utbredd öfver hela provinsen Orisa.

Jaggernautvagnen.

Under andra dagen af färden anlände vi till Kokonada, hvarest en flotta af nära hundrade kortmastade segelskutor af inhemsk tillverkning, efter att hafva intagit sin last, låg och väntade på oss.

Ånyo ångade vi ned utefter kusten, läggande till under vägen vid hamnarne Kalingapatam, Vizagapatam, Masulipatam, samt anlände slutligen till Madras den 5 maj. Denna stad är en af de vackraste i Asien. Den är belägen nära eqvatorn, så att där är mycket varmt, men den friska brisen från hafvet afkyler luften på eftermiddagarne och gör temperaturen särdeles angenäm.

Den 10 maj afseglade jag å nyo med den präktiga ångaren Assam till Ceylon samt anlände den 13 till Kolombo, denna ös förnämsta stad och hamn.

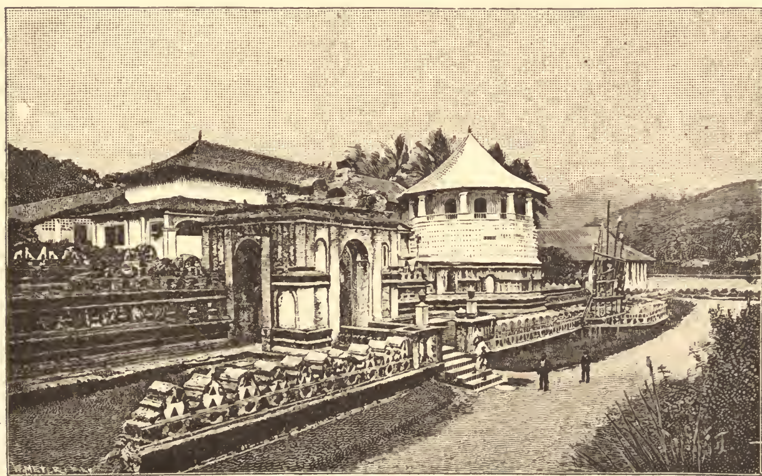
Ceylon kallas Asiens perla och detta med rätta. Där tillbragte jag tvänne dagar i den amerikanske konsulns sällskap samt besökte kryddträdgårdarne, buddhistiska tempel och andra platser af intresse. Utefter kusten söder om Kolombo är anlagd en flere mil lång körväg, som går genom lundar af kanel- och andra kryddträd, hvilka fylla luften med välluktande dofter. Där finnas också konstgjorda sjöar, kanaler, parker och blomsterträdgårdar i oändlighet, med ett ord platsen var i sin helhet en af de vackraste jag någonsin sett.

Till denna stad hade nyligen den egyptiske fosterlandsvännen Arabi Pascha blifvit förvisad af engelska regeringen till följd däraf, att han spelat en framstående roll som ledare af upproret i Egypten. Jag åkte ut till hans vackra bostad, som var belägen nära hafvet, och fann i honom en särdeles angenäm och bildad man, som talade flytande engelska och med hvilken jag snart kom i vänskapligt förhållande på grund af min sympati för det egyptiska folket.

Ceylon är medelpunkten för den moderna buddhismen i Indien; buddhisternas tempel äro mycket intressanta att se, och deras prester, åtminstone många af dem, äro män af lärdom och förfining. Jag tillbragte några timmar till-

sammans med dem och rönte den största uppmärksamhet från deras sida i min egenskap af representant för Amerika.

Det är en gammal sägen bland hinduerna, att paradisets lustgård var belägen på ön Ceylon. Deras legend om syndafallet liknar i många drag den bibliska berättelsen, dock med den skillnaden att Adam, då han blef förebrådd därföre att han syndat, enligt den hinduiska sagan icke sköt skulden på qvinnan utan tog alltsammans på sig och sade

Buddhistiskt tempel på Ceylon.

att han ensam var klandervärd samt att qvinnan icke skulle förbannas. Då han blifvit utdrifven ur paradiset, berättas det vidare, begaf han sig norrut, och då de kommo till det grunda vatten, som skiljer Ceylon från Asiens fastland, tog han Eva i sina armar och bar henne öfver.

Efter tvänne dagars uppehåll på denna vackra plats afseglade vi å nyo, och den 20 maj ångade vår farkost upp utefter Afrikas kust, under det vi hade land i sigte hela

morgonen. I min anteckningsbok finnas för denna dag nedskrifna följande rader: ”Under tjocka förhängen är på halfdäcket en sällsam blandning af människor församlad till gudstjänst, och då man efter densammas slut uppstämde sången:

O, hear us as we cry to thee
For those in peril on the sea

(o, hör oss, då vi ropa till dig för dem, som äro i fara på hafvet), blandade sig kristnas röster från ett dussin olika länder med muhammedaners, judars, buddhisters och brahminers.

Den 22 maj tillbragte vi i staden Aden i södra Arabien. Denna plats är het och ödslig. Därifrån företog jag i sällskap med en vän bland passagerarne en kort ridt på kamel genom öknen till de beryktade vattenreservoirerna.

Kamelridt.

Det regnar sällan på denna plats oftare än en gång under tre år. För att förvara det vatten, som då faller, hafva araberna för flere hundra år sedan vid foten af ett berg konstruerat ett helt system af cisterner eller stora vattenbehållare, i hvilka vattnet samlas. Dessa cisterner äro uppförda med stor arkitektonisk skicklighet, de äro byggda af sten och cement samt hållfastare än några dylika förfärdigade i nyare tider. Vatten betraktas i södra Arabien som en stor lyxartikel och det är ganska vanligt att man bjuder sin kusk en dryck vatten för hans kamel eller häst såsom uppmuntran till honom att påskynda farten eller för att i öfrigt visa honom en ynnest. Likväl har kusken intet emot att samtidigt mottaga en drickspenning, som i alla orientaliska länder äfvensom i Egypten kallas "backschisch", ett uttryck hvarmed hvarje resande snart blir förtrogen.

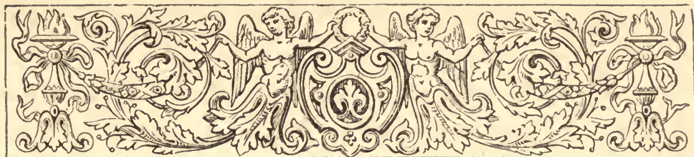
Från Aden hade vi en behaglig resa upp genom Röda Hafvet till Suez. Koleran låg så att säga i luften och vår ångare var den sista, som undgick karantän. Från Suez begaf jag mig i sällskap med några andra af passagerarne på järnväg till Kairo.

Vi stannade en timme vid den lilla staden Ismailia, hvilken är belägen vid sidan af kanalen och är en vacker plats, ryktbar genom den stora fest, som där gafs af grefve Lesseps vid Suezkanalens öppnande, för hvilket tillfälle var särskildt uppfördt ett präktigt palats afsedt för kejsarinnan Eugenie af Frankrike.

På vägen till Kairo färdades vi genom den dal, som i bibeln kallas landet Gosen och som af Farao gafs åt Josefs bröder till boningsplats och hvarest de tegelbruk funnos, i hvilka israeliterna tvingades att tillverka tegel utan halm samt på annat sätt förtrycktes af sina arbets-

fogdar. Vissa delar af dalen är ännu beryktad för samma slags tegeltillverkning.

Under dagens lopp kom jag i tillfälle att få se en del af kanalen Bahr Jussuf eller Josefs kanal, ett 4,000 år gammalt mästerverk, som af sägnen tillskrifves Josef Jakobs son och ännu för samtiden vittnar om, till hvilken stor välsignelse han var för det egyptiska folket icke allenast genom hungersnödens afvärjande utan ock genom många nyttiga storverks utförande. Kanalen tog sin början i Siut vid Nilfloden och slingrade sig genom dalen vester om floden nära 250 mil, till dess den befann sig så mycket högre än floden, att den kunde föra en del af dess vatten genom ett smalt pass vesterut till provinsen Fajum och förvandla dess förut ofruktbara jord till det rikaste och bördigaste land.

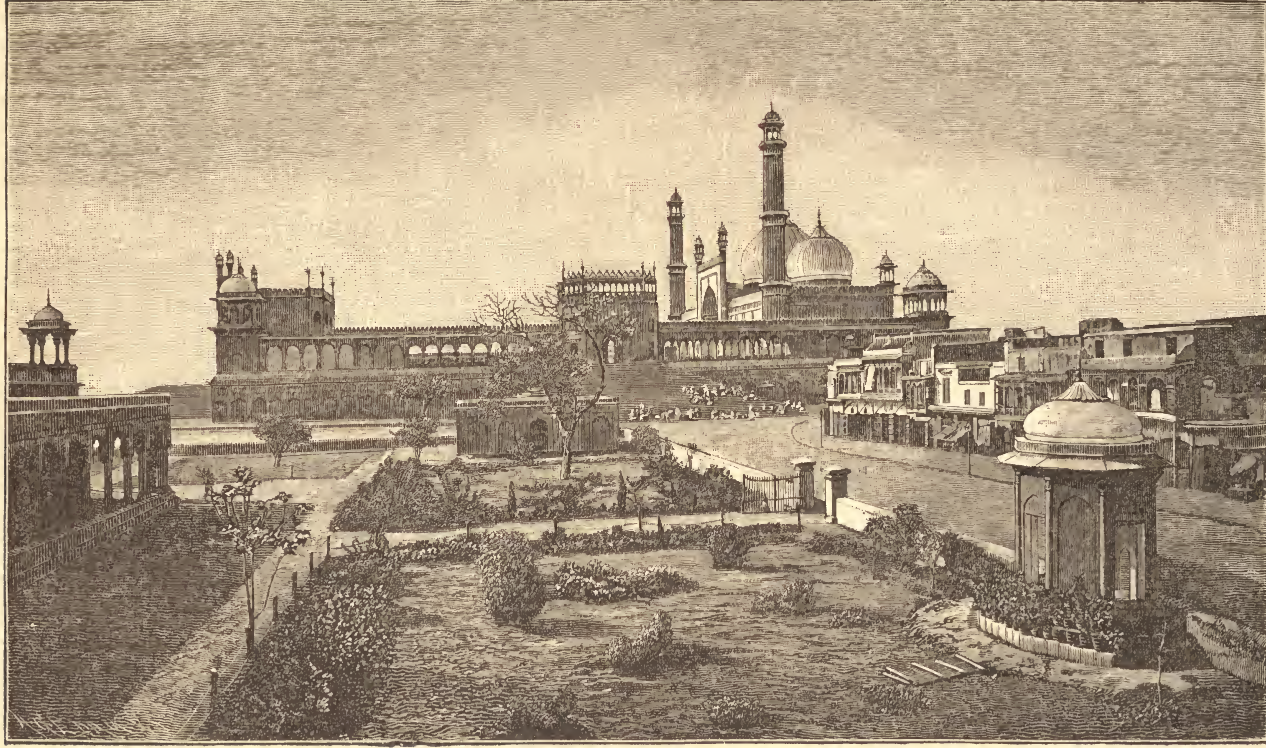
Tjugosjätte kapitlet.

Innehåll: Kairo. — Cheops pyramid. — Venedig. — S:t Gotthardstunneln. — Färd på Rhen. — Vistelse i Holland och England. — Fader Nugent. — Ankomsten till New-York.

Tåget har stannat och vi befinna oss i Kairo, Egyptens hufvudstad, det sköna, det glada, det minnesrika Kairo med sina prydliga moskéer, sina halft mystiska, halft historiska monument, sina trånga gator med ett lif, en rörelse och en österländsk prakt, som starkt påminner om sagorna i ”Tusen och en natt”.

I sällskap med en vän från Amerika besökte jag de förnämsta moskéerna, bazarerna, parkerna och andra platser af intresse, och dagen därpå åkte vi ut till Cheops stora pyramid, 8 mil från staden. Här befann jag mig ånyo inför ett forntidens minnesmärke, som fyllde mig med beundran och vördnad. Cheops pyramid är byggd innan Moses föddes, ja, innan Jakob kom med sina söner till Egypten, och det är möjligt att Josef visade den samma för sin åldrige fader som ett prof på det lands storhet, hvars främste styresman han var näst konungen.

Muhammedansk moské.

Herodotos säger att det erfordrades 120,000 man under 20 års tid för att uppföra den. Den betäcker en yta af omkring 9 tunnland samt är nära 500 fot hög. Man kan göra sig en ungefärlig föreställning om den ofantliga stenmassa denna pyramid innehåller, då man vet att i den samma finnes tillräckligt med sten att ifrån Ystad till Haparanda uppföra en mur af 1 ½ fots bredd och 10 fots höjd.

Pyramiderna och sfinxen.

Den beryktade sfinxen är uthuggen ur en solid klippa. Den befinner sig i liggande ställning, och ehuru den är delvis begrafven i sanden, kunde jag uppmäta dess rygg utefter en sträcka af 30 steg.

Vid foten af pyramiden träffade jag en arabhöfding, som genom ett tecken lät mig förstå att han tillhörde frimurarnes mystiska brödraförbund, hvilket gaf anledning till en varm handtryckning och ett intressant samtal med tillhjälp af min tolk. Då jag tryckte handen på denne under

despotismen suckande öknens son och läste i dragen af hans fårade anlete hans hjärtas känslor, då han talade om det stora landet i Vestern, hvarifrån jag kom och hvars fria institutioner, under hvilka lika rättigheter tillerkändes alla, voro för honom ett himmelskt ljus manande framåt och uppåt, kände jag djupare än någonsin förut betydelsen af

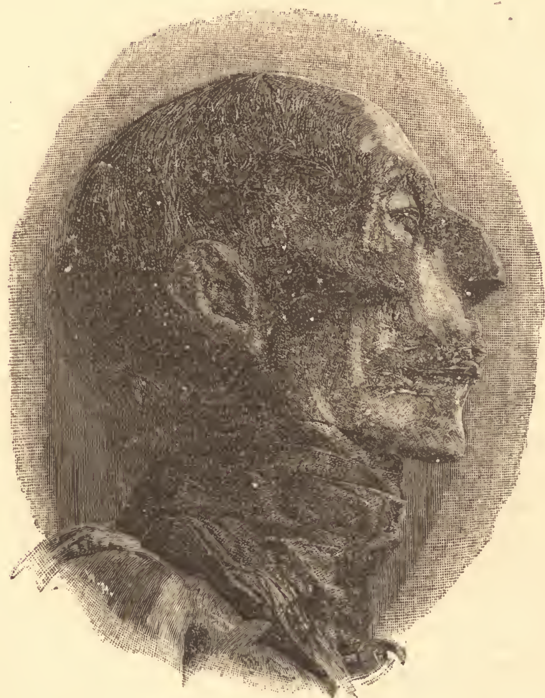

Ramses II såsom ung.

att vara medborgare i ett samhälle, där människovärdet och icke börds- eller andra fördomar utgöra den måttstock, hvarefter en människa uppskattas.

Vi återvände därefter till Kairo och tillbragte återstoden af dagen i Bulakmuseet med att bese världens märk-

värdigaste antiqviteter. Helt nyligen hade man i Nubiska bergen nedanför templet Dêr-el-baheri upptäckt en begrafningsplats, hvarest liken af de gamle egyptiske konungarne förvarades, och dessa hade blifvit förda till Kairo, hvarest en särskild flygel i museet stälts i ordning för dem. Där lågo de nu i sina kistor utmärkt väl bibehållna till följd

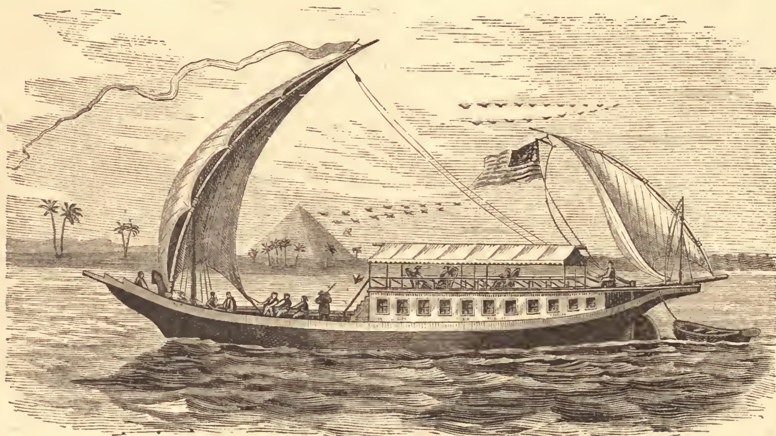

Ramses II:s mumie.

af de gamle egypternas balsameringsmetod. Där voro just de män, som byggt pyramiderna. Där var Aames I, det nya konungarikets grundläggare, Thothmes III, den store Sethi I och hans ryktbare son Ramses II, den farao som antages hafva uppfostrat Moses; där fanns också hans

dotter Mirrhis, som sedermera blef hans drottning och i så fall var den samma, som fann Moses i Nilfloden.

Deras kroppar, ja t. o. m. deras anletsdrag voro ännu väl bevarade, de lågo i kistor af trä, hvilka liknade de svenska likkistorna samt voro förfärdigade med stor konstskicklighet. Hörnen voro omsorgsfullt sammanfogade, och svepningarne samt blomster- och växtornamenterna visade tydligen att egypterna för 4,000 år sedan svepte sina döda ungefär på samma sätt som vi göra ännu i dag.

Nilbåt.

Då jag stod bland ruinerna af staden Pompeji eller at tornet i Sarnath, Buddhas f. d. hem, föreföll det mig som om intet kunde vara underbarare eller hos betraktaren väcka en djupare vördnad än dessa fornåldriga minnesmärken, — men här låg nu framför mig samme man, som under många år var en vän och beskyddare för Moses, författaren till den första boken i vår bibel, här låg han med sina underbara herskaredrag, sin örnnäsa och sitt långa mörka hår, som ringlade sig i veck kring hans hals.

De vapen, ringar, juveler och andra prydnader, som burits af desse konungar och deras gemåler, funnos äfven i denna underbara samling samt visade genom det konstnärliga sätt, hvarpå de voro utarbetade, på hvilken hög grad af civilisation egypterna stodo.

På aftonen besökte jag en moské, hvarest dansande dervischer utförde sin religiösa gymnastik. Dessa mäns och gossars ansigten äro af en mörkgul färg samt magra till följd af fastande. De voro klädda i långa hvita skjortor, fästa kring midjan med svarta bälten, och på hufvudena buro de höga sockertoppsformiga hattar. En af dem spelade luta, en annan slog på tamburin och de öfriga sträckte ut sina armar och begynte att långsamt snurra omkring i takt efter musiken. Under denna hvirfveldans sjöng en af dem verser ur Koran, och då och då interfolierades med böner af ledaren. Efter bönerna blef hvirfveldansen ännu snabbare, tills slutligen de dansande svängde kring med en hastighet af 60 svängningar i minuten, deras skjortor stodo ut omkring dem som på balettdansare, de blefvo eldröda i ansigtet, och jag såg en af gossarne falla omkull på marken och i sanslöst tillstånd föras därifrån.

Dansande dervischer.

Dagen därpå afreste jag med tåget till Alexandria. Järnvägen följer Nilflodens hufvudriktning. Dalen är tätt befolkad, och de eländiga jordhyddorna och byarne synas

öfverallt. Koleran hade nu brutit ut och skördade talrika offer, af hvilka vi öfverallt kunde se massor, döda eller i döende tillstånd, vid stationerna.

Ångaren Tanjore låg redo att afgå till Europa och jag befann mig snart beqvämt inlogerad i en af dess rymliga hytter.

Söndagen den 3 juni var en vacker italiensk dag, och då vi i rask fart ångade norrut öfver Adriatiska hafvet, kunde vi se Greklands kust på högra sidan och Italiens på den vänstra. Vi anlände till Brindisi på eftermiddagen och till Venedig två dagar senare. De naturskönheter och konstens mästerverk, som möta ögat i denna älskliga stad, synas vara höjdpunkten af allt vackert på jorden. Sakta glidande framåt under flere timmar genom den stora kanalen i halft vaket halft drömmande tillstånd med två tysta gondolierer vid årorna, kunde jag knappt fatta om detta var endast en skön dröm, en synvilla eller om det var verkligt.

Dagen därpå gick jag, åtföljd af en tolk, genom S:t Markos torg, omsorgsfullt studerande dess många underbara sevärdheter, dess präktiga butiker, klocktornet, tusentals tama dufvor, S:t Markos torn, dogernas palats, "de bevingade lejonens marmorpelare", och sist det märkligaste af allt, den underbara kyrkan med sin orediga, dock harmoniska, unika och uttrycksfulla arkitektur. Därinne sågos vanliga besökande ströfva omkring under mosaikdomen, ödmjuka tillbedjare räkna sina perlor i radbandet, rakade munkar och kungliga officerare med klingande sablar, artister upptagna med sina studier o. s. v.

Med rysning gick jag öfver den förfärliga "suckarnes bro" samt tillbragte en qvarts timma i de mörka fängelsehålor, hvartill den leder och hvari så många arma dödliga, ofta fängslade utan orsak och fullkomligt oskyldiga, hade

suckat och lidit till följd af människas grymhet mot människa. Då de passerat bron, visste de väl att de hade lemnat allt jordiskt hopp bakom sig.

I Venedig skildes jag vid min amerikanska reskamrat m:r Robins, i hvars sällskap jag färdats ända från Madras.

Som jag lofvat att skyndsamt infinna mig i Holland, måste jag hasta och lemnade därföre Venedig dagen efter

Rialtobron i Venedig.

min ankomst dit. Denna gång tog jag vägen genom S:t Gotthardstunneln, som är 9 $^1/_2$ mil lång och genom hvilken färden varar nära en halftimme. Den vackra Comosjön och de storartade Alpscenerierna ha så ofta blifvit beskrifna, att jag här förbigår de samma.

I Mainz lemnade jag järnvägen och reste med ångbåt på den vackra Rhenfloden till Köln förbi de vinrankskläddа

höjderna och de gamla medeltidsborgarne under angenämt samspråk med svenska turister, som voro stadda på hemresa från tyska badorter.

Från Köln reste jag på järnväg till Rotterdam, dit jag anlände den 9 juni och sammanträffade med min gamle vän G. P. Ittman, en af de män med hvilken jag stått i affärsförbindelser rörande järnvägsangelägenheter i Minnesota. Dagen därpå följde han mig till Haag för att träffa en man, med hvilken jag sedan dess haft mycket att göra och i hvars angenäma sällskap jag tillbragt många månader i Amerika och Holland samt knutit ett förtroligt vänskapsband, nämligen baron de Constant Rebeque. Han är hofmarskalk hos konungen samt var då en af direktörerna i Maxwell-landbevillningsbolaget, hvars förvaltning jag anmodats att öfvertaga, såsom redan förut är omtaladt.

Dagen därpå befunno vi oss alla i Amsterdam å bolagets vice-presidents, bankiren W. F. Ziegelars kontor. Direktörerna höllo ett sammanträde, hvarvid jag utnämndes till verkställande direktör för Amerika och det beslöts att hrr Ziegelar och Rebeque skulle sammanträffa med mig i Amerika om en månad, då vi skulle göra sällskap till New Mexico för att öfverse bolagets egendom och affärsförhållanden, hvarefter jag egde frihet att antaga utnämningen eller icke.

Några dagar senare följde mig m:r Ziegelar till London, hvarest en af Maxwell-bolagets direktörer samt många af dess kreditorer bodde. Här träffade jag äfven några bekanta från Indien samt tillbragte i deras sällskap ett par dagar å ett utmärkt vackert landtgods tillhörigt en engelsk adelsman, sir Balfour. Bland de utmärkte och framstående män, med hvilka jag där gjorde bekantskap, var äfven major Horace Durrant, som tjänat vid drottningens husarer samt äfven var en betydande delegare i Maxwell-bolaget och en

af de män från skilda länder, nationer och religioner, hvilka alltid skola lefva i mitt minne som strålande stjärnor på mitt lifs skiftesrika bana.

Kort därpå återupplifvade jag i Liverpool bekantskapen med en gammal vän John Ennis, en irländare och min vän sedan 20 år tillbaka. Han är en man, som aldrig känner sig lyckligare, än då han får göra någon en tjänst, och sådana har han också haft tillfälle att göra mig flere gånger. Han förde mig på qvällen ut för att se en syn, som han kallade det, och det var äfven i sanning en underbar syn.

På en öppen plats bland Liverpools bakgator och gränder var uppsatt ett ofantligt stort tält med sittplatser för 3,000 människor. Ennis förde mig genom en bakport upp på platformen, där redan några damer och herrar tagit plats. Tältet var upplyst med gas och folket höll på att strömma in genom ett halft dussin ingångar. Aldrig hvarken förr eller senare har jag sett en sådan samling. Där voro bofvar, ficktjufvar, tiggare, prostituerade, drinkare och trashankar af båda könen och af alla åldrar, den stora hamnstadens drägg och smuts, skrattande, skränande, svärjande, gråtande och förande oljud på allt upptänkligt sätt.

Snart var det stora tältet så fullt, att ingen mer kunde få rum. Då visade sig på platformen en man, som m:r Ennis presenterade för mig såsom fader Nugent, en irländsk katolsk prest, mycket liten till växten och med ett af intelligens och välvilja strålande anlete. Han gick fram till talarestolen, och i samma ögonblick han visade sig rådde ordning och fullkomlig tystnad bland den stora åhörareskaran.

Här var en annan Keshub Chunder Sen, men som icke hade någon ny religion eller lära att förkunna utan endast upprepade hvad mannen från Nazaret sagt till samma

slags folk för 18 århundraden sedan. Denne prest har utfört ett så ädelt verk och räddat så många människor från ett lif i förnedring, uppfostrat och anskaffat platser i Amerika åt så många tusentals föräldralösa gatpojkar, att hans namn, i synnerhet bland de engelsktalande katolikerna, är mera kändt än någon konungs eller kejsares. Och hvilken skulle icke heller vilja vara fader Nugent än en kung!

På morgonen den 4 juli anlände jag till New-York och tog in på Fifth Avenue Hotell, hvarest jag snart fick veta att president Chester Arthur, Garfields efterträdare, bebodde några rum alldeles intill mig. Efter frukosten hade jag audiens hos honom och hörde naturligtvis med nöje att han med intresse följt min verksamhet i Indien samt uttryckte sin ledsnad, då jag underrättade honom om min afsigt att taga afsked efter permissionstidens slut.

Tjugosjunde kapitlet.

Innehåll: Hemkomsten från Indien. — Festligt mottagande i Minneapolis. — Resa till Nya Mexico. — Maxwell-landbevillningsbolaget. — Förnyade besök i England och Holland. — Återvald till statssekreterare. — Svenska officerarnes besök i Minneapolis och S:t Paul. — 250:e årsdagen af de första svenskarnes landstigning i Delaware.

Den 8 juli befann jag mig åter i mitt hem hos min familj och mina vänner i Minneapolis samt fann allt i ungefär samma skick, som då jag lemnade dem för nära två år sedan, med undantag af att min gamle gode fader under tiden hade gått hem till den sista hvilan.

Ett par dagar därefter besökte jag min farm i Red Riverdalen och min nära därintill bosatte gamle trofaste vän kapten H. Eustrom, som då innehade en hög embetsställning och under min frånvaro troget bevakat mina intressen därstädes.

Mina skandinaviska vänner hade under tiden anordnat ett festligt mottagande för mig, och den 11 samlades ett 80-tal af dem till en präktig bankett å Lyndale Hotell vid Calhounsjön, som är belägen i Minneapolis natursköna omgifningar. Eftermiddagen förflöt under en ångbåtsfärd på

den vackra sjön, och på aftonen samlades sällskapet till en luxuös middag, hvarunder många välkomsthelsningar och vänskapsbetygelser utbyttes samt tal höllos både i bunden och obunden form. Jag vågar hoppas läsaren ursäktar, om jag anför ett af dessa skåltal, författadt af kapten C. C. Bennett.

Till Öfverste **H. Mattson**
vid hans återkomst från Indien
i juli 1883.

Välkommen åter från Österlanden,
Från Indiens slätter, från Ganges' flod!
Välkommen hit, hvarest vänskapsbanden
Och trogna hjärtan emot dig log',
Till hemmets härd och till trogen maka,
Till nya värf och till idog strid,
Därför välkommen till oss tillbaka
Och njut af vänskap och huslig frid.

Välkommen hit, hvarest frie männer
Med glädje fatta igen din hand
Och helsa dig med ett språk du känner
Och lärt dig älska från Nordanland —
Och må dess toner i qväll dig skänka
En ljuflig hågkomst från flydda dar,
Och trogna hjärtan sig sammanlänka
Och minnas stunden, som än är qvar.

Välkommen därför i vänners skara
Och till det land, som du kallar ditt,
Ja, till det land, som du bjöd försvara
Och trohet svor; där vi andas fritt.
Vår republik ingen ovän känner.
Trygg i vår kraft vi oss känna här.
Mitt glas jag höjer, en skål go' vänner
För hedersgästen — som är oss kär.

Jag hade varit borta nära tvänne år, sett och erfarit mycket af världen samt upplefvat många njutningsrika stunder, men nu fann jag likväl att borta är bra, men hemma är bäst. Dessa två år hade varit ett betydelsefullt skede i städerna Minneapolis och S:t Pauls historia. Deras folkmängd hade därunder nära tredubblats och de hade gjort sådana framsteg, att jag knappt kunde känna igen dem.

En vecka efter min hemkomst anlände mina vänner från Holland, hvarpå vi begåfvo oss till New Mexico och funno där den stora Maxwell-landbevillningen, som är värderad till nära 40 millioner kronor och innehåller en och en half million acres bestående af kolfält, guldgrufvor, timmerland och betesmarker, i ett beklagligt skick till följd af slöseri och misshushållning. Skulderna uppgingo till nära fyra millioner kronor, under det inkomsterna icke räckte till att betala frimärkena för den oundgängliga affärskorrespondansen.

Slutligen kom man öfverens om att den förre presidenten och direktören för Amerika skulle lemna sin befattning, de holländske direktörerna beslöto att i Europa anskaffa nödigt rörelsekapital, och jag bestämde mig för att åtaga mig utredningen af affärerna.

Kort därefter reste jag till Washington, hvarest jag ingaf rapport om min inspektionsresa i Indien samt inlemnade min afskedsansökan, som också beviljades, hvarvid den ovanliga artigheten visades mig, att min permission utsträcktes till januari följande år, till hvilken tid jag alltså qvarstod i mitt embete. De två följande åren användes till största delen på affärsresor mellan New Mexico, London och Amsterdam. Jag besökte under denna tid England och Holland fyra gånger. Genom baron Rebeques kraftiga inflytande och sedan han tillbragt flere månader tillsammans med mig

i Amerika under sommaren och hösten 1883, bildades slutligen i Holland ett syndikat, som förfogade öfver flere millioner och i hvars händer egendomen öfvergick. Sedan detta resultat uppnåtts, var mitt värf slutadt och jag drog mig tillbaka till min egen farm och mitt hem i Minnesota.

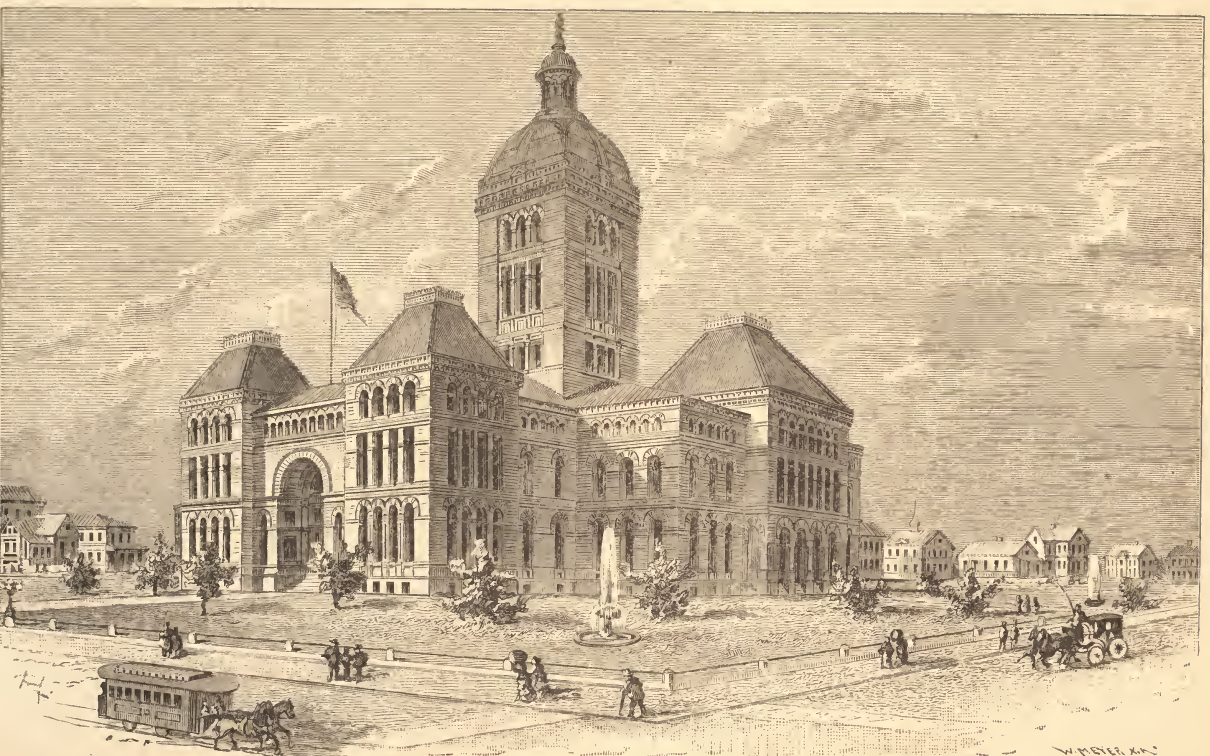
Maxwell-landbevillningen är belägen inom Klippbergsregionen på en höjd af från 6,000 till 12,000 fot öfver hafvet. Klimatet är behagligt och naturscenerierna vackra, men landet är icke odlingsbart med undantag af sådana

Cowboy (kreatursvaktare) med lasso.

delar däraf, som kunna konstbevattnas, till följd hvaraf det för det mesta användes till boskapsafvel, och man ser öfverallt stora hjordar af nötkreatur drifva fram öfver prärierna. Vid den tid jag utträdde ur bolagets tjänst egde detta ensamt nära 20,000 kreatur.

Hösten 1886 valdes jag för andra gången af medborgarne i Minnesota till statssekreterare, omvaldes 1888 samt blef sålunda för tredje gången chef för statsdepartementet i Kapitolium, hvilken ställning jag ännu innehar.

Kapitolium i Minnesota.

Hösten 1887 hedrades Minneapolis' invånare med ett besök af ett stort antal svenska, norska och danska officerare, underofficerare och soldater. De anlände till Minneapolis med extratåg från Chicago och möttes vid Union Depot af en människoskara, som räknades i tiotusental. "Svenska gardet", "Normanna infanteri" och föreningen "Dania" voro uppställda på parad utanför stationshuset. Gästerna togos om händer af festkomiten och fördes i procession genom de illuminerade, af skådelystna fullpackade gatorna till Dania Hall, hvarest en splendid sexa afåts under taffelmusik af "Svea" och "Normanna" musikkårer. Stadens borgmästare, m:r Ames, helsade gästerna välkomna, hvarpå de för aftonen utsedde skandinaviska talarne togo till ordet. Jag var utsedd till svenskarnes festtalare och yttrade mig sålunda:

"Herrar hedersgäster från Sverige, Norge och Danmark!

På den plats, där vi nu stå, höres i den stilla natten Missisippiflodens fors öfver S:t Anthonyfallen. I befinnen Eder således djupt inne i den amerikanska Vestern, och likväl är detta blott den nya tidens ingångsport till den vida Nordvestern.

För ett par timmar sedan utgingo från våra stationer ett halft dussin långa iltåg, som nu med frustande ånghästar på olika banor färdas i riktning af den nedgångna solen och af hvilka några icke stanna förrän de tillryggalagt distanser längre än mellan Köpenhamn och Konstantinopel genom bördiga och ännu till stor del obebyggda trakter. För 34 år sedan stod jag med några andra landsmän, bland de förste i Minnesota, med spejande blick för första gången vid S:t Anthonyfallen. Då fanns ingen stad eller tecken till stad på denna sidan floden, då jagade ännu den röde infödingen sitt villebråd i skogen, där nu våra kyrkor och skolhus stå, då var allt landet vester om oss en okänd ödemark, då fanns Minnesota icke ens till som stat, då voro flere af våra vestra stater, som nu äro befolkade af många millioner lyckliga invånare, icke ens påtänkta.

Nu däremot hafva vi ett mäktigt rike endast i vår egen stat med en befolkning af 1 1/2 million och ett skattevärde af 2,000 millioner kronor. Minnesota producerar nu årligen öfver 10 millioner bushels spannmål på sina bördiga åkrar och afverkar 650 millioner fot sågtimmer ur sina skogar, och dess järngrufvor, ännu i sitt utvecklingsstadium, utskeppa en half million tons rikhaltig malm. Den skandinaviska befolkningen utgör mer än fjärdedelen af statens invånareantal och producerar fullt en tredje-

del af våra åkerbruksprodukter på sin egen jord, ty de fleste äro jordbrukare. Den spannmål, som endast i Minnesota årligen produceras af våra landsmän, voro mer än tillräcklig att förse hela Sveriges befolkning med bröd, år ut och år in.

Vår vackra stad Minneapolis har redan en befolkning af 160,000, hvaraf en fjärdedel eller 40,000 äro skandinaver eller deras afkomlingar.

Hvad staden är med sina qvarnar, fabriker, kyrkor, skolor och lyckliga hem, hoppas jag I alle med egna ögon skolen se, innan I lemnen oss, och jag vill därför icke uppehålla tiden därmed.

Hvad Eder själfve beträffar, mine ärade herrar, så hafva vi hört hvad som så uttrycksfullt blifvit sagdt till Eder i Chicago af vännerna där — och vi instämma hjärtligt i deras lof och pris.

När vi hörde att Danmarks, Norges och Sveriges krigsmän och representanter ville hedra oss med ett besök, så gladdes vi alla däröfver och hafva samlats i afton för att uttrycka denna glädje i ett hjärtligt välkommen!

Vi hafva med afsigt fört Eder till denna sal, där vi kunna under eget tak på ett enkelt men gammalnordiskt sätt visa Eder vår hyllning och gifva Eder tillfälle att se oss för oss själfve, sådana som vi äro i vårt dagliga lif. Vi äro "män af folket", vi hafva kommit hit fattiga emigranter, okunniga i landets språk och förhållanden. Det enda arf vi medfört är starka armar och friskt mod — nej, jag ber om ursäkt, ett annat arf af mera värde än guld eller snille hafva vi medfört från kära fosterbygder — vår andel af nordisk trohet, kraft och dygd; och med de pund, som blifvit oss förlänta, hafva vi verkat inom alla industrins grenar, i de lärda facken, i de sköna konsterna, i kommunens, i statens och i Unionens tjänst — i krig och fred, och vi utföra dagligen vår andel i det stora nationalarbetet, hvars resultat är en ny och mäktig samhällsordning, hvars grundval är det individuella människovärdet och människorätten.

Jag tror mig se en försynens skickelse däri, att när tiden var inne för den nya världen att träda fram på nationernas vädjobana med en ny och kraftig kosmopolitisk ras, voro de skandinaviska folken också utsedda att deltaga i detta stora värf, och att det var "männen af folket" förunnadt att här i synnerhet erhålla fria tyglar för sin utveckling. Hvem kan icke tydligt se de nordiska brödrafolkens prägel på hela samhällsandan i den nya världen?

Vi vore glömska, om vi ej med tacksamhet erkände det myckna goda, som fäderneslanden skänkt oss från den späda barndomen till den stund vi sade dem farväl; vi vore ovärdiga våra fäders namn och minnen, om vi ej högaktade och älskade som en kär moder den oförgätliga fosterjorden — och Eder, dess värdige representanter, såsom våra fränder och bröder.

Eder närvaro bland oss är en stolt tilldragelse, och minnet däraf skall bevaras som ett af våra angenämaste.

Och när I återvänden till de kära ställen, där vi togo de första stegen på lifvets skiftesrika bana, så medfören kära helsningar från oss alla — sägen våra fränder att vi äfven lära våra barn att älska våra folk och land i Nordanriken, ehuru de aldrig sett dem — och sägen dem att långt ute i den vida Vestern vid "Hiawathas" leende vatten och hundratals mil där bortom finnas vänner och bröder i hundra tusental, hvilkas trohet och kärlek hvarken tid eller afstånd har förminskat".

Talet besvarades på ett enkelt men värdigt sätt af öfverste Liljehöök af Nerikes regemente. Festen fortgick därefter under omvexlande tal, musik och sång till långt efter midnatt. Dagen därpå besågo de staden och afreste sedan till S:t Paul, hvarest de äfven rönte ett festligt mottagande samt presenterades för guvernören af general Brandt och mig.

Följande året den 14 september egde en storartad festlighet rum, som förtjänar ett särskildt omnämnande. Det var firandet af 250:e årsdagen af de första svenska nybyggarnes ankomst till Delaware. Pastorerna A. J. Enstam och C. J. Petri samt jag sammankallade midt på sommaren nämnda år ett möte af svensk-amerikanska medborgare i afsigt att förbereda sagda fest. Komitéer tillsattes och vidtomfattande förberedelser vidtogos, hvartill nästan alla svenskar villigt lånade sitt bistånd. Den stora utställningsbyggnaden uppläts till vårt begagnande, musikkårer engagerades, en kör af 150 svenska sångare, till största delen medlemmar af de olika kyrkorna, inöfvades, hvarjämte framstående talare, statsmän och professorer inbjödos.

Ett minnestecken såldes i de svenska handelsbutikerna i staden och nettovinsten däraf uppgående till 3,100 kronor öfverlemnades till fonden för de nödlidande vid de stora eldsvådorna i Sundsvall, Umeå och Lilla Edet i Sverige. Minnestecknet, som under festdagen bars på bröstet af tusentals människor, bestod af ett blått sidenband sex tum

långt och två tum bredt med fotografiporträtt af Gustaf Adolf och Axel Oxenstjerna, svenska riksvapnet i guld samt följande smakfullt anordnade inskription: "250:e årsdagen af de första svenska nybyggarnes ankomst till Amerika den 14 september 1888, Minneapolis, Minn."

Dagens program upptog en ståtlig parad under flygande fanor och klingande spel, men ett starkt regn började tidigt på dagen, så att paraden måste inställas och folket anmodas att efter eget godtfinnande samlas i utställningsbyggnaden, hvilket de också gjorde i så stort antal, att hvarje sitt- och ståplats i den stora aulan var upptagen redan en timme innan festligheterna började. Många kommo från långt aflägsna orter, städer och stater, ett extratåg medförde nära ett tusen personer från S:t Paul med marskalkar, musik och fanor, den Lutherska kyrkans allmänna synodalmöte, som för tillfället var samladt i Minneapolis, infann sig mangrannt och tog plats å platformen till höger om Cappa's 7:de New-York regementes musikkår, under det den svenska sångkören bestående af 150 röster under professor Normans ledning intog vänstra sidan af platformen.

Platformerna voro dekorerade med en mängd föreningars fanor, och de svenska färgerna syntes öfverallt. De höga pelarne voro från golf till tak lindade med blå och gula band, Sveriges nationalfärger, och därbredvid var öfverst stjärnbaneret. En stor tafla af den gamla svenska kyrkan i Wilmington, Delaware, som byggdes 1698, hängde i fronten midtför talareplatformen och väckte allmän uppmärksamhet.

I egenskap af festkomiténs ordförande intog jag talarestolen, vid hvars högra och vänstra sida dagens talare sutto. Svenska regeringen representerades af konsul H. Sahlgaard och den historiska föreningen i Delaware af major Geo. Z. White.

Den närvarande folkmängden måste uppskattas till fullt 15,000 personer, och denna stora publik visade ett sådant intresse, att tusenden stodo orörliga på sina platser under hela ceremonien, som varade tre timmar.

Gamla svenska kyrkan i Wilmington.

Festligheterna öppnades kl. 2 e. m. med ett musikstycke af Cappa's musikkår, efter hvars slut jag i följande ord helsade de närvarande välkomna:

"Amerikas upptäckande var den största tilldragelse, som inträffat från Kristi tid till den dag denna upptäckt skedde, men Amerikas bebyggande af det rätta slags folket var genom sitt välgörande inflytande på människoslägtet en tilldragelse af ännu större betydelse. Det förefaller som en skickelse af den gudomliga försynen, att denna nya värld lemnades i sitt naturliga eller vilda tillstånd under de många mörka århundraden, som i Asien, Afrika och Europa användes på uppfostran och anställande af experiment, på det den måtte bli sparad för den högre civilisation, som skulle komma.

Införandet af denna civilisation på grundvalarne af sanna principer erfordrade icke allenast vishet och styrka, utan äfven fördragsamhet, bro-

derskap och ädla dygder. Det folk som var bestämdt att utföra detta stora verk kom från skilda länder och lefnadsomständigheter — de engelska pilgrimerna begåfvo sig till Nya England, holländarne, svenskarne och qväkarne till mellersta delen af landet, de engelske riddarne, skotske högländarne och franske hugenotterna till Södern — och i dem alla, förenade och sammanblandade, funnos de själens och kroppens egenskaper, som gifvit världen dess bästa regering, dess största nation och dess högsta civilisation.

Emedan engelsmännen voro de talrikaste, blef deras tungomål allas språk, och det är kanske därföre som historien varit partisk till förmån för dem, som först talade det. Minnes- och årsfester ha ofta firats med anledning af pilgrimernas landstigning och riddarnes tapperhet — deras rättmätiga lof har sjungits tusentals gånger, så att deras ärade namn blifvit dyrbara för våra dagars slägte, under det de andres ofta ha blifvit glömda och skjutna i skuggan.

Fullt erkännande de förtjänster, som tillkomma alla, ha vi i dag samlats här från många delar af Förenta Staterna för att upplifva minnet af en stor historisk tilldragelse genom firandet af den 250:e årsdagen af svenskarnes landstigning i Delaware, samt att hedra *deras* minne genom bön, sång och tal, och till denna minnesfest helsar jag Eder alla hjärtligt välkomna".

Denna fest var utan tvifvel den betydelsefullaste och talrikast besökta, som firats af svenskarne i Amerika och ådrog sig stor uppmärksamhet bland amerikanarne öfver hela landet samt bidrog mycket att ställa svenskarne i deras rätta dager genom att kasta en klarare belysning så väl öfver hvad de gångna slägtena uträttat som ock öfver det nuvarandes betydelse.

Tjugoåttonde kapitlet.

Innehåll: Orsaker till emigrationen. — Amerikas inflytande på Europa och särskildt på Sverige. — Svenskarnes ställning i Amerika. — Karaktäristik af amerikanarne. — Deras antipati för utlänningar. — Svenska pressens hållning mot Amerika. — Amerikanska arftagerskor.

Man talar mycket om orsakerna till emigrationen. Dessa äro många, men hufvudanledningen har jag funnit vara den, att folket i gamla världen nu börjat vakna till medvetande af att de europeiska samhällsförhållandena med deras bördsaristokrati och andra ärftliga privilegier icke äro byggda på rättvisa principer, utan att vägen till framgång bör vara lika öppen för den ene som för den andre och ej bero på bördsföreträden utan på människans eget värde. Och här i Amerika finner man en civilisation, mera baserad på jämlikhet och erkännande af människovärdet. Detta, i förening med landets stora naturliga resurser, de utsigter till god förtjänst, som en ny världsdel erbjuder, samt äfven i enskilda fall större religiös frihet, är det som drager Europas folk hit.

Sverige är ett härligt och godt land, men särskildt för dem som äro lyckliga nog att vara födda till namn, an-

seende eller egendom. Sannt är visserligen att en och annan man af folket där kan bana sig fram till välstånd och anseende, men sådant hör till undantagen, och han måste då utmärka sig genom ovanligt stora förtjänster, då det däremot här hör till regeln att männen af folket (selfmade men) hinna längst, hvilket visar sig af våra presidenters, guvernörers och andra framstående mäns historia. Och detta är helt naturligt, ty de utsigter till framgång, som här oaktadt alla mödor och besvärligheter, hvilka ställa sig i mannens väg, egga hans medvetande af att han kan lyckas, utveckla hans energi och förmåga.

De nya idéer, som nu genomtränga de europeiska samhällena och så småningom skola ombilda de samma, hafva till stor del haft sin upprinnelse i Amerika. Detta är särskildt fallet med broderlighetsidén, medkänslan för likar, att man bör söka höja sina medmänniskor och ej förkasta dem äfven om de äro olyckliga eller brottsliga. I det hänseendet liksom i så mycket annat utöfvar Amerika ett stort inflytande på Europa.

Det förefaller mig kortsynt af de bättre lottade i Sverige, att se på emigrationen med ovilja, ty en man med vidsträcktare vyer måste erkänna att emigrationen varit till nytta äfven för Sverige. Har den också icke så mycket gagnat de högre klasserna, som icke kunna lega tjänare för så billigt pris som förr, så finner man dock att den varit gagnelig, då man betraktar folkets ställning i allmänhet, hvilken nu är mycket bättre än förr, då konkurrensen mellan arbetssökande var större.

Amerika utöfvar äfven ett stort inflytande på folkets andliga utveckling och uppfostran i Sverige, ehuru detta till största delen sker obemärkt. Den korrespondens, omfattande tusentals bref årligen, som eger rum mellan svensk-

amerikanare och arbetsfolket hemma i Sverige, väcker de senare till ambition samt utvecklar hos dem liberala politiska och religiösa åsigter, och ingen kan beräkna vidden af det inflytande, som sålunda utöfvas, för att nu icke häntyda på det vältaliga språk, som talas af de millioner kronor, hvilka härifrån årligen skickas hem till fattiga slägtingar och vänner och antingen lätta fattigdomens bördor för dem eller ock väcka deras hopp om en ljusare framtid här. Och hur mången utfattig och nedbruten stackare, som i Sverige icke haft annat att vänta än fattighuset, har icke här blifvit en duglig och nyttig medborgare.

Tager man i betraktande hvad svenskarne i Amerika uträttat under de sista 30 à 40 åren äfven i materiellt hänseende, de stora förråd af lifsförnödenheter de producerat på sina fruktbara farmar, som förr varit en ödemark, så finna vi att de äfven kraftigt bidragit till världens materiella utveckling. Så kunna t. ex. nu de fattiga i Sverige få billigare kött och mjöl än under den tid, då de stora amerikanska prärierna lågo ouppodlade, och om äfven landtbruket i Sverige måste lida genom konkurrensen, så kan dock icke nekas att mänskligheten i sin helhet vinner därpå, och man måste taga hänsyn till allas och icke till några enskilda samhällsmedlemmars väl.

Då den svenske torparen, drängen eller pigan, som där hemma gått tryckta under fattigdomen och utan hopp för framtiden, komma hit, vakna i deras hjärtan mod och hopp. Den förr skygga blicken blir stolt och djärf och de våga nu se folk i synen. Visserligen är det sannt, att detta ofta slår öfver till öfverdåd och löjlighet, som visar sig uti en öfverdrifven lust för fina kläder, sidenklädningar och granna hattar; men dylikt är endast bagateller, hufvudsaken är att

de lära känna sitt människovärde och se en ljusare framtid för sig.

Den takt och hållning, som svenske drängar, hvilka hemma gått och sett liknöjda ut, här inom kort förvärfva sig, väcker allas förvåning. En svensk diplomat, som för 20 år sedan besökte Minnesota och här bl. a. träffade en af sin faders f. d. gamla drängar, nu i goda omständigheter, uttryckte också sin förundran öfver den förändring svenska folket i detta hänseende här undergått.

Det var förr ett allmänt uttryck i Sverige, att Amerika var alla skurkars förlofvade land, och om äfven icke kan nekas att några skurkar komma hit från Sverige, så är det ju vackert att man här kan göra bra människor af dem.

Svenskarne äro här ansedda för att vara de bästa af alla emigranter. Det finns bland dem inga anarkister, utan de äro redbara och laglydiga medborgare. De utmärka sig genom flit, sparsamhet och arbetsamhet. De lefva icke öfver sina tillgångar. Förvånansvärdt fort sätta de sig in i amerikanska förhållanden och blifva lättare amerikaniserade än andra nationer. Få af dem hemfalla åt brott eller dåligt lif, de fleste bli jordbrukare och fabriksarbetare, men de påträffas äfven inom alla andra yrken, och öfverallt åtnjuta de amerikanarnes aktning och förtroende. De intressera sig mycket för uppfostringsväsendet och religionen, hvarom vittna de många kyrkor och skolor, de här byggt. Och hvad här säges om svenskarne gäller äfven om norrmän och danskar.

Amerikanaren är företagsam och driftig, men egenkär. Han vill gerna se ned med förakt på andra folk. Dock gäller detta mest de okunnige och dem, som icke sett något annat land än deras eget. Dessa tro sig vara bättre än alla andra och inbilla sig att deras land och institutioner

äro fullkomliga i alla hänseenden. Men detta är ett misstag, ty mycket är här ännu i sin barndom och behäftadt med många lyten, som de nordiska länderna i Europa längesedan vuxit ifrån. Detta gäller t. ex. om skolorna, som allt för mycket äro beroende af lokalstyrelse. Stadsskolorna äro goda, men skolorna å landsorten stå vida under skolorna i Sverige, Norge, Danmark och Tyskland.

Amerikanarne anse sig själfve toleranta; och i religiöst hänseende äro de det äfven, men i öfrigt icke, hvilket har sin grund i bristande kännedom om andra nationer och folk. De helsa främlingen välkommen och mottaga honom med öppna armar, nota bene om han vill åtnöja sig med att gräfva i jorden, plöja, arbeta på järnvägar, hugga ved och i allmänhet förrätta gröfre sysslor. När däremot främlingen, t. ex. svensken, börjar vilja täfla med den infödde om ära och vinst eller inom lärda yrken eller på andra områden, så bemötes han af många med köld, kanske blandad med litet afund, och ehuru han på industrins fält och inom affärsvärlden kan sägas stå i jämnbredd med infödingen, gör han det dock icke i det sociala lifvet, utan har där många hinder och svårigheter att besegra för att bli erkänd fullt såsom jämngod med de infödde.

Denna antipati är mest märkbar på platser, där europeernas antal är mycket stort, men mindre där de äro få, och kan förklaras och må hända delvis ursäktas därigenom, att där, hvarest utlänningar bo tillsammans i stort antal, de mera bibehålla vanor, språk och nöjen, som äro olika de föddes; men i synnerhet har den sin grund däri, att då invandrarne, som vanligen äro af den hårdt arbetande klassen, först komma hit efter en lång och mödosam resa, stå de ofta illa klädda, tafatta, obekanta med landets språk och seder samt se bortkomna och handfallna ut. Det in-

tryck amerikanaren sålunda får fäster sig hos honom, och han reflekterar icke öfver att samma slags folk, sända från Amerika till Europa, skulle icke taga sig bättre ut där, ej heller tänker han på att dessa invandrare icke representera hela folket.

Man torde därföre gerna kunna säga att det i allmänhet åtgår ett par generationer, innan, invandrarens barn i socialt hänseende bli likställda med de infödde. Likväl finnas många ädla undantag bland amerikanarne, och dessa utgöra just de bäste af dem. Dock hvad verklig tolerans mellan olika folk beträffar, så har jag sett vida mera däraf i de stora kosmopolitiska städerna i Asien och Afrika än i Amerika.

Amerikanaren är mycket uppoffrande för välgörande ändamål, han ger gerna till de fattige och nödlidande, och om verklig nöd är för handen, så kommer alltid hjälp. En mängd välgörenhetsföreningar finnas också, som äro mycket anlitade.

Men han är ej så nogräknad i affärer och har inga skrupler, då det gäller att draga fördel af farmaren och andra producenter. Han kan nästan utarma dem genom höga fraktpriser och sedan skänka kolossala på så sätt förtjänade summor till kyrkor och välgörande ändamål.

Ett vackert drag hos amerikanaren, hvari han öfverträffar alla andra folk, är hans aktning för qvinnan. Det finnes intet annat land på jorden, där qvinnan behandlas så grannlaga och där hon åtnjuter sådant anseende och sådan trygghet som här.

Men om amerikanarne ha en ensidig och oriktig uppfattning af Sverige och svenskarne, så har man äfven i Sverige en oriktig uppfattning af Amerika, och man bör sålunda icke klandra de förre mer än de senare. Svenska

pressen har, dock med många berömvärda undantag, gent emot Amerika och särskildt mot svensk-amerikanarne lagt i dagen allt för mycken partiskhet. Så har den ofta varit färdig att omtala skuggsidorna under förtigande af det goda. Om t. ex. några laglösheter begåtts vid civilisationens utkanter, så har man pekat därpå och ropat: ”så går det till i Amerika”, utan att vilja se att dylikt endast tillhör det vilda cowboylifvet i Vestern, hvars dagar nu mera snart äro räknade. Och om en emigrant till äfventyrs råkat ut för något missöde eller, hvilket ofta är fallet, till följd af lättja eller utsväfning råkat i svårighet eller fattigdom samt skrifver ett bref hem och nedsvärtar Amerika, hur begärligt publicerar icke en del af svenska pressen detta. Äfven om mannen blott vistats några månader i det nya landet och kanske blott sett en liten fläck däraf, så är man ofta färdig att sätta tro till hans uppgifter och döma hela landet därefter.

Ett faktum återstår alltid såsom omotsägligt, nämligen att många nykomlingar af brist på språkkunskap och kännedom om de nya förhållandena hafva att vänta mödor och motgångar den första tiden. Och sådana, som ej kunna arbeta eller ej hafva lärt ett handtverk, ha mycket sämre utsigter här än den simplaste grofarbetare. Bokkunskap gagnar icke mycket under den första tiden, och dessutom finnes i Amerika ingen brist på lärdt folk, och äfven om bokkunskapen här icke är så grundlig, så är den dock mera praktisk. Därföre är det ett stort misstag, om unge män af de högre samhällsklasserna begifva sig hit på äfventyr för att göra lycka, ty den enda vägen till s. k. lycka är vanligen att gripa till spaden eller yxan. Har man mod härtill, välan, då öppnas nog tillfällen efter en tid för den som visar sig förtjäna dem.

Betyg och rekommendationer gälla här ej mycket, ännu mindre namn och anor, man bryr sig ej mycket om hvem man varit utan blott om hvad man är.

Där kom under kriget en ung tysk officer till president Lincoln och erbjöd sin tjänst som frivillig i armén. Mannen hade höga rekommendationer och talade vidt och bredt om sin höga slägt samt att det t. o. m. rann furstligt blod i hans ådror. Efter att tåligt hafva åhört allt detta klappade Lincoln den unge mannen på axeln och sade tröstande: ”Var ej ledsen för det, min vän, ty det kan jag försäkra, att om Ni blott gör Er pligt väl och troget, så skall allt detta icke vara Eder till hinder. Så orättvisa äro vi icke i Amerika, att vi tillbakasätta någon för hans europeiska titlars skull. Nej, Ni har precis samma tillfälle att vinna framgång och befordran, som om Ni varit en man af folket, så vida Ni är lika duglig som en af dem”.

Då andan i Amerika är så demokratisk, undrar man säkerligen i Sverige, hvarföre så många amerikanska arftagerskor fika efter att bli gifta med europeiska adelsmän. Men först och främst bör det märkas, att det icke är *många* utan *jämförelsevis* endast *få* som så göra, och vidare representera dessa få alls icke den allmänna opinionen. Och för öfrigt kan det helt naturligt inträffa, då europeiska resande ur de högsta samhällsklasserna sammanträffa med amerikanskor af liknande samhällsställning, att verklig böjelse å ömse sidor blifva bevekelsegrunden till dylika giftermål. Ty, som den gode Lincoln yttrade, när den europeiske ädlingen har tillräckligt af andra goda egenskaper, hvilket han naturligtvis oftast har, så ligga hans titlar ej till hinder hvarken i armén, i affärslifvet eller hos det täcka könet. Gamla namn äro ju merändels en garanti för god uppfostran, belefvenhet och andra berömvärda egenskaper.

Under min beröring med världen och människor af olika folk och raser har jag funnit att det är orätt att bedöma dem nationsvis, liksom vore den ena nationen bättre eller sämre än den andra, ty det finnes goda och dåliga karaktärer bland alla folk, och en god människa är lika bra och en dålig lika usel, vare sig hon är hindu eller muhammedan, amerikanare eller svensk. Jag har funnit mycket godt dölja sig under en grof och hvardaglig yta, och man får ej söka dygden endast bland de höga, de rika och i de vackra anletsdragen, ty lika mycket godt finnes bland de ringa och obemärkta, och i det stilla alldagliga lifvet utföras hjältedater, som aldrig besjungas, men som äro fullt lika stora och berömliga som de, hvilka af eftervärlden prisas i historiens häfder, ja mången gång större.

Tjugonionde kapitlet.

Innehåll: Återblick.

För ett par veckor sedan var jag på ett kort besök i Vasa, mitt första hem i Minnesota. Det var den 22 maj, min moders 86:te födelsedag, hvilket var anledningen till resan. Med eldiga trafvare åkte jag i sällskap med en son och en dotterson raskt framåt samma väg, som jag med den enkla oxvagnen för 37 år sedan banade genom den dåvarande vildmarken.

Hvilken förändring dessa år medfört! Den forna ödemarken är nu förvandlad till ett leende åkerfält, som står i sin skönaste vårgrönska, och utefter hela vägen äro prydliga hem, som med högst få undantag egas och bebos af svenskar, hvilka alla börjat sin bana som fattiga emigranter liksom jag själf —; nej, icke alla, ty från många af dessa hem hafva de första emigranterna burits till den sista hvilan och efterträdts af sina barn, kanske födda där de nu bo.

Vi stanna tolf mil från staden Red Wing, helt nära min och Willards gamla farm, vid en enkel villa omgifven

af höga träd. Där inne vid fönstret sitter den gamla med längtande blickar, ty hon vet att den dagen åtminstone delar jag med henne.

Strax vid det lilla lugna hemmet står den stora lutherska kyrkan, till hvars kyrkogård jag med barn och barnbarn snart vallfärdar för att strö blommor på de grafvar, hvari min hustrus föräldrar, hennes syster samt min fader, syster och några andra af våra anhöriga hvila. Den af blommor prunkande kyrkogården är öfversållad af marmorvårdar och andra tecken af de dödas hem, och inskriptionerna vittna om de dödas svenska anor.

Från denna Vasas högsta kulle där kyrkan är belägen utbreder sig för blicken en landtlig tafla så skön och fridfull, att äfven en främling måste känna sig hänförd däraf —, huru mycket mera då jag, som var den förste hvite, hvilken trampade marken där. Nedanför i söder synes den skogbeväxta dalen, vattnad af en liten bäck från Willards källa, hvarest vi voro så nära att omkomma den kalla januarinatten 1854, där ofvanför dalen är kullen, hvarest vårt första stockhus stod, där strax bortom var mina svärföräldrars gästfria hem, från hvilket jag förde min unga brud till mitt eget nya hem, som byggdes på en annan kulle nära samma källa och hvaraf en del ännu står qvar, ett minne från flydda dagar; här strax nedanför kyrkan är åkern, som jag först plöjde; där i skogen, hvarest vi höggo gärdsle och timmer, ligger nu det vackra barnhemmet, som upprättats af pastor E. Norelius, och där på andra sidan landsvägen står hans vackra hem och trädgård, men han själf sitter därinne skröplig och lidande till följd af de första årens ansträngningar och vedermödor.

Här strax bredvid äro postkontoret, tvänne handelsbutiker, smedja, skolhus, tvänne smärre svenska kyrkor, en

Vasa kyrka med kyrkfolk.

baptist- och en metodistkyrka, och flere andra privata och publika byggnader, och några mil norr ut vid Cannonfloden sträcka sig tvänne järnvägar från Missisippi ut åt den vida ofantliga Vestern.

Öfverallt, så långt ögat når, synas gröna åkerfält, betande boskapshjordar, trädplanteringar och naturliga skogsparker med vackra landtgårdar och hvitmålade skolhus strödda öfver fältet. Icke en kulle, en dal eller en skogspark, som ej uppväcker gripande minnen, några blandade med sorg och smärta, men de allra flesta ljufva och lyckliga, ty här tillbringade jag de första förhoppningsfulla mannaåren, här lefde vi, de första svenskarne i Minnesota, i en flärdfri trogen vänskapskrets, här vann jag den maka, som ömt och troget med mig delat lifvets skiftesrika öden, i mot- och medgång alltid densamma, här har det svenska folk, som följde min ledning, då jag ännu var en yngling, vunnit oberoende, lycka och sådant anseende, att settlementet Vasa förvärfvat ett namn bland statens kommuner, som är en heder åt minnet af den store konung, hvars namn det bär.

Men denna tafla af utveckling, odling och framåtskridande är icke en enastående bild ur nybyggarlifvet i Vestern och Nordvestern, ty oräkneliga andra platser finnas, där lika stora framsteg gjorts under samma jämförelsevis korta tidsperiod.

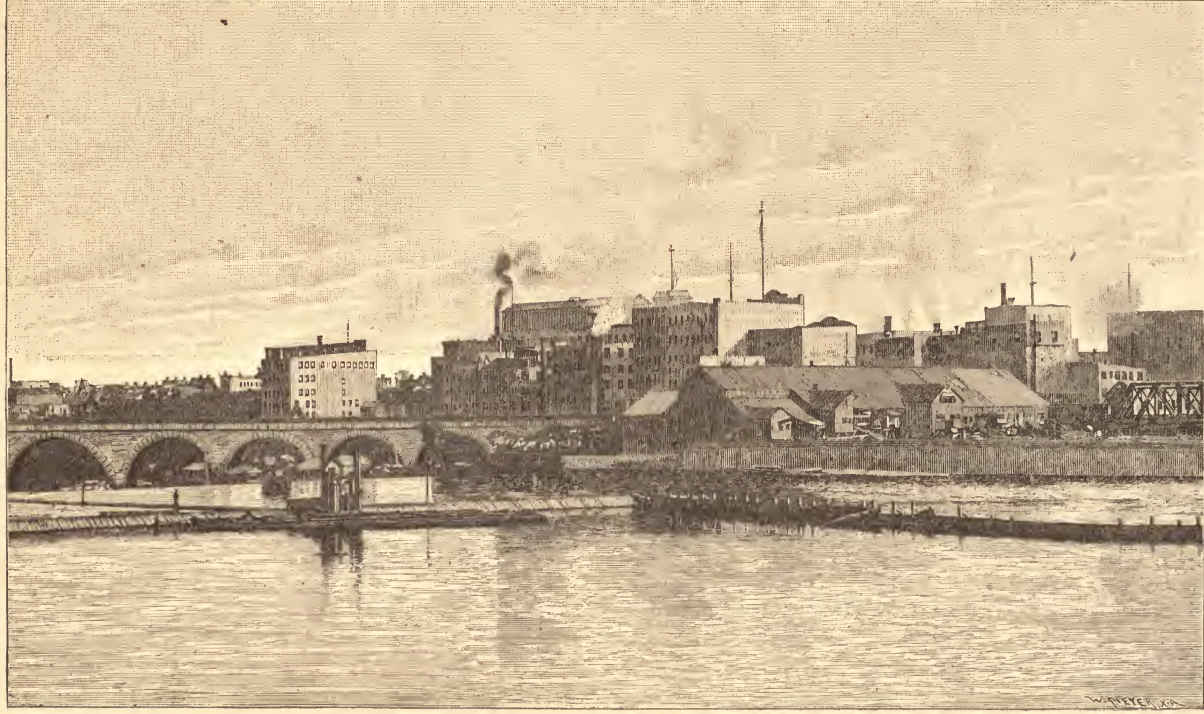
Vid min ankomst till Missisippifloden 1852 utgjorde denna gränsen för civilisationen i nordvest, med undantag af staten Iowa, som då endast hade en ringa befolkning. Sedan dess hafva 12 nya stater blifvit befolkade och erhållit inträde i unionen. Då fanns ingen järnväg vester om Chicago; nu genomskära fyra jättebanor den två tusen mil långa sträckan mellan Missisippi och Stilla Hafvet, under det mer än hundra andra stam- och bibanor genom-

korsa Vestern i alla riktningar, och floder och sjöar befaras af hundratals ångare, som täfla med järnvägarne om att föra Vesterns produkter till Atlanten för att sedan distribueras öfver hela den civiliserade världen.

Tusentals städer, som då ej funnos ens till namnet, hafva sedan dess växt upp som genom ett trollslag, och många af dem hafva redan vunnit världsrykte för sin industri, handel och betydelse i öfrigt, däribland Minneapolis och S:t Paul, ursprungligen tio mil aflägsna från hvarandra men redan nu sammanvuxna. Den förra fanns ej till, när jag första gången stod vid S:t Anthonyfallen, som nu gifva drifkraft åt dess storartade fabriker, och den senare var endast en småstad med ett par tusen invånare. Nu däremot hafva de gemensamt en befolkning af nära en half million. S:t Paul är beryktadt för sina stora järnvägsföretag och sin handel, Minneapolis för sina mjölqvarnar, sågverk och sitt universitet, båda för sin skönhet, drift och företagsamhet.

S:t Paul, som är statens hufvudstad, bebos af ett stort antal svenskar, där finnas flere svenska kyrkor och tvänne svenska tidningar, men Minneapolis tyckes vara svenskarnes favoritstad och där äro bosatta omkring 50,000 af vårt folk. De hafva många kyrkor, hvaribland ett par som i storlek kunna jämföras med de största i Sverige, de hafva fem stora tidningar, en bank, till hvilken jag var upphofsman för två år sedan och af hvars direktion jag är medlem — "The Swedish American Bank" har på denna korta tid vunnit sådant förtroende och utöfvat så stor verksamhet att dess kapital redan ökats till nära en million kronor.

De trenne skandinaviska folken sämjas godt i vår goda stat och äro förenade i åtskilliga större företag. Så hafva vi i Minneapolis ett skandinaviskt-amerikanskt tryckeribolag,

Mjölqvarnar i Minneapolis.

som utgifver tidningen "The North", ett organ på engelska språket för skandinaverna i Amerika. Likaledes finnes här en hypotheksbank med ett subskriberadt kapital af tjugo millioner kronor. Jag var äfven upphofsman till båda dessa företag och är verkställande direktör i båda.

Tvänne äldre skandinaviska banker finnas i Minneapolis och flere på andra platser i Minnesota, hvilka alla åtnjuta högt anseende inom affärsvärlden. Vi hafva också här i dagarne stiftat ett skandinaviskt brandförsäkringsbolag "Norden", för att ej nämna hundratals andra betydande affärsföretag inom handel och fabriksrörelse, som satts i gång af skandinaver.

Ett öfverraskande stort antal af dem, som började sin bana här såsom grofarbetare, hafva, efterhand som de lärt sig landets språk och satt sig in i förhållandena, med stor framgång bedrifvit affärer för egen räkning, och många hafva egnat sig åt yrken, där högre bildning erfordras, hvartill de högre svenska läroverken härstädes betydligt bidragit, af hvilka i Vestern finnas flere af stort anseende. Så finnes t. ex. i Minnesota bland de högre countyembetsmännen ett mycket stort antal svenskar. Inom den lagstiftande församlingen sitta vanligen från 12 till 15 svenskar, och bland staten Minnesotas samt Förenta Staternas embetsmän ha flere af dem uppnått en hög ställning.

De lära sig engelska språket väl och fort, i synnerhet då de komma ut bland amerikanarne, hvilket också är bäst för dem.

Men det är ej blott i Minneapolis eller i Minnesota utan öfver hela landet, där vårt folk trängt sig fram, som de gjort sig bemärkta för vackra medborgerliga dygder.

Det är naturligtvis omöjligt att uppgifva exakta antalet af svenskar och deras afkomlingar här i landet, men

den storartade omfattning, emigrationen under de senare årtiondena tagit, tyder på att detta antal måste vara ganska betydligt. Endast från 1880 till 1887 anlände sålunda från Sverige öfver 300,000 personer, och ett af ofvan nämnda år icke mindre än några och sextio tusen. Här i Minnesota hafva vi, om vi räkna både invandrarne från Sverige och deras här i landet födda barn, omkring 225,000 svenskar på en folkmängd af 1,500,000. Norrmän och danskar utgöra tillsammans något flere, så att hela den skandinaviska befolkningen här uppgår till nära en half million eller en tredjedel af statens hela invånareantal.

Såsom det mest talande beviset på de framsteg de här gjort torde följande statistiska uppgifter om de kyrkliga förhållandena tjäna. Antalet församlingar inom den svenska lutherska kyrkan i Amerika uppgår till 582, antalet prester till 291. Kyrkoegendomens värde uppgår till 9,386,325 kronor. Medlemmarnes antal är 129,473. Bidragen till inre och yttre missionen utgöra årligen 69,406 kronor, till barnhem och andra välgörenhetsinrättningar 104,058 kronor. Af dessa församlingar finnas ensamt i Minnesota 184 med 85 prester och ett kyrkoegendomsvärde af 2,188,670 kronor. Baptistförsamlingarnes antal är nära 200 med 145 prester och ett kyrkoegendomsvärde af 835,000 kronor. Metodisternas församlingar uppgå till 125 med 130 prester och ett kyrkoegendomsvärde af 1,400,000 kronor. Missionsförbundets församlingar äro omkring 100 med 111 prester och ett kyrkoegendomsvärde af öfver 1,000,000 kronor. Sammanlagda antalet församlingar inom dessa fyra kyrkosamfund är sålunda 1,007 med 677 prester och ett kyrkoegendomsvärde af öfver 12 ½ millioner kronor.

Dessutom tillhöra många svenskar amerikanska kyrkor och lemna sina bidrag till dem.

Märkas bör att här icke finnes något kyrkotvång, utan att allt detta tillkommit och tillkommer på frivillighetens väg.

Att Minnesota framför någon annan stat i Vestern med förkärlek omfattats af de nordiska brödrafolken beror hufvudsakligen på landets läge och klimat. Minnesota har lika fruktbar jordmån som staterna Iowa, Illinois, Nebraska och Kansas, men eger därjemte en natur, som mera än de andras liknar de gamla moderlanden.

Ripleysjön i Minnesota.

Marken består af omvexlande höjder och dalsänkningar, slätt- och skogland, betäckt med gran, tall, samt en mängd olika slags löfträd, hvaribland lönn och ek intaga ett framstående rum. Fälten genomskäras af strida floder med brusande små vattenfall, och täcka fiskrika sjöar förekomma i stort antal. Naturen är här ingenstädes så storartad som i

Vy af sjön Minnetonka.

Norrland, men närmar sig mera de täcka landskapsflorna i Södermanland och Blekinge, under det en del platser erinra om Skånes bördiga slätter, ehuru de många vattendragen här göra ett angenämt afbrott i den eljes tröttande enformigheten.

Men hvad som mer än allt annat bidragit att göra Minnesota till ett älsklingshem för nordbon är det härliga nordiska klimatet med snö och friskt väder om vintern samt helsosam ren luft, som vidgar bröst och höjer sinne till kraft, spänstighet och lefnadslust.

Af de korta antydningar, som nu gjorts angående svenskarnes ställning i Amerika och särskildt i Nordvestern, framgår hvilken betydelsefull rol de spelat i det underbara framåtskridande och den exempellösa utveckling detta land under den nämnda tidsperioden genomgått så väl i materiellt som andligt hänseende. Tager man i betraktande att de nästan alla utan undantag kommit hit fattiga och ur de kroppsarbetande klassernas leder, så torde gamla goda Sverige ej hafva skäl att blygas öfver sina utvandrade barn.

Då man ser hvad de redan uträttat, tränger sig ovilkorligen den frågan på en, hvad framtiden har att bjuda och hvad man kan vänta af svensk-amerikanarne. Till svar på en sådan fråga kan jag endast säga att ett nästan gränslöst verksamhetsfält står öppet för deras företagsamhet i synnerhet i Nordvestern ända ut till Stilla Hafvets kuster.

Denna ofantliga terräng innefattar Amerikas rikaste hveteland så väl som outtömliga resurser på mineralier och ädla metaller jämte oerhörda skogar. Endast den del däraf, som ligger kring Missisippiflodens vattenområde, omfattar en yta af mer än tre millioner (engelska) qvadratmil och kan lätt föda en folkmängd af 200 millioner, under det hela

Plöjning på min farm i Red Riverdalen.

Förenta Staternas befolkning nu blott uppgår till omkring 60 millioner.

Detta vidsträckta område står öppet för vårt folks företagsamhetsdrift ännu under många slägtled. Det är redan spridt i större och mindre grupper öfver det hela, och hvarhelst en eller två slagit sig ned, hafva alltid kommit flere. Utvandringen är en folkrörelse af lika mycken kulturhistorisk betydelse som de europeiska folkvandringarne under medeltiden, och ingen mänsklig makt kan förekomma naturens ordning eller hindra världsutvecklingens gång, och om den tid en gång kommer, då svenskarnes antal är större i Amerika än i det gamla moderlandet, hvarföre skulle man beklaga detta! Äro vi icke alla ändock barn af samma fader, som skapat denna sköna värld med alla dess rika näringskällor, på det att hvar och en må kunna erhålla en tillräckligt stor del däraf till sitt uppehälle.

Det är i dag den 30 maj, hvilken dag numera i Förenta Staterna kallas dekorations- eller grafsmyckningsdagen. Anledningen därtill är följande. Vid det stora inbördeskrigets slut bildades tvänne föreningar eller militärordnar. Den ena, ”Loyal Legion”, som uteslutande består af f. d. officerare i unionsarmén och flottan, är redan omtalad. Den andra kallas ”Grand Army of the Republic” och utgöres af f. d. soldater och officerare i unionsarmén och flottan, utan afseende på rang samt räknar öfver 400,000 medlemmar. Den ryktbare general John A. Logan, som var denna ordens förste storkommendör, utfärdade en allmän order, att den 30 maj hvarje år skulle egnas åt att med blommor, kransar och stjärnbanér smycka de fallne kamraternas grafvar, och

sedan dess har denna dag gjorts till en allmän högtidsdag öfver hela landet. I hvarje stad och by och vid hvarje begrafningsplats, där en soldat från kriget hvilar, har det amerikanska folket i dag varit samladt för att egna en tyst tacksamhetsgärd åt de dödes minne. Millioner blommor och kransar hafva i dag af barn och qvinnor utdelats till de ännu öfverlefvande veteranerna, som i ordnade led under fanor och musik marscherat till begrafningsplatserna, hvarhelst de finnas från Atlantens till Stilla Hafvets kuster, och på soldaternas grafvar, lätt igenkända genom små på förhand öfver dem placerade stjärnbanér, strött blommor och hängt kransar utan afseende på deras namn eller rang, som där hvila. Böner, lofsånger och patriotiska tal hafva i dag hörts på tusende och tiotusende ställen till deras åminnelse och ära, som offrade lifvet för republiken.

Äfven i sydstaterna hafva i dag veteranerna från båda de fientliga arméerna gått sida vid sida som vänner och bröder för att ära minnet af mannamod och självförsakelse, och dessa årliga fester bidraga kanske mer än något annat att knyta föreningsbandet starkare och trognare för hvarje år mellan dem som en gång voro fiender.

Men det är icke allenast med blommor och ärebetygelser, som republiken visar sin tacksamhet mot landets räddare. Den betalar årligen 600 millioner kronor i pensioner åt de dödes anhöriga och åt qvarlefvande invalider samt underhåller flere palatslika soldathem åt tusende, som ej hafva något eget.

Jag ville särskildt gifva dekorationsdagen en plats bland mina minnen, emedan den är en minnenas dag. När årens snö börjar strö sitt silfver bland lockarne och trycka sinnet, blefve lifvet kallt och ödsligt, om icke ljufva minnen värmde det och strödde blommor öfver grafvarne i det förflutnas

tempelgårdar. Lycklig den, som då kan blicka tillbaka i denna minnenas tysta värld och där finna lugn och njutning.

Under tidens gång försvinna för vandrarens blick de föremål, som en gång gjort lifvet lätt och gladt, men minnet qvarblifver trofast till det sista, och i dess spegel ser man det förflutna å nyo lefva. Mina minnen äro rika och angenäma, och de ljufvaste bland dem äro barndomens i det alltid kära gamla fäderneslandet. Dessa minnen kunna aldrig dö, de hafva ej ens förbleknat under ett långt lifs skiftesrika öden, utan de lefva ännu med oförminskad styrka, och med dem följer en varm längtan att ännu en gång få skåda de platser, som de återkalla, för att åtminstone en liten stund få hvila där.

Det finnes ingen fläck på jorden kärare för dessa mina minnen och till hvilken jag mera längtar att få göra ännu en vallfärd än den plats, hvarest mitt enkla barndomshem stod — det ärorika gamla Sverige.

Det är icke för dess granna slott och fina sällskapslif, icke för dess forna hjältedater, icke ens för dess härliga natur, som jag längtar dit, — nej, de punkter därstädes, som hägra skönast för mitt minne, äro marken som min fader plöjde, trädgården som min moder planterade, den enkla stugan som de byggde — allt då jag som barn gick vid deras sida —, träd, buskar, stenar, bäckar, hvarvid jag lekte, samt det goda, redbara, enkla folk af odalmannastam, som jag först lärde värdera och älska.

Och jag vill ej säga farväl till detta folk och dessa ställen utan ett ljuft hopp att än en gång få skåda dem — i verkligheten och ej blott i mina *minnen.*

Bihang N:o 1.

Förteckning öfver de första medlemmarne af Sv. Lutherska församlingen i Vasa, Minnesota.

Carl Carlson, hustru och fyra barn; Ola Olson, enkling och fyra barn; John Bergdahl, enkling och ett barn; Gustaf Carlson, hustru och tre barn; Samuel Johnson, hustru och ett barn; Erik Anderson, hustru och två barn; S. J. Willard, hustru och ett barn; Jonas Gustafson, hustru och ett barn; Nils Peterson och hustru; Peter Nilson, hustru och fyra barn; Nils Westerson, hustru och fyra barn; August Johnson, ogift; Peter Johnson, hustru och ett barn; Swen Jacobson och hustru; Anders Nilson, hustru och två barn; Swen Swenson, hustru och tre barn; Swen Olson, hustru och ett barn; Benzt Anderson och hustru; Ola Swenson, ogift; Sigrid Andersdotter, ogift; Matts Mattson och två söner; M. Flodquist, ogift; Gustaf Peterson, ogift; Carl Peterson, ogift; Olof Peterson, hustru och ett barn; Nicklas Peterson och hustru; Bonde Olson, ogift; Nils Eklund, ogift; Benzt Kilberg, ogift; Peter Wedin, ogift; Carl Roos, hustru och två barn; A. G. Kempe; tillsammans 87 personer.

C. Christenson

Bihang N:o 2.

Utdrag ur mönsterrullan för det första skandinaviska kompaniet från Minnesota i Unionarmén 1861.

Tredje Minnesota Infanteri-Regementet.

Kompani D.

Kapten:

Hans Mattson.

Förste Löjtnant:

Lars K. Aaker.

Andre Löjtnant:

Hans Eustrom.

Förste Sergeant:

John Vanstrum.

Sergeanter:

John G. Gustafson,
Hans Johnson,
Olof Falin,
Olof Liljegren.

Korporaler:

Andrew N. Holm,
Frithjoff T. Sandborg,
Hendrick Peterson,
Nils B. Johnson,
John P. Ofelt,
Gustavus A. Glader,
John Cedergreen,
Peter A. Holm.

Trumpetare:

Ole O. Huss,
Christopher Peterson.

Trosskusk:

Herman A. Holstad.

Soldater:

Anderson, Chas. J.,
Abrahamson, Nels,
Anderson, Olof,
Anderson, John A.,
Anderson, Gustavus,
Anderson, German,
Berg, Jonas,
Carlson, Carl R.,
Ecklund, Halfvor,
Erickson, John,

Erickson, Jacob,
Erickson, John,
Erickson, Charles,
Fröjd, Peter,
Göranson, Peter,
Green, August, L.,
Halfvorsen, Ole,
Harrison, William,
Hokanson, John,
Hamilton, Mattis S. S.,
Hanson, Andrew,
Hassler, Charles,
Hanson, A.,
Isaakson, Ola,
Johnson, Thomas,
Johnson, Olaus,
Johnson, Andrew,
Johnson, Carl,
Johnson, Andrew,
Johnson, Lorents,
Kroon, Peter,
Knudson, Thomas,
Lindall, Jonas,
Lundberg, Peter,
Larson, Oliver,
Linderoot, Nils L.,
Ljunglöf, Eric,
Lind, Olaus,
Melander, John,
Magnus, John,
Miller, Frederick,
Nelson, John,
Nelson, Niels,
Nelson, Nicolas,
Nelson, Peter,
Nelson, Gustavus,
Olson, Aslak,
Olson, Bonde,
Ockerberg. Halver,
Oleson, Elvin,
Oleson, Gabriel,
Paulson, Paul,
Pfeiffer, John,
Porter, John G.,
Peterson, Swan,
Peterson, Hans P. A.,
Peterson, Chas. L.,
Quam, Peter,
Quist, Chas. P.,
Roos, Carl,
Rasmuson, Sofus,
Ringdahl, Nils,
Sandberg, Peter M.,
Swenson, Gustaf,
Strand, Chas. J.,
Sjoberg, Chas. J.,
Sjoberg, Chas. P.,
Skoog, Nels O.,
Sundblad, John,
Swanson, John,
Thoreson, Lorents,
Thellander, John P.
Viden, John P.,
Wing, Halsten,
Wiberg, Chas.

Rekryter:

Anderson, Peter,
Austin, Anton,
Aufinson, Thor,
Bolander, Chas. E.,
Bong, Elias,
Benjamin, Benjamin O.,
Bergland, Erick,

Bloomberg, John,
Christianson, Michael,
Carlson, Frank A.,
Carlson, John,
Dedon, Andrew J.,
Dahlberg, Swan,
Davidson, Augustus,
Erickson, John,
Erickson, Ole,
Erickson, Peter,
Eisberg, Nels,
Freman, Victor,
Gustafson, Chas.,
Halverson, Tolleff,
Hancy, Torey,
Hakinson, John,
Hultman, Alfred,
Hultquist, John P.,
Jorginson, Ole,
Jillman, John P.,
Johanson, Israel,
Johnson, Ole,
Johnson, Erick,
Johnson, Ake,
Johnson, John A.,
Larson, Louis,
Lawson, Hans,
Lind, Jonas,
Lindblom, John,
Lundberg, Peter G.,
Mattison, John,
Nelson, Ole,
Norelius, Lewis,
Norelius, Andrew,
Nord, John,
Olson, Christopher,
Oleson, Nicholas,
Oleson, Turbin,
Peterson, John,
Peterson, Talef,
Peterson, Chas. J.,
Peterson, Nelson P.,
Porter, Salomon,
Quist, Magnus,
Salomonson, Swan,
Soderstrom, Peter,
Sundall, Chas.,
Thompson, Gunder,
Tollberg, Alfred,
Vaden, Chas. J.,
Wisely, John,

Halverson, Tolleff,
Larson, Ole,

Ammundson, Knud,
Hanson, Torey.

